הארץ

1.40 ש"ח יום ג', ט' בתשרי התשמ"ט, 20 בספטמבר 1988 VOL.69/21024 SEPTEMBER 20 1988

אילת אוברסיז
"מובילה"
מטענים בינלאומיים בשיטות חסכון
אילת אוברסיז
ביאליק 131, ר"ג 52523
ט"ל 7510810, 7519161

לוויין ניסוי טכנולוגי ישראלי מקיף את כדור הארץ כל 90 דקות

"אופק 1" שוגר לחלל מאתר שיגור במרכז הארץ ● מבוסס רובו על טכנולוגיות שהיו קיימות בישראל ● פרופ' שדה: השיגור עוכב כרבע שעה כי "לוויין אחר עבר מעל הראש"

מאת דן סגיר וזוהר בלומנקרנץ
סופרי "הארץ"

לוויין ניסוי טכנולוגי ישראלי לחלל, שוגר אתמול בשעה 11.32, מאתר שיגור במרכז הארץ. שיגורו המוצלח התקבל בסיפוק ושימחה רבים אצל אנשי המדע והתעשיות הרבות שקשורות לפרוייקט.

הלוויין, שקיבל את הכינוי "אופק 1" שוגר לכיוון מערב, כיוון שניבחר בשל הים הרחב, למקרה של תקלה בשיגור. הלוויין הישראלי הוכנס למסלולו בעזרת משגר לוויינים "שביט", שנבנה במיוחד לצורך זה.

"אופק 1" מקיף את כדור הארץ ממזרח למערב מדי 90 דקות, במסלול אליפטי נמוך. הגובה המינימלי שבו יטוס מעל כדור הארץ הוא 250 ק"מ, והגובה המירבי אליו יגיע הוא 1,000 ק"מ. אורך חייו של הלוויין הניסויי הישראלי הוא כחודש. בהודעה משותפת שפירסמו התעשייה האווי־

(סוף בעמוד 2)

העלות עד לקליטת מידע – יותר ממיליארד דולר

מאת דן סגיר סופרו
הצבאי של "הארץ"

עלויות הפיתוח וההשקעה בפרוייקט הלוויין "אופק", כפי שנמסרו על ידי התעשייה האווירית, מסתכמות עד עתה, בסכום של כ־190 מיליון דולר, במונחים שוטפים. סכום זה הצטבר מאז תחילת שנות ה־60, עת החלו המחקרים הראשונים שהובילו לפעילות הקשורה ביכולת לשגר לוויין ישראלי לחלל.

הסכומים שהופנו בסוף שנות ה־60 לטכנולוגיות הקשורות לפרוייקט הסתכמו ב־5 מיליון דולר בשנה. בשנות ה־70 הושקעו כ־10 מיליון דולר בשנה.

בשנים האחרונות, לאחר קבלת השתתפות חלקית מהממשלה, הגיעה ההוצאה לכ־30 מיליון דולר בשנה. רוב התקציבים לפיתוח הלוויין ומערכותיו השונות הגיעו מתקציבי הפיתוח של התעשייה האווירית ותעשיות עתירות טכנולוגיה אחרות.

חלקה של הממשלה, דרך תקציבי משרדי המדע, הפיתוח עלה בצורה משמעותית מאז 1985. בתקציב שנת 1987 נתנה הממשלה 15 מיליון דולר, שהם כמחצית ההוצאה באותה שנה. אנשי התעשייה האווירית סרבו לתת הערכות להמשך הפרוייקט של לוויין אולם אנשי אקדמיה בתחום זה מעריכים, שהעלות הכוללת עד לקבלת אינפורמציה סדירה מלוויין שישלח לשנתיים לפחות, יכולה להסתכם בסכומים של למעלה ממיליארד דולר.

משקל: 156 ק"ג; גובה: 2.3 מ'

משקלו הכולל של לוויין הניסוי הטכנולוגי "אופק־1" מגיע ל־156 ק"ג. על פי פירוט נתונים טכניים של הלוויין, שפירסמו אתמול התעשייה האווירית והסוכנות הישראלית לניצול החלל עלה, כי הוא בעל שמונה פאות ומתנשא לגובה של 2.3 מטר, כאשר קוטר הבסיס התחתון הוא 0.7 מטר וקוטר הבסיס העליון הוא 1.2 מטר.

מידות משקל נוספות של הלוויין הן: המיבנה – 33 ק"ג; מערכת אספקת החשמל – 58 ק"ג; המחשב – 7 ק"ג; מערכת התקשורת – 12 ק"ג; מערכת הבקרה – 5 ק"ג; חיווט – 9 ק"ג; המערך מדידים ומשקולות איזון – 32 ק"ג. ההספק החשמלי הממוצע על ידי משטח השמש מגיע ל־246 וואט. צריכת ההספק החשמלי הממוצע היא 53 וואט. הלוויין מצוייד בעל קיבולת של 7 אמפר־שעה ופס צבירה לא מיוצב בעל מתח של 25 עד 42 וולט.

ארה"ב: הישג ישראלי; אנו לא השתתפנו

פרופ' יובל נאמן: לוויין התקשורת המדעי של ישראל ישוגר לחלל ב־1992

ואשינגטון (מיוחד ל"הארץ"): ההפתעה בארה"ב על שיגור הלוויין הישראלי היא חלקית בלבד. דיווחים וידיעות עתונאיות רווחו כבר שבועות ובכל זאת העיתוי הפתיע וההישג מרשים.

"לא היינו מעורבים בכל דרך שהיא, גם לא סייענו בשיגור הלוויין", הבהיר דובר הסטייט דיפרטמנט צ'רלס רדמן, בתשובה לשאלות כתבים. הוא הוסיף, כי כל הידוע לממשל על השיגור הוא מהמידע שפרסמה ישראל.

רדמן נשאל עוד האם רואה ארה"ב את השיגור הישראלי כקשור לתופעת הפצת הטילים הבליסטיים במזה"ת, שהממשל הביע לאחרונה דאגתו הרבה ממנו. רדמן השיב כי אין באפשרותו לקשור ישירות בין שני הדברים, אולם שאלת הפצת הטילים, אכן מדאיגה עמוקות את הממשל. "כך ששאלות כאלו מצטרפות למערכת האיומים, וזה סוג הדברים שאנו משתדלים לעבוד עליהם עם ממשלות מפתח, בכל מקום בו עולה השאלה."

הידיעה על "הצטרפותה של ישראל למועדון האקסקלוסיבי" במדינות משגרות לוויינים: ארה"ב, בריה"מ, בריטניה, צרפת, סין, הודו [illegible] שהוכיחו יכולתה להציב לוויין בחלל, תפסה מקום מרכזי במהדורות חדשות הטלוויזיה והרדיו משך רוב היום.

מגמתה של ישראל צריכה להיות כפי שהתבטאה בשילוח האחרון, מגמה של "עמידה על רגלים שלה", ולא תלות בסיוע האמריקני. "צעד מרשים ביותר, בכיוון הנכון", אמר.

בידיעות ממקורות זרים נאמר כי הטיל ששימש לשיגור הלוויין הישראלי הראשון הוא פיתוח של הטיל יריחו־2 לטווח בינוני, המסוגל לשאת ראשי נפץ גרעיניים למרחק של 900 מייל ימיים.

(ע). דוברת הסוכנות הישראלית לניצול החלל ליבנת היימן מסרה כי כשעתיים לאחר שיגור הלוויין "אופק־1" העביר פרופ' יובל נאמן יו"ר הסוכנות הישראלית לניצול החלל הודעה עם פרטים על הלוויין לסוכנויות החלל של ארה"ב, צרפת וגרמניה עימם מתקיימים קשרים הדוקים.

פרופ' יובל נאמן אמר לכתב עתי"ם, כי הוא מקווה שלוויין התקשורת המדעי של ישראל ישוגר לחלל ב־1992 לרגל שנת החלל הבין־לאומית. הוא יהווה בכך את תרומת ישראל לנושא.

פרופ' נאמן הטעים, כי הלוויין הנדון היום מצוי עתה בשלב מתקדם של תיכון הניסויים שיהיו בו.

הנוצרים בלבנון נוטים להחרים את הבחירות לנשיאות מחרתיים

מרפי על המועמד אל־ד'אהר שהציעו הסורים: "זה הרע במיעוטו"

מאת סופר "הארץ"
לענייניםערביים

כ־48 שעות לפני הישיבה הצפויה של הפרלמנט הלבנוני לבחירת נשיא, יזמו המנהיגים הנוצרים הכ־ק' בהחרמת הישיבה – בעוד שבקרב יחידות צבא לבנון, תחת פיקוד המפקד הכללי הנגרל מישל עון ו"הכוחות הלבנוניים" – הנוצרים – הוכרזה אמש כוננות מלאה בלבנון.

חילוקי דעות התעוררו בקרב הדיפלומטים האמריקאים בביירות, בכל הנוגע לבחירות לנשיאות. השגריר האמריקאי ג'ון קלי סב לארה"ב לפני שהשליח ריצ'רד מרפי סיים את משימתו ברמשק ובביירות, ויצא לוואשינגטון אתמול, דרך פאריס.

מיופה הכוח האמריקאי דניאל ואמפסון הזהיר אמש את חברי הפרלמנט, מהחרמת הישיבה, וכינה את כל

(סוף בעמוד 2)

פרשנות / זאב שיף

עידן חדש במזה"ת: מרוץ החימוש מתפשט גם לחלל

ישראל חשפה יכולת רקטית־טילית לטווח גדול

ההודעה הקצרה והמסכנית במלים, על שיגורו של לוויין ישראלי לחלל, אינה יכולה לכסות את העובדה, כי מאתמול מתחילה ספירה חדשה במזרח התיכון: מרוץ החימוש האזורי מתפשט גם לחלל, כשבשלב זה ישראל היא ראשונה ולבדה. שנית, ישראל חשפה אתמול לראשונה יכולת רקטית־טילית לטווחים גדולים.

ישראל נכנסה אתמול בצעד משמעותי לתחום החלל הד לוויינים. הלוויין ששוגר לחלל הוא דגם ניסוי שישדר במשך כמה שבועות דיווחי טלמטריה, אך ברור כי מי שמתחיל במבצע כזה חייב להמשיך בניסויים נוספים. בעקבות דגם ניסוי ראשון יבואו דגמים משוכללים יותר ובמשך הזמן יכולה להתפתח גם יכולת לפתח לוויינים צבאיים.

משמעות הדבר שישראל עשויה לפתח לעצמה יכולת אתראתית חשובה, אך זהו גם שלב חדש במרוץ החימוש באזור. למרות כי במרוץ זה אין בלעדיות לצד אחד לזמן רב. בסופו של דבר מגיע גם הצד השני, לרוב בעזרת מעצמות, ליכולת דומה פחות או יותר.

האם יכולת אתראתית זו תוכל להתפתח במשך הזמן לרמה של מודיעין אסטרטגי בזמן אמיתי זו כבר שאלה אחרת. יכולת כזו צריכה להתבסס על מערך עצום ויקר של טכנולוגיה חדישה, כח אדם ברמה גבוהה. מי שמבקש להגיע ליכולת כזו אינו יכול להתבסס רק על לווין אחד החולף מעל לאזור לדקות ספורות בלבד.

לוויינים אינם מגיעים כך סתם לחלל. על מנת להעלותם לגובה של כמה מאות ק"מ ולנתקם ממשיכת כדור הארץ יש צורך בטיל בעל עצמה רבה ביותר. עצמה זו צריכה להיות רבה יותר במקרה של ישראל משום שהירי צריך להעשות מערבה, נגד סיבוב כדור הארץ כדי שחלקי הטיל לא יפלו בשטחי מדינות ערב, דבר העלול להחשב בפעולה מלחמתית.

במלים אחרות, יכולת רקטית־טילית זו מעידה כי לישראל יש כיום יכולת לשגר ולהגיע גם לטווחים גיאוגרפיים גדולים ולכסות למעשה את מרבית שטחי מדינות ערב. נאמר כי משקלו של לווין הניסוי הוא 150 ק"ג. כל אחד יוכל להסיק שאם אפשר לירות משקל כזה לטווח גדול ניתן לשגר עם אותו טיל "ראש" כבד יותר לטווח קצר יותר. כך עשו, למשל, העיראקים כאשר ביקשו לפגוע עם טילי הסקאד שלהם בטהרן.

אין אפשרות לשגר לווין לחלל מבלי שאחרים ידעו על כך. אמצעי הגילוי של המעצמות וגם של מדינות אחרות רגישים מספיק כדי לגלות שנוסף לווין חדש בחלל.

בנוסף לכך מגלים לווייני הריגול של שתי המעצמות הגדולות כל ירי של טיל. זו גם הסיבה לכך שישראל מיהרה להודיע לארה"ב, מיד אחרי השיגור, כי ירתה לווין לחלל. קיימת גם אמנה בינלאומית המחייבת דיווח על שיגור לווין לחלל ולכן דיווחה ישראל על הדבר גם לאו"ם.

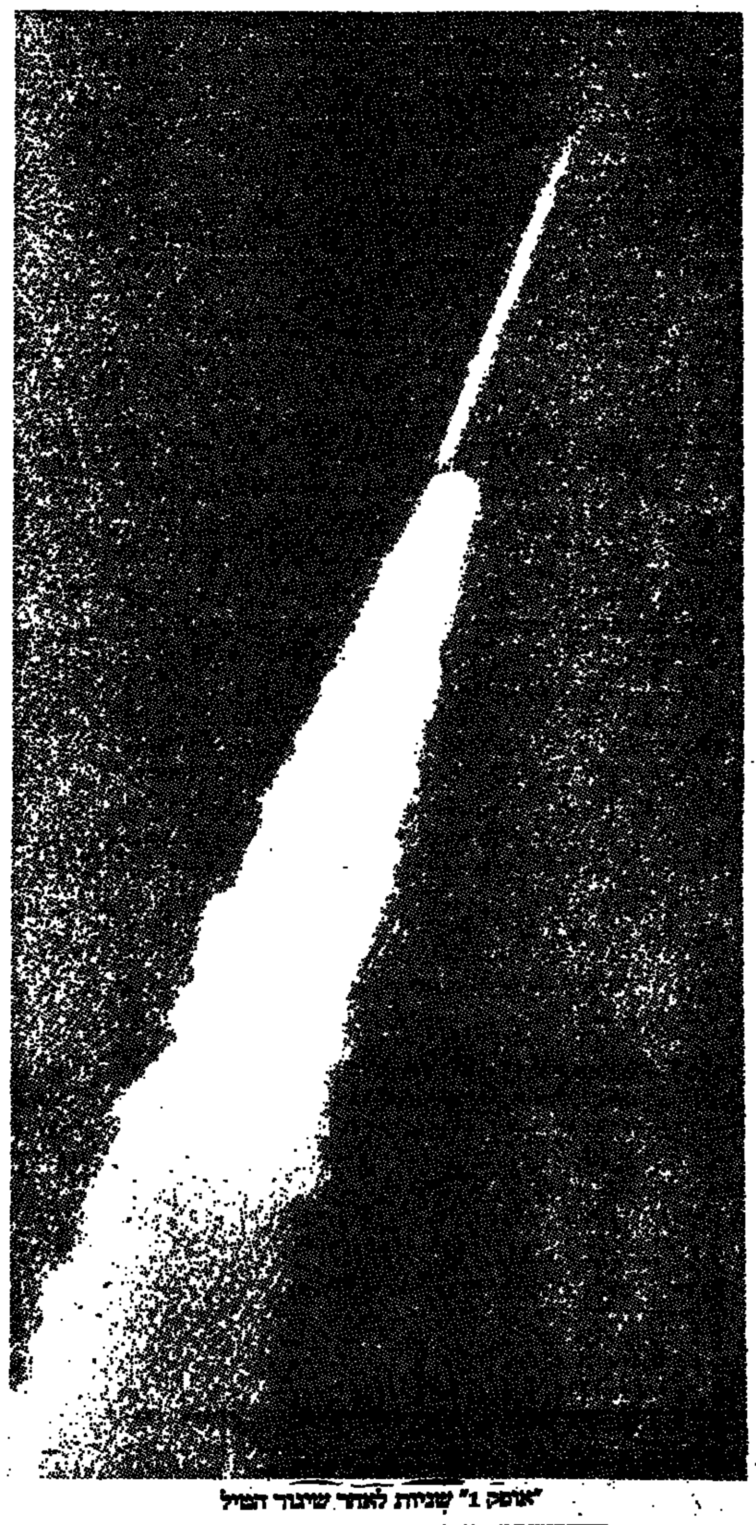

"אופק 1" שניות לאחר שיגור הטיל

כל חברי דירקטוריון בנק לאומי התפטרו; מגעים לבחירת גוף חדש

מוזכרים לתפקיד היו"ר החדש: עדי אמוראי, משה זנבר, אליעזר שפר, זלמן שובל

מאת אריה לביא

מגעים לבחירת דירקטוריון חדש לבנק לאומי קיבלו אמש תאוצה בעקבות החלטת חברי מועצת המנהלים להתפטר, לאחר שנקראו לכך בידי מועצת אוצר התיישבות היהודים, החברה האם של בנק לאומי. מועצה זו קיבלה אמש החלטה ברוח זו ובה דגש על כך שגם דירקטורים מקרב הציבור, כלומר פרופ' שמעון שיטרית ועו"ד מנחם ברגר, נדרשים להחזיר את המנדטים.

לתפקיד היו"ר האפשרי מוזכרים סגן שר האוצר עדי אמוראי; משה זנבר שכיהן כנגיד בנק ישראל וכבר הוזכר כמועמד אפשרי ליו"ר בל"ל; אליעזר שפר מי שהיה משנה לנגיד בנק ישראל וזלמן שובל. מעריכים שהדירקטוריון החדש ייבחר רק לאחר הבחירות לכנסת, אף כי פורמלית יתחילו ההליכים לבחירתו חדש בעוד שבועיים, עם התכנסות מועצת אוצר התיישבות היהודים. עד לבחירת דירקטוריון חדש ימשיך הנוכחי בתפקידו.

מתח בישיבה

ישיבת מועצת אוצר התיישבות היהודים שנערכה אתמול היתה רוויית מתח. היא נמשכה יותר מחמש שעות והסתיימה רק בשעה 9 בערב. לפני המועצה הופיעו חמישה מהדירקטורים של בל"ל שסרבו להתפטר, וביקשו להביע את עמדתם. במסגרת זו הופיעו פרופ' שמעון שיטרית, יהושע פורר, מרדכי יונה, מנחם ברגר ואלישע שהכהן שניסו להסביר את הגורמים לסרובם.

פרופ' שמעון שיטרית הרצה יותר מחצי שעה על הגורמים שהניעו אותו לפעילותו הדבר עורר את רוגזם של המשתתפים בדיון. לבסוף נשאל אם יתפטר והוא השיב שישקול את צעדיו. נציג הציבור השני מנחם ברגר דיבר בהתרגשות רבה אך לאחר דבריו לא היה ברור לחברי המועצה באיזה צעדים ינקטו. היו ששאלו את הדירקטורים אם בכוונתם לנקוט בהליכים משפטיים על מנת להמשיך ולכהן בתפקידם כפי שהתבטאו בעבר על כך השיבו ברגר ופלומין שהם לא יפעלו במשותף ומכאן הסיקו חברי המועצה שלא מן הנמנע שיהיו דירקטורים שינסו לפעול בדרך משפטית להמשיך ולכהן בתפקידם.

סיפוק בבנק ישראל

איתן אבריאל, סופר "הארץ" מוסר: בבנק ישראל קיבלו בסיפוק את החלטת מועצת אוצר התיישבות היהודים לקבל את המלצת נגיד בנק ישראל להפסקת כהונתם של חברי דירקטוריון בל"ל. נגיד הבנק פרופ' מיכאל ברונו הביע תקוה כי מועצת אוצר התיישבות היהודים תמנה בהקדם דירקטוריון חדש.

נסים: תקציב ליו"ש רק אם יקוצץ בתחום אחר; יעקבי: אפעל לפיחות

"אין לממשלה סדר עדיפות לאומי" קבע נסים בעימות שיזם "הארץ" עם מועמד המערך לאוצר

מאת אילן שחורי
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

שר האוצר משה נסים מתנגד להעברת תקציבים לביסוס ועיבוי ישובים ביהודה ושומרון כיום ולאחר הבחירות אם ימשיך בתפקידו, אם הדבר יחייב תוספת תקציבית ולא קיזוז מקיצוץ תקציבי אחר. נסים הבהיר זאת, במהלך עימות מול שר הכלכלה והתיכנון גד יעקבי, המצהיר על עצמו כמועמד לכהונת שר אוצר בממשלת מערך. הראשון בסדרת העימותים הפוליטיים בין שרי הליכוד והמערך, בהנחייתו של דן שילון, שיזם "הארץ" לקראת הבחירות, והתפרסם בגיליון זה במלואו.

בתשובה לשאלת הפיחות הצפוי אמר שר האוצר כי כל עוד הוא מכהן בתפקיד זה בממשלה לא יתן יד לפיחות – לא בימים אלה ולא לאחר הבחירות. "כל עוד אני שר אוצר לא אתן יד לפיחות. אני גם מתנגד לחזור למדיניות הפיחותים הזוחלים והתכופים שהיו בשנים שעברו. אני חושב שהממשלה חייבת לדאוג לשמור על יציבות המשק" – אמר נסים.

גד יעקבי רמז, כי אם יכהן הוא כשר אוצר, יהיה פיחות במסגרת עיסקת חבילה במשק. "אני אתמוך בפיחות רק אם יהיה במסגרת הסכם כלכלי חברתי משותף בין הממשלה ההסתדרות והמעסיקים, הסכם שאני אפעל להשגתו ואני משוכנע שניתן יהיה להגיע אליו" – אמר יעקבי.

נסים יצא בביקורת נוקבת במהלך העימות, על כך שלממשלות ישראל מאז היווסדן, לא היה סדר עדיפות לאומי. "אין ולא היתה ממשלה לדאבון ליבי שקיימה אי פעם דיון רציני ונוקב בשאלה זו" – אמר נסים. על תוספת תקציבית להתנחלויות אמר נסים.

"יש לבסס ולעבות את ההתיישבות ביו"ש באותם מקומות שממשלות ישראל קבעו כמקומות ראויים שיהודים יתיישבו בהם, אולם הדבר אינו יכול להיות על ידי תוספת תקציבית, אלה אם היא מקוזזת בקיצוץ תקציבי אחר" – הדגיש שר האוצר.

120 אלף בני 3 עד 34 באזור חדרה יחוסנו מיום ה' נגד שיתוק ילדים

כמות מאסיווית של נגיף פוליו אלים נמצאה בביוב של אור עקיבא ואום אל פחם

מאת עדנה ארידור

שרת הבריאות הורתה אתמול לחסן 120 אלף תושבים, מגיל 3 ימים ועד גיל 34 שנה בנפת חדרה, נגד שיתוק ילדים. במשרד הבריאות סבורים כי בני 35 ומעלה אינם זקוקים לחיסון, משום שכשם התחסן נגד פוליו באורח טבעי. ההחלטה על הרחבת מבצע החיסון נתקבלה לאחר שתוצאות מעבדה אישרו שבביוב של אור עקיבא ואום אל פחם נמצאת כמות מאסיווית של נגיף פוליו אלים.

מספר האנשים באיזור חדרה שנפגעו מהמחלה הגיע אתמול לשמונה לגבי ארבעה מהם יש כבר תוצאות מעבדה ברורות. האחרים עדיין בגדר חשודים.

החיסון יקיף את הישובים חדרה, בנימינה, גבעת עדה, פרדס חנה, עתלית, זכרון יעקב, הישובים הקבוצים המאוגדים במועצה האיזורית אלונה ובמועצה איזורית איזור מנשה, כלל ברקאי, עין שמר, שדות ים מעגן מיכאל. הוא יקיף גם 16 ישובים ערביים ביניהם אום אל פחם, בקעה אל גרביה, ג'סר אל זרקא, גת, כפר קרע, ערערה ופרדיס. מעבר לקו הירוק יחוסנו תושבי הישובים שקד, ריחן וחיננית. יחוסנו גם עובדים שמגיעים לאזור מישובים שמחוץ לו וחיילי צה"ל המשרתים באיזור.

היום יחול בתחנות לבריאות הציבור החיסון 1000 תינוקות שעדיין לא חוסנו. במקביל יחוסנו כל התינוקות שיעזבו היום את בתי החולים "הלל יפה" בחדרה, "העמק" בעפולה ו"לניאדו" בנתניה.

בימים ה' ו־ו' השבוע, יחול במסגרת אזורית זו חיסון של 50 אלף ילדים ונערים במוסדות החינוך בגילאי 3־18 שנים. מיום א' ערב סוכות ובמשך חול המועד יחוסנו האוכלוסיה הבוגרת וילדים שלא נמצאים במסגרת של

(סוף בעמוד 2)

פנטהאוז
גבוה ושקט רחוק מהרעש
קרוב קרוב לכל מקום
מגדל מגורים 17 קומות
פנטהאוזים מפוארים
דירות פאר 5,4,3 חדרים
לובי אלגנטי שומר סף
בריכת שחייה חדר כושר
בידוד ואיטום קירות כפולים
זיגוג כפול תריסים חשמליים
חברת אחזקה חנייה פרטית
מרום בזל
הצפון השקט

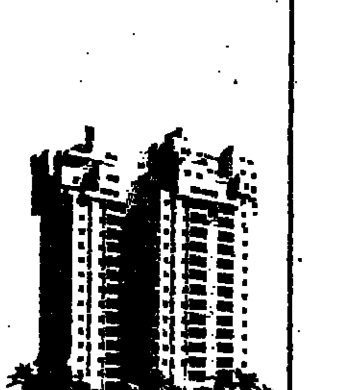

בוא להכיר את פרויקט המגורים היוקרתי "מרום בזל". אנו כאן לרשותך חברת ברנוביץ, חברת בניה מהוותיקות בארץ ומהגדולות בענף.
לתאום פגישה אישית אנא פנה אל משרדנו הראשי, רח' החשמונאים 105-107 תל-אביב, טלפון: 03-5612561.
בניה וביצוע:
א.צ. ברנוביץ ובניו קבלנות ובניה בע"מ מקבוצת חברות הבניה א.צ. ברנוביץ
ליווי פיננסי:
בנק הפועלים בע"מ הבנק המוביל בענף הבניה בבורסת ישראל
א.צ. ברנוביץ
קבוצת חברות הבניה
נוסדה – 1922

יום הכיפורים
הארץ

עמ' ב'1:
הערות של חשבון נפש — יואל מרקוס
התגובות שיתלוו לשיגור — זאב שיף
הצתה מאוחרת — גדעון סאמט
שבר בקונסנזוס — דן מרגלית
עמ' ב'2:
תקלה שנזקה לא יתוקן — יואל בן־פורת
ניצולי השואה ונכדי העבדים — יואב קרני
מי ישמור על השומרים — יגאל עילם
עמ' ב'3:
צדק תוך חמש דקות — דן סגיר
3 שעות מאושוויץ — שלמה שמיר
עמ' ב'4:

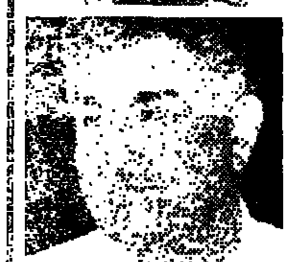

עימות בין השרים נסים ויעקבי — דן שילון, אילן שחורי
עמ' ב'5:
תזכיר לנשיא הבא — הנרי קיסינג'ר
עמ' ב' 6-7:
תרבות וספרות
עמ' ב' 8:
משקפי קריאה — הדה בושס

אדריכל/מהנדס בנין
החלטת לרכוש תב"מ?
דבר אתנו Drawbase
או.אר. סחר הנדסי בע"מ
טל: 03-7515114

מזג האוויר

ירושלים 17–33
תל אביב 22–32
חיפה 21–31
באר שבע 20–37
רמת הגולן 19–36, כנרת 20–39; עפולה 21–37, [illegible] 20–37, [illegible] לוד 19–34, יריחו 21–41, עזה 24–30, אילת 26–42

לוח ארצי

.10 .11 .20 .21 .22 .23

שערי הדולר

	שער הדולר	השינוי בש"ח
יציג	1.6445	+0.0003
נוסעים	1.9546	+0.0003
שחור	1.8000	–

שער הסל

יציג	1.7211	+0.0016

בגליון זה 24 עמודים

מועדי הצום בכל הארץ

תחילת הצום – 17:04
סיום הצום – 18:15

שוק ההון

הבורסה לפגרה – עד יום ה'

מאת יהודה שרוני

הבורסה לניירות ערך יוצאת מהיום לפגרת יום הכיפורים, והמסחר בניירות הערך, יחודש רק ביום השישי. הבנקים יפעלו היום רק להפקדות, במתכונת של יום ו'.

[illegible]

هكذا من الاصل

مكذا من الاهل

דו"ח "לנשיא הבא של ארה"ב" מזהיר מפרוץ מלחמה בין סוריה לישראל

צוות מומחים ופוליטיקאים מציע "לאותת" לדמשק, שארה"ב "לא תרסן את ישראל, אם תפתח סוריה בהתקפת־פתע" ● הדו"ח מסתייג מוועידת שלום בינ"ל, שתועלתה לארה"ב – זעומה

מאת יואב קרני

ואשינגטון (מיוחד ל"הארץ"). 33 פקידי מימשל לשעבר, מומחים ליחסים בין לאומיים, ופוליטיקאים משתי המפלגות הגדולות הציגו אתמול אסטרטגיה מזרח תיכונית מפורטת לנשיא הבא של ארה"ב, ויעצו לו "לאותת" לדמשק, שהוא "לא ירסן את ישראל, אם תפתח סוריה בהתקפת־פתע".

ההצעה תוארה על ידי אחד ממנסחיה כ"משקפת הסכמה דו מפלגתית רחבה" על היעדים המיידיים של מדיניות ארה"ב במזרח התיכון.

הדו"ח קורא להשיג "הסכמה שבשתיקה" בין ישראל, ערב הסעודית, עיראק ומצרים על אופן הפריסה וההפעלה של טילים במזרח התיכון.

מחברי ההצעה אומרים, כי המימשל הבא יצטרך "לדחוק" בישראל "להתגבר מעבר לבעיה המיידית של כינון חוק וסדר, ולשקול איפוקם של צעדים, אשר יעודדו את צמיחתה של מנהיגות אחראית" בשטחים.

בראש הצוות עמדו דמוקרט ורפובליקני: סגן הנשיא לשעבר, וולטר מונדייל ואת מזכיר המדינה לשעבר, לורנס איגלברגר. חברי הצוות התחילו את פגישותיהם באוקטובר 1987, בחסות "המכון הוואשינגטוני למדיניות מזרח תיכונית". בראש המכון עומד מרטין אינדיק, לשעבר מנהל המחקר של השדולה הפרו ישראלית בארה"ב (איפא"ק). ד"ר אינדיק אומר, כי "המכון אינו פרו־ישראלי, או פרו־ערבי. הוא פרו־אמריקאי, ומנסה לקדם את האינטרסים של ארה"ב".

רוב הדו"ח עוסק בסכסוך הישראלי־ערבי, אם כי יש בו גם פרק על המפרץ הפרסי. מונדייל ואיגלברגר הציגו אותו אתמול במסיבת עיתונאים בוואשינגטון.

הדו"ח מסתייג מן הרעיון של ועידת שלום בין לאומית, מפני ש"יש בה מעט מאד תועלת לארה"ב".

בין החותמים על הדו"ח נמצאים גם שני יועצים בכירים לעניני חוץ במטה הבחירות של מייקל דוקאקיס. אחד מהם, פרופ' ג'וזף נאיי מאוניברסיטת הרווארד, הוזכר בחודשים האחרונים כמועמד להיות היועץ לבטחון לאומי, אם ייבחר דוקאקיס. וולטר מונדייל עצמו הוזכר כמועמד למשרת מזכיר המדינה במימשל דמוקרטי.

בעלי הדו"ח מזהירים, כי תחרות המשכת של סוריה לשוויון אסטרטגי עם ישראל "מציגה איום מרכזי לתהליך השלום", ומגדילה את הסכנה של התקפת־פתע ישראלית.

יכולת התגוננות

וולטר מונדייל אמר, כי אם לא תהיה לישראל יכולת התגוננות נאותה, "יהיה תמריץ עצום למדינות ערב" להשתמש בנשק הבאליסטי שברשותן.

על תהליך השלום אומרים ה־33, כי "ירדן שוב אינה שותפה מספיקה לשלום – חייב גם להיות משתתף פלשתיני אחראי".

במקום אחר אומרים בעלי הדו"ח, כי "צעדים של מימשל עצמי, המעוררים יותר מחלוקת, יצטרכו להיות במשא־ומתן סופי". בין הצעדים האלה מונה הדו"ח את השליטה על האדמה, על המים ועל הבטחון.

יוזם המיסמך, מרטין אינדיק, העריך אתמול בראיון, כי "אין הבדלים גדולים בין בוש ובין דוקאקיס" בשאלת המזרח התיכון. ד"ר אינדיק מניח שהמימשל הבא, בלי קשר לזהותו של המנצח בבחירות, לא יורדו לצאת בתוכנית שלום, אלא יסתפק בשלב הראשון בשיגור שליח לאיזור, כדי להביע דרגה של עניין ומעורבות". אין הוא צופה "מהלכים מרכזיים" של ארה"ב, שיזעזעו את המזרח התיכון.

לוויין גילה בסיס טילים בסעודיה

הלוויין הצרפתי־שוודי "ספוט" החג בגובה של 830 ק"מ חשף כ־60 טילים מתוצרת סין

שטוקהולם (ע"ו). חוקרי חלל שוודיים שיחררו אתמול צילומי לוויין, אשר לדבריהם מראים מיתקנים סעודיים סודיים של טילים בליסטיים מתוצרת סין המסוגלים להגיע לרוב היעדים במזרח התיכון.

הם אמרו כי הצילומים של אזור הבסיס, מסביב לנווה המדבר סולייל, כ־475 ק"מ מדרום מערב לריאד, מראים אתרי שיגור, הרכבה ואיחסון, בסיסי אימונים, קסרקטינים ובונקרים.

כריסטר לארסון, מומחה לנשק של "רשת כלי התקשורת לענייני חלל", חברה פרטית שמרכזה בשטוקהולם, אמר כי "באזור המיבצעי קרוב להראי נמצאים בין 8 ל־12 משגרים, אותם משרתים שניים או שלושה גדודים".

סעודיה אישרה בחודש מארס כי קנתה מספר טילים באליסטיים לטווח בינוני מדגם סי־אס־אס־2, מתוצרת סין, בעלי טווח של 3200 ק"מ – צעד שעורר ביקורת חריפה בארה"ב ובישראל. ריאד הודיעה כי הטילים אינם מצויידים בראשי נפץ גרעיניים, וישמשו רק למטרות הגנה. היא לא מסרה כמה טילים רכשה או היכן תציב אותם.

לארסון הוסיף כי הצילומים צולמו ע"י הלוויין הצרפתי־השוודי "ספוט", החג בגובה של 830 ק"מ מעל לכדור הארץ. הצילומים שוגרו אל סוכנות החלל השוודית הממשלתית, וזו עיבדה אותם באמצעות מחשב עבור "רשת כלי התקשורת לענייני חלל".

הצילומים, שנותחו גם ע"י מומחים בארה"ב ובמכון הבינלאומי ללימודים אסטרטגיים בלונדון, הם הצילומים הראשונים שפורסמו ושבהם רואים את בסיס הטילים הסעודיים, אמר לארסון.

הוא ציין כי הצילומים מצביעים על כך שבידי סעודיה בין 50 ל־60 טילים מתוצרת סין. מומחים מערביים גורסים כי טילים אלה מיושנים, אך הם בעלי דיוק מספיק כדי להפעילם נגד מטרות אסטרטגיות גדולות, כגון ערים.

לארסון אמר כי יש להניח שהבסיס יהיה מיבצעי עד סוף השנה.

ראיתי שמעתי

שיגור הלוויין "אופק 1", נערך אתמול ללא נוכחותם של פוליטיקאים. מקורביו של ראש הממשלה, יצחק שמיר, הסבירו כי על מנת למנוע חזרה על סיפור של "שביט 2", ששוגר זמן קצר לפני אחת ממערכות הבחירות בשנות ה־60, החליט שמיר להרחיק מאיזור השיגור אישים פוליטיים ולמנוע בכך את הרושם שעיתוי השיגור קשור למועד הבחירות הקרובות לכנסת. שר החוץ, שמעון פרס, בילה בעת השיגור בביקור בכפרי המשולש. אחד הראשונים שקיבלו דיווח שהלוויין נכנס למסלול היה נשיא המדינה, חיים הרצוג, שדווח ישירות מסור המרע.

אפרים אילין, אביהם של אירנה ודמי אילין, מי שעמדו בראש החברה להפצת מכוניות "קפריס" שהתמוטטה, התבטא בראיונות שנתן לכלי התקשורת שהוא רחוק ממה שהתרחש בחברה של בניו, והוא בטוח שהם יפעלו על מנת להחזיר לנושים את כספם. עתה מתברר שאילין עצמו היה מנהל בחברת "קפריס", והוא החליט להתפטר מתפקידו ב־5 באוגוסט, לאחר שנודע על קשיי החברה. אילין האב דיווח על התפטרותו באמצעות עו"ד מיקי שילוני, שהסביר שהדיווח נמסר רק עתה, עקב תפיסת החברות להליכי כינוס נכסים ופירוק.
אריה לביא

הסכם ראשון בין מכוני מחקר בישראל ובצרפת ייחתם בסוף השבוע בירושלים בין מכון מאיר קידר לבין בית החולים "הדסה". המכון הצרפתי לחקר הסרטן ישגר משלחת גבוהה בראשות נשיא המכון, פרופ' קונפר מונציין בורה, ורבים מעמיתיו. לרגל החתימה על ההסכם, ינפיק מכון קידר, יחד עם ידידי "הדסה" בצרפת, מדליה מיוחדת שבצידה האחד דיוקנה של המדענית הצרפתיה, ובצדה השני דיוקנה של הנרייטה סולד, מייסדת ארגון "הדסה".

פרנצ'סקו קוסיגה, נשיא איטליה, פתח אתמול בפראג את תערוכת "נפלאות הגטו", הכוללת תערוכה של הקהילות היהודיות במרכז איטליה (קרוב ל־800 שנה) ותערוכה חשובה מהמוזיאון היהודי בפראג.

פרנצ'סקו קוסיגה פתח את תערוכת "נפלאות הגטו"

על רקע זה נפגשו סגן ראש הממשלה הצ'כי, מאטיה לוקאן, ושגריר ישראל ברומא, מרדכי דרורי. לשאלת דרורי, אם אפשר לקוות להצגת תערוכת פראג בישראל, לא שלל לוקאן את האפשרות, בעיקר לאחר שדרורי ציין שישראל נכונה להתמודד עם הנטל הכספי. נשיא המכון לתרבות של מחוז פרבו איטליה, אחד מהוגי רעיון התערוכה, אמר שמחוזו (בעל רוב קומוניסטי) מבקש לשמש גשר תרבותי בין ישראל לצ'כיה ולאפשר את הבאת התערוכה לישראל.
תהלה ליבר־צמה, פראגה

נלסון גליק ידוע כרב רפורמי, ארכיאולוג שפעל רבות באזורנו והוא ממייסדיה של ההיברו יוניון קולג'. עתה כותב דניאל צגנג במוסף "טבע הארץ" שהארכיאולוג היה גם מרגל עבור שירותי הביון האמריקאיים במזרח התיכון כל שנות מלחמת העולם השנייה. פרופ' שלמה אהרונסון מהאוניברסיטה העברית, העלה במחקרו האחרון בארה"ב, כי גליק העביר לאמריקאים מידע העוסק לגבי הקמת מדינת ישראל. גליק העריך שהקמת מדינת ישראל תשטוף את כל המזרח התיכון במרחץ דמים. הערכות אלה זכו בארה"ב לסיווג גבוה מבחינת אמינות וחיזקו את היסודות האנטי־ישראליים במשרד החוץ בוואשינגטון.
יהודה אריאל

פרנץ ורניצקי, ראש ממשלת אוסטריה, ואיגוד גיבורי המחתרת האנטי־נאצית האוסטרית בעת שלטון היטלר באוסטריה, העלו הצעה להעניק פרס נובל לאזרח האוסטרי (שווייצי בעבר) לואיס הפליגר. הפליגר, היום בן 86, הוא תושב וינה והוא בזמנו רב. בעת ששירת כראש הצלב האדום השווייצי פעל בהצלחה, ממש על סף תום מלחמת העולם השנייה, להצלת 60 אלף עצורי מחנה ההשמדה הנאצי מאוטהאוזן שבאוסטריה. בעת נסיגת הגרמנים, כיוון את מפקד הצבא האמריקאי לפנות קודם כל, ובמהירות, את המחנה ולהציל את הרבבות שהיו נתונים לסכנת השמדה של הרגע האחרון. "איני רואה את עצמי כגיבור, זו היתה חובה אנושית", אמר הפליגר על מעשיו.
שמעון סאמט

פתרון תעלומת רצח הרוזן פולקה ברנדוט, סימנה אחת מבין ארבע תעלומות בהיסטוריה השוודית מאז תום מלחמת העולם השנייה. העלמו של ראול ואלנברג בבודפשט בינואר 1945, רצח ברנדוט בירושלים בשנת 1948, מותו של מזכיר האו"ם, דאג האמרשילד בהתרסקות מטוס בשנת 1961 ורצח ראש הממשלה, אולוף פלמה, בשנת 1968. כל אחד מבין ארבעה אישים אלה התחיר את התחנו בתולדות שוודיה. בשלושה מבין ארבעה המקרים המדובר באנשים שיצאו לשליחות בינלאומית, ולא היה קיים חשש כי במקום מעורבים שוודים. שונה הדבר לגבי אולוף פלמה. קיים חשש כבד כי במותו לרצח ראש הממשלה היו מעורבים אזרחים שוודיים.
אליהו זהבי, קופנהאגן

איליה נסטאסה, לשעבר הילד הנורא של הטניס, פרש מן הספורט הלבן ופנה לקריירה חדשה: הוא כיום בן 42 ועובד כסוכן במסעדה ניו יורקית.

בעריכת עידית רוזנבלום

שיחת היום עם פרופ' משה מעוז

על ההסכם בין ארה"ב וסוריה לבחירת נשיא חדש ללבנון

הסורים שולטים בממשלת לבנון אך לא בנשיאות

השליח האמריקאי ריצ'רד מרפי השיג את הסכמתו של הנשיא אסאד לבחירתו השבוע של מיכאיל אל־ד'אהר לנשיא לבנון. מיהו מועמד זה?

מועמד של פשרה. נכבד נוצרי מארוני, אופורטוניסט. איש די חיוור שתמך בזמנו בהסכם השלום בין ישראל ולבנון. אדם השווה עם הרוח שכמארוני נעשה פרו סורי.

מהו האינטרס של ארה"ב למנות אדם חלש למשרת נשיא לבנון?

קודם כל למנוע התנגשות נוספת בלבנון. כי אילו הסורים היו עומדים על כך שמועמדם המובהק סולימאן פראנג'יה שהביא את הסורים ללבנון, ייבחר לנשיא, היה חשש שהמארונים היו מתנגדים לכך בכח וזה עלול היה לגרום לסיבוב חדש של אלימות.

מדוע הסורים הסכימו לבחירתו?

כי הם מעוניינים שבארמון הנשיאות יישב אדם חלש שלא יעורר התנגדות של הנוצרים המארונים וישרת את המטרות הסוריות. כל הגורמים המעורבים בלבנון מקווים שיוכלו להשפיע על הנשיא החדש. זה מזכיר את בחירתו (לפני שאמין ג'ומאייל הוכתר לנשיא) של סארקיס. גם הוא היה מועמד של פשרה שהסורים ידעו שיוכלו להתעתע בו. חשוב להדגיש שהסורים שולטים בממשלת לבנון

פרופ' משה מעוז, מזרחן מהאוניבר' העברית בי־ם, הוא מחבר הספר "אסד – הספינכס של דמשק"

אבל לא בנשיאות. במשטר הנשיאותי בלבנון יש לנשיא סמכויות נרחבות מאד ולכן הם עושים מאמץ להשפיע על בחירת הנשיא.

העובדה שארה"ב הצליחה להגיע להסכם עם אסד לגבי בחירת נשיא לבנון, איננה מפתיעה?

זו הפתעה בעיניה שארה"ב הצליחה להגיע להסדר עם אסד. עובדה זו גם מחזקת את התיזה שלי בספרי כי אחד ההישגים של אסד, הוא שהצליח להפוך גורם אזורי רציני מאד לגבי לבנון והאזור כולו. ארה"ב מתחשבת בו. היא יודעת היטב שללא הסכמתה של סוריה שום דבר איננו יכול להתבצע בלבנון. שעה שהתמנו עם לבנון על הסכם שלום, התעלמנו מסוריה וגם ארה"ב למדה זאת בדרך הקשה.

מבחינת ישראל יש משמעות כלשהי לבחירתו הצפויה של אל־ד'אהר לנשיא לבנון?

אינני חושב שיש לכך משמעות כלשהי מבחינתנו. ישראל הפתיעה אותי לטובה ששמרה על פרופיל נמוך ולא התערבה בכל נושא הבחירות לנשיאות בלבנון. אל־ד'אהר איננו באשיר ג'ומאייל ולא ינסה להשתחרר מהסורים. הוא ישתדל לשמור על הסטטוס קוו. אחרי הבחירות הוא יתן עדיפות למארונים בנשיאות וזה יהווה הישג מארוני.

להערכתך אל־ד'אהר איננו המנהיג שיביא ישועה ללבנון?

בוודאי שלא. הטרגדיה של לבנון היא שהמדינה הזו כה מפוצלת עד ש איננה מסוגלת להגיע לאחדות ולסלק את הסורים. לבנון נידונה להיות מדינת חסות סורית.

מאת גדעון אלון

שמיר ופרס קיבלו דיווח שוטף על שיגור הלוויין:

שמיר: רק מעט מדינות מסוגלות; פרס: פריצת דרך ואות ליכולתנו

מאת עקיבא אלדר
סופרו המדיני של "הארץ"

ראש הממשלה יצחק שמיר וממלא מקומו שמעון פרס קיבלו דיווח שוטף על שיגור הלוויין ומיהרו לפרסם הודעות ברכה. שמיר ברך את הקהילה המדעית של ישראל, את התעשיות וכל השותפים להישג המדעי והטכנולוגי של ישראל, את התעשייה האווירית ואת סל"ה, הסוכנות לפיתוח החלל במשרד המדע. שמיר אמר, כי אמנם שוגר רק לוויין ניסוי, "אך יש רק מעט מדינות בעולם שמסוגלות לכך וכל אזרחי ישראל יכולים להיות גאים במדינתם, שמסוגלת להגיע להישג כזה".

בתשובה לשאלה, אם שיגור הלוויין קשור למירוץ החימוש באזור, אמר שמיר כי "זהו יותר ענין של מירוץ כושר טכנולוגי ויכולת מדעית". לדבריו שמע על כך מיו"ר הסוכנות לפיתוח החלל שהדגיש כי מדובר בניסוי טכנולוגי חשוב הפותח לישראל פתח לעולם חדש והופך אותה שותפה למגוון המדינות בצמרת העולם הטכנולוגי.

פרס: פריצת דרך

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס אמר כי שיגור הלוויין מהווה פריצת דרך והוכחה ליכולתה של ישראל ליטול יוזמה ולגלות תבונה ולעבוד באתגרים קשים ומסובכים. פרס אמר, שאין לשיגור הלוויין כל קשר עם מירוץ החימוש. "בכוחנו להתקדם בתחומים רבים נוספים. גם כלכלתנו יכולה להבריא וגם יוזמנו עם שכננו יכולים לפרוץ למרחבים חדשים של שלום ושיתוף פעולה. היום שב הוכחנו, שאנו מסוגלים להתגבר משיגרה, מבינוניות ומהתמסמות הראש הקטן. אינני עוטרים חסרי אונים וכוחנו לשנות את מציאות חיינו להוכחת כל תושב המדינה והאזור" אמר שר החוץ.

שדה: העבודות לקראת השיגור החלו לפני יותר מעשרים שנה

מאת ירדן טל

מהו לוויין טכנולוגי?
זהו לוויין שנועד למטרה אחת בלבד: לבדוק אם אנחנו מסוגלים לבנות ולשגר לוויין שיעבוד בתנאי החלל.

מה יש עליו?
אין עליו כמעט שום דבר, רק משדר, אשר משדר גלי רדיו הנקלטים על ידי תחנה על הקרקע, המוצבת בתעשיה האווירית.

מה צריך כדי להפוך לוויין כזה ללוויין ביון?
מיכשור שמאפשר ראיית עצמים, גם הקטנים ביותר על הקרקע.

כיצד נראה הלוויין "אופק 1"?
משקלו 150 ק"ג. הוא בנוי בצורת משושה, וצבוע מבחוץ כחול, מפני שהוא עשוי כולו מתאים סולריים.

כיצד הועלה לחלל?
באמצעות משגר לוויינים, שאף הוא כולו "כחול לבן". המשגר מונע בדלק מוצק ועשוי משלושה שלבים. הוא עובר מעלינו בערך כל שעה וחצי, אז תחנת הקרקע קולטת את אותות הרדיו המשודרות ממנו.

כמה לוויינים כאלה משייטים בחלל?
בסך הכל סובבים כיום בחלל כ־3000 לוויינים מסוגים שונים. ישראל היא המדינה השמינית בעולם ששולחת לוויין. שבע המדינות הקודמות לה הן: ארה"ב, בריה"מ, יפן, צרפת, אנגליה, קנדה והודו.

כמה זמן נמשכו העבודות לבניית הלוויין וכמה הושקע בו?
למעשה העבודות החלו לפני יותר מעשרים שנה, כאשר התעשיה האווירית, ביוזמתו של אל שווימר, החלה להשקיע בכל שנה, מאז 1965, כמליון דולר, ללימוד טכנולוגית החלל. הדחיפה הגדולה היתה עם הקמת סוכנות החלל הישראלית ב־1985. ממשלת ישראל הקציבה, באמצעות סוכנות החלל הישראלית, לפרוייקט בשלוש השנים האחרונות כ־43 מליון דולר. בסך הכל הושקעו בעשרים השנים האחרונות כ־190 מליון דולר בנושאי פיתוח לוויינים לחלל, כאשר ההשקעה באה ממקורות עצמאיים של התעשיה האווירית ומכספי ממשלה. בפיתוח הלוויין "אופק 1" היו שותפות כל התעשיות עתירות הידע בארץ.

מה השלב הבא?
לשגר בתוך שנה לוויין נוסף, אבל הפעם יוצבו עליו מכשירים מדעיים. השלב השלישי יהיה שיגור לוויין תקשורת "עמוס" שנועד להוסיף ערוצי טלוויזיה, רדיו וקווי טלפון.

האם אפשר לפגוע בלוויין?
כדי לפגוע בלוויין ולהשמידו יש צורך בפיצוץ פצצה אטומית. באמצעים קונבנציונליים לא ניתן לפגוע בו. עד היום אין תקדים לנסיון ליירט לוויין בחלל.

מה אתה אומר לאלה הטוענים כי בסך הכל מדובר ב"גימיק" של בחירות?
בשיגור עצמו לא נכח אתמול אף פוליטיקאי. הימנעות מפיתוח ושיגור לוויין כיום כמוה כהימנעות בתחילת המאה מבניית תחנות כוח חשמליות ליצור חשמל והעדפת המשך השימוש בנרות.

מדוע בעצם לבנות לוויין כאשר אפשר לרכוש אותו?
זה לא בדיוק. המעצמות לא מהירות להתחלק בטכנולוגיה זו, וקשה מאד להשיג אותה מהם, לכן אנחנו צריכים ללמוד מהתחלה ולעשות הכל בעצמנו.

לוויין ניסוי טכנולוגי

(סוף מעמוד 1)

רית הסוכנות הישראלית לניצול החלל (סל"ה), נמסר ששילוחו של "אופק 1" נועד לבחון את יכולת הבסת הלוויין למסלול סביב כדור הארץ, ובחינת תפקוד מערכותיו בתנאי החלל.

הבחינות שייערכו ללוויין ניסוי ראשוני זה יכללו נושא אספקת כוח מאנרגיית השמש, בחינת טיב השידורים מהחלל שמעביר הלוויין ואורח קליטתם דרך האטמוספרה, בדיקת עמידות המערכות השונות בתנאים של ריקנות וחוסר משקל השוררים בחלל, וכן – לספק נתונים אודות השדה המגנטי של כדור הארץ.

"אופק 1" מסתובב סביב ציר, בקצב של סיבוב לשנייה. תכונה זו מקנה לו ייצוב גרוב, כך שמשטחי קולטי השמש המורכבים עליו מופנים בכל עת כלפי השמש. קולטים אלו מספקים לו את האנרגיה הדרושה לפעולתו.

אין פרטים על המטיל

שיגורו של "אופק 1" נמשך אתמול מעט יותר מדקה. אזור השיגור נסגר בפני עיתונאים ובפני הציבור הרחב. האזור האווירי וכן נתיבי הים במסלול המתוכנן של מעוף הטיל נסגרו אף הם. טיל השיגור, אשר עליו לא נמסרו כל פרטים, בגובה של מספר מטרים, נשא את הלוויין, עד שבשלב מסוים ניתקה רקטת השיגור משאר חלקי הלוויין המשיך דרכו לחלל, כשהוא מותיר אחריו שובל של אש כתומה ועשן לבן.

בפרוייקט שילוחו של הלוויין "אופק 1" השתתפו מרבית התעשיות עתירות הידע בישראל, ובראשן מבת – מערכות וטכנולוגיות חלל, שהיא חלק מחטיבת האלקטרוניקה של התעשייה האווירית בישראל. העיסוק והמחקר האקדמיים וכן של התעשיות השונות בתחומים רבים הקשורים בצורה זו או אחרת בחקר החלל, הוחל כבר בשנות ה־60. אלו באו לידי ביטוי בעיקר ביכולת הישראלית לפתח, לבנות ולשגר טילים. הטיל ששיגר את הלוויין הישראלי הראשון, מבוסס רובו ככולו על טכנולוגיות שהיו קיימות בישראל, עוד קודם לכן. לגבי טכנולוגיות אחרות שקשורות בשליחות לוויין לחלל, השתמשו המומחים הישראלים במידע הרב הגלוי שהצטבר בעולם בנושא זה.

לוויין אחר עיכב

(ע). "באמצע הדרך נעצרנו כרבע שעה, כי למרבית הצחוק, לוויין אחר, אמריקאי או רוסי, עבר מעל הראש, ולא רצינו שהוא יגלה זאת" – גילה אמש פרופ' דרור שדה, מרכז הסוכנות הישראלית לניצול החלל, בראיון בתוכנית "מבט" בטלוויזיה.

הדובר ציין, כי זו היתה התקלה היחידה בשיגור הלוויין אשר שוגר כמצופה. הוא ציין, כי מדובר באלפי מערכות ומיליוני חלקים שונים, ובכל שלב נערכת בדיקה. מאז 1965 הושקעו בתשתית 200 מיליון דולר. לדבריו, ארה"ב אינה נותנת משגרים, ואילו בצרפת יש תור של 4־5 שנים כדי לרכוש משגר.

פרופ' שדה הדגיש, כי גם אם הלוויין יכול להיות מכשיר צבאי מודיעיני, לא מתכוונים לעשות בו שימוש כזה. בעתיד ישוגר לוויין מסוג כזה עם מכשירים מדעיים, ובעוד 4 שנים יהיה לוויין תקשורת "עמוס".

לבנון

(סוף מעמוד 1)

מי שלא ילך לישיבה – "אויב לבנון". נראה, כי חילוקי הדעות התגלעו לא רק בין השגריר לבין מיופה הכוח אלא גם בין השגריר השליח מרפי.

בשיחת תידרוך מנוסה לאישים לבנוניים אמר מרפי, כי סגן נשיא סוריה ח'דאם, הוא אשר הציע את מועמדותו לנשיאות של נציג עכאר בפרלמנט וחבר המיפה העצמאית, מיכאיל אל־ד'אהר (60). לדברי מרפי "זה הרע במיעוטו", ויש לקיים את ישיבת הפרלמנט ולבחור את הנשיא לפני הצות יום ה', מועד סיום כהונת הנשיא אמין ג'מייל.

חילופי אש טילים ומקלעים התחוללו אתמול בין שני חלקי ביירות, זו פעם ראשונה מזה שנתיים.

עורך את העמוד: חיים טל

ביורן אנדרסן, מנהל תחנת הבקרה בקירונה, חוג הקוטב:

הפקרות בחלל – אין תאום בינ"ל למסלולי טיסת לוויינים בחלל

מאת אליהו זהבי
סופר "הארץ" בסקנדינאוויה

קופנהאגן (מיוחד ל"הארץ") אחד מבין קרוב ל־4000 לוויינים המרחפים בחלל הוא הלוויין "ספוט" ששוגר במשותף ע"י שוודיה וצרפת. ייחודו של לוויין זה מכל יתר הלוויינים המרחפים בחלל – הענקת שירותי צילום על בסיס מסחרי. הלוויין, המקיף כמה פעמים מדי יום את כדור הארץ, העביר לכלי התקשורת העולמית את תצלומי הכור הגרעיני בצ'רנוביל, ימים לאחר שנודע על האסון בכור. צילומים בלעדיים משורה הקרבות בין עיראק לאיראן בעיר בצרה. צילום בסיסי הצבא הסובייטיים בחצי האי קולה וכו' וכו'.

בעוד רוב רובם של הלוויינים המרחפים בחלל שוגרו למטרות ריגול צבאי והמידע נשאר חסוי בידי המדינה ששיגרה את הלוויין לחלל, תצלומי הלוויין "ספוט" המועברים לתחנת מעקב בעיר השוודית קירונה, צפונית לחוג הקוטב ומשם למרכז בקרה בעיר טולוז (צרפת) – נמסרים על בסיס מסחרי, לכל מעוניין.

"ג'ונגל" בחלל

ביורן אנדרסן, מנהל תחנת הבקרה בעיר קירונה גילה בשיחה לסופר "הארץ": "קיימת הפקרות מוחלטת בחלל. אין כל תאום מוקדם לגבי מסלול טיסתו של לוויין שמדינה כלשהי הוליכה לשגר לחלל. התוצאה – בחלל מרחפים אלפי לוויינים, במסלולים מקיימים, בהתאם לצרכיה של המדינה ששיגרה את הלוויין, הד אפשרות להתנגשות בין לוויינים היא מעשית ביותר, כשל חוסר התיאום".

על שאלת של תמיהה נוספת ומסביר אנדרסן: בעוד לכל שדה תעופה בעולם יש מגדל פיקוח הכפוף לתקנות בינלאומיות המסדירות את מסלולי הטיסה, אין הסדר דומה לטיסות לוויינים בחלל. הלוויינים משוגרים לחלל במסלול הנחשב כ"סוד צבאי".

הסכמים בינלאומיים בתחום התעופה האזרחית או להבדיל – הענקת עוזרי שידור לרדיו ולטלוויזיה, אינם קיימים בתחום טיסות החלל של לוויינים.

להערכת אנדרסן, טסים בממוצע בחלל 4000 לוויינים, רוב רובם כ־95% לוויינים בין זרק מיקשם, 5% לוויינים לשימוש אזרחי: שידורי טלוויזיה ורדיו, קשר טלפון טלקס תחזיות מזג אוויר וכו'.

למעשה שולטות בחלל מעצמות בעל הטישות בו כרצונן בלא לרוחן אות לשניה על מסלולי הטיסה של לוויין הריגול. קיים הבדל בין לוויינים סובייטים לאמריקאיים: הלוויין הסובייטי הוא בעל תוחלת חיים קצרה לעומת אורך חייו של לוויין אמריקאי. התוצאה המעשית – לבריה"מ יש צורך לשגר מספר רב יותר של לוויינים מאשר לארה"ב, כי הלוויינים "עולדים" רמתיהם בתדירות גבוהה. לציבור נודע על התרסקות לוויינים רק במקרים מועטים ביותר כאשר האסור בלוויין גרעיני. ברוב רובם של המקרים מתרסק הלוויין ו"נשחק", בלא שנודע על כך ברבים. מסיבה זו גם לא ידוע בהו מספר ההתנקשויות בחלל עקב פגיעה מקרית של לוויין בלוויין.

ככל שירבה מספר הלוויינים המשוגרים לחלל במסלול בלתי מתואם מראש – תרבה סכנת ההתנקשות. ככל שירבה מספר המדינות שהן בעלות כושר לשגר לוויין בחלל, תיגדל ההפקרות השוררת כיום בחלל. הסדר בינלאומי של שיגור לוויינים בהתאם למסלולים ידועים מראש הוא בבחינת אוטופיה, עקב המשקל הצבאי־מודיעיני שיש לטיסות החלל של לוויינים.

יחוסנו

(סוף מעמוד 1)

מוסדות החינוך באזור. עלות החיסון 100 אלף דולרים.

יום חיסונים ארוך

בפגישה שקיים אתמול מנכ"ל משרד הבריאות פרופ' יורם לס עם כל נציגי משרדי החינוך הפנים וקופת חולים סוכם כי בימים ה' וה' יתנהג יום לימודים ארוך כדי לאפשר לאנשי בריאות הציבור להשלים חיסון של 50 אלף ילדים. כן יחולק באמצעות הילדים באזור חוזר להורים ובו מידע על כללי על החיסון וכללי זהירות ושמירה על הגיינה אישית. במשך ימי חול המועד ישארו בתי הספר פתוחים, באחוז זה, באחריות הרשויות המקומיות. בתי הספר ישמשו אז אלו כמרכזים קהילתיים כדי לאפשר מתן חיסון לאוכלוסיה הבוגרת.

ג'ורג' חבש: שינוי באמנה הפלשתינית – לא בא בחשבון

מאת סופר "הארץ" לענינים ערביים

ראש "החזית העממית", ד"ר ג'ורג' חבש, הודיע, כי אין מעיינים בהכנסת שינויים ב"אמנה הלאומית הפלשתינית" וכי שאלה זו לא עמדה מעולם על הפרק.

בראיון לעתון הכוויתי "אל־אנבאא" אמר עוד, כי אין "לקטוף עדיין את פירות ההתקוממות" ויש להמתין בענין כינון "הממשלה הזמנית והמדינה העצמאית". בתשובה לשאלה אחרת אמר, כי יש להבחין היטב בין ההכרה בעובדת קיומה של ישראל לבין זכותה להתקיים.

עתונו כווית מסרו אמש, כי ערפאת צפוי להגיע לקהיר עוד השבוע וכי לביקורו יהיו "תוצאות חשובות".

לראש הממשלה
ממשלת ישראל
שר הבטחון
והשר פרופ' משה ארנס

עובדי התעשיה האווירית
מצדיעים
על שיגור הלווין הישראלי הראשון,
הישג אדיר לכל הנאבקים
על פיתוח העוצמה הבטחונית
והקידמה המדעית והטכנולוגית
של התעשיות הבטחוניות בישראל
ותשובה ניצחת לקטני האמונה.

כל הכבוד!

נסים כהן
יו"ר מועצת עובדי התעשיה האווירית

לבני עופרי
ברכות
להולדת הנכד
הארץ
מחלקת מודעות

אמש בקונצרט / נתן מישורי

כשמם כן הם

"הוירטואוזים של מוסקווה" בתוכניתם השלישית: מוצרט – סימפוניה מס' 15 ק.124 וקונצ'רטו למנתור בלה מזור ק.414; ויואלדי – ארבע העונות. המנצח והכנר הסולן: ולדימיר ספיבקוב. המסנתרן: יבגני קיסין. בהיכל התרבות בתל־אביב.

כל אלה ששמעו שלוש מארבע התוכניות, על הרפרטואר המרובים, לא יכולים יותר להטיל ספק בשתי עובדות משמעותיות. האחת: שיחודה של תזמורת קאמרית זו היא בכך שהנגנים, החל בכנר הסולן והמנצח ספיבקוב וכלה בנגן הקונטרבאס גריגורי קובלסקי, הם וירטואוזים מן הדרגה הראשונה, שליטים גמורים במסורת הנגינה בכלי קשת. מסיבה זו גם ניתן לומר, שביצוע כמו זה של "ארבע העונות" של ויואלדי, הוא בגדר שבגדרים שדוגמתו לא תיתכן בתזמורת קאמרית אחרת.

עובדה שניה היא שאת מסורת הפרשנות המוסיקלית הרוסית, שזה לנו המפגש המחודש הראשון עמה מאז נותקו היחסים בין בריה"מ וישראל, אין להאשים כיום בסנטימנטליות. קיימת בה אמנם נטיה לאידיאליזציה יתרה ולקלסיציזם, שהפעם איפשרו את ביטויה המלא של ראיית העולם האופטימית והנהייכת. המתבטאת בסימפוניה מס' 15 של מוצרט בן ה־16.

אך אפילו תלונה כלשהי בפינו על פרשנות הקונצ'רטו, מוטב שלא נשכח את הנער הסולן יבגני קיסין. זה, הוכיח לנו שאצבעות הפלדה שלו מסוגלות גם לרכות ולקשרים זמרתיים ארוכים ושבנגינתו הנאה והמבויישת כאחד מסתמנת רציפות בלתי רגילה, המגיעה לעתים, כמו בקדנצות ובקטע ההדרן של באך, לרגישות בלתי נשכחת. אכן, המוסיקאים וסוליהם – כשמם כן הם.

אל על

	טמפ' מינימום	טמפ' מכס'		הטמפרטורות אתמול	
אמסטרדם	11	18	מעונן	12	16
אתונה	19	32	מעונן	19	31
בוקרשט					
בריסל	8	18	מעונן	8	16
וינה	5	15	בהיר	12	20
ורשה	8	17	מעונן	10	15
דבלין	9	17	בהיר	10	18
ז'נבה	13	19	מעונן	11	18
ליסבון	17	26	בהיר	17	27
מדריד	10	25	בהיר	10	26
ניו־יורק	18	26	מעונן	16	24
פאריס	14	18	מעונן	14	18
פרנקפורט	10	17	גשום	14	18
ציריך	11	13	גשום	11	13
קהיר	22	36	בהיר	25	34
קופנהאגן	13	18	מעונן	13	18
רומא	14	23	מעונן	14	23

ELAL אל על

הם הזדקנו, ההורים של יגאל

פעם, אני נזכרת, האנדרטה היתה קטנה – רק עמוד עם כנפיים ומעט שמות: ומשהו־חצי מתעקש: את בוכה?

באנדרטת הזיכרון לצנחנים, אתמול. צילום: קודי קרן

עדות ראיה / דליה יאירי

זר לא יבין. על השלטים, כמו בהזמנות, כתוב "לטכס הזיכרון לחללי הצנחנים". הטקס מתחיל ב־4 אחר הצהריים. ב־3 המדשאה כבר הומה. בלי יד מכוונת, כל אחד הולך למקומו. הורים מ־שמאל; ומימין, משפחות הצנחנים: הקצינים, החיילים, המשוחררים, הנשים, האלמנות. קבוע. כך זה תמיד. כולם יודעים: כאן מקום המפגש. רק שמחה הולצברג מתחבב בין המחנות ומחלק ממתקים.

זר לא יבין. טקס אזכרה, ועל הדשא חיבוקים וצהלה ומתע־בנים כמו בפגישת מחזור: מה עם הילדים, הנכדים. חבירי, זה האיש הורש שלי. חביר, זאת רינה. אתה זוכר את יוסי? מישהו קוראת: כרמלה, את זוכרת אותי? אני עליזה, אשתו של נגר. מה זוכרת, היא עונה הכתבת הצב־אית, הייתי פקידה שלו. ואי־אפשר שלא לערבב צחוק וכמעט בכי.

את בוכה? שואל משהוחצי, מה פתאום?

זר לא יבין. פה לא קיימים חוקי הזמן. אין עבר ועתיד, הה־הווה הוא משהו בין מה שהיה פעם, אתם, לבין מה שיכול היה להיות אילו, ובין מה שיש.

הם כולם פה, אתנו. אריק וסטמפל ויאיר ויואב וגבר ופייקס ויוסי ואסא והלוח מלא שמות. צפוף. ואני שומעת את עוזי אומר: אל תדאגי, רק הטובים הולכים. אבותנו והאמהות נשארים כחיים. וכולם צוחקו. פעם, אני נזכרת, האנדרטה היתה קטנה. רק עמוד עם כנפיים ומעט שמות. ומשהו חצי מתעקש: את בוכה?

כמה שלא, רק שאני כבר לא יודעת מי הטובים ומי הזאתורות וכל אלה שמסביב, האלופים ותת־האלופים האלה, איציק והורון ויהיה ונחמיה. אני מביטה בהם בגאווה במקום עוזי, חיילים שלו. על הבמה קוראים שירים ומישהו נושא דברים, והן כבר מנוה והרזובה ממשיכים להתחבק ולהיזכר ולהזמין לערבי שירה ולבר־מצווה וכבר יותר מ־13 שנה שעוזי איננו. בצד של ההורים שקט. את אלה, מחלקה י"ג בקריית־שאול, אני מכירה. הם הזדקנו, ההורים של יגאל.

דליה יאירי היא אלמנתו של אל"מ עוזי יאירי ז"ל, שהיה מפקד חטיבת הצנחנים.

העבודה תקציץ ההסברה נגד הליכוד אחרי יום הכיפורים

במטה הבחירות של מפלגת העבו־דה עומדים להקצין השבוע, מיד עם תום יום הכיפורים, את הפעילות ההסברתית נגד הליכוד. במטה הו־כנה תוכנית פעולה אגרסיווית נגד הליכוד, שתגיע לשיאה ביום הבחירות.

במפלגת העבודה חשבו לנקוט בקו הסברה קשה יותר נגד הליכוד, כבר לפני שבועות מספר. בעקבות של מוטיף בוזירות, הוחלט למתן את המאבק בתקופת החגים ולהחריפו רק לקראת יום הכיפורים. במסגרת קו ההסברה החדש יופעלו כל מערכות מפלגת העבודה לתקיפה כוללת נגד הליכוד, החל ממודעות בעיתונים, דרך שלטי חוצות ועד לפעילויות השונות בשטח.

ראש מטה ההסברה במטה הבחי־רות של המערך, נסים זוילי, אישר אתמול ל"הארץ" כי מפלגת העבודה תשנה במתוכנן את קו ההסברה שלה. לדבריו, המערך נקט עד היום בקו הסברה חיובי, שהבליט את הישגי מפלגת העבודה. ראשי המערך השת־דלו שלא להיגרר לפרובוקציות של הליכוד. עתה, לדברי זוילי, יקפיד במפלגת העבודה לתקוף את הליכוד ישירות. "אנו נציג מעתה את הליכוד האמיתי, לא כפי שהוא מנסה להצ־טייר לפני הציבור כתרבותי וכמתון. לליכוד יש במצע ובהימנון תנועת הח־רות סיסמאות לסיפוח כל השטחים, ואנו נבליט זאת", אמר זוילי.

יוצג הפילוג בליכוד

לדברי ראש מטה ההסברה במפל־גת העבודה, ישתמש עתה המערך בקולות השונים בליכוד לגבי האפש־רות לפתרון מדיני באזור, להדגשת העובדה כי הנהגת הליכוד מפולגת ובה שבעה מתנות.

בתוכנית ההסברתית החדשה של מפלגת העבודה יש כוונה לתקוף את ראש הממשלה יצחק שמיר על חוסר מנהיגותו, להבליט את העובדה כי הליכוד העדיף להתעלם ממנו ממר־דעת התעמולה בעיתונות, להציג את הליכוד כמפלגה שהקצינה ימינה.

הצעירים ישולבו בהסברה

בשינוי הקו ההסברתי של המערך נגד הליכוד ישתתפו גם חברי הדור הצעיר במפלגת העבודה. במטה הצ־עירים, בראשותו של האלוף (מיל') אדי אור, סיימו אתמול להכין מיבצע אגרסיווי חדש נגד ראש הממשלה יצחק שמיר וראשי הליכוד במתכונת מיבצע ה"אינתיפאדה" שפעל בש־לושת השבועות האחרונים, ולמטל־פנים למספר טלפון מסוים השמעה הודעה חריפה מאפשרות שלטון הלי־כוד. אופיר פינס, מנהל מטה ההסברה של צעירי העבודה, מסר אתמול כי בשלושת השבועות של מיבצע ה"אינתיפאדה" התקשרו לשמוע את ההודעה יותר מ־50 אלף איש. לדב־ריו, צעירי העבודה יסיימו מחר, עם כניסת החג, מיבצע זה, לקראת פתי־חת של המיבצע האגרסיווי החדש אחר החג.

צעירי הליכוד פותחים במבצע כפרות – על מעשיו של פרס

צעירי הליכוד עומדים לפתוח הבוקר במבצע "חטים וכפרות" נגד יו"ר מפלגת העבודה שמעון פרס. צעירי הליכוד עומדים להתפרס במספר יישובים ברחבי הארץ, ובכיכר דיזנגוף בתל־אביב, ולטעון לכפרות על מעשיו של פרס.

בין היתר, מתכוונים צעירי הלי־כוד להבליט את התקפלותו של פרס מפרוייקט הלביא, את הפזיזות בנושא טאבה, את ההתרגנות מראש, ההצהרות שלא קיים ויחזמת הועידה הבינ־לאומית. על כל אלה, ועוד, לא תהיה מחילה – יטענו צעירי הליכוד.

צעירי העבודה הציעו: הפסקת־אש

צעירי מפלגת העבודה פנו אתמול לצעירי הליכוד והציעו לקיים "הפסקת־אש" פוליטית לימי החג. צעירי העבודה אמרו אתמול, כי כמחווה ראשונית הם יפסיקו את מיבצע האינתיפלציה, בו השמיץ ראש הממשלה יצחק שמיר בשיחה טלפונית מוקלטת.

"כך" לא תיוצג בפאנל בחירות של הסטודנטים באונ' תל־אביב

מאת נורית אמיתי כותבת "הארץ"

פאנל בחירות יתקיים באוני־ברסיטת תל־אביב על ידי אגודת הסטודנטים.

בפאנל, שיתקיים לקראת קיום מועד הבחירות, יטלו חלק נציגי מפלגות הנוטלות חלק בכנסת הנוכחית. כל נציג יקבל זמן מו־גבל כשהמפלגות הגדולות תקב־לנה זמן ממושך מאלו הקטנות. לתנועת כך לא יינתן ייצוג בפאנל זה.

עדי הדר, יושב־ראש אגודת הסטודנטים של אוניברסיטת תל־אביב, הדגיש כי האגודה תעודד פעילות פוליטית בקמפוס, כדי לעודד את מודעותם הפוליטית של הסטודנטים.

הלימודים יחלו ב־16 באוקטו־בר, כשבועיים לפני הבחירות. מדובר, אפוא, בתקופת פעילות פוליטית קצרה בין הסטודנטים.

עיתון הסטודנטים הראשון האמור לצאת עם פתיחת שנת הלימודים, מלא במודעות מטעם המפלגות השונות.

פעילות פוליטית עצמאית של גופים הקשורים בבחירות אסורה בקמפוס, להוציא מקרים שבהם מוזמנים חברי כנסת ופעילים במ־סגרות מסודרות להופיע לפני הסטודנטים.

ביה"ד של חרות ידון בעתירה נגד הצבת שובל במקום ריאלי

בית־הדין העליון של תנועת הח־רות, בהרכב 5 שופטים, ידון הבוקר בעתירתם של 5 ממועמדי הליכוד לכנסת מעבר למקום ה־40, למנוע את הצבתם של זלמן שובל ויגאל הורביץ במקומות ריאליים ברשימת הליכוד לכנסת. בינתיים, הודיע אומץ שובל באורח סופי, לשליח מיוחד שה־גיע אליו מטעם ראש הממשלה, כי הוא דוחה את ההצעה להיות מוצב במקום ה־40 ועומד על כך כי הליכוד יכבד את ההסכם עם אומץ ככתבו וכ־לשונו, קרי הצבתו עד למקום ה־30. אם לאו, תפרוש אומץ מהשותפות עם הליכוד.

מודעים, כי למיטב ידיעתם לא נחתם הסכם בין שתי התנועות על הליכה משותפת ועל כן לטענת העותרים אין תוקף מחייב.

העתירה הוגשה למ"מ אב בית־הדין של תנועת החרות, עו"ד מנחם עיזון, שהעביר אותה לדיון בפני 5 שופטים שיתכנסו הבוקר ב־9, להחלטה.

למעשה, נדרש בית־הדין העליון של תנועת החרות כבר לפני כחו־דשיים למימוש ההסכם עם תפ"י אומץ, כשההחלטה שניתנה אז היתה המלצה חד־משמעית לראשי תנועת החרות לאמץ את ההסכם שנחתם עם אומץ.

בינתיים, הבהיר אומץ זלמן שובל כי הוא מתנגד להחלטת שרי הליכוד להצבתו במקום ה־40. שליח מטעם שמיר שוחח עם שובל אתמול פעמים מספר. שובל הבהיר, כי לא יסכים להח־לטה וביקש מהשליח כי ידון על הע־ניין פעם נוספת עם ראש הממשלה. בשעות אחר־הצהריים הבהיר נציגו של שמיר כי לא ניתן לשנות את הה־חלטה, בעיקר בגלל שדה רוזה, המוצבת במקום ה־39: אין רצון בלי־כוד להזיח את הצבתה, והצבתו הי־יתה ברשימה אל מעבר למקום ה־40. שובל הודיע, כי דבר זה אינו מקובל עליו. לאחר התייעצות עם מקורביו, מסר בערב תשובה שלילית סופית לנציג הליכוד.

שרי הליכוד עתידים להתכנס ביום חמישי, כדי להכריע סופית לגבי שילוב אומץ ברשימת הליכוד. ככל הנראה, לא יגישו בליכוד את רשימת המועמדים לכנסת במועד הראשון ביום חמישי, אלה רק ביום שלישי הבא, שהוא המועד האחרון להגשת הרשימות לועדת הבחירות.

מלשכת ראש־הממשלה נמסר אמש, כי אין כל כוונה להציע לשובל מקום אחר מלבד המקום ה־40 – עליו הוסכם לפני ימים מספר.

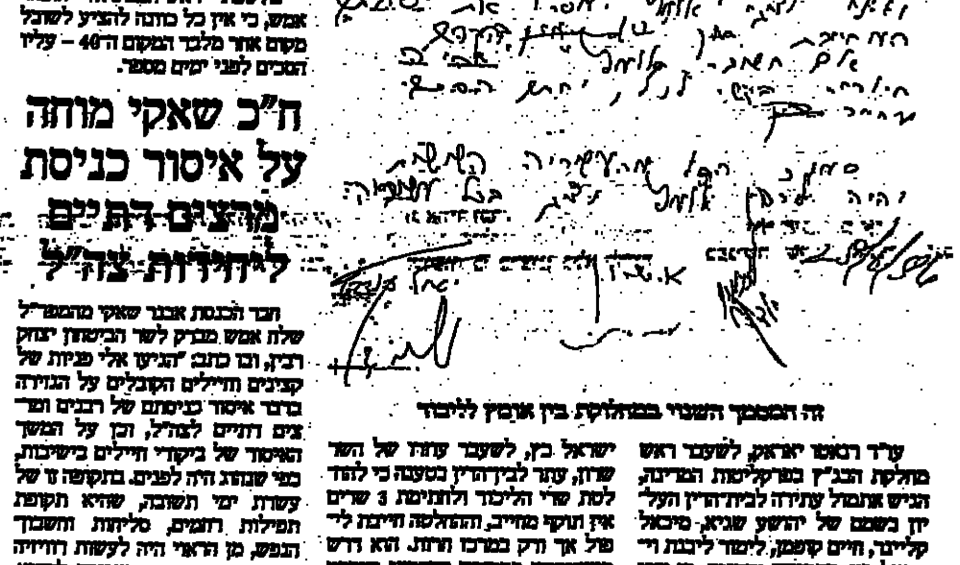

זה המסמך השנוי במחלוקת בין אומץ לליכוד

עו"ד רובמוס יאראק, לשעבר ראש מחלקת הבג"ץ בפרקליטות המדינה, הגיש אתמול עתירה לבית־הדין העל־יון בשמם של יהושע שגיא, מיכאל קליינר, חיים קופמן, ליבוד ליבנת וי־שראל כץ. המגישים טוענים, כי שרי הליכוד חתמו עם ראשי אומץ על זכרון דברים ב־28 ביוני 1986, בו נאמר כי רק אם יסכימו נציגי הליכוד להתייצב לבחירות עם נציגי תפ"י־אומץ, יוכנסו לתפ"י־אומץ המקומות בין ה־6 ל־30 ברשימה. העותרים

ישראל כץ, לשעבר עוזרו של השר שרון, עתר לבית־הדין בטענה כי להח־לטת שרי הליכוד ולהתניות 3 שרים אין תוקף מחייב, וההחלטה חייבת לי־פול אך ורק במרכז חרות. הוא דרש מבית־הדין פסק־דין הצהרתי שיקבע כי להחלטת שרי הליכוד בדבר שריון מקומות לאומץ אין תוקף מחייב. עתירתו של כץ נדחתה ובית־הדין קבע כי החלטת שרי הליכוד, כמוסד קבוע הבורר של הליכוד, יש תוקף מחייב, ויש לבצע את ההסכם עם תנו־

ח"כ שאקי מוחה על איסור כניסת מוצבים דתיים ליחידות צה"ל

חבר הכנסת אבנר שאקי מהמפד"ל שלח אמש מברק לשר הביטחון יצחק רבין, ובו כתב "הגיעו אלי פניות של קצינים וחיילים הקובלים על הגזירה בדבר איסור כניסתם של רבנים ומר־צים דתיים לצה"ל, וכן על המשך האיסור של ביקורי חיילים בישיבות, כפי שנהוג היה לפנים. בתקופה זו של עשרת ימי תשובה, שהיא תקופת תפילות, רחמים, סליחות וחשבון הנפש, מן הראוי היה לעשות רוויחה מעמיקה בסוגיה זו, והצריכה להביא, לדעתי, לבדיקה מחודשת של החל־טות האמורות, הפוגעות ברגשותיהם של מאות אלפי יהודים בישראל".

טרם נקבעה רשימת ש"ס

מועצת חכמי התורה, שהתכנסה לישיבה בתחילת השבוע, עדיין לא החליטה על רשימת מועמדי תנועת ש"ס לכנסת.

בישיבתה ביום ראשון דנה מועצת החכמים ברשימת כ־10 מועמדים, שיאיישו את המקומות הרביעי עד העשירי בתנועה. הרב יצחק פרץ, אריה דרעי, והרב פנחסי הגישו למוע־צה איש איש את מועמדיו. עשרת המועמדים אינם מוכרים לציבור.

מועצת חכמי התורה תתכנס שוב ביום חמישי, כדי לסגור את רשימת התנועה.

רצ אוספת חתימות לכינוס הכנסת לדיון בגיוס בני ישיבות

רצ פתחה במבצע איסוף 20 חתי־מות לשם כינוס מיוחד של הכנסת לדיון על אי־גיוסם של בני ישיבות לצה"ל.

בכוונת רצ למחות בפני שתי המפ־לגות הגדולות על "השלמתן הברורה עם התופעה הנפסדת המסולה" – כדברי דוברת התנועה. רצ תדגיש גם במצע הבחירות שלה, כי גיוס אנשי הישיבות לצבא היה מביא לירידת עומס המילואים.

ניסיון התאבדות במצודת זאב

בקומה ה־13 במצודת זאב, בית מרכז תנועת החרות בתל־אביב, ניסה אתמול צעיר להתאבד לעיניהם הנדהמות של עובדי מטה הבחירות.

עורך את העמוד: אריה חשביה

הפרק הדתי במצע מעורר מחלוקת במרכז העבודה

מרכז מפלגת העבודה יתכנס מחדש הבוקר לאשר את המצע המעודכן של מפלגת העבודה. למנכ"ל המפלגה, ח"כ עוזי ברעם, הוגשו עד אתמול כ־30 הסתייגויות לסעיפי המצע השונים, בעיקר אלו הקשו־רים בעירבונים שנעשו בתחום הדתי.

אחרים מחברי המרכז מסיים לעורר מהומה בישיבה, שתוביל לפגיעת אישורו של פיתוח מצע המפלגה בנושא הדתי. שלשלום אושר סופית נוסח הפרק הדתי, תוך חילופי דברים קשים בין חברי הועדה בראשותו של השר משה שחל, לח"כ באזה אדר הממצאות בין אלו המתנגדים לשינויים הנעשים.

יו"ר מפלגת העבודה, מ"מ ראש הממשלה שמעון פרס, יבקש את רשות הדיבור כדי לנסות ולשכנע את חברי המרכז כי היום על מפלגת העבודה להושיט יד למפלגות הדתיות, כך שאם העבודה תזכה למספר מנדאטים השווה לליכוד, יעדיפו הדתיים להרכיב את הממשלה הבאה עם מפלגת העבודה.

מטה מיוחד לפנויות ופנויים יוקם על־ידי מפלגת העבודה

במפלגת העבודה הוחלט להקים במסגרת המערכות לבחירות מטה מיוחד לפנויים ופנויות. היוזמה להקמתו של מטה מיוחד שיפעל בקרב ציבור של 870 אלף בוחרים, יצאה מאחד מעובדי לשכתו של יו"ר מפל־גת העבודה, שמעון פרס, בני ברזילי, רווק בן 29.

המדובר בהערכות מיוחדת של מטה ההסברה במטה הבחירות, לפעול לשיפור מעמדם של הפנויים והפנויות. במקרה במישור הכלכלי וה־חברתי. מוכם, כי תוזה התייחסות ברורה למצבם של הפנויים והפנויות במדינה במצע מפלגת העבודה. בין היתר, הודעה ברורה כי מפלגת העב־ודה תפעל לאחר הבחירות להגדלת סכום המשכנתאות לרכישת דירה לבודדים, תפעל להקלות במיסוי ולשיפור במעמדם החברתי.

בהצעה לתוכנית הפעולה שהעביר בני ברזילי השבוע לראשי מטה הבחירות במפלגת העבודה מצויין כי במדינת ישראל בקרב הציבור הבוגר מעל לגיל 20, נושבים כפנויים ופנויות 870 אלף איש, מהם יהו־דים 735 אלף, רווקים 345 אלף, גרושים 40 אלף, האלמנים 30 אלף. בין הנשים יש 250 אלף רווקות, 60 אלף גרושות, 160 אלף אלמנות. בסך הכל, מדובר ב־460 אלף נשים בודדות מול 415 אלף גברים.

מפלגת העבודה היא היחידה שהחליטה להתייחס במצע שלה לציבור הפנויים והפנויות ולהגדיר אותם כקול מטרה.

הפעם חפם
כי הפעם צריך קול חזק לשלום

לא בונים היום דירות כאלה בתל-אביב

אין היום בנין מגורים בתל-אביב, הנמצא בבניה, שיכול לתת לך את הפינוקים, את הפאר ואת איכות החיים שתמצא במגדל הקשת, בנין היוקרה החדש בשכונת בבלי בתל-אביב. נסה, לא תמצא.

בריכה מקורה - היחידה מסוגה בתל-אביב. כל שצריך זה ללחוץ על כפתור הקומה השלישית ואתה בבריכה הפרטית שלך. בריכה גדולה ומקורה העומדת לרשותך מבוקר עד ערב, קיץ או חורף, בכל ימות השנה. בצמוד, תמצא מרפסת שיזוף למנוחה והתרגעות.

חניון עם כניסה בשלט רחוק. המכונית שלך לא מקופחת. לרשותה עומד חניון מקורה ומסודר, עם כניסה בשלט רחוק וכניסה פנימית אל הבנין.

חדר כושר. מתח את אבריך בתום יום העבודה בחדר הכושר הפרטי של הבנין. חדר המצויד במיטב מכשירי ההתעמלות. פרטי שלך.

הבית שעובד בשבילך. אנשי אחזקה מיוחדים ידאגו לפעילות התקינה של כל מערכות הבנין: המעליות המהירות, ציוד הבריכה, מערכות מיזוג האויר לחימום וקירור כל דירה, האינטרקום, הכל בכדי שתהיה משוחרר מכל דאגה. תן לבית לעבוד בשבילך.

שירותי נקיון לכל דירה. לפי בקשה. שירותי הנקיון הדואגים לנקיון שטחי הבנין ישמחו להעניק את אותו שירות מקצועי גם לדירתך, לפי הזמנתך.

גנן צמוד. אם בדירת הגן שלך, או בצמחיה שליד הבריכה. אם בגינה שמסביב לבנין או בגינת הפנטהאוז שלך. יש לך גנן צמוד. נקודה.

שוער סף - ביטחון מלא 24 שעות ביממה. בלובי המתהדר במפל מים ובעבודות אמנות על קירות השיש, יושב לו איש בטחון המשמש כשומר סף, 24 שעות ביממה, מפקח על תנועת הנכנסים והיוצאים לבטחונך ולבטחון דיירי הבנין.

דירות גן ופנטהאוזים. דירות גן מרווחות, המצויות בחלקו המדורג של הבנין בן 12 הקומות, דירות הגג הנפלאות, וכל דירה אחרת. כולן פנינות מגורים אמיתיות.

נוף פארק הירקון מימינך, העיר תל-אביב לשמאלך. שב לך בדירתך החדשה, והשקף על כל הצפון. אם בירוק רצית, הבט אל פארק הירקון הפרוש לרגליך. אם בעיר רצית, הבט שמאלה אל העיר תל-אביב. מיקומו המיוחד של הבנין מאפשר לך את הלוקסוס הזה. אז בשביל מה לצאת מהבית?

איכות הבניה של גזית ושחם. מטבח איטלקי וריצוף שיש בכל דירה. שמשות "אנטי-סאן" כהות ותריסי אלומיניום מושחם, ליופי ועמידות לאורך זמן. אלה הם רק חלק מהפינוקים שמעניקה לך חברת גזית ושחם הוותיקה. כל השאר מובן מאליו: רק בניה בבלוק האיכותי של איטונג. רק גימור מהגבוהים ביותר. כל זאת כדי להעניק לך את איכות החיים המגיעה לך. האיכות של גזית ושחם.

מגדל הקשת

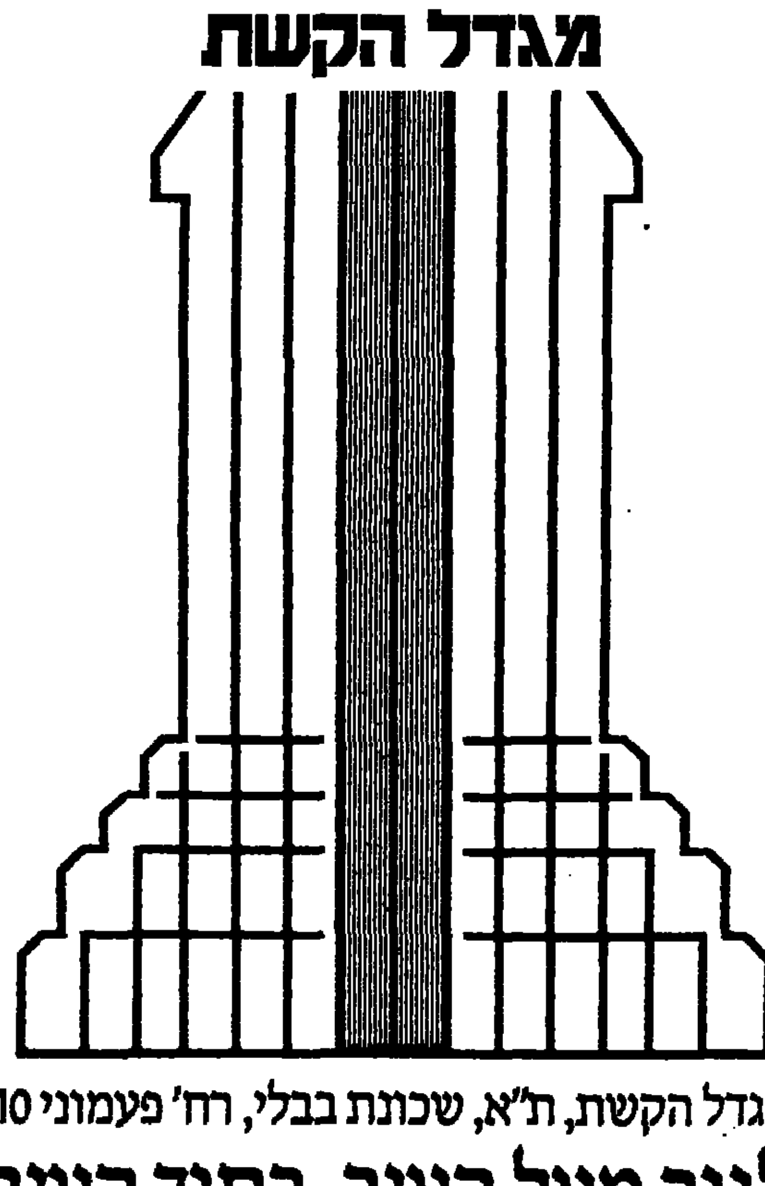

מגדל הקשת, ת"א, שכונת בבלי, רח' פעמוני 10.

לגור מעל העיר, בתוך העיר

שיווק ומכירות:
אנגלו-סכסון
ה' באייר 44 ת"א, טל: 03-217256
רח' הירקון 167, טל: 03-286181
בין השעות: 9:00-19:00

גזית ושחם
חברה לבנין בע"מ
ת"א, שד' רוטשילד 9, טל: 03-658507, 658429, 03-659544.

هكذا من الأصل

חדשות

משאל פורי, מיוחד ל"הארץ"
רוב הציבור: תשמ"ח היתה שנה רעה למדינה

משאל פורי — מיוחד ל"הארץ"

במשאל דעת קהל כלל-ארצי שערך מכון פורי במיוחד עבור קוראי "הארץ", עם תום שנת תשמ"ח, נמצא כי הציבור סבור כי השנה החולפת היתה שנה גרועה ביותר למדינת ישראל ובמידה מסויימת אף להם אישית, מאשר שנת תשמ"ז. עם זאת, צופה הציבור באופטימיות מסויימת לקראת שנת תשמ"ט.

המשאל הקיף מדגם מייצג של 1,200 איש ואשה. 64.5% מתוכם אמרו כי לדעתם היתה שנת תשמ"ח גרועה מקודמתה למדינת ישראל, לעומת 11.1% בלבד שאמרו כי השנה החולפת היתה טובה יותר.

באשר למצבם האישי היו הקולות שקולים יותר. 28.8% ציינו כי שנת תשמ"ח היתה טובה יותר עבורם מהשנה הקודמת, לעומת 27.2% שאמרו שהשנה החולפת היתה גרועה יותר.

עורך המחקר, מנהל פורי רפאל גיל, מציין כי ממצאים אלה רחוקים מציפיות הציבור לפני שנה.

במשאל זהה לפני שנה ("הארץ" 2.10.87) ציפו 34.4% כי תשמ"ח תהיה טובה יותר למדינת ישראל מקודמתה. למעשה רק 11.1% סבורים כך גם עתה.

39.2% ציפו כי תשמ"ח תהיה טובה יותר עבורם אישית. למעשה, רק 28.8% אכן סבורים היום כי תשמ"ח היתה שנה טובה יותר עבורם.

ביחס לעתיד, 24.5% סבורים היום כי תשמ"ט תהיה טובה יותר מקודמתה עבור מדינת ישראל; 44.9% סבורים שתשמ"ט תהיה שנה טובה יותר עבורם אישית.

19.7% סבורים, בכל אופן, שנת תשמ"ט תהיה גרועה מקודמתה למדינת ישראל. לדעת 5.9% שנת תשמ"ט תהיה גם גרועה מקודמתה עבורם אישית.

עובדי אוניברסיטת ב"ג מחו נגד פיטורים ומינויים יקרים

מאת איתן רבין
סופר "הארץ"

כ-400 עובדים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב הפגינו אתמול בשעה שהוועד הפועל של האוניברסיטה התכנס לאשר את תקציב הרבעון עד שניתנה רשות הדיבור לנציגם.

המפגינים לא איפשרו בתחילה לוועד הפועל לפתוח את הדיונים. לאחר משא ומתן ניתנה רשות הדיבור ליו"ר מועצת העובדים צבי רבי, שאמר כי אם יוחלט לפטר 100 עובדים, כפי שההנהלה מתכוונת לעשות, לא יאפשרו עובדי האוניברסיטה לפתוח את שנת הלימודים הקרובה.

עד כה נמסרו כבר לוועד הודעות על פיטוריהם של 17 עובדים מתוך ה-100.

גם הסגל האקדמי באוניברסיטה הודיע שאם יוחלט לפטר עובדים, הם לא יאפשרו את פתיחת שנת הלימודים. העובדים טוענים כי נשיא האוניברסיטה אישר הקמת שתי לשכות מפוארות לפרופ' חיים רישביאק, סגן הנשיא למחקר ולפיתוח, ולעמירה דותן, סגן הנשיא לענייני התפוצות, בשווי של 800 אלף דולר. כן אישר הנשיא, לטענתם, שלושה תקנים של שלושה סגני-נשיא נוספים בשכר של 300 אלף דולר בשנה.

ועדת החוקה אישרה הצעת חוק ההסמכה

על-פי הבטחת שמיר להמר ולשאקי ● מנהל "נתיבי איילון": 20 מ' ד' היו סוגרים הפרוייקט

בכנסת / דן מרגלית

הצעת חוק ההסמכה, שיאפשר למועצות מקומיות לעסוק בחקיקה דתית, אושר אתמול בוועדת החוקה של הכנסת ברוב של חמישה קולות נגד ארבעה, ללא דיון. בחוק תמכו נציגי הליכוד היו"ר אלי קולס ועמיתיו דן מרידור, רב שילנסקי ומיכאל איתן, וכן אבנר שאקי מהמפד"ל. התנגדו לו דוד ליבאי (מערך), רן כהן (רצ), דידן עטשי (מרכז-שינוי) והבי יציב (מפ"ם).

לפני הישיבה זימן ראש הממשלה יצחק שמיר את יו"ר הוועדה קולס כדי להבטיח כי החוק יאושר אתמול. הוא אמר כי הבטיח זאת לשר זבולון המר ולח"כ שאקי.

הסעיף קובע כי "תהיה מוסמכת עירייה ורשות מקומית להורות על אי פתיחת עסקים ועל סגירתם בתחום שיפוטה או בחלק ממנו, הול בחגי שעה לפני שקיעת החמה ביום המנוחה עד תוך שעה אחת במוצאי יום המנוחה". החוק חל גם על ט' באב.

עיכובים תקציביים בפיתוח התחבורה

מנהל חברת "נתיבי איילון" דן הר-לצמן מסר אתמול לוועדת הפרלמנטרית לעניין תאונות הדרכים כי אילו נוספו תקציבים של עד 20 מיליון דולר, אפשר היה לקצר את השלמת פרוייקט כביש איילון עד צומת גלילות בתוך שנה וחצי במקום שלוש שנים.

הלצמן אמר כי ראשי הערים והמועצות המקומיות אינם מחזקים בעיני הציבור כאחראים לתאונות הדרכים, ולפיכך אין הם מעוניינים בנושא זה. מעורבות רבה של המועצות המקומיות והעירוניות היתה יכולה לשפר את תנאי התנועה ולצמצם את התאונות, אמר הלצמן.

עוד מסר הלצמן כי שוקלים לאפשר לרכב פרטי להשתמש בשבת בנתיב הציבורי המיועד בימי חול לאוטובוסים ומוניות.

נציגי משרד השיכון ומע"ץ עמוס אונגר, יהודה כהן ובדציון קרינר מסרו שקשיים תקציביים מעכבים את פיתוח רשת הכבישים.

הוועדה קיימה אתמול את ישיבתה הרביעית. נכחו בה שני חברים, אוריאל לין (ליכוד) ומיכה חריש (מערך), ושני ח"כים: גדי יציב (מפ"ם) ושלמה עמר (מערך), מוזגי הוועדה.

נמסר כי בין 11 הח"כים שנעדרו יש ארבעה שלא השתתפו באף אחת מישיבותיה: אברהם וג'ריג'ר (מורשה), דוד מגן (ליכוד), דדי צוקר (רצ) וחיים קופמן (ליכוד). בדרך כלל נעדרים 10–11 ח"כים בכל ישיבותיה. על הוועדה לסיים את עבודתה עד לכינוס הכנסת הבאה.

מפ"ם מכבנות את הכנסת

ביוזמת מפ"ם, שאליה הצטרפו סיעות ר"ץ, המרכז-שינוי והמתקדמת, הוחל באיסוף 20 חתימות של הח"כים לכינוס מיוחד של הכנסת שתדון בתוכנית הקיצוצים של שר האוצר משה נסים. סיעות האופוזיציה מהשמאל מתנגדות לקיצוצים, המבוססים על העלאות המחירים והמסים.

חייל נפצע קשה בשתי תאונות דרכים

(ע). חייל בשירות סדיר נפצע בשתי תאונות דרכים אתמול, נפצע קשה ואושפז בבית החולים ברזילי באשקלון. בתאונות נפצעו עוד שלושה אנשים פצעים קלים.

ב-2.15 אחרי הצהריים עצרה מכונית פרטית, שנסעה מכיוון אשקלון לקריית מלאכי, כדי לאסוף שני חיילים בטרמפיאדה ליד מחנה צבאי. משאית, שבאה בעקבותיה, פגעה בכונית, וכתוצאה מכך נפצע קל החייל משה ברעמה (19) מירושלים. הוא פונה למרפאה במחנה הסמוך, שם קיבל טיפול ראשוני, ונשלח באמבולנס צבאי לבית חולים להמשך טיפול.

בשעה 3.30 אחרי הצהריים התנגש האמבולנס במשאית, שנסעה מאשקלון לאשדוד, בתוך הצומת ליד כפר סילבר. כתוצאה מכך נפצע החייל בפעם השנייה, הפעם פצעים קשים מאוד. יתר נוסעי האמבולנס יצאו בפצעים קלים בלבד.

האוצר: טמיר יסתפק בפז'ו

מאת צבי זרחיה
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

מנכ"ל משרד-החוץ אברהם טמיר יקבל ממינהל הרכב הממשלתי רכב פז'ו 505, ויצטרך להחזיר את הוולבו 740". כך נמסר אתמול ממשרד האוצר, בתגובה לידיעה ב"הארץ".

ההסת' הציונית תיאבק נגד הטבח בכורדים

ההסתדרות הציונית העולמית תירתם למאבק ציבורי הבינלאומי נגד הטבח הנעשה באמצעות גזים רעילים בעם הכורדי. כך מסר אתמול יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית שמחה דיניץ.

נעצרו דייגים ניצולים מתקרית המסוק; מצרים: היה ניסיון להבריח סמים

שני הנעדרים לא נמצאו ● דייגי עזה חוששים לצאת לדיג בים הפתוח: יש מתח כבר זמן רב

מאת איתן רבין
סופר "הארץ"

משטרת נפת עזה חוקרת אם קיים קשר בין ספינה טורקית, שעל-פי העדות העבירה סמים, לבין קבוצת הדייגים מעזה שהותקפו שלשום על-ידי מסוק מצרי דרומית לאל-עריש. לסופר "הארץ" נודע כי חוקרים במשטרת עזה, שחקרו אתמול את הדייגים העצורים במשטרת נפת עזה, מנסים לקבל פרטים על הספינה הטורקית, המוחזקת בידי המצרים.

מקור משטרתי מסר כי מהחקירה עולה שהדייגים אכן קשורים לספינה החשודה, וכנראה יצאו ללב ים כדי לקבל את הסמים שהיו בה.

מפקד נפת עזה ניצב-משנה שמעון לוי מסר אמש ל"הארץ" כי המשטרה בודקת את הגרסה המצרית, שלפיה שהתה הספינה הטורקית העמוסה בסמים במים טריטוריאליים מצריים. שלטונות מצרים לכדו את הספינה ועצרו את המלחים שעל סיפונה.

לדברי שלטונות מצרים, מדובר בהברחה גדולה של סמים שלה היו שותפים גם הדייגים מעזה. בפקודת מפקד אזור אל עריש, התקיף מסוק מצרי לאזור והתברר לטייסים כי סירות הדייג מנסות לברוח, הן ירו לעברן.

קונסול מצרים באילת, ד"ר אחמד אל מסירי, אמר ל"הארץ": "אנחנו מתעסקים עם מאות מבריחים, מבריחי סמים, המנסים להחדיר סמים לתוך השטח המצרי. במצרים הנושא הוא עניין מאוד והשלטונות נוקטים ביד קשה נגד מבריחי סמים מכל המדינות".

מפקד משטרת נפת עזה אמר כי המשטרה תאשים בימים הקרובים את ארבעת הדייגים שניצלו מתקרית בחציית גבול, ואם יתברר כי הפעם היו מעורבים בעסקת סמים, היא תאשים אותם גם בעבירה זו.

מאות הדייגים ברצועת עזה היוצאים יום יום לדיג חששו אתמול לצאת. דייגים רבים אמרו שמזה תקופה ארוכה שורר מתח באזור והם חוששים להישאר בלב ים.

לסופר "הארץ" נודע כי הדייגים שניצלו טענו בתחילה כי מסוק של צה"ל תקף אותם, אך לאחר שהשלטונות המצריים הודו כי היה זה מסוק מצרי, חזרו בהם הדייגים מהאשמה.

שני הדייגים הנעדרים, שהיו בסירה שהוצבה, טרם נמצאו.

מצריים מאשרות

קהיר (ע"צ ועל"ד). משמר הגבול המצרי פתח באש לעבר תשע סירות שהובילו סמים בקרבת אל-עריש, ולכד סירה אחת על צוותה. כך מסרה אתמול סוכנות הידיעות המצרית.

הסוכנות מסרה מפי דובר של משרד הפנים המצרי כי שמונה סירות וספינה חדרו למימי מצרים, כ-9 מיל צפונית לאל-עריש.

הוא הוסיף כי המבריחים פתחו באש לעבר מסוק צבאי מצרי, ונמלטו לאחר שהטילו לים את הסמים שהיו בתוך צניגים, לאחר שהחליפו אש עם אנשי משמר הגבול.

עורך את העמוד: ישראל עמרני

השטחים סגורים עד מוצאי יום כיפור

עוצר בקלקיליה ● מת תושב שאטי שנורה בשבוע שעבר ● מקורות ערביים: בת 13 שנורתה בשבת שרויה במצב של צמח; ארבעה פצועים מאש צה"ל ● טרקטורים הורסים טרסות באזור בית לחם

מאת אורי ניר
סופר "הארץ"

חרף מבצע הסריקות והמעצרים הגדול שקיים צה"ל בשבוע שעבר בעיר קלקיליה, שבו עצר כמעט 200 חשודים ביידוי אבנים, שוב נאלצו אתמול מפקדי צה"ל בעיר להטיל עליה עוצר עקב תקריות של יידוי אבנים. זו הפעם השנייה שצה"ל מטיל עוצר על העיר מאז סיום מבצע המעצרים הגדול, שהסתיים לפני שישה ימים.

מקורות צבאיים רשמיים אישרו אתמול את דבר פציעתם של שלושה מתושבי אזור השומרון, אחד בשכם, אחד בג'נין, ואחד בקלקיליה.

תקריות של יידוי אבנים ועימותים אלימים עם חיילים בעיר מתרחשות מדי יום ביומו בימים האחרונים.

בפיזור הפגנה בקלקיליה אתמול נפצע קל מירי צעיר תושב העיר. הוא פונה לטיפול בבית חולים בשכם.

מקורות ערביים מסרו כי בשומרון היו אתמול עוד שתי תקריות של ירי בפיזור הפגנות שבהן נפצעו תושבים: בעיר שכם נורה ברגליו שני צעירים במהלך עימות עם חיילים, ובעיר ג'נין נורה בבטנו צעיר מקומי. כל הפצועים מאושפזים בבית החולים "התאחדות הנשים" בשכם.

עוד נמסר אתמול מפי מקורות ערביים כי ילדה ממחנה הפליטים אל-אמערי ליד רמאללה, שנפגעה בראשה בשבת מירי חיילים ואושפזה בבית החולים "אל-מקאסד אל-חירייה" בירושלים, שרויה במצב של מוות קליני. המקורות מסרו כמו כן מפי משפחתה של נהיל ארמונה (13) כי רופאי בית החולים הגדירו את מצב הילדה "צמח".

היום בצהריים, כמדי שנה ביום הכיפורים, ייסגרו כל המעברים בין הגדה המערבית ורצועת עזה לבין תחומי מדינת ישראל, ותיאסר תנועת כלי רכב והולכי רגל מהשטחים לתוך תחומי ישראל. המעברים ייפתחו במוצאי יום הכיפורים.

טרקטורים צבאיים הורסים בימים האחרונים גדרות-תמיכה של טרסות מאבנים באזור בית-לחם. מקורות ערביים מסרו כי אתמול ושלשום הרסו טרקטורים של צה"ל תמיכות של טרסות הגובלות בכבישים באזור הכפר אבדידים וליד מחנה הפליטים אל-עזה שבתוך תחומי בית לחם.

10 שנים לתוקף חיילת בסכין

בבית המשפט הצבאי בשכם נגזרו אתמול עשר שנות מאסר בפועל ועשר שנים על-תנאי על תושב שהודה בניסיון לדקור חיילת ליד בית הממשל הצבאי בטולכרם. האלף ודיאלללה (20) הודה בחקירתו כי בינואר תקף בסכין חיילת שנסעה במכונית של קצין ממשל בטולכרם. החיילת נאבקה עמו והקצין הצליח לירות בתוקף.

בגזר הדין ציינו שופטי בית המשפט כי לולא הנסיבות המשפחתיות הקשות של הנאשם ולולא העובדה שנורה ונפצע בחקירה, היו גוזרים עליו עונש חמור יותר.

כמה ישובים בגדה שרויים עדיין בעוצר: במחנה הפליטים של טול-כרם ובכפר ד'נאבה נמשך העוצר כבר יותר משבועיים. במחנות הפליטים קלנדיה ואל-אמערי שליד רמאללה נמשך העוצר, וגם בכפר עזון שליד קלקיליה. אתמול שוב הוטל עוצר גם על העיר קלקיליה, כאמור.

תושב שאטי מת מפצעיו

איתן רבין, סופר "הארץ", מוסר: תושב מחנה הפליטים שאטי ברצועת עזה, שנפצע לפני חמישה ימים כאשר ניסה לתקוף חייל צה"ל, מת אתמול בבוקר מפצעיו בבית החולים תל השומר. דובר צה"ל בעזה מסר כי האיש ניסה לתקוף חיילים כשהוא רעול פנים, וכוח של צה"ל ירה בו.

כוחות הביטחון ברצועת עזה נערכים הבוקר למנוע הפרות סדר. מקורות צבאיים מסרו כי לא מן הנמנע שבמחנות הפליטים יוטל עוצר.

המינ' האזרחי סגר 10 מרכזי חינוך בגדה; הזהיר נגד חינוך לא-רשמי

מאת אורי ניר
סופר "הארץ"

המינהל האזרחי ביו"ש ממשיך לסגור מרכזי חינוך והכשרה מקצועית בגדה. אתמול נסגרו עשרה מרכזים כאלה, משום שפעלו בניגוד לצו של רשויות הביטחון, האוסר על כל פעילות חינוכית ביו"ש עד להודעה חדשה.

בשבועות האחרונים כבר נסגרו כמה מוסדות חינוך, מרכזי השתלמות, ומרכזי הכשרה מקצועית בגדה, משום שהתקיימה בהם פעילות חינוכית בניגוד לחוק. אך אתמול היה הגל הרחב ביותר של סגירת מרכזי חינוך כאלה.

מקורות במינהל האזרחי אישרו את דבר סגירתם של 10 מרכזי לימוד כאלה בעיר שכם, ואמרו כי מדובר בכמה עשרות תלמידים שהיו רשומים בהם. מקורות ערביים מסרו כי נסגרו עוד כמה מרכזי לימוד בערים אחרות בגדה, אך לכך לא נמסר אישור.

כזכור, הורו שלטונות הביטחון שלא לחדש את הפעילות במוסדות החינוך בגדה המערבית עד ה-1 באוקטובר, וקיימת אפשרות סבירה שגם הסגירה של מערכת החינוך בגדה יהיה בתוקף לתקופה ארוכה יותר.

בשבועות האחרונים מנהל המינהל האזרחי ביו"ש מערכה נמרצת נגד מה שמכונה "החינוך העממי". אלה הן מסגרות חינוכיות של חינוך עצמאי, בעיקר שיעורי עזר והשלמה לתלמידי תיכון ולסטודנטים באוניברסיטאות.

בפגישות שקיימו ראשי המינהל האזרחי בגבעת השמונות ביו"ש עם מנהלי בתי הספר וראשי מערכת החינוך בשבועיים האחרונים, הם הודיעו באוזניהם אימים המורים לבל יעסקו בחינוך במסגרות לא-רשמיות, משום שפעילות כזו היא בבחינת הפרת הצו המורה על סגירתם של כל מוסדות החינוך באיזור.

דיגיטל תמחשב משרד הבריאות; יבמ מוזמנת

מאת אור ברנדר
סופר "הארץ"

חברת "דיגיטל" זכתה בפרוייקט המחשוב של משרד הבריאות. היקף הפרוייקט הוא 8–10 מיליון דולר שיתפרשו על פני שלוש שנים תקציביות. "דיגיטל" תבצע את הפרוייקט בשיתוף חברות התוכנה סכם, מלם ובית התוכנה סי-אס-אי.

ועדת המכרזים נתנה אופציה לחברת יבמ להגיש הצעה למחשוב לשכות הבריאות המחוזיות, עסקה המהווה כ-10% מהפרוייקט הכללי.

במשרד הבריאות נשמעה אמש ביקורת על ההחלטה לפצל את המכרז בין שני ספקים. וגם במשרד הבריאות העריכו כי מאחורי מסירת חלק מן הפרוייקט ליבמ עמדה שאיפת האוצר שלא להגיע לקרע מוחלט עם חברה זו.

מחקר: חסר גוף שיבדוק יעילות ההוראה וביצועי בתי הספר

מאת נילי מנדלר, כתבת "הארץ" לענייני חינוך

הליקוי הבולט בחקר החינוך בישראל הוא היעדרו של גוף או מוסד שיבדוק באופן שיטתי את יעילות ההוראה ויעילות בתי-הספר, ושישווה בין מאפייניהם של בתי ספר ברמות הצלחה שונות. זוהי אחת ממסקנותיו של מחקר חדש על "אפקטיביות, תרבות והאקלים של בתי ספר".

החוקרים ד"ר יצחק פרידמן, ד"ר חנה הורוביץ וראובן שליב ממכון סאלד בירושלים מציינים כי חסרונו של גוף כזה גורם כנראה לכך שעדיין אין בישראל סקירה שיטתית ומעודכנת של מחקרים בתחום – למרות שיש בהם עניין רב למקבלי ההחלטות במערכת החינוך ובמשרדי הממשלה הקשורים אליה וכן לציבור הרחב.

החוקרים ציינו כי המחקרים על יעילותם של בתי הספר בארץ בוצעו בדרך כלל בקנה מידה קטן והקיפו כיתות אחדות או, לכל היותר, כמה עשרות כיתות בכמה בתי ספר. לא נעשה מחקר הערכה על מדגם של 20 בתי ספר, למשל.

החוקרים מציינים כי למרות שהחינוך לדמוקרטיה ולאזרחות מכוון לערכים הוגנים הוא מהערכים המרכזיים, הבולטים, של מערכת החינוך בישראל, אין מחקר הבודק את יעילות החינוך הערכי הניתן לתלמידים. התוכניות בתחום זה בבתי הספר הן מקוטעות, לא מדורגות ולא מבוססות על ידע שיטתי. לא פותחו מדדים להערכת הישגים ערכיים.

הלוואה?
בודקים, משווים, חושבים
המסקנה אחת - ע.נ.ת!
★ ריבית - הנמוכה ביותר בשוק
★ פרעון מוקדם - ללא קנסות
★ עד 36 תשלומים קבועים
★ קבלת הלוואה בשיחת טלפון

ענת מימון והשקעות בע"מ

לד"ר יוסף בורג
ברכות על מינויך
ליו"ר המועצה הבינלאומית של יד ושם
חברי המועצה, חברי ההנהלה
וסגל עובדי יד ושם

קופת חולים "מכבי"
מודיעה על
שינוי מספרי הטלפון במרכז הרפואי ביפו
החל מהיום תופעל במשרדי ומרפאות המרכז הרפואי של הקופה ביפו, ברחוב התקומה 36, מערכת טלפונים חדשה שתאפשר חיוג ישיר לכל שלוחות המרכז. להלן מספרי הטלפון הראשיים החדשים:
סניף יפו ומרכזיה 5-122-122
מכון העיניים 5-122-102
מכון אנדוקריני 5-122-109
מכון סכרת 5-122-105
מעבדה מחוזית 5-122-106
בית המרקחת 5-122-132

יגאל זהבי אל אקספלורישן בע"מ
הודעה על אסיפה כללית שנתית רגילה של החברה
ניתנת בזה הודעה כי ביום 2 באוקטובר 1988 בשעה 10.00 תתקיים במשרדי החברה ברחוב קויפמן 2 תל-אביב האסיפה הכללית השנתית הרגילה של החברה כשעל סדר יומה הנושאים הבאים:
(א) דיון בדו"ח הדירקטוריון הנאשווה.
(ב) אישור דוחו"ת כספיים לשנה שהסתיימה ביום 31 במרץ 1988.
(ג) קביעת שכר מנהלים.
(ד) מינוי רואי חשבון וקביעת שכרם.
(ה) שונות.
אם בתום מחצית השעה מהמועד הקבוע לעיל לא יהיו נוכחים באסיפה מספר משתתפים כדרוש בתקנות החברה, תידחה אותה האסיפה בשבוע אחד לאותה שעה ולאותו מקום.
על פי תקנון החברה חבר יכול להשתתף ולהצביע באסיפה בעצמו או למנות שליח להצביע במקומו. כתב מינוי של שליח להצבעה ויפוי כח יש להפקיד במשרדיה הרשום של החברה ברח' קויפמן 2 בתל-אביב לפחות 48 שעות לפני מועד האסיפה או אם נדחתה האסיפה לפני האסיפה הנדחית. בהעדר הפקדה כזו לא יהיה למינוי תוקף.
מנקס החברים יהיה סגור להעברות מיום 30 בספטמבר 1988 ועד יום 3 באוקטובר 1988 ועד בכלל.
בפקודת מועצת המנהלים
דני טולדנו, רו"ח - דירקטור

בסוף ספטמבר יפורסם
"הארץ"
מדור מיוחד לחגיגות הסהרנה של יהודי כורדיסתאן
המעוניינים להשתתף במדור טל 03-5121122

הארגון הארצי של עובדי התעשייה האווירית לישראל
מועצת העובדים
מברך: את עובדי התעשייה האווירית ושותפיהם בתעשיות האחרות על
ההישג האדיר בשיגור הלוין הישראלי.
לאחר המשבר שפקד אותנו עם ביטול פרויקט הלביא שבנו והוכחנו את כושרם המקצועי של עובדינו למען ביטחונה ושגשוגה הטכנולוגי כלכלי של מדינת ישראל.
מי יתן והשנה הבאה עלינו לטובה תהייה שנת שגשוג כלכלי וטכנולוגי.
בברכת גמר חתימה טובה
מועצת עובדי התעשיה האוירית לישראל

מוצרי אלומיניום עם I.Q גבוה
• מבחר תריסי סורג חשמליים.
• חלונות (גם עם זכוכית כפולה).
• דלתות כניסה מפוארות.
• מקלחונים, אמבטיונים ועוד...
מוצרי אלומיניום עם תקן גרמני
יבואן בלעדי בארץ:
הרצליה פיתוח: משכית 1, טל: 571546, 571655 (052)
ירושלים: רח' ארוגוואי 31, ק. יובל. טל: 433693 (02)
חיפה: שד' ההסתדרות 156, טל: 723949, 728341, 725175 (04)
APEX ISRAEL LTD.
אטימות וגימור כמו בחו"ל

הפעם חלם
כי צריך סדר קדימויות לאומי חדש

1,500,000 ש"ח
השבוע מינימום פרס ראשון בלוטו
הגרלה מס' 38/88
מלא לוטו באופן לוטומטי
מפעל הפיס
מינימום סה"כ הפרסים הכולל 2,500,000 ש"ח
לרגל החג ההגרלה תתקיים
ביום ה' יא' תשרי 22.9.88

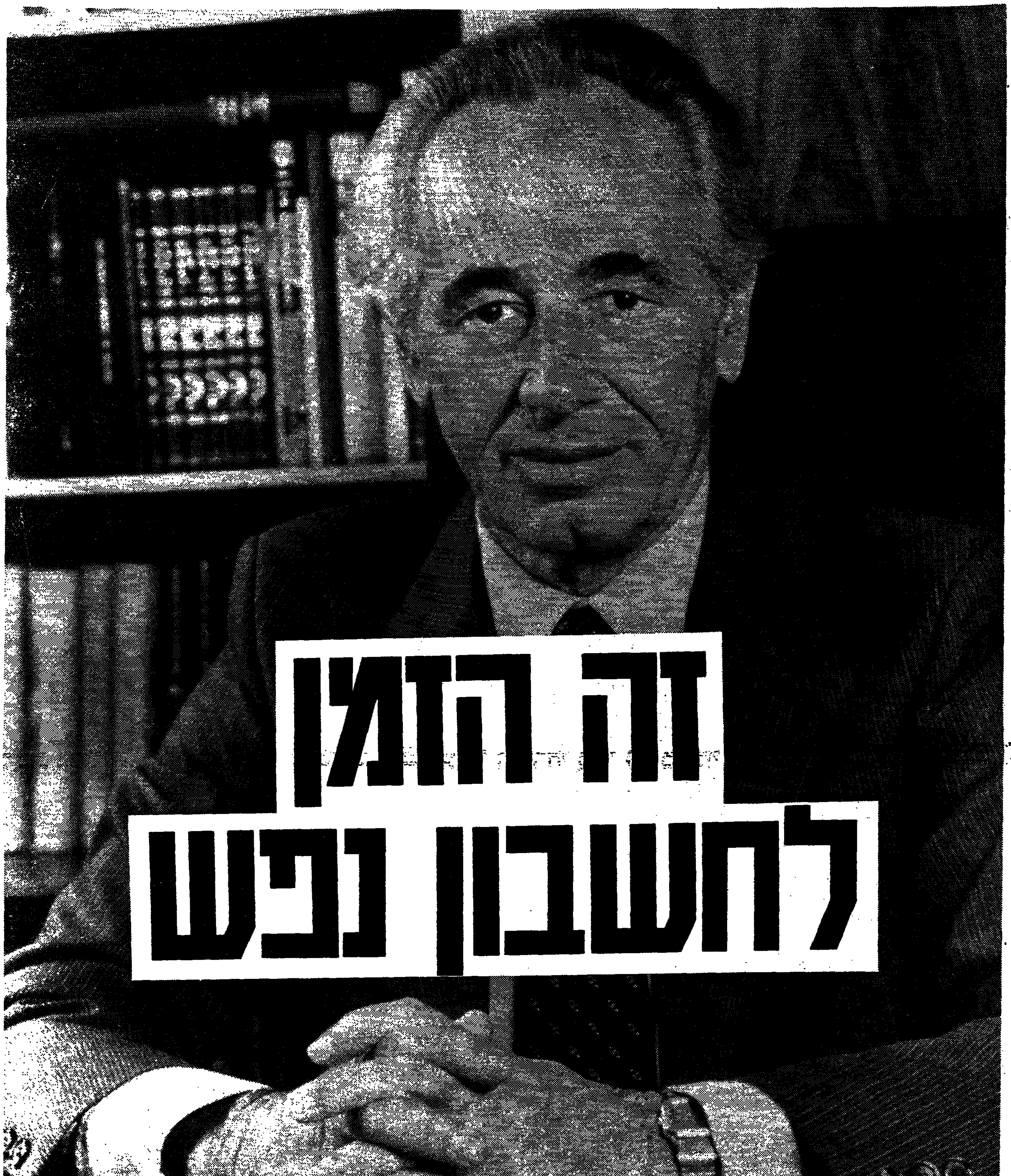

זה הזמן לחשבון נפש, מעל ומעבר לכל מחלוקת פוליטית, על הדרך שבה אנחנו רוצים לחיות במדינת ישראל.

זה הזמן להחליט אם אנחנו רוצים לחיות במדינה יהודית דמוקרטית או במדינה דו-לאומית, מפולגת וקרועה בתוך עצמה.

זה הזמן להחליט אם נחזור לערכי הכבוד והמוסר של מורשת ישראל או נעניק לה פרשנות מעוותת של אטימות והתעלמות ממצוקות אנוש.

זה הזמן להגשים את התקווה למדינה היהודית שבה אנחנו רוצים לחיות.

המערך

הדרך לפריצת דרך

هكذا من الاصل

مكذ من الاهل

גלגל הבורסה / יהודה שרוני

התמתנות בירידות

יום המסחר בבורסה עמד אתמול בסימן של מיתון מגמת ירידות השערים, אם כי באמצות מניירות ערך, נרשמו היצעים גדולים מאוד. כך, למשל, היה במניות כלל ישראל שירדה בשלב המרץ ב־5%, ובשלב המשתנים בשיעור דומה. ההיצעים לכלל הונחו על רקע הדוחות הכספיים שפורסמו שלשום, אשר הצביעו על ירידה תלולה ברווחיה. לא ניתן היה לזהות אתמול מוכר אחד גדול, כי ההיצעים הונחו באמצעות מספר חברי בורסה, שבאמצעותם פועלים מנהלי תיקים ומווקרים למיניהם. ההיצעים נקלטו אתמול בעיקר על ידי קבוצת בנק לאומי, כמו חברת "אופק" חברת "לאומי פיא".

אם בשלב המרץ והמשתנים היו הירידות מתונות יחסית, הרי שבמסחר הרב צדדי, היו ירידות השערים כלפי מטה חריפות בהרבה. ירידות תלולות במיוחד היו בכתבי אופציה בעלי "מנוף" גבוה, כמו נכסי אזורים, מבני תעשיה ועוד. הבורסה יוצאת היום לפגרת יום כיפור, והמסחר יתחדש ביום ה'. מיד לאחר יום ה' תהיה פגרה נוספת, והפעם בימי א' וב' בשבוע הבא.

	מדד יומי	שינוי ב%
מדד מניות כללי	110.65	-0.47
כללי ללא בנקים	80.66	-1.51
מדד משתנים	81.70	-2.28
מדד אג"ח כללי	114.60	+0.12
אג"ח צמוד מדד	114.41	+0.15
אג"ח צמוד מט"ח	119.19	+0.01

הפגרה הנוספת בשבוע הבא, עלולה להביא לירידה משמעותית בהיקף הפעילות בשוק המניות, עם פתיחת המסחר ביום ה'. מחזור המסחר במניות הופשיות ירד אתמול, והסתכם ב־9.8 מיליון שקל.

ביקושים לבנקאיות

פיחות השקל לעומת הדולר והרמות התשואה לפדיון הגבוהות יחסית במניות הבנקים, עוררו את הסוחרים להזרים ביקושים לבנקאיות. ביקושים אלה, שהוזרמו לאחר מספר שבועות שבהם נרשמו היצעים, נקלטו על ידי בנק ישראל. המחזור בבנקאיות היה ער למדי, והסתכם ב־6.3 מיליון שקל.

תשואה שנתית דולרית ב%	פדיון אוק' 88	פדיון אוק' 89
בל"ל 0.1	23.02	3.29
הפועלים ש	25.40	3.18
אי.די.בי. רג	23.12	3.12
דיסקונט א	28.54	1.63
המזרחי ש	23.98	2.91

מוכרים בלבד במבני תעשיה

על מנת להבין את המולשה הכללית שפקדה אתמול את השוק, די אם נדגים כי במניות מבני תעשיה נרשם אתמול שער מוכרים בלבד. את ההיצעים שנקלטו ביום לקלוט בלא הצלחה יותר באמצעות בנק הפועלים, אך גם בירידת השער המירבית של 10% נותרה עוד כמות גדולה של היצע, שאותו לא ניתן היה לקלוט. כתב האופציה של החברה ירד ב־12.8%, ועתה הוא מתקרב אט אט למחיר שבו הוא להיסחר לפני מספר חודשים. אחד ההסברים להיצעים, הוא הירידה ברווחיות החברה למחצית הראשונה של השנה, כפי שהתבר בא לידי ביטוי בדוחות הכספיים שפורסמו שלשום.

פיא קונה אגן

לאומי פיא המשיך גם אתמול להגדיל את אחזקותיו במניות אגן, היצע שהורם למניה אתמול נקלט במחירות וללא שינוי שער. לכתבי האופציה של אגן נרשם ביקוש קטן, אך לאגרות החוב הניתנות להמרה של החברה, נרשם ביקוש גדול מאוד, שנקלט הרבה באמצעות הבנק הבינלאומי.

לא רוצים ליגת

שער מוכרים בלבד בפעם השניה, נרשם למניות ליגת. זאת לאחר שסוחרי הבורסה לא גילו נכונות לקליטת ההיצע אף בירידת שער מירבית של 15%. היצעים, שנקלטו בתנודות חדות, נרשמו למניות טכסטיל אתרת, כמו מניות פולגת. הבורסה הפסיקה אתמול את המסחר במניות גיבור סבריכה, וזאת על רקע פרסום הדוחות הכספיים.

הודעות בורסה

- קופ סיימה את השנה שהסתיימה במארס 1988 ברווח של 545 מיליון דולר, לעומת רווח של 906 אלף דולר בתקופה המקבילה אשתקד.
- מרואממבט סיימה את המחצית הראשונה של 1988 ברווח של 678 אלף שקל, לעומת הפסד של 1.1 מיליון שקל בתקופה המקבילה אשתקד.
- אלרוסוף סיימה את המחצית הראשונה של 1988 בהפסד של 114 אלף שקל, לעומת הפסד של אלף שקל בתקופה המקבילה אשתקד.
- אלגר השקעות תתמה על הסכם להקמת חברה חדשה שתעסוק בייצור כימיקלים לעיבוד הגנת מתכות.
- אבגבעל הגדילה את אחזקותיה במניות ניקוב 1 ב־4.5 אלף ע.נ.

תנודות באג"ח

תנודות קלות של מחצית האחוז לשני הכיוונים, נרשמו אתמול בשוק אגרות החוב. מחזור המסחר באג"ח הסתכם ב־12.1 מיליון שקל. היקף הפעילות במק"מ הסתכם ב־15 מיליון שקל.

הסדרה	ימים לפדיון	שער	תשואה שנתית
948	6	99.79	13.95
1018	13	99.54	13.95
1028	20	99.28	14.10
1038	27	99.03	14.15
1048	34	98.75	14.40
1118	41	98.49	14.50
1128	48	98.22	14.65
1138	55	97.95	14.75
1148	62	97.66	14.95
1158	69	97.39	15.00
1218	76	97.08	15.30
1228	83	96.86	15.05
1238	90	96.56	15.25
1248	97	96.24	15.50
119	104	95.98	15.50
129	111	95.73	15.45
139	118	95.43	15.55
149	125	95.16	15.60
219	132	94.91	15.55
229	139	94.64	15.55

אינטר ישראל
סוכנות לנכסים בע"מ
להשכרה ליד הים
600 מ"ר
משרדים מפוארים.
5 חד' קומת קרקע, למוסדים/ קליניקה, טלפונים + מיזוג.
בית מגדלור ת"א (בן יהודה 1)
03-5103030-5

שערי קרנות הנאמנות

הקרן	מחיר יציאה	מחיר פדיון	השינוי נקודות	השינוי אחוזים
אב	5424.64	5386.42	-39.69	-0.73
אבוקה	380.56	373.20	-2.38	-0.63
אגח	298.98	293.26	0.47	0.16
אגם	113.35	111.17	-0.12	-0.11
אביר	1955.29	1940.87	-2.77	-0.14
אורם	152.99	151.88	-1.83	-1.19
אופיר	178.14	176.90	0.25	0.14
אור	452.85	448.91	0.09	0.02
אוריין	130.63	128.03	0.02	0.02
אוריאל	319.92	317.57	-0.19	-0.06
אורן	894.43	876.98	-1.17	-0.13
אייל	5926.72	5810.64	34.10	0.59
אירים	5925.48	5801.34	5.03	0.09
איתן	852.15	845.23	0.51	0.06
אלון	706.23	691.96	0.49	0.07
אלמוג	705.39	699.27	0.49	0.07
אלימב	105.79	103.30	-0.62	-0.60
אג"ח	112.61	111.01	0.04	0.04
מניות	96.62	94.29	-1.29	-1.35
אנקור	99.40	98.52	-1.36	-1.36
ארז	200.23	198.76	-2.19	-1.09
אש	135.91	132.91	-1.98	-1.47
אשל	196.88	193.03	0.03	0.02
אתגר	85.41	84.68	-1.12	-1.31
אתרוג	283.47	280.71	0.06	0.02
בדולח	148.48	147.44	-1.33	-0.89
ברוש	556.92	546.08	-2.97	-0.54
ברק	489.89	480.05	-2.18	-0.45
ברקת	353.18	350.58	0.18	0.05
גביש	1657.62	1645.65	-5.51	-0.33
גבע	124.75	122.96	-0.38	-0.31
גורן	495.01	490.82	-0.63	-0.13
גיא	114.54	112.88	0.13	0.12
גיל	3349.76	3326.63	-6.65	-0.20
גלית	717.55	712.26	-0.32	-0.04
דובדבן	365.10	361.58	-1.80	-0.50
דוכיפת	535.26	530.54	-3.54	-0.66
דולב	279.33	273.60	0.35	0.13
דורון	158.94	156.02	0.05	0.03
דותן	303.93	298.37	-0.02	-0.01

הקרן	מחיר יציאה	מחיר פדיון	השינוי נקודות	השינוי אחוזים
דליה	621.40	610.35	-0.43	-0.07
דרור	336.51	330.60	-1.88	-0.57
דקל	359.02	352.06	-3.58	-1.01
הדס	413.38	410.43	-1.62	-0.39
הילה	444.43	442.42	-0.29	-0.07
ורד	605.62	594.90	-0.18	-0.03
זהבית	2040.19	2000.19	-0.84	-0.04
זוהר	120.94	119.23	0.06	-0.05
זיו	149.88	147.78	0.10	0.07
זינוק	103.31	101.17	-0.07	-0.07
זיק	83.41	81.42	-0.74	-0.90
זמיר	424.07	420.38	-4.40	-1.04
חוחית	189.46	187.80	0.21	0.11
חליפין	158.27	157.85	0.25	0.16
חלמיש	225.99	224.48	-0.10	-0.04
חן	165.46	165.05	0.22	0.13
חפץ	128.42	127.19	-0.13	-0.10
טל	6803.84	6730.94	4.23	0.06
יובל	503.21	499.00	-0.47	-0.09
יהלום	166.33	165.17	-1.90	-1.14
יסודות	362.81	359.45	-3.23	-0.89
יעורה	491.58	488.08	0.20	0.04
כוכב	292.79	290.22	-2.48	-0.85
כחל	136.04	134.84	0.06	0.04
כלנית	675.92	663.93	-0.90	-0.14
כספית	299.48	297.33	-0.08	-0.03
כרמל	132.68	130.57	-0.61	-0.47
כתר	1258.57	1240.28	-1.21	-0.10
להב	5021.91	4985.18	1.94	0.04
למשקיע	138.15	136.49	0.11	0.08
לפיד	307.13	301.20	-1.74	-0.57
לקט	2116.82	2099.71	0.12	0.01
לשם	426.49	423.60	0.11	0.05
מבחר	1530.38	1501.75	-0.04	0.00
מגמה	4381.78	4342.62	-2.15	-0.05
מגן	298.78	294.52	-0.16	-0.05
מנוף	4067.91	4030.56	-9.86	-0.24
מנוע	1620.68	1597.71	-18.26	-1.12
מניר	901.18	894.50	-3.81	-0.42
מסה	26657.72	26242.78	-108.20	-0.41
מימי	1159.52	1137.42	-31.28	-0.03
מעוף	4893.52	4800.34	-28.12	-0.58
מעיין	794.13	779.27	0.24	0.03
מקסה	428.19	425.27	0.10	0.02
מכלול	94.44	93.79	-1.09	-1.15
פרוזה	138.17	137.71	0.09	0.07
פרזם	1512.00	1483.60	1.32	0.09

הקרן	מחיר יציאה	מחיר פדיון	השינוי נקודות	השינוי אחוזים
נבנה	161.04	158.71	0.01	0.01
נמיר	278.47	276.52	-4.50	-1.60
נטע	453.67	446.81	-4.68	-1.04
נילי	133.60	131.65	-1.17	-0.88
סביון	671.61	659.18	-2.29	-0.35
סגולה	148.96	147.84	-0.16	-0.11
סלע	417.78	415.01	0.23	0.06
סנונית	595.28	590.01	0.04	0.01
סער	388.23	384.90	-4.05	-1.04
ספיר	181.16	180.70	0.02	0.01
עוף	370.54	367.42	-2.67	-0.72
עידית	791.12	785.36	-6.88	-0.87
עידן	545.55	537.80	-18.45	-3.32
ענבר	120.85	119.77	-0.06	-0.05
ענת	2313.87	2296.71	-9.77	-0.42
עפרוני	557.58	552.66	-0.18	-0.03
ערמון	128.36	125.90	0.14	0.11
פיא	1671.51	1659.25	-10.47	-0.63
צבר	574.19	569.82	0.11	0.02
צופית	508.11	503.59	-2.06	-0.41
צוק	136.72	136.38	0.08	0.06
צמיד	1249.72	1239.93	0.06	0.00
צבירה	544.35	536.57	-20.80	-3.73
צמרת	161.54	160.33	-0.07	-0.04
צביה	112.07	110.61	0.12	0.11
קלע	176.42	175.97	-0.93	-0.53
קשת	113.96	113.96	0.04	0.04
רונית	17540.39	17389.85	-116.96	-0.67
רימון	148.64	148.38	0.43	0.29
רקפת	961.60	946.23	-0.51	-0.05
רשף	463.64	459.04	-0.41	-0.09
שבים	501.30	497.14	-0.18	-0.04
שחם	389.56	386.70	0.51	0.13
שחף	107.51	106.57	-0.05	0.05
שירה	470.95	467.47	-2.36	-0.50
שמיר	451.64	448.33	-0.70	-0.16
שנהב	671.94	667.06	-7.31	-1.08
שפע	698.56	690.56	-9.39	-1.05
שקד	199.19	195.32	0.29	0.15
תאומים	251.90	249.06	-0.83	-0.33
תדהר	535.11	532.45	-3.23	-0.60
תירוש	610.02	605.55	-0.26	-0.04
תנופה	110.64	109.77	-0.89	-0.08
תמר	285.50	280.03	1.59	0.57
תמיר	220.23	218.67	0.01	0.00
תרשיש	120.42	119.58	0.06	0.05
תשורי	585.46	580.79	-0.46	-0.08

שערי אגרות החוב

שחר 4.25%

סדרה	שער	שינוי
4101	461	+10
4102	178.4	-0.6
4103	171.6	-0.5
4104	166.4	-0.6
4301	166.4	-0.6
4302	162.4	+0.2
4303	161.5	+0.2
4304	159.5	+0.5
4105	139.8	--
4106	140.2	+0.1
4107	136.1	+0.1
4108	133.9	+0.1
4109	129.5	+0.3
4110	128.1	+0.3
4201	159.6	+0.1
4204	148.9	+0.1
4205	146.3	+0.1
4206	146.1	-0.9
4207	143.8	-1
4208	142	-1
4209	139.1	-1.1
4210	139.4	-1
4211	135.3	-1
4212	132.6	+0.4
4213	129.6	+0.4

3% מלווה מדינה (הצמדה 100%)

סדרה	שער	שינוי
3601	48708	-248
3602	44926	-250
3603	41846	-225
3604	37699	+36
3605	35055	+35
3606	33062	+34
3607	30604	+6
3608	28988	+6
3609	27634	+4
3610	24949	-106
3611	24125	-107
3612	23448	-107
3613	21955	+9
3614	21096	+8
3615	19491	+8
3616	17738	-100
3617	17065	-105
3618	16205	-102
3619	14880	-92
3620	14068	-89
3621	13372	-87
3622	12866	+5
3623	11338	+5
3624	10681	+4
3625	9710	+4
3626	9195	+4
3627	8457	+117
3628	7666	+3
3629	7336	+3
3630	6920	-54
3631	6352	-49
3632	6055	+42
3633	5740	+45
3634	5113	+132
3635	4744	+27
3636	4571	-49
3637	4295	-47
3638	3993	+6
3639	3657	+5
3640	3147	+36
3641	2782	+32
3642	2383	+1
3643	2069	+1
3644	1856	-37
3645	1674	-35

גליל 4.25%

סדרה	שער	שינוי
3701	1414	-28
3702	1064	-14
3703	952	-17.6
3704	815.9	-15.3
3751	447.2	+6.4
3752	176.1	+2.2
3753	169.1	+2.1
3901	162.8	+1.4
3902	159.4	+1.4
3903	158.4	+1.5
3904	156	+1.4
3754	156.9	+1.7
3755	151.3	+1.6
3756	146.2	+1.6
3757	143.5	+1.6
3758	141.4	+0.8
3759	141.1	+0.9
3760	139.3	+0.9
3761	136.3	+0.7
3762	136.7	+0.9
3763	132.6	+0.8
3764	129.1	+0.1
3765	126.1	+0.1
3766	124.7	+0.1
3791	133.3	+1.4
3792	131	+1.4
3826	154.1	+0.1
3827	151.3	+0.1
3828	146.2	+0.1
3829	143.5	+0.1
3830	140.8	-1.8
3831	140.5	-1.8
3832	138.7	-1.8
3833	135.8	-1.8
3834	136.1	-1.8

4%, 6%, 7% פיתוח (80% הצמדה)

סדרה	שער	שינוי
3533	158400	--
3534	145801	--
3535	146000	--
3536	145900	--
3537	145700	--
3538	137000	--
3539	137000	+300
3540	136800	+300
3541	132100	+200
3542	132300	+100
3543	126200	+100
3544	127300	--
3545	125002	+200
3546	125300	--
3547	122600	+100
3548	123000	+160
3549	116001	+100
3550	115500	+100
3551	115600	+100
3552	106100	+100
3553	106000	--
3554	105500	+100
3555	106302	--
3556	100700	+100
3557	101352	-400
3558	100586	+100
3559	97501	--
3560	92100	--
3561	91802	+300
3571	91900	+300
3572	92400	+200
3573	92100	+300
3574	86200	+1190
3575	85100	-1000
3576	84800	+300
3577	85489	--
3578	79929	--
3579	79500	+1700
3580	77977	--
3581	72000	+1977
3582	66306	+1931
3583	60105	--
3584	56958	--
3585	55282	+1619
3586	48908	--
3587	49002	--
3588	50367	+1467
3589	44398	+200
3590	44326	--
3591	44897	--
3592	44655	--
3593	45750	+1200
3594	42311	-200
3595	42325	--

5% מלווה פיתוח (בירידה בפועל)

סדרה	שער	שינוי
2022	143453	--
2023	143700	+400
2024	133500	-1050
2025	138200	--
2026	136000	+200
2027	133900	--
2028	129000	+855
2029	127700	+900
2030	125297	-3875
2031	121400	--
2032	159495	--
2033	118300	-600
2034	119700	--
2035	106700	+400
2036	100000	-500
2037	104854	--
2038	103937	--
2039	98791	-3855
2040	97600	-1050
2041	92010	--
2051	93616	+2727
2052	87000	+90
2053	84500	-2502
2054	86635	+2349
2055	85400	+1575
2056	85385	--
2057	77025	--
2058	80000	-47
2059	73222	--
2060	88262	+2571
2061	51600	+1
2062	49000	+1
2063	49653	+1446

צמודות זהב

סדרה	שער	שינוי
5 יוד	90	--

דימון

סדרה	שער	שינוי
7006	213	+0.2
7007	198.7	+0.1
7008	189	+0.1
7009	183.4	+0.2
7010	180.5	--
7011	171	-0.2
7012	165.2	-0.3
7013	156.4	+0.1
7014	135.9	--
7015	118.5	-0.4
7016	116.5	-0.5
7017	116.1	-0.5
7018	115.9	-0.5
7019	116.4	-0.5
7020	116.2	-0.6
7021	115.2	-0.5
7201	117.4	-0.8

גלבוע

סדרה	שער	שינוי
6101	16063	+4
6102	9476	-33
6103	8582	+38
6104	7978	+54
6105	7549	+51
6106	7265	+38
6107	6985	+37
6108	5183	+30
6109	4809	+29
6110	4810	+29
6111	4078	+28
6112	3954	+28
6113	2638	-2
6151	1027	-9
6152	985.1	-8.7
6153	891.1	+7.2
6154	874.6	+7.1
6155	558.9	-11.2
6156	451.8	-1.3
6157	346.5	+0.1
6158	827	+0.7
6159	276	+0.1
6160	260.9	+2.7
6161	252.8	+2.6
6162	225.4	+0.1
6163	209.4	-0.1
6164	201.2	--
6165	189.2	+0.1
6166	178.3	-0.6
6167	178.7	-0.7
6168	175.8	-0.6
6169	166.1	+0.1
6170	155.6	-0.9
6171	112.8	--
6172	111	--
6881	116.8	-1.7

100% מט"ח

סדרה	שער	שינוי
אל אפ	1542	+.7
אלביט	208.1	--
אלונא	1462	+2
אלסינט	2520	+24
כאויטקס	1390	+4
ועד' 84	115	--
זב היש	250	-1.5
דיס הש	231.1	--
טקי	164	--
כלל	521	--
מינס ד	181.7	--
מינס ב	268	--
מינס י	295	--
דן	129.5	-1
סול בנב	190.7	--
תיעש	191.5	--

מדד/מט"ח

סדרה	שער	שינוי
כלת	159.4	+1.4
דיס חש	179.6	+4
כור	147.6	+0.1
כלל	207.8	-6.4
בנ דיס	172.1	--
משה מ	164.3	+0.8
משח מ	154.5	--
משח מ	145.5	--
לאומי	157.6	--

שערי המניות 19.9.88

שם החברה	השער אתמול		המחזור ש"ח ע"נ	השינוי בנקודות	השינוי ב%	היצע/ביקוש ש"ח ע"נ
בנקים שאינם נכללים בהסדר ההצמדה						
אגוד ש	29400		8	-300	-1	-8
הספנות 0.1	1000		454	-20	-2	-246
הספנות א 0.5	510		2271			-2488
כללי לא בהסדר	14525	תב	141	-900	-5.8	-155
בנקים הנכללים בהסדר ההצמדה ל 88						
אידיבי רג 100.0	116300		331	+260	+0.2	+708
אידיבי ב 100.0	116170		16	+370	+0.3	+25
אידיבי בב א	699750					+5
אגוד 0.1	86720		294			-101
דיסקונט ב	148250		11	-400	-0.3	-3
דיסקונט א	148390		81	+100	+0.1	+77
דיסקונט שה ב	17006		+2			+25
המזרחי ש	47820		495			+212
המזרחי ב	47800		44	-100	-0.2	-34
הפועלים מבב	100113		2	-1999	-2	-2
הפועלים ש	78830		1805			-171
הפועלים ב	78850		95			+7
כללי א 1.0	202300		85			+21
כללי שה 7	6390		701			-256
בלל 0.1	50201		2336	+101	+0.2	+3109
בלל שה 11	17220		378	+70	+0.4	+875
בימון המר 1.0	66400		211			-169
בימון המר 5.0	33700		5	-100	-0.3	-5
בנקים הנכללים בהסדר ההצמדה ל 89						
אידיבי רג 100.0	148300		345			+465
אידיבי ב 100.0	147413	לב				
אידיבי בב א	892000	לב				
אגוד 1 ש"ח	111400		9	-100	-0.1	-9
דיסקונט ב'	185999	לב				
דיסקונט א'	192400		4	+1300	+0.7	+5
מזרחי ש'	61160		342			-146
מזרחי ב'	60513	לב				
הפועלים ש'	100700		482			+231
הפועלים ב'	101010		101	+210	+0.2	+215
כללי א'	256900		12	+600	+0.2	+139
בל"ל סמק	63900		1250			+513
בנקים למשכנתאות						
אדנים 0.1	28758		43			-13
לאומיסכ' ש	11950		211	-450	-3.6	-206
לאומיסכ' ב	13230	בה	46	+130	+1	+14
כרמל ש	199		9060	-1	-0.5	-1260
כרמל אפ'	101.5		38855	-5	-4.7	-101155
כרמל אג"ח	96		40075	+1	+1.1	+75875
פת משכ ש	2599		1140	-81	-3	-1514
משכן ב ש	4620		239	-30	-0.6	-446
עצמאות 0.1	16300	שב				
ביתב 1.0	6700		39	-50	-0.7	-56
טפחות בכב ש	26100		5			
טפחות רג ש	24750		102	-250	-1	-143
מוסדות מימון						
החקלאות מבב א	540000	לב				
החקלאות מבב ב	240000	לב				
לאומי תעש' א ש	17200		27	+300	+1.8	+47
פתוח תעש' מבב	116500	לב				
פת תעש' בב ג	549500	לב				
פת תעש' בב גג	339415	לב				
פת תעש' בב גגג	354000	לב				
פת תעש' בב ד	340400	לב				
פת תעש' בב דד	70144	לב				
פרט קבלנים 5.0	749		1426	-1	-0.1	-2113
תיירות בב	265000	לב				
כלל ליסינג 0.1א	14800	בה	40	-1200	-7.5	-86
כלל ליסינג 0.5	15300		80	+305	+2	+61
ביטוח						
איילון	97.5			-5	-2.5	-2246
איתן	102.5		6000	-5	-1.4	-10580
אריה 0.1	915	שב				
בטוח מסנה 0.1	341	שב				
בטוח מסנה 0.5	151.5	שב				
מבטח אפ	222			-2	-0.9	-400
מבטח הש	115			-5	-0.4	-1000
הדר 1.0	145		14057	-5	-4.3	-51418
הדר 5.0	121.5		10000	-5	-2.8	-38240
הדר אפ סד 2	106		6060			+842
הפניקס 0.1	549		4859			+2886
הפניקס 0.5	466		367	-4	-0.9	-367
המשמר-הראל 1.0	5860		77			-34
המשמר-הראל 5.0	5100		128	-20	-0.4	-242
כלל ביטוח	255		5000	-4	-1.5	-6092
כלל ביטוח אפ'	44	תב	25000	-3	-6.4	-66670
כלל ביטוח אג"ח	103.5		50000			
מנורה 1.0	875		325	-30	-3.5	-348
מנורה 5.0	690		438			
ביטוח סהר	163		1700			-1700
סקורים 0.1	1059		1000	+5	+0.5	+700
צור ש	205		4300			-700
ציון השקעות 1.0	1678		95			
ציון השקעות 5.0	790		90	-10	-1.3	-299
מסחר						
אימגר באגא 1 ש	765		1622			-1646
אימגר באגא 5 ש	625		1840	-20	-3.1	-4978
מאיר עזרא 1.0	335	תב	702	-18	-5.1	-2069
מאיר עזרא אפ	116.5		1116			-776
כלל אפ 4	156	תב	7020	-5	-5.2	-26421
כלל אגח 2	134	שב				
קריסטל 1.0	273		1910			+770
רמק 0.1	12000					
רמק 0.5	11600		10			
שופרסל א 2.0	991		2677	+10	+1	+825
שופרסל אפ	3060		558	-91	-2.9	-657
שופרסל אגח	116		55600			
שירותים						
אמגא	320		582	+10	+3.2	+494
מבנות הסתה 0.1	273		21596			+7825
מבנות הסתה 0.5	130.5		31195			-16284
מבנות אפ'	88	תב	20000	-10	-10.2	-47223
מבנות אג"ח	99		24232			-14232
קידר 0.1	402	בה	2427	-45	-10.1	-7435
קידר 1.0	172		18562	-8	-4.4	-36852
בנוי עוזה 0.1	1182	בה	380	+12	+1	+165
בנוי עוזה 0.5	746		674	-13	-1.7	-1598
מלונות ושירותי תיירות						
גלי זהר 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
גלי זהר 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
גני הדר	90		10000			+5500
גני הדר אפ 1	39		6000			-6000
מלונות דן 1.0	1250		2109			-150
מלונות דן 5.0	815		1108			
חוף האלמוג 1.0	7499		210			-210
מלונות הירדן	1564		200			
ים סוף	224		10634			
ים סוף אפ'	140.5		3412	-4	-2.8	-4585
מחשבים ושירותי מחשבים						
תילד 1.0	148	שב				
תילד אפ'	34		3252	-1	-2.9	-22748
תילד אג"ח	107.5			-5	-0.5	-5326
יעקא 1.0	4740		43	-30	-0.6	-81
בלל 1.0	2070		7	-1		-43
בלל 5.0	900		200	-45	-4.8	-284
ניקב מחשבים 1	630		1000	+21	+3.4	+1495
ניקב מחשבים 5	186		957	+1	+0.5	+703
ניקב אפ סד 2	231		256	-2	-0.9	-256
תים מחשבים 1.0	480		440	-4	-0.8	-492
נדל"ן, בינוי ופיתוח						
אזורים אפ	332	תב	2450	-17	-4.9	-7108
אזורים אגח	142		2500			-2500
אילון 1.0	42.9	לב				+1000
אילון אפ'	15	לב				+1200
אל-חב 1.0	292		1835			
אפריקה 0.1	33550		27	-400	-1.2	-215
אפריקה אפ	11616		25	-484	-4	-168
אריפ	361		10945	-7	-1.9	-5481
אלרן 0.1	2615		192			-192
אלרן 0.5	1940		579	-45	-2.3	-484
ברנוביץ 1.0	2468		115	-25	-1	-115
ברנוביץ 5.0	2100			-1		-30
הנגר 1.0	4660		7			
הרקר 0.1	198		622			
הרקר 0.5	116		3463	-5	-1.3	-3463
מרלן 1.0	1520		1454			-134
המשלל 1.0	737	לב				
המשלל 5.0	476	לב				
תלב 0.1			—	הפסקת	מסחר	—
תלב 0.5			—	הפסקת	מסחר	—
ירושלים אפ	65		13750	-5	-5.1	-22952
גבים 0.1	3721		1205			
גבים 0.5	3360		600	-15	-0.4	-242
0612374	79		51656	-2	-2.5	-100396
0612390	79	תב	28784	-5	-9.7	-153409
0612416	92	תב	32113	-5	-6.6	-81551
מבני תעשיה	74.5	מב		-4	-5.1	-865468
מבני תעשיה אפ'	20.5	תב	442107	-3	-12.8	-1543908
מבני תעשיה אג"ח	105		5000	-1	-0.9	-5840
ישפרו 0.1	3675		503			-259
ישראלום 1.0	1250		389			-21
יקרים 10.0			—	הפסקת	מסחר	—
כנן פיתוח 1.0	5715		20			-20
לומיר 1.0	4890		99			-109
לומיר 5.0	1395	תב	489	-155	-10	-489
מבנ 1.0	297		3300	-9	-2.9	-4828
מבנ אפ 2	163					-5000
מבנ אגח	129.5		400			+800
מגורי ביזה 1.0	531		600			-212
מישגל 5.0	100	בה	5694	-3	-2.9	-2003
מישגל אפ	76	תב	7800	-6	-7.3	-11492
מרב 5.0	908					-500
לידסקין 1.0	165.5			+5	+0.9	+350
לידסקין 5.0	100		7411	-4	-3.8	-7411
ליפסיץ 1.0	95.5		3255	-2	-2.1	-6055
ליפסיץ 5.0	37.9		10319			-4731
ליפסיץ אפ 1	14.5	תב	8509	-5	-14.7	-32297
ליפסיץ אגח	76.5		14420	-5	-1.9	-32170
נמת אביב 0.5	1574		659	-5	-0.3	-102
נכסי אזורים	164		1500	-5	-3	-4046
נכסי אפ'	42.7	תב	8362	-4	-8.6	-22362

שם החברה	השער אתמול		המחזור ש"ח ע"נ	השינוי בנקודות	השינוי ב%	היצע/ביקוש ש"ח ע"נ
בנכי אג"ח	94		28817	+5	+2.7	+44970
כיר השקע 1.0	426					-1000
סקי 1.0	1427			-5	-0.5	-100
קסריה 0.1	2400	שב				
קסריה 0.5	1086		280			-279
הנובין 1.0	177.5	בה	2150	-5	-0.8	-3625
הנובין 5.0	113	שב				
הנובין אפ	395					+100
הנובין אג"ח	132.5	שב				
חקלאות						
מטע הדר 0.1	2999		2	-6	-0.2	-202
מטע הדר 0.5	2870		65	-90	-3	-125
מהדרין 0.1	3940		550	-60	-1.5	-525
מהדרין אפ'	795		1184	-30	-3.6	-1389
נכסי הדרים 1.0	960		1856			+326
פריאור 0.5	1810		178	+20	+1.1	+882
מזון וטבק						
דובק מב ש	2179	בה	72	-120	-5.2	-1134
דובק מב ב	2160		420	+10	+0.5	+457
תלכל 1.0	268		1250	-2	-0.7	-450
תלכל 5.0	204	שב				
תלכל אגח	95.5		1000			
טמפו בירה 1.0	24000	בה	16	-1150	-4.6	-20
טמפו בירה 5.0	20700		8	-200	-1	-6
יצהר 1.0	1176	תב	167	+90	+8.3	+496
יצהר א 5.0	539		523	-6	-1.1	-123
יצהר אפ 2	175		5203			
מן 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
מן 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
מטרוסט 1.0	11363		38	+113	+1	+24
עסיס ב 0.5			—	הפסקת	מסחר	—
אבגל שקל 1	1782		37	-30	-1.7	-380
שמן מבב א	637		1400			
טכסטיל והלבשה						
ארגד מר 1 ש	298		1838			-158
ארגד אפ	85		2350	+5	+0.6	+1715
ארגד אגח	115		1801	+5	+0.4	+199
אופים 1.0	279			-4	-1.4	-200
אופנת כתף 1.0	145		1802	+5	+4.7	+1002
אופנת כתף 5.0	128	שב				
אתא א	90		3495			-1507
ארגמן רג ש	6400		101	+90	+1.4	+156
דלתא-גליל 1.0	665		2200	-21	-3.1	-4910
דלתא-גליל א 3.0	632		1000	-6	-0.9	-2753
מטיות מאוחד 1	685	לב				
מטיות מאוחד 5	220	לב				
ויטלגו 1.0	138		222	-7	-4.8	-222
ויטלגו 5.0	115.5		400	+5	+0.4	+54
הדרמן 1.0	4280	בה	62	-125	-2.9	-163
זיקית 1.0	1405		92			-56
זיקית 5.0	1080		710			+52
זיקית אפ	275		1320	-14	-4.8	-1320
טפר	63		1692	-3	-3.8	-1910
טפר אפ	35	תב	9997	+5	+16.7	+9997
לודזיה 0.1	502	בה	1019	+32	+6.8	+1316
לודזיה 0.4	400		1015	-3	-0.7	-2085
ליגת 1.0	51.5	מב		-3	-5.5	-74169
עית 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
עית 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
עית אפ			—	הפסקת	מסחר	—
עית אגח			—	הפסקת	מסחר	—
עסק פריגה 1 ש'	116		3886			-734
עסק אפ	37.5	תב	1600	+5	+10.3	+12980
פולגת א	395	תב	1850	-23	-5.5	-3021
פליגון א 0.5	3149			-51	-1.6	-20
פרגוד	900		209	+5	+0.6	+500
פרגוד אג"ח	83		5000	-1	-1.2	-5000
גיבור סבריכה			—	הפסקת	מסחר	—

שף נאמנות
בטחה
מקבוצת כלל
ניהול תיקי השקעות ניהול קרנות נאמנות וניהול קופות גמל

שם החברה	השער אתמול		המחזור ש"ח ע"נ	השינוי בנקודות	השינוי ב%	היצע/ביקוש ש"ח ע"נ
מתכת ומוצריה						
אורדן 0.1	3600		118	-31	-0.9	-218
אורדן 0.5	3050		55	-50	-1.6	-55
אלומית 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
אלומית 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
כבלים ש	384		8318	-8	-2	-7818
כבלים אפ	90		17891	-8	-8.2	-22445
כבלים אג"ח	104.5		50000			-4064
כבלים אגח	108		109834			+106058
חנכוף 1.0	396		1000			-750
חנכוף 5.0	186		2049			-887
זיקה 1.0	1382					
זיקה 5.0	1000		200			
קפסולות מן 5.0	1910			-30	-1.3	-250
כבלי ציון 1.0	2351	בה	250	-50	-2.1	-442
כבלי ציון 5.0	1540		3915			+1085
קיסמי 1.0	120		2100	-4	-3.2	-2729
קיסמי 5.0	73		7438			
נחושתן 0.1	19746		10	+800	+4.2	+21
נחושתן 0.5	6279	תב	120	+500	+8.7	+265
פקר פלדה 1.0	1440		405	-11	-0.8	-271
קינג 1.0	393			-2	-0.5	-615
קינג 5.0	251	שב				
קליל 1.0	2850		371	-40	-1.4	-751
קליל 5.0	2310		248			-248
קליל אפ'	1135		520	-5	-0.4	-389
קליל אגח	136					-35
שלודות 5.0	2220	תב	469	+140	+6.7	+819
תעשיות לכיש 1.0	440		704			
תעשיות לכיש 5.0	364	שב				
חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה						
אלביט 3.0	271000		24			-19
אלקו 0.25 ש	8800		100	-200	-2.2	-141
אלקטרה 0.1	1895		2035	-62	-3.2	-3416
אלקטרה א 0.5	1304		1715	-36	-2.7	-1969
אמפ 5	910	תב	1160	-50	-5.2	-9875
אמפ 3	146.5		36000	-5	-3	-114669
אורית 1.0	14450		207			-39
אלקטרוניקה אפ'	315	תב	2700	-36	-10.3	-13780
כלל אלק' אג"ח	106.5		10000	-3	-2.7	-12080
ספקטרוניקס 1.0	998		561			-40
ספקטרוניקס 5.0	707		5031			-4031
פיכזטנור 1.0	395		3500	-7	-1.7	-5819
פיכזטנור 5.0	302		9604			-9309
ציקלון 1.0	2001	תב	210	+151	+8.2	+135
ציקלון 5.0	1400		964	-10	-0.7	-964
קנמשטין אירלד 1.	2706		520	+50	+1.9	+97
קנמשטין אירלד 5.	2020		158			-58
תאגת 1.0	475		256	-18	-3.7	-499
תאגת 5.0	302		600	-4	-1.3	-750
תדאה	639		2200	+5	+0.8	+950
מוצרי בניה						
אי.ם. תעשיות 1	145		13292			+4808
אי.ם. אפ	458		2881	-17	-5.6	-4081
איס' אפ' ב	40.2	תב	11379	-3	-5.4	-49226
אי.ם. אגח	140		7150	+1	+0.7	+26200
איס' אג"ח א	93		42830	-5	-8.5	-42410
אקרשטין 1.0	380		583	-20	-5	-1637
אקרשטין 5.0	260		2400	-10	-3.7	-5980
אקרשטין אפ'	259			-6	-2.3	-2000
אקרשטין אגח	135		10000	+5	+1.1	+6500
אבן בלוס	67	תב	4639	-5	-6.9	-12021
בלוס אגח	35		10000			
מוזל השק בתעש			—	הפסקת	מסחר	—
מוזאיקה ולמבן 1	2356	לב				
מוזאיקה ולמבן 5	1595			+35	+2.2	+100
נגב קרמיקה	285		1833			+667
נגב קרמיקה אפ	91.5		2500	-5	-1.6	-4000
כימיה, גומי ופלסטיק						
אגן 5.0	1695		8578			-6170
0122333	352		59570			+8441
אלקום ב			—	הפסקת	מסחר	—
גל תעשיות 1.0	190		1350			-485
גל תעשיות 5.0	130.5	שב				
גל אפ	30.5		14803	+4	+1.3	+14803
גל אגח	97					
דשנים 0.1	5150		126			-47
דשנים 0.5	1590	שב				
לימסקר 1.0	1445		1363	+20	+1.4	+1363
מקסימה 1.0	693	שב				
מקסימה 5.0	535					-250
סנו 1.0	3700		234	+40	+1.1	+241
סנו 5.0	3300		319	-35	-1	-139
פיקלאס	516		4228	-15	-2.8	-6982
פיקלאס אפ'	122		1660			-1660
קם כימיקל 1.0	5830	בה	275	+70	+1.2	+425
קם אפ	3535		227			-138
קם אגח	124	שב				
תא 5.0	4670		29			-122
פרוסאים 10.0	720		9556	+20	+2.9	+9956
עץ, נייר ודפוס						
כתר	87.5		1600			-914
דפוין 1.0	4900	שב				
דפוין 5.0	3430	שב				
תמב 1.0	4155		72	-45	-1.1	-17
יעה 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
לבוד אשקלון 1	572		500	+2	+0.4	+652
מלס ב 0.5	22000		4	-200	-0.9	-14
קרגל	535		553	-8	-1.5	-3947
קרגל אפ'	227		500	-2	-0.9	-3396
רים 0.1	247			-2	-0.8	-214
רים 0.4	133	תב	4414	+12	+9.9	+4164
תעל ב 0.2	15300		40			-21
תעשיות שונות						
אורין 1.0	155		560	-5	-3.1	-125
אורין 5.0	79.5		2500	+4	+5.3	+4928
חמישה יוד	1600		50	+30	+1.9	+50
הגמלק 1.0	1098		225	-29	-2.6	-294
הגמלק 5.0	1055	שב				
השקעות בתעשיה						
תרכוות	11020		170	+19	+0.2	+24
כוד בב ש	4340		336	-60	-1.4	-263

שם החברה	השער אתמול		המחזור ש"ח ע"נ	השינוי בנקודות	השינוי ב%	היצע/ביקוש ש"ח ע"נ
תעשיות אפ	88		19704	-5	-1.7	-41711
תעשיות אגח	114.5		1000	+1	+0.9	+9000
חברות השקעה						
אזיק ש	3200		57	-50	-1.5	-93
אידיבי אפ'	2800	בה	557	+50	+1.8	+429
אידיבי אג"ח	109.5		43561			
אלגר ש	940		3118			-1278
גולת 1.0	955	שב				
גולת אפ	705	שב				
גולת אגח	113	שב				
דנבאר 1.0	550	שב				
דנבאר 5.0	343		654	-9	-2.6	-654
חברה לישראל 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
חלפסן 0.1	115000	שב				
חלפסן 1.0 ש	16200		11	+100	+0.6	+11
אמפא א 0.5	18300		29	+800	+4.6	+18
דיסקונט השק אפ	819		3200	-21	-2.5	-8856
דיסקונט השק אגח	115		31258			+6258
מרחי השק ש	34700	תב	27	+1700	+5.2	+35
חירון 1.0	1020		372			-172
חירון 5.0	575		187			
יעקור 1.0	1540		98	-39	-2.5	-98
יעקור 5.0	971		370	+16	+1.7	+270
יצא ש	11100		80	-50	-0.4	-180
ירדן א 0.1	935		305	-44	-4.5	-564
ישום השקעות	39.5		21498			-2382
ישום אגח-אפ	44					-3000
כלל 50.0	677	תב	1120	-71	-9.5	-1720
מנור 0.1	245	תב	1131	-27	-9.9	-1487
מנור א 0.5	200		583			-4168
מנור אפ	12.5		5500			
אגת 1	133.5		2000	-1	-0.7	-2000
סהר 1.0 ג	285		2958	-5	-1.7	-2358
פז השק ש	2990		1364			-1652
פמה א 0.1	4465		61			+38
פמה 0.5	3500	תב	185	+180	+5.4	+255
פרין ב 2.5	10250		1568			-849
קרדן 1.0	87.5		1500			-1500
קרדן 5.0	56		6695	+1	+1.8	+4265
קרדן אפ	30	תב	940	-4	-4.5	-9940
קרדן אגח	116		13600			-13600
נסחורות במט"ח						
בית ם	258		100	+7	+2.8	+600
חיפושי נפט						
דלק נפט 1	1940	תב	360	-159	-7.6	-985
דלק נפט 5	968	בה	143	-30	-3	-191
פז חיפושי נפט	22900		191	-100	-0.4	-122
יואל אפ	110		14894			
מגנ 1.0	3800	בה	90	+50	+1.3	+123
מגנ 5.0	1950		150	-15	-0.8	-250
נפטא ש	372		4782	-15	-3.9	-5752

רשימה מקבילה

שם החברה	השער אתמול		המחזור ש"ח ע"נ	השינוי בנקודות	השינוי ב%	היצע/ביקוש ש"ח ע"נ
מסחר שירותים מלונאות מחשבים						
הראל 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
יסקל	240		3265	-5	-2	-3265
קונטרסים 0.1	1195		5	+61	+5.4	+270
קונטרסים 0.5	240	תב	906	-19	-7.3	-1242
קונטרסים אפ	12	תב	2000	-6	-4.8	-4873
קופל 1.0	730		70	+29	+4.1	+41
תבל	74.5	תב	5103	+5	+6.4	+3101
החיה הישראלית	27.8	בה	1027	+5	+9.9	+6385
כנס מר 1 ש	580		55	+20	+3.6	+55
איכות מחשבים	180	בה	281	+2	+1.1	+219
דטה מיכון 1.0	431	תב	1045	+24	+5.9	+3590
דטה אפ'	770		1100			-1100
כלל מחשבים 1.0	3050					
משוב מחשבים 1.0	59	תב	8890	+3	+5.4	+5215
רשף	193		3382			+1382
נדל"ן בינוי חקלאות						
אבנטים 1.0	500					+21
בן-יקר בת 1.0	1594		100	-2	-0.1	-27
דוקר 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
דוקר 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
עוד 3.0			—	הפסקת	מסחר	—
רסק מבב	475	לב				-84
רסק רג	520	לב				-4
שבור 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
אטאס	644	מב		-34	-5	-2636
גולדפרוסט 1.0	230		132	+1	+0.4	+31
גולדפרוסט 5.0	145		50			+83
תעשייה						
יבידרס	176		1550	-3	-1.7	-1550
מקס 0.1	1350	תב	82	+70	+5.5	+168
מקס 0.5	650		460	-17	-2.5	-445
תעש הגזיון 1.0	3434		1268			-722
אהליאב	73		10000			-13046
אקמון 5.0	850	לב				
מורן 1.0	737	לב				
משאבות סלע	51		500	-1	-1.9	-988
מתכת סדום 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
מתכת סדום אפ			—	הפסקת	מסחר	—
אלקל			—	הפסקת	מסחר	—
אלקל אפ 2			—	הפסקת	מסחר	—
בר-כון 1.0	2300		554			-554
בר-כון 5.0	1200		424			-374
ברמן אפ'	599		550	-6	-1	-2688
פרומאגנטס 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
פרומאגנטס 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
מ.ל.מ. 1.0	614			+10	+1.7	+1000
אלרן-סק			—	הפסקת	מסחר	—
דקסטר 1.0	2109			+42	+2	+26
נקה כמיקל 1.0	4260		100	+160	+3.9	+100
ת.נ.ל. 1.0			—	הפסקת	מסחר	—
ת.נ.ל. 5.0			—	הפסקת	מסחר	—
תרז א 5.0	5660		65	+140	+2.5	+65
אורדע פרינט	458		6361	+15	+3.4	+2659
סקטבייה 1.0	1156	שב				
גולן	216		476	+6	+2.9	+476
רדמטן	135					
פז תן	320		206	+10	+3.2	+638
מאגרי טכנולוגיה	125	תב	6825	+1.5	+10.1	+19445
השקעה						
אינקובה 0.1			—	הפסקת	מסחר	—
איתם	192		380			-300
איתם אפ	23		2260	-1	-4.2	-4525
אבישר בכ'	295					
אפיק 1.0	442	לב				-3500
אפיק 5.0	267	לב				
בניך ב' 5.0	9600					
לנדיק 0.1			—	הפסקת	מסחר	—
לנדיק 0.5			—	הפסקת	מסחר	—
עוז השק ב 0.1	687		1			-1
עוז השק ב 0.5	422		66.	-12	-2.8	-66
חיפושי נפט						
פראיל ב 0.5	3430		21	-70	-2	-21

משתנים

שם נייר ערך	מחזור	שער קבע מתואם בקניות	שער מרב. מעסקות	שינוי יומי כללי %	מס' עסקות במשתנים
בנק בינלאומי 05	1608	5695	5658	-1.25	4
פיבי 0.5	4947	6552	6535	-1.25	19
הסנה ש	48777	135	130	-2.17	2
שלמן אפ	9279	695	695	-3.07	
כלל סחר	16275	226	223	-2.16	3
שופרסל ב 10.0	11951	922	904	0.99	9
דלק ג ש	15990	2386	2386	-2.73	22
אפריקה 1.0	349	30316	30935	-2	7
אזורים 1.0	17791	582	582	-3	12
נכסים ובנין	4873	2611	2631	-2.25	6
הכשרת הישוב	41024	408	408	-2.16	15
חברה לירושלים	19959	274	274	-1.44	3
כלל בלן	2798	571	562	-1.21	3
עלית	805	14802	14952	-1	9
סולתם ב 4	3530	285	285	-1.72	
קפסולות פה 1.0	1027	2140	2148	-2.77	2
כלל תעש אלק	945	1746	1760	-3.75	1
אלרון 3.0	74	157399	157399		8
טבע ש	3795	8986	8986	-2.5	15
ים המלח	26822	1964	1969	-2.48	19
פטרוכימים 10.0	19422	1054	1044	-1.03	13
מפעלי נייר 10.0	85	235478	236686	-2.5	5
כלל תעש' 1.0	224710	139.5	141	-4.12	32
אידיבי פתוח 2.0	2410	6580	6534	-2.5	18
אלון ש	8838	747	760	-1.71	3
חברה לישראל 1.0		3790	3790		
פועלים השק ש	23584	659	661	-3.51	9
דיסקונט השק ש	11985	2025	2009	-1.98	10
כלל 10.0	26617	801	805	-5.31	7
יגאל 5.0	11324	374	378	-1.06	3

שערים בינבנקאיים

אתמול, בצהריים, 19.9.1988 באירופה

מסירה מידית (ספוט)

$ ארצות הברית	1.6770/1.6780	ל־1 שטרלינג
מרקים גרמניים	1.8685/1.8695	ל־1$ ארה"ב
פלורינים הולנדיים	2.1095/2.1105	"
פרנקים שווייצריים	1.5800/1.5810	"
פרנקים בלגיים	39.19/39.21	"
פרנקים צרפתיים	6.3520/6.3550	"
לירטות איטלקיות	1392.50/1393.50	"
ינים יפאניים	133.85/133.93	"
$ ארצות הברית	1.2754/1.2759	ל־ס.ד.ר.

שער הזהב: 409.00 $ ארה"ב אונקיה לונדון פיקסינג

מסירה מאוחרת (פורוארד)

	$/ליש"ט	פר"ש/$	מ"ג/$
1 ח'	1.6723/1.6734	1.5732/1.5744	1.8635/1.8646
3 ח'	1.6613/1.6626	1.5605/1.5618	1.8532/1.8544
6 ח'	1.6471/1.6486	1.5427/1.5442	1.8388/1.8403

הנתונים נמסרו על־ידי בנק דיסקונט לישראל בע"מ

עודד רדה
מוכך בחברות (R)
שירותי המפעיל —
חברת מידע ירושלים
מלאיפון (ברשם החברות)
050-23155
02-811552 פקסימיליה
(ON-LINE)

לא מכרת
לא שילמת!
קבלת מודעות
ללוח הארצי
באמצעות
כרטיסי אשראי
נשמח
להישמע

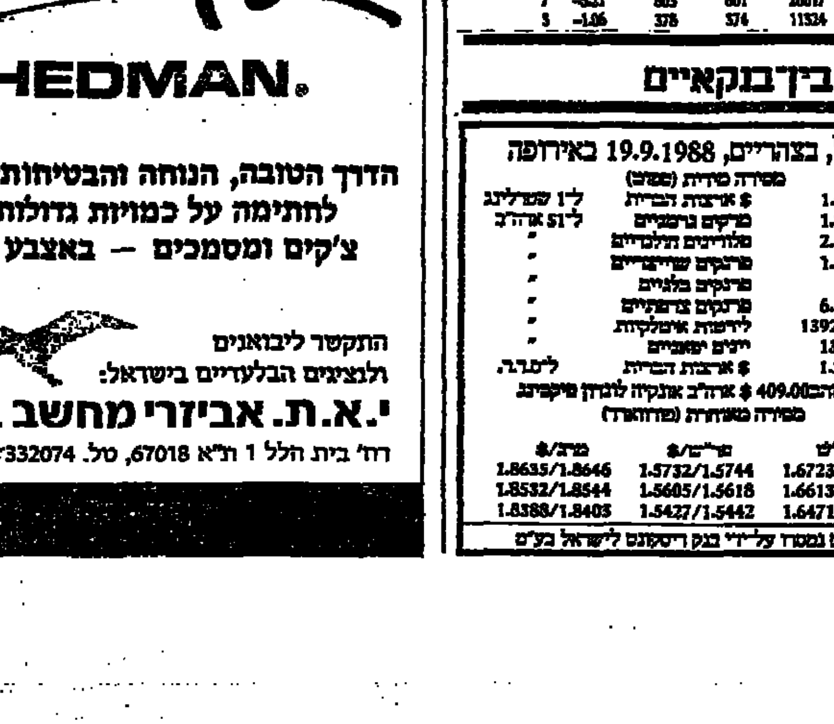
חתימה טובה
HEDMAN.
הדרך הטובה, הנוחה והבטיחותית ביותר לחתימה על כמויות גדולות של צ'קים ומסמכים — באצבע אחת.
התקשר ליבואנים ולנציגים הבלעדיים בישראל:
י.א.ת. אביזרי מחשב בע"מ
רח' בית הלל 1 ת"א 67018, טל. 03-332074

בית משפט השלום בחיפה ביטל צו איסור פרסום לבקשת העיתונות

שישה תלמידי תיכון בחיפה חשודים באונס מתמשך של בת 14 מבית ספרם

הנערה, שהיתה שרויה במצב נפשי קשה, ניסתה להתאבד על־ידי חיתוך ורידיה ליד בית ספרה בתחילת שנת הלימודים • באיכות החשודים: "לא ברור מי אנס את מי, ומי פיתה את מי"

מאת נורית כהנא
סופרת "הארץ" בחיפה

שלושה נערים בני 14־15 נעצרו בסוף השבוע שעבר בחיפה בחשד שאנסו תלמידה בת 14 מבית ספרם. משטרת חיפה מתחקה אחר עקבותיהם של נערים נוספים החשודים באונס.

אתמול ביטל שופט בית משפט השלום בחיפה עמירם רבר צו איסור פרסום שבית המשפט הטיל על הפרשה בשבוע שעבר. הצו בוטל לבקשת סופרת "הארץ" בחיפה וכתב "ידיעות אחרונות" אריה קיזל.

פרשת האונס התגלתה בתחילת שנת הלימודים כאשר הנערה ניסתה להתאבד על־ידי חיתוך ורידיה סמוך לבית ספרה. היא נמצאה במצב נפשי קשה, והתנגדה בתחילה לקבל עזרה רפואית. סגן מנהל בית ספרה הזעיק את המשטרה, והיא סיפרה כי אולצה לקיים יחסי מין עם שישה מתלמידי בית הספר מאז ל"ג בעומר אשתקד.

בעדותה במשטרה בתחילת החודש מסרה הנערה את שמותיהם של שישה נערים. לפחות שלושה מהם נעצרו ומעצרם הוארך בימים אלה. נמסר כי הנערה פגועה במיוחד מהסטיגמה שדבקה בה, והושפה "מה יאמרו עליה". ואכן, בבית המשפט טען אחד החשודים כי הנערה "שכבה אתנו כל יום", גם בעצם ימים אלה.

על־פי הערות המצויה במשטרה, לא נעשו מעשי האונס ביחד. סניגורם של חלק מהחשודים טען בעת דיון בהארכת מעצרם שנערך ביום שישי: "לא ברור מי אנס את מי, ומי פיתה את מי". עוד טען כי לנערים ייגרם נזק נפשי אם ייעצרו, וכי הם חפים מפשע.

אבי אחד החשודים ביקש לשחרר את בנו, מכיוון שהוא רק בן 14.

לאחר שהוגלה המשטרה בחקירת הפרשה, פנתה אמו של אחד החשודים לנערה בניסיון להשפיע עליה. השופט עמד על חומרתה של פנייה זו, והזהיר את הורי החשודים מכל התקשרות העלולה לסבכם בפלילים.

השופט נעתר לבקשת הארכת המעצר של החשודים בארבעה ימים.

"מניעת פרסום — במעשה בת־יענה"

תחילה ביקשה המשטרה למנוע את פרסום הפרשה ולהטיל עליה איפול מוחלט. העיתונאים, שערערו על החלטה זו, הוזמנו אתמול בבוקר לישיבת השופט רבר לדיון באיסור הפרסום. בארכות המשטרה, הרב־פקד רפאל דיימי ממחלק הנוער, ביקש להמשיך ולמנוע את הפרסום כדי להגן על המתלוננת. העיתונאים טענו כי לא יתכן שפשע חמור יוסתר מעיני הציבור. האונס שאירע באזור בה בשכונת המקרה זה, טענו העיתונאים, מחייבים את מודעות הציבור לבעיות במערכת החינוך. כמו כן, טענו, הידיעה פורסמה כבר ברדיו, והמקרה מכה גלים בין המקורבים לפרשה.

"בנסיבות אלו נראה לי כי מניעת פרסום הפרשה יהיה כמעשה בת יענה", קבע השופט רבר. "יש בידי התקשורת לתרום למודעות ברבר חומרתה של הבעיה, ולכן אין זכות למנוע מהציבור מידע".

עם זאת, נשאר בתוקפו האיפול על פרטים מזהים כלשהם.

המוע' למניעת תאונות התנגדה — חברות הביטוח גנזו מבצע הסברה

מאת אריה לביא
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

איגוד חברות הביטוח הוליס לגנוז תוכנית לעריכת מסע הסברה למניעת הקטל בדרכים, שעליו מסרו ראשי האיגוד בקול תרועה לפני מספר חודשים, כאשר גל תאונות הדרכים הגיע לשיא.

גיוס הכספים למבצע אמור היה להיעשות על־ידי תחרות "גובה הנ־חיה", שלפיה בעלי הפוליסות ישתתפו, תמורת תשלום, בהגרלת מכונית מרי חודש. הוחלט שהאיגוד ותאגיד הביטוח "אבנר", העוסק בביטוח רכב חובה, יקצבו למטרה זו 600 אלף שקל והיתר יבוא מהכספים שיתקבלו מההגרלה.

לצורך ההגרלה פנה האיגוד לקבלת היתר כחוק ממשרד האוצר, אך המועצה למניעת תאונות דרכים — שהיא הגוף המוסמך לטיפול בנושא — התנגדה למבצע. היא דרשה שהאיגוד יקציב לה את סכומי התקבולים במסגרת מבצע "נהג והדר" של המועצה.

חברות הביטוח, שרצו גם לשפר את תדמית הענף, התנגדו לתביעה. הוחלט להציע למועצה להקצות פרס הר־עפמי מושך, מכונית, אך המועצה דחתה את ההצעה.

לפיכך, סורפזה התוכנית, שעליה הכריז היו"ר הקודם של האיגוד אלפרד גולץ במסיבת עיתונאים מיוחדת.

עד לאחרונה הוציאו מהסכום שהוקצב למטרה זו 100 אלף שקל להכנת התוכנית. בחברות הביטוח הועלה הרעיון להסתפק במסע הסברה למניעת הקטל בדרכים ביתרת הסכום שהוקצב, 500 אלף שקל. ההצעה הועלתה לדיון בוועד המרכזי של איגוד חברות הביטוח, אך בדיון הוחלט לוותר גם על כך בטענה שהסכום שנותר אינו מספיק למסע הסברה.

בית המשפט דחה בקשת המשטרה להגביל את פעולות משה בדש

מאת ראובן שפירא
סופר "הארץ"

המשטרה תצטרך להמשיך לחקור בתלונות של עובדים במס הכנסה נגד משה בדש, בעל מפעל "פיקנטי", הטוענים כי בדש הטרידם ואיים עליהם על רקע עיסוקם בתיק השומה של מפעלו. על בדש לא הוטלו כל הגבלות מטעם בית המשפט. בכך נדחתה למעשה בקשתה של המשטרה מבית המשפט, להוציא צו ובו הגבלות על בדש, כל עוד מתנהלת החקירה נגדו.

שופטת בית משפט השלום בפתח תקוה דחתה אתמול את בקשת המשטרה בעניין זה וקבעה כי אין עילה למעצרו של בדש, ולכן אין גם בסיס לבקשת המשטרה לקבוע הגבלות לבדש, מעבר לערבות שעליה חתם בתום חקירתו במשטרה לפני כשלושה שבועות.

כפי שפורסם אתמול, הזהירה הנציבות לחקירות פשעים בראשות תת־ניצב שמעון סביר מנהלת בשבועות האחרונים חקירה נגד בדש בעקבות תלונה למשטרה שהגישו נגדו אנשי מס הכנסה. אלה התלוננו כי בשנים האחרונות הטריד אותם בדש בכמה מקרים ואיים עליהם על רקע עיסוקם בתיק השומה של מפעל "פיקנטי".

בבית המשפט המחוזי בתל אביב מתנהל בימים אלה דיון משפטי בערעור שהגיש בדש נגד מס הכנסה על גובה השומה שהוטלה על מפעלו.

בדש פרסם בחודשים האחרונים מודעות בעיתונים שבהן תקף את מס הכנסה ואת הנציב יאיר רבינוביץ. בעקבות המודעות חוקרת המשטרה טענות כאילו יש בהן משום עבירה על חוק הסוב־יודיצה (בגלל המשפט המתנהל בין בדש לבין מס הכנסה בבית המשפט המחוזי) וניסיון להשפיע על עדים.

לפני שבוע הוציאה המשטרה את בדש לבית משפט השלום בפתח תקוה, אחרי שנחקר ושוחרר בערבות במשטרה, וביקשה מבית המשפט לשחררו בערבות ולחייבו שלא להמשיך בפרסום מודעות נגד מס הכנסה ולא ליצור שום קשר עם עדים, כאלה שהתלוננו עליו או אחרים, הקשורים ומטפלים ישירות בתיק "פיקנטי" במס הכנסה.

בדש סירב להסכים לדרישת המשטרה להתחייב שלא לפרסם מודעות. הוא העלה בפני השופטת שורה של טענות והאשמות נגד אנשי מס הכנסה ובראשם הנציב רבינוביץ.

השופטת פריש לא התייחסה אתמול בהחלטתה לטענות בדש או לחשדות המשטרה כלפיו, והסתפקה בקביעה משפטית של מצבו של בדש בעקבות שחרורו בערבות במשטרה והתבססה על הצהרת נציג המשטרה כי המשטרה לא מצאה לנכון לעצור אותו.

השופטת קבעה כי די בערבות שעליה חתם במשטרה כדי להבטיח את התייצבותו לחקירה, אם יידרש, ואמרה כי היא מניחה שבדש יקיים התחייבות שנתן עוד בדיון הקודם, שלא ליצור קשר עם עדים שיהיה בו איום או השפעה עליהם.

דדי דרוזיה נעצר ל־10 ימים בדיון שנערך בבית החולים

(ע). "איזה אבא הוא זה הורג את בנו. אני לא עשיתי כלום, לא ראיתי מה עשה האב לבנו, אני רק יודע מה הוא עשה לי". כך, כשהוא מתייפח בבכי, הגיב דדי דרוזיה (37), החשוד ברצח חבוד גונן זאבי (19) במהלך התכתשות בינו לבין אביו של גונן, דוד זאבי (43), בביתו בשכונת קרית שלום בתל אביב.

הדיון בבקשת המשטרה לעצור את דרוזיה התקיים אתמול בבית החולים איכילוב, שם אושפז דרוזיה, שאיבד את הכרתו לאחר שהוכה בראשו על־ידי אביו של גונן זאבי.

השופט יצחק בראו"ן הורה לעצור את דרוזיה ל־10 ימים. בהחלטתו קבע השופט כי המשטרה, במאמץ נאות, תשכיל לסיים את החקירה בעבירה חמורה זו בתקופה שנקצבה לה על־ידי בית המשפט.

השופט הורה למשטרה להודיע לבני משפחתו של דרוזיה על העברתו מבית החולים איכילוב אל בית המעצר באבו־כביר.

ארבע פילות רמת־גניות לאנגליה — עם 2 טון מזון

מאת א. קרן, סופר "הארץ"

ארבע פילות, שתי בוגרות ושתי קטינות, יצאו אתמול מהמרכז הזואולוגי ברמת־גן (הספארי) לגן החיות של האולטס באנגליה. הפילות הועברו במכולות מיוחדות שהובאו למטרה זו.

ארבע הפילות הן צבריות, שנולדו במרכז הזואולוגי. הן מהמוצא האפריקאי, ומשקלן נע בין 4 ל־7 טונות. הבוגרות הן בנות 10 והקטינות בנות שנה. את המשלוח מלווה המטפל צפניה יעקב, שלקח עמו לנסיעה כשתי טונות של מזון — חציר, לחם ותפוחי עץ.

5,000 צליינים יעלו לרגל בחג הסוכות

מאת זוהר בלומנקרנץ
סופר "הארץ" לענייני תיירות

כ־5,000 צליינים מ־35 מדינות יבואו לישראל כדי לחוג כאן את חג הסוכות. במסיבת עיתונאים שהתקיימה אתמול בבית סוקולוב בתל־אביב מסרו נציגי השגרירות הנוצרית הבין־לאומית בירושלים כי מדובר "בהתכנסות הגדולה ביותר בשנת התיירות הנוכחית בישראל".

ראש הממשלה, יצחק שמיר, יישא דברים באוזני אלפי המשתתפים.

האירועים יכללו שורה של מופעים ססגוניים ויוצאי דופן בתחומי המוסיקה, המחול והשירה. הם ייפתחו ערב חג הסוכות, ביום א' אחר הצהריים במופע רב־משתתפים בין־לאומי במערות קומראן שעל גדות ים המלח.

מופעים יוצגו גם בהזמנות ירושלים, בבנייני האומה והבריכת השולטן בבירה.

2 טורבינות גז במשקל 200 טון הוסעו לרמת חובב

מאת אלי אלעד
סופר "הארץ"

חברת החשמל, בליווי צמוד של שמונה ניידות משטרה ואנשי מע"ץ, השלימה אתמול את העברתו מנמל אשדוד לאתר רמת חובב שמדרום לבאר שבע של אחד משני הגנרטורים הגדולים, במשקל של יותר מ־200 טונות, של טורבינות הגז שתוקמנה באתר.

המטען הוסע במבצע מיוחד, שהחל בשעה 4.00 לפנות בוקר על גבי גרר כבד שאליו נרתמו שתי משאיות כבדות — אחת מלפנים למשיכת הגרר והמטען שהונח עליו, והשנייה מאחור - לדחיפתו. מטען זה, באורך של כ־60 מ' וברוחב של כ־6 מ', הוסע לאיטו תוך שניידות המשטרה מכוונות את התנועה לנ־תיבים הנגדיים.

הוארך מעצר החשוד ברצח חנן זגורי

(ע). מעצרו של החשוד ברצח הילד חנן זגורי (בן 8 וחצי) מקרית טבעון הוארך אתמול בבית משפט השלום בחיפה ב־15 ימים נוספים.

החשוד, תושב קרית טבעון (32) ששמו נאסר לפרסום, הובא בפני שופט השלום בחיפה כשאל חיד, ובא כוח המשטרה ביקש את הארכת מעצרו.

ערך את המדור: ישראל עמירי

נבחרת כלי הגינון של ניר־דוד

אם אתה רוצה שהדשא שלך יהיה ירוק יותר, יש לך למי לפנות.
מפעלי מתכת ניר־דוד, המובילים במכסחות דשא וציוד גינון מזה 36 שנה.
פנה לסוכן ניר־דוד הקרוב אליך, והוא ישמח להראות לך את הנבחרת שתעשה את הדשא שלך ירוק יותר.

מוצרי מתכת ניר דוד
להשיג בחנויות המובחרות לכלי גינון

תל־אביב: רחוב הארבעה 12, טל: 03-561.3636
חיפה: רח' בל דן, חוף שמן, טל: 04-674283
באר־שבע: רח' קק"ל 39, טל: 057-39123
ירושלים: אזור התעשיה תלפיות, טל: 02-718211/4
המפעל: קיבוץ ניר־דוד, ד.נ. גלבוע, טל: 06-580832

גונדר שאול נזף בלבקוביץ; מקורות בשב"ס: עונש קל מדי

מאת ראובן שפירא
סופר "הארץ"

סגן גונדר חנן לבקוביץ, מפקד בית המעצר דרום בכלא באר שבע, שממנו ברח האסיר הרצל אביטן, יוסיף לכהן בתפקידו. כך הוחלט בתום המשפט המשמעתי שנערך לו אתמול בפני נציב שירות בתי־הסוהר גונדר לוי שאול. סגן גונדר לבקוביץ, שוועדת החקירה הפנימית של שב"ס ראתה בו את אחד האחראים העיקריים לבריחתו של אביטן והמליצה להעבירו מתפקידו, יצא בעונש הנחשב לקל ביותר בתום משפטו המשמעתי.

הוא הועמד לדין על התרשלות בתפקידו והאישום פיקוח וביקורת על העבודה בבית הכלא שהוא ממונה עליו. נציב שב"ס דן אותו בתום דיון שנמשך כחצי שעה, לעונש של נזיפה בלבד, שנרשם בתיקו האישי.

נציב שב"ס הודיע עוד בשבוע שעבר כי אינו מקבל את המלצת ועדת החקירה להעביר את לבקוביץ מתפקידו, כמו גם את העברתו מתפקידו של ראש מינהל הביטחון וראש מחלקת הביטחון בשב"ס. הוא נימק את העונש בכך שלבקוביץ שימש בתפקידו רק חודשים וחצי, ועדיין לא הספיק ללמוד את כל הבעיות של הכלא.

במאמץ למנוע שריפות בקיץ הבא:

עדרי צאן ילחכו הנבטים כבר בסתו בפרוזדור ירושלים

מאת אלי אלעד, סופר "הארץ" לאיכות הסביבה

בניסיון לצמצם את היקפי הדליקות קיבלו בימים אלה כ־80 בדואים, שלהם עדרים בסך בעשרות אלפים ראש מקנה, רשיונות להעלות כבר עתה את עדריהם למרעה בשטחים נרחבים בפרוזדור ירושלים.

על־פי דיווחים שהצטברו ברשות שמורות הטבע, משרד החקלאות והקק"ל – השותפים ליוזמה – מתברר כי ברוב המקומות שבהם היתה רעיית מקנה לפני הקיץ האחרון לא היו שריפות. הסיבה: הצאן אכל את העשבייה מבעוד מועד.

עד עתה היה נהוג לתת רשיונות רעייה בשטחים הפתוחים וביערות בחודשים ינואר עד מאי, למה שמכונה רעיית אביב (מרעה ירוק). מסוף ספטמבר עברו העדרים לרעייה בשדות השלף ובחודשים הנותרים, מספטמבר ועד ינואר, הוזנו העדרים מאוכל מוגש, שהוא יקר בהרבה. עבור כל יום רעייה ישלמו בעלי העדרים 65 אגורות לראש.

ההערכות לקראת יום הכיפורים ברחבי הארץ

אבטחה משטרתית מוגברת ליד הכותל; יתוגברו סניפי מד"א

מאת סופר "הארץ" בירושלים

משרד הדתות השלים את ההכנות לקראת צום יום הכיפורים.

ברחבת הכותל המערבי מצפים לרבבות מתפללים. המשטרה תגביר את כוחותיה בכל דרכי הגישה לכותל ובמקום עצמו. תחנת מגן דוד אדום במקום תפעל כל היום, כו צפוי השנה מוג־אדיר גם במיוחד. כמדי שנה, יחולק משרד הדתות ושמחה הר־לצברג כיבוד לשבירת הצום להמוני המתפללים, לאחר סיום הצום. משרד הדתות סיפק כמות גדולה של מחזורים למתפללים בנוסח העדות השונות.

שר הדתות, זבולון המר, קרא לכל אזרחי המדינה לשמור על צביון יום הכיפורים ועל האווירה המיוחדת שבו.

השר המר פנה במכתב לשר החינוך יצחק נבון וביקשו להנחות את התלמידים במדינה לשמור על קדושת יום הכיפורים בכל רחבי הארץ. לדברי השר המר, ישנם בני נוער המנצלים את יום הכיפורים למסעות אופניים וכד'.

נתב"ג יושבת עד מוצאי החג

זוהר בלומנקרנץ, סופר "הארץ" לענייני תעופה, מוסר:

נמל־התעופה בן־גוריון בלוד יושבת כליל מחיום בצהריים ועד למוצאי יום הכיפורים. זה היום היחיד בשנה, בו נפסקת לגמרי פעילות התעופה האזרחית לישראל וממנה.

הארוחות לפני הצום ואחריו

עדנה אריחוי, סופרת "הארץ", מוסרת: קופת חולים הכללית פרסמה אתמול הנחיות כיצד לנהוג במהלך צום יום כיפור.

* רצוי שהארוחה המפסקת לא תהיה מלוחה. יש לשתות בארוחה הרבה נוזלים לא ממותקים.
* רצוי לכלול בארוחה מנה חלבונית, מרק דג, דג או עוף ומרק עם תוספת ירקות מבושלים ודיקות היים.
* לאחר הצום, יש להתחיל בארוחה קלה הכוללת שתיה חמה עם עוגה יבשה או לחם וכוסית דבש. רק לאחר שעה יש לאכול ארוחה חלבית או מעשירת ירקות בלבד עם סלט חי, ולהרבות בשתיה.
* לחולי סוכרת, לב ויתר לחץ דם ונוטלי תרופות, ונשים מניקות, לא מומלץ לצום.

סניפי מד"א יתוגברו

(ע). לקראת יום כיפור, יתוגברו סניפי מד"א ברחבי הארץ במתנדבים חובשים, נהגי אמבולנסים ומגישי עזרה ראשונה.

כמו בכל שנה, לנוכח השבתת התחבורה, גדל מספר הנזקקים לעזרת מד"א, לקבלת עזרה ראשונה בתחנה, טיפולי רופא תורן או העברת חולים ויולדות לבתי־חולים. מד"א בישראל פונה לציבור בבקשה לעזור לצוותים להציל חיים, להימנע מלהפריע לתנועות האמבולנסים ורכב הצלה אחר.

בכל מקרה של קשיים בהשגת הטלפון של תחנת מד"א הקרובה, אפשר לפנות לכל תחנה אחרת.

חיילים הצילו עציר שניסה להתאבד באנצר

מאת איתן רבין
סופר "הארץ"

פעולה מהירה של חיילי צה"ל המופקדים על שמירת הסדר במתקן הכליאה אנצר 2 הביאה להצלתו של עציר ממחנה הפליטים שאטי אשר ניסה להתאבד.

אתמול בשעה 5.30 יצא העציר מאחת המכלאות והחל לדפוק את ראשו בשער הברזל. הוא עשה זאת מספר פעמים תוך שהוא רץ לשער, נוגח אותו, נופל ושוב חוזר על המעשה. החיילים שהגיעו מיד למקום תפסו את העציר שהיה כבר בעילפון, טיפלו בו ולאחר שנבדק על ידי רופא הם העבירוהו לבידוד.

TWA

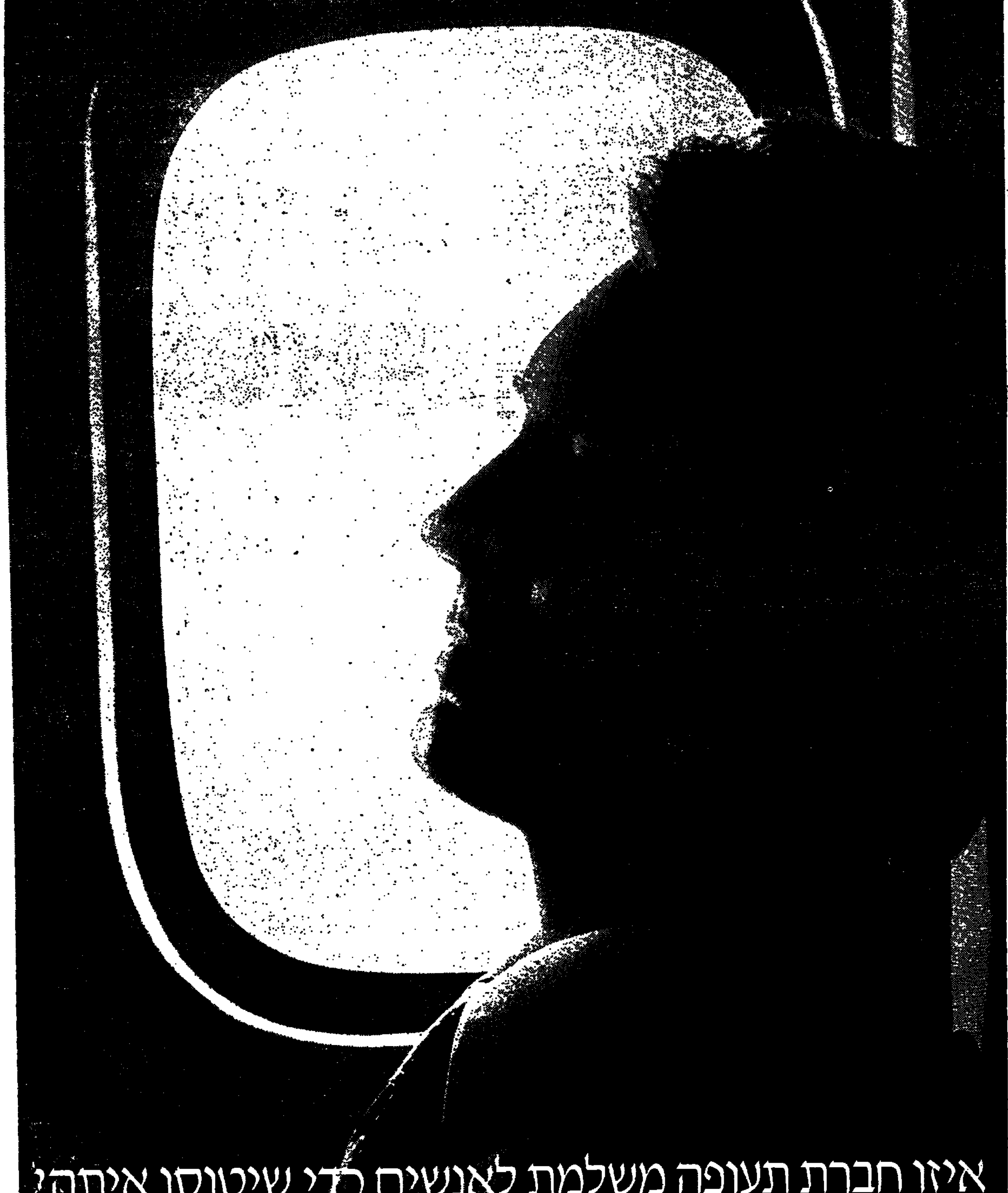

חברה אשר מנסה לענין לקוחות חדשים אבל לשלם לאנשים שיטוסו איתה? לא רציני...

למעשה, אנשים אלה מקבלים מאיתנו שכר מלא. עבודתם היא מן החשובות בחברה. הם מזמינים כרטיסי טיסה כמו כל נוסע. הם מגיעים לדלפקי הטיסה ככל נוסע. ואף־על־פי־כן, איש אינו יודע מי הם. במטוס הינם נוסעים רגילים.

זהו מקצועם, להיות נוסע מן השורה.

השוני בטיסותיהם נעוץ בעובדה שהם רושמים הערות החוברות לדו"ח מפורט הנותן מושג כיצד נראית טי.וו.א ממושב הנוסע החל מהזמנת הכרטיס, דרך הרישום לטיסה וכלה בטיסה עצמה.

הדו"ח נותן תמונה מדוייקת על השירות עד אחרון הפרטים, לטוב ולרע. לדוגמא, אם משקה קר אינו קר דיו, מישהו יקרא לסדר על כך.

לאחר שהושלם הדו"ח, אין הוא צובר אבק על המדף. הוא יקרא על ידי גורם אשר יפעל ויתקן את הטעון תיקון.

מאחורי קו המחשבה הגורס שהדרך הטובה ביותר לענין לקוחות חדשים היא לראות את הדברים מנקודת המבט שלהם, עומד האיש החשוב בחברה.

יושב ראש מועצת המנהלים של ט.וו.א.

TWA
ט.וו.א. אל כל טוב אמריקה.

ספורט

טור אישי

לשתוק לפני – לצהול אחרי

יחיאל אריה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). כל אולימפיאדה יש לה, באורח מסורתי, שיאים ומוקדים משלה שמקומם שמור לנצח בתולדות הספורט העולמי. הם תריגים, מלהיבים ומצריכים סיווג והיד. כל התגאים האלה תואמים להפליא את האירוע המסעיר, אתמול בבריכה האולימפית, שחזר והוכיח, כי רק ספורטאים אמיתיים יודעים לבחור לעצמם את הרגע הרדוש, בעיתוי הנכון, כדי לגנוב את ההצגה ואת התהילה גם יחד.

דאנקן ארמסטרונג היה עד אתמול שחיין אוסטרלי צבוע וכמעט אלמוני, שדורג אשתקד רק 25 בעולם במישחה החופשי ל־200 מטר. עד בואו לסיאול לא שחה מעולם מרחק זה בפחות מדקה ו־50 שניות, וכשעלה שלשום לגמר בהישג של 1:48.86 דקה לא ציפו, כי יחולל נפלאות. במישחה מכריע בדרג אולימפי, עם כל המתח הנפשי הכרוך בזה – בייחוד כששניים מהיריבים הם הגרמני מיכאל גרוס, השיאן העולמי והאולימפי מלוס אנג'לס, והאמריקאי מאט ביונדי, שלכתם כאן עין לשבע מדליות זהב – טבעי שרק מעטים שמו לב לאוסטרלי בן ה־20 ששחה במסלול השישי. אשר בדרך כלל אינו מיועד לאלופים.

ודווקא כשם הגיחה ההפתעה הגדולה, סנסציה אולימפית מדהימה, שרבים עדיין מתקשים לעכל אותה ולהסבירה. גם ארמסטרונג רחב הכתפיים, שמשקלו 80 ק"ג וגובהו 1.71 מטר בלבד, ניסה לדחות את צהלת־הניצחון שלו. אבל קשה מאד להישאר מאופק בבריכה, כאשר האוסטרלים ביציע מריעים וכאשר ביונדי הגדול, בכבודו ובעצמו קרב אליך, כדי ללחוץ את ידך ולברך על מדליית הזהב.

בהיסטוריה האולימפית יש לא מעט דוגמאות כאלה, של זינוק פתאומי מאלמוניות לפיסגות עולם הספורט; אבל כשזה קורה לנגד עיניך, מתקשים גם בעלי עצבים חזקים להסתיר את התרגשותם. ספק אם יהיו בסיאול הרבה דרמות כאלו, ויהיה צורך לגייס את כל כוכבי הספורט העולמי – ולהתפלל שיהיו במיטבם – כדי להשכיח את המיבצע המפואר של דאנקן.

הרבה מאד אלופים מהוללים יעמדו בסיאול על דוכן המנצחים, רובם ככולם כצפוי, בגלל עדיפות איכותית בלתי מעורערת. אבל גדולתה ויפיה של האולימפיאדה איננה טמונה באלה, אלא באותם ספורטאים מופלאים השואבים השראה מן המעמד האולימפי ונסחפים לפתע יותר מהר, יותר גבוה ויותר חזק – בסיוע מאמץ עילאי וכוחות נעלמים.

דאנקן ארמסטרונג הוא האחרון, שהצטרף אתמול לחבורה מופלאה זו – מופת וסמל לרבים שילכו בעיקבותיו, במרוצת הדורות. בלי הכפתות־סרק לפני הזינוק, ובלי תירוצים אחרי כישלון. על נדודי שינה, על הרגשה רעה, על תנאים קשים וביש מזל.

זה כל כך מוכר לנו, הישראלים, וכל כך מרגיז בכל פעם מחדש על שאין זה קורה גם לאחרים. הגדולים שבהם שותקים לפני – וצוהלים אחרי. אין מנוס מהמסקנה, שזה ככל הנראה המתכון היחיד להצלחה אולימפית. כל ניסיון אחר נדון מראש לכישלון.

שחיה

ארמסטרונג האוסטרלי השאיר לביונדי רק את מדליית הארד

במסלול מספר 6, במישחה 200 מ' חופשי, הדהים בניצחונו עם שיא עולמי (1:47.25 דקה), כשהוא משאיר את הארד למהיר בעולם ביונדי ואת המקום החמישי לשיאן העולמי גרוס. איזו סנסציה.

מאת יחיאל אריה
שליח "הארץ" לאולימפיאדה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). לפרקים נגזר עליך לצפות שנים רבות לסנסציה כזו; לפעמים היא נוחתת עליך, כמו אתמול, כבר ביום השלישי של האולימפיאדה – באורח בלתי צפוי להלוטין. לא רק שיא עולמי ושיא אולימפי חדש (1:47.25 דקה) של האוסטרלי דאנקן ארמסטרונג, אלא גם מדליית זהב מפתיעה ביותר במישחה הגמר ל־200 מטרים בסגנון חופשי, בו נותרו מאחור שלושת המועמדים לבכורה. כל מה שנשאר להם להיאבק עליו היתה מדליית ארד.

ארמסטרונג "נחבא אל הכלים" במסלול מספר 6, וגם כאשר סיים שלישי אחרי 50 מטר (25.46), 100 מטר (53.02) ו־150 מטר (1:20.05) לא היה שום רמז, כי יפרוץ על פני יריביו. האמריקאי מאט ביונדי, השחיין המהיר בעולם והשיאן ב־100 חופשי, הוביל כצפוי אחרי 50 מטר (24.98), נסוג למקום השני אחרי 100 (52.25) בפיגור של 4 מאיות השניה אחרי אנדרס הולמרץ, שהיה ההפתעה האמיתית בשלב זה – בעיקר משום שעלה לגמר בהישג לא מרשים ושחה במסלול 8 הקיצוני. ביונדי הגביר את הקצב לקראת תום ה־150 (1:19.62), ועשה רושם, כאילו הוא דוהר לניצחון. אבל אז החל לפתע ארמסטרונג "שורף" את הבריכה" והתקדמותו המדהימה הפתיעה אפילו את עצמו, כשניצח בהפרש מרשים, לפני הולמרץ 1:47.89 וביונדי 1:47.99 דקה.

השיאן העולמי מיכאל גרוס ממערב גרמניה, שקבע הישג זה בעת שניצח ב־1984 בלוס אנג'לס, בזמן שיא אולימפי של 1:47.44, אמר לפני המישחה שכדי לשפר את שיאו – יהיה קודם כל הכרח לנצח. הוא לא ידע כמה צדק, ולמעשה פיגר כל מהלך המישחה, וסיים חמישי בלבד ב־1:48.59. מי היה מאמין? מאכזב מאד היה גם הפולני המצטיין ארתור וידאמס, שרבים ראו בו בעל סיכוי לניצחון, בעיקר לאחר שהקדים את ביונדי בשלב המוקדם. אבל ה־1:48.40 דקה שקבע וידאמס הספיק לו רק למקום הרביעי. המזרח גרמני שטפאן זסנר היה שישי ב־1:48.77 לפני האמריקאי טרוי דאלבי 1:48.86 והמערב גרמני תומאס פאהנר 1:49.19 דקה.

זה היה "יום האימפריה" בבריכה, כי לפני ניצחונו של האוסטרלי ארמסטרונג זכה הבריטי אדריאן מורהאוס במדליית הזהב בגמר נפלא ל־100 מטר חזה, בזמן 1:02.04 דקה, כשהוא מקדים בנגיעת־יד מהאית־השניה בלבד את ההונגרי קארולי גוטלר. הסיום היה מרתק, כי הסובייטי דמיטרי וולקוב הוביל בבירותה לאורך כ־70 מטר, במדומבי, ואז הופתע מהפיניש של יריביו ונדחק למקום השלישי עם 1:02.20 דקה. הקנדי ויקטור דייויס היה רביעי עם 1:02.38 והקדים הונגרי נוסף, תאמאש דבנאר. השיא העולמי והאולימפי של האמריקאי סטיב לונדקוויסט (1:01.65) שריד וקיים.

אחרי התחלה מאכזבת צהלה סוף סוף ארה"ב על מדליית זהב ראשונה, בזכות ג'אנט אוואנס הכשרונית, שניצחה ב־400 מטר בסגנון אישי מעורב ב־4:37.76 דקות. הרחק מאחוריה סיימה נעמי לונג מרומניה (4:39.46), לפני דניאלה הונגר ממזרח גרמניה (4:39.76). השליטה המזרח גרמנית בין הנשים איננה ניכרת כאן בינתיים, כבעבר, כאשר שחייניות ארץ זו זכו במדליות בסיטונות. כריסטין אוטו אמנם ניצחה כצפוי בגמר ל־100 חופשי, בזמן 54.93 שניות, אבל לא שיפרה את שיאה העולמי (54.73) וגם לא את השיא העולמי של בת ארצה ברברה קראוזה מ־1980 (54.79). שניה היתה הסינית השמנמנה יונג דואנג (55.47) ומיד אחריה הצרפתיה קאתרין פלבינסקי ב־55.49 שניות. צירוף כוח של שלושה דגלים אלה, בטכס הענקת המדליות, אינו זכור בשום אולימפיאדה במקצוע זה. בלי מזרח גרמניות נוספות, וללא אמריקאיות – זה בהחלט שינוי מרענן על רקע המבצעות.

האוסטרלים הזגים בסיאול, ובצדק. מנצחים בכדורגל, מנצחים בכדורסל, ואתמול גם בשחיה. באושר השחיין האוסטרלי דאנקן ארמסטרונג, עשה את אחת הסנסציות הגדולות של האולימפיאדה. הוא לא רק הפתיע את המועמדים לנצחון, מאט ביונדי שיאן ה־100 מ' ואת מיכאל גרוס שיאן ה־200 מ'. הוא גם ניפץ את השיא וקבע 1:47.25 דקה. מיד לאחר המישחה הנהדר בירכוהו המובסים מאט ביונדי (ראשון מימין) ומיכאל גרוס (הבלונדי נראה עדיין הכוס באמצע). (צילום א.פ)

טבלת המדליות

(לאחר היום השלישי)

	המדינה	זהב	כסף	ארד	סה"כ
.1	ברית המועצות	2	1	3	6
.2	מזרח גרמניה	2	0	1	3
.3	בולגריה	2	0	0	2
.4	סין	1	1	3	2
.5	ארצות הברית	1	1	2	2
.6	רומניה	1	1	0	2
.7	בריטניה	1	0	0	1
.8	אוסטרליה	1	0	0	1
.9	צ'כוסלובקיה	1	0	0	1
.10	שוודיה	0	2	1	3
.11	דרום קוריאה	0	2	0	2
.12	הונגריה	0	1	1	2
.13	פולין	0	1	0	1
.14	מערב גרמניה	0	1	0	1
.15	יפאן	0	1	0	1
.16	צרפת	0	0	1	1
.17	יוגוסלביה	0	0	1	1

כל נדרי בבית הכנסת שהוקם בכפר האולימפי

זאב ברוורמן ינהל התפילה אליה הוזמנו יהודים מכל המשלחות

מאת יחיאל אריה
שליח "הארץ" לאולימפיאדה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). כל חברי המשלחת הישראלית לאולימפיאדה, המלווים הרשמיים, אנשי התקשורת ויותר בעלי התגים האולימפיים – יתכנסו הערב בסיאול לתפילת כל נדרי המסורתית בבית הכנסת שהוקם במיוחד בכפר האולימפי. יו"ר אגוד הנוער הדתי אליצור, חבר המשלחת זאב ברוורמן, יעבור לפני התיבה גם ביום הכיפורים.

על לוח המודעות של הכפר האולימפי תפורסם היום הזמנה לתפילה לכל הספורטאים היהודים, הנכללים במשלחות הזרות. ההזמנה תהיה בעברית ובאנגלית. מקור מוסמך מסר לשליח "הארץ" כי מצפים להיענות יהודים ממשלחות ארה"ב, ניו זילנד, אוסטרליה, קנדה ועוד. אין מבקשים כי יבוא מאמנה היהודי של נבחרת בריה"מ בכדורסל, אלכסנדר (סאשה) גומלסקי.

ישראלים ויהודים שבאו למישחקי סיאול, אך אינם בעלי תגים אולימפיים המאפשרים להם כניסה לכפר האולימפי, הוזמנו לתפילה שתהיה בבית הכנסת של הקהילה היהודית במחנה צבא ארה"ב בלב סיאול.

מיליון דולאר למוזיאון אולימפי

סיאול (ע"צ). הועד האולימפי הבינלאומי קיבל מיליון דולר מאיש עסקים מהונג קונג, שפעל בשם סין, למען הקמת מוזיאון אולימפי – הודיעה בסיאול מישל ודדייה, דוברת הועד האולימפי הבינלאומי.

נשיא הועד האולימפי, חואן אנטוניו סאמאראנץ', קיבל בשבת המתנה מידי הנרי פוק, שהתעשר בענף נכסי דלא ניידי בהונג קונג, אשר ברשותו בית מלון בסין. הוא הגיע בלווית משלחת סינית ונשיא הועד האולימפי הסיני, הוסיפה הדוברת.

היא אמרה, כי הכסף ישמש להקמת מוזיאון אולימפי שמחירו נאמד ב־20 מיליון דולר, במטה הכללי של הועד האולימפי הבינלאומי בלוזאן. עבודות הבנייה אמורות להתחיל בשנה הבאה.

נחת בסיאול: רויטל שיפרה מיקומה העולמי ב־13 מקומות

התעמלות

מאת יחיאל אריה
שליח "הארץ" לאולימפיאדה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). רויטל שרון בת ה־18, הנציגה היחידה שלנו בהתעמלות על מכשירים, הותירה אמש רושם חיובי מאד בתרגילי החובה. אחרי שלפה ההתרגשות ההופעה, הפגינה ביטחון במחצת שתי מתעמלות אוסטריות ושתי גרמניות, החמש הופיעו במסגרת קבוצתית, לצד הרוסיות, הקוריאניות והצ'כיות, אך קיבלו ציונים בנפרד.

רויטל צברה בארבעת התרגילים 37.6 נקודות. היא פתחה בתרגיל קורה בו הוענק לה ציון 9.5, זכתה לתשואות בתרגילי הקרקע (9.575), עשתה חיל על הסוס (9.525) אך לא התמידה בתרגיל על המקבילים המדורגים (9), שהפחית את הממוצע שלה.

המאמנת שלה, הובה זיסמן, אמרה לאחר התחרות: "אני מאושרת וגאה על הצלחתה". נמסר, כי רויטל, שבאה לכאן מדורגת 92 בעולם, שיפרה את מיקומה והיא מדורגת עתה 79.

במוצאי יום הכיפורים תשתתף רויטל בתרגילי הרשות, שוב כיחידה במסגרת קבוצתית.

רמת תחרויות ההתעמלות, שהופיעה אמש, היתה גבוהה ביותר והאלפים הדרו בתשואות רמות על הביצועים המרהיבים. המאבק בין מעצמות העל בספורט זה יימשך כל השבוע.

היא שווה 10, אבל 10 מלא. המתעמלת המזרח גרמניה דאגמר קרסמן, קיבלה אתמול ציון 10 משופטי תחרות ההתעמלות על קורה. הצופים נתנו לה את ה־10 גם בגלל יופיה. (צילום אי־פי)

בריה"מ ראשונה בתום תרגילי החובה

בנבחרת המתעמלות של בריה"מ צועדת בראש, לאחר סיום תרגילי החובה לקבוצות. הרוסיות צברו 197.325 נקודות, לפני רומניה 196.425 ומזרח גרמניה 195.425. ארה"ב רביעית אחרי בולגריה.

איגרוף

דם זב מאפו של יעקבשווילי

המתאגרף הישראלי שאיכזב ונכנע לגרמני אוטקה אמר אחרי הקרב: "שלושה לילות לא ישנתי מהתרגשות. הייתי גרוע ואין לי תירוצים. הרגליים היו כבדות כעופרת וההרגשה לא טובה. חשבתי שאוכל לגבור על היריב בכוח. לא מיציתי את יכולתי, אלא כדי 60 אחוז"

מאת יחיאל אריה
שליח "הארץ" לאולימפיאדה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). מי שעדיין השלה את עצמו, כי המתאגרפים שלנו טובים מיתר ספורטאי המשלחת הישראלית – צריך היה לבוא אתמול לזירת האיגרוף, כדי להיווכח בטעותו. דווקא אהרון יעקבשווילי השקדן והרציני, שציפה כל כך לרגע הזה, ודאי יצטער עליו שנים רבות. הפער נגד המערב־גרמני סוון אוטקה, במשקל בינוני (75 ק"ג), היתה מאכזבת וגרמה לכולנו – עיתונאים, ישראלים שבאו במיוחד לסיאול וגם כמה יהודים טובים מרחבי תבל – מפח נפש.

הדבר השתקף היטב לא רק במהלך הקרב, שבו גילה אהרן נחיתות ברורה, אלא גם בהחלטת השופטים. כל החמישה העניקו יתרון בולט לאוטקה, בפערים משמעותיים: 60–56, 60–57, 60–56. גם למי שאינו בקי באיגרוף, שופט הנקודות סטוק יונג מטייפה היה היחיד, שהעניק לישראלי יתרון בסיבוב אחד (הראשון). ארבעת האחרים (מקניה, מאוגנדה, מארגנטינה ומהרפובליקה הדומיניקנית) היו תמימי דעים, כי הניצחון היה כולו גרמני. יעקבשווילי, הגבוה מאוטקה, יזם קצת יותר בסיבוב הראשון, איים בשמאלו, אבל גם נטה להתחבק. הוא ניסה להסתער בפתיחת הסיבוב השני, ולסיים מהר ככל האפשר, אולי משום שסבר כי ייקלע לצרה. אגרופיו של הגרמני הלכו פוגעים יותר ויותר במטרה בלתי מוגנת, כאשר הישראלי נמלט, מגיב בהחמצות ואוכל עצמו.

אהרן נע בכבדות, גילה כושר לקוי ועבודת־רגליים איטית, שהגיעו לשיאם בסיבוב השלישי. הלחץ של אוטקה גבר, ובעיקבותיו באו המהלומות הרבות שגרמו שזב דם מאפו של הישראלי. השופט הפסיק את הקרב וניקה את מקום הפגיעה. היה ברור, כי יעקבשווילי אינו מסוגל להתאושש ולהוליל מיפנה, אלא אם כן ינחית נוקאאוט: אבל בשלב זה כבר "נגמר לו האוויר", והגעתו התמימית הסגירה את מצבו הנואש. כאשר הורו לפינתו בתום הקרב ניצבע את ראשו באכזבה, כי גם הוא ידע – כמו כולנו – שהפסיד.

"שלושה לילות לא ישנתי מהתרגשות. זה קרה לי לא פעם", אמר אהרן, דקות אחדות אחרי שהודח מטורניר האיגרוף של סיאול. "הייתי גרוע. אין לי תירוצים. הרגליים היו כבדות כעופרת וההרגשה הכללית לא טובה. לא התאוששתי בהחודה הראשונה, כדי להשיב על מהלומות. חשבתי שאוכל לגבור על היריב בכוח. לא מיציתי את יכולתי, אלא כדי 60 אחוז בלבד".

גם המאמן חיים ליפשטוביץ' היה גלוי לב: "זה היה קרב לא טוב מבחינתנו. אהרן, ספג בסיבוב הראשון מהלומה חזקה, שהשפיעה אותו והשפיעה עליו עד לסיום הקרב".

זה היה בוקר לא מוצלח למזרח התיכון, כאשר הלבנוני מירזאן בסאנן נבצע מיד אחרי כן באותו משקל, בנוק אאוט טכני בסיבוב הראשון, לאיטלקי מיקלה מאסטרודונאטו. אבל ואם זה מנחם אותנו?

עכשיו נותר לראות מה יתפתח בהקשר לקרב במשקל 48 ק"ג, בין יהודה בן־חיים למרוקאי מוחמד מג'ידי, שנועד ליום הכיפורים, ומה יעשה ביום חמישי יעקב שמואל (57 ק"ג) נגד בלון מירוחה מטוראן.

המתאגרף הישראלי אהרון יעקבשווילי (משמאל) מנסה להלום ביריבו הגרמני סוון אוטקה, המנבק באגרופו על פניו. נצחונו, בנקודות, של הגרמני, היה ברור. (צילום אי־פי)

היאבקות

ברנשטיין החמיץ הזדמנות לעלות שלב במישקל 90 ק"ג

מאת יחיאל אריה
שליח "הארץ" לאולימפיאדה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). גם המתאבק שלנו אבן ברנשטיין סיים אתמול את הפרק האולימפי שלו, בטורניר במשקל 90 ק"ג בסגנון יווני־רומי, כאשר החמיץ את הזדמנותו האחרונה שלו בשלב המוקדם בבית בן נבלל.

לאחר ניצחון על יריב מצרי שלשום בבוקר, הפסד לצרפתי לעת ערב, לא עמד ברנשטיין במיבחן הסופי: העימות עם האוסטרי פראנץ פיצמן, שעמד להכריע מי מהשניים יעלה לשלב הבא עם סיכוי למדליה בהמשך. אבל הוליך 1–2, פיגר אחרי כן 5–2 ושוב גילה חוסר פעילות. פאסיביות זו גרמה לפסילתו, בתום 5 דקות ו־26 שניות, כלומר 34 שניות בלבד לפני סיום הקרב.

ברנשטיין הצטרף איפוא לחברו דב גרוברמן, שהודח קוד שלשום, אחרי ניצחון טכני על יריב מתימן שלא הופיע ושני הפסדים.

קליעה

רק קלעים מלוכסמבורג, מקאטאר ומזימבבואה היו אחרי הישראלי יונסי

מאת יחיאל אריה
שליח "הארץ" לאולימפיאדה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). לא הוד אדי פפירוב על הישג של 597 נקודות, שהיקנה לו אשתקד מקום שמיני בתחרות קדם אולימפית כאן בסיאול, היה עשוי להתמודד אתמול על מדליה בקליעה ברובה, 60 כדור, במצב שכיבה. אבל הקלע בן ה־24 מרעננה, יליד בריה"מ, אינו הספורטאי הישראלי היחיד הנכשל בעיתוי. אתמול, במיטווח האולימפי של טאינגנג, צבר פפירוב רק 594 נקודות וזה הספיק לו רק למקום ה־24 במשותף עם 8 קלעים אחרים. הסידרה שלו כללה 100 אחד, ארבע פעמים 99 ופעם 98.

אבל אם דירוג זה עדיין היה בגדר הסבירות, אם כי לא ראוי לתשבחות, איכזב מאד יצחק יונסי המבוגר בן ה־26. הוא נדחק למקום ה־52, עם 584 נק' בלבד, והקדים רק שלושה מתחרים מלוכסמבורג, קאטאר וזימבבואה. יונסי, אשר דורג שמיני ב־1984 בלוס אנג'לס, עודד תקוות האמין, כי יעלה על הציפיות וידורג עד למקום ה־16, סידרה של 99 (שלוש פעמים), 98, 96, ו־93 טפחה על פניו.

היו, כמובן, שהצליחו יותר. הצ'כי מירוסלאב ואריה צבר 600 נקודות, השווה השיא העולמי וזכה במדליית זהב. אבל קוריאה הוצגת עם מדליית כסף, בזכות יונג־צ'ול צ'ה, שצבר 598 נקודות והיה לגיבור לאומי. המלווה היה מראייתה ללא הרף את רעייתו הנרגשת, מצלמת את בנו וגם את הודיה. ההונגרי אטילה זאהוני זכה בארד עם 597, והקדים בגמר את הצ'כי סוקיק, הבריטי אליסטר, הסובייטי זאגאבג – כולם עם 597–598 נקודות.

טניס

אוורט: זכיה בזהב תעביר רטט כמו ניצחון בווימבלדון

אחרי 64 שנים חזר הטניס לאולימפיאדה

סיאול (ע"פ). זה אולי לא יהיה ווימבלדון, או האליפות הפתוחה של ארה"ב בפלשינג מאדו, עם שחקנים כאיוואן לנדל, מאטס וילאנדר ובוריס בקר. אבל כאשר ענף הטניס חוזר באופן רישמי למישחקים האולימפיים, בפעם הראשונה מאז 1924, הטורניר האולימפי לא יהיה זקוק ליותר מוטיבציה.

אלוף ווימבלדון סטפאן אדברג משוודיה, המדורג הבכיר, יפתח היום את הטורניר נגד האוסטרי הורסט סקוף. מילוסלאב מצ'יר, המדורג שלישי הוצגו מוכן מאחורי אדברג יותר מכל, יפגש באוריק ילן ממערב גרמניה. טים מאיוט מארה"ב, המועמד להתמודדות עם אדברג על מדליית הזהב, יחל השתתפותו במישחקים רק מחר.

"כאשר שמעתי בפעם הראשונה שהטניס חוזר לאולימפיאדה, הבנתי מקומי במשלחת בכלל שזו צריכה להיות ההצגה שלנו", אמרה כריס אוורט, המדורגת השניה בסדר ניר הנשים ואשר זכתה בעבר ב־17 טורנירים של הגראנד־סלאם. "אבל אחרי שנמצאים כאן, אני יכולה לאמר, שהטורניר נראה כאילו הוא יכול להיות אפילו גדול מאשר ארבעת טורנירי הגראנד־סלאם. לזכות במדליית זהב זה דבר שיעביר רטט בגוף, לפחות כמו לאחוז בצלחת האליפות של ווימבלדון".

כדי לזכות במדליית הזהב בסיאול, יהיה על אוורט, שהיתה בעבר פעמיים אלופת ווימבלדון, להתגבר על הכוכבת המערב גרמניה שטפי גראף, שזכתה לא מכבר בגראנד־סלאם, ואשר מדורגת הראשונה בעולם. בסבב נשים משתתפות 18 מ־24 הטניסאיות הבכירות בעולם. 12 מהן עברו ללא מישחק לסיבוב השני של המישחקים המתקיימים על מישטחי חימר.

זמן־רב חלף מאז המישחקים האולימפיים של 1924, בפאריס, כאשר האמריקאים וינסנט ריצ'ארדס והלן ווילס זכו במדליות הזהב ליחידים. הרבה עבר מאז וכעת ענף הטניס נחשב למקצועני־דווקא. למרות זאת, כמה הכוכבים אמיתיים ישתתפו בתחרויות שימשכו 12 ימים. שחקנים לא יקבלו תגמולים כספיים וגם התנימה על תוים אסורה. עבור פיליפ שארטייה, נשיא פדרציית הטניס הבינלאומית, חזרת הטניס למישחקים האולימפיים מסמנת שיא של "מסע צלב" פרטי שקיים במשך 10 שנים.

אפילו ללא המצויינים כמאטס וילאנדר ובוריס בקר, אי־כשירותו של איוואן לנדל בגלל בעיות של אחורות, וחוסר העניין שמגלים ג'ון מקנרו ומארטינה נאוורטילובה, חושב שארטייה שהטורניר כבר מהווה הצלחה, עוד לפני שהכדור הראשון נחבט. "הוא גם הוכיח שהטניס חזר לאולימפיאדה כדי להישאר בה."

לפני הצום: עמוס, שחר, וגלעד נכנסים לפעולה

מאת יחיאל אריה
שליח "הארץ" לאולימפיאדה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). שלושת הטניסאים הישראלים נכנסים היום לפעולה במיתקן האולימפי הנפלא בסיאול. בסך הכל יטלו חלק 64 גברים ו־64 נשים.

הטניסאי הישראלי הבכיר עמוס מנסדורף ישחק נגד הקוריאני צ'יך סון יו (ולא כפי שדווח אתמול בטעות). גלעד בלום יתמודד נגד הבריטי גדמר ביישט. שחר פרקיס ישחק נגד האווייר פראנה מארגנטינה. שלושת הישראלים ישחקו לפני כניסת יום הכיפורים. השתתפות אלופי ווימבלדון סטפאן אדברג ושטפי גראף הופכת את טורניר הטניס הזה לאחד ממוקדי האולימפיאדה.

מדליית זהב ראשונה למשלחת הצ'כית

מירוסלאב הארגה מצ'כוסלובקיה העניק את מדליית הזהב האולימפית הראשונה למולדתו, כשניצח בקליעה מרובה זעיר במצב שכיבה.

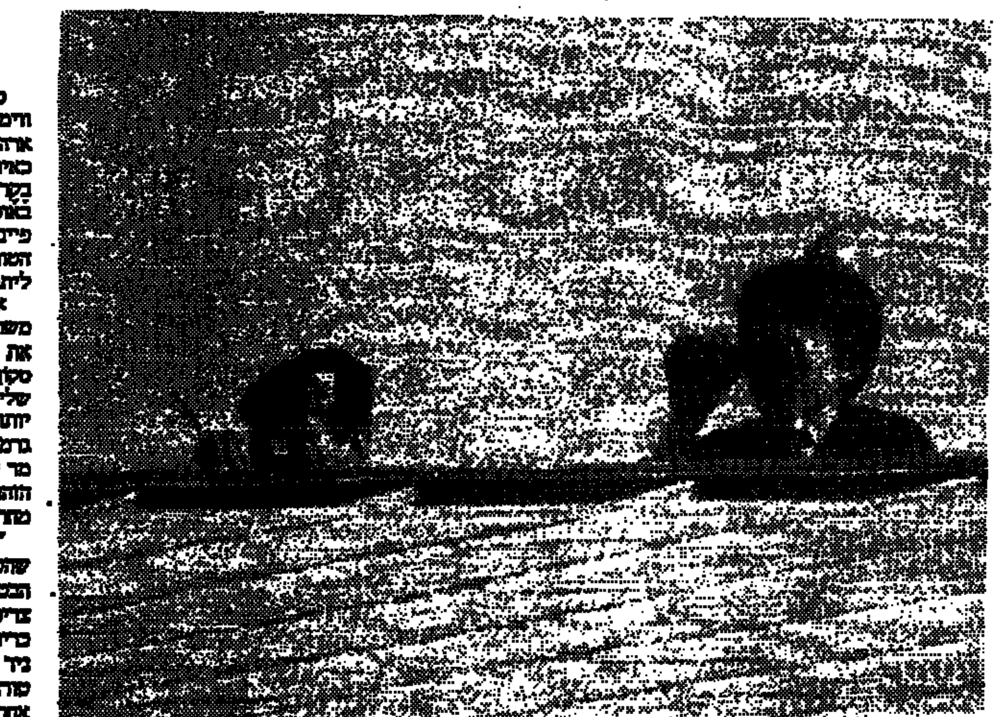

שני אנשי קומנדו מכוחות הבטחון המיוחדים של דרום־קוריאה, מקפים עין על המתרחש במתקני הספורט, בכפר האולימפי בסיאול. (צילום אי־פי)

פפירוב ויונסי יורים היום ברובה

סיאול (מיוחד ל"ספורט הארץ"). אדי פפירוב ויצחק יונסי, נושא הדגל הישראלי במיצעד הפתיחה, נכנסים היום לזירה האולימפית. שניהם נוטלים את הזהב הסודי למיטווח האולימפי והולכים לקלוע למטרה.

כדורעף: ארה"ב בראש בית ב'

נבחרת הכדורעף של ארה"ב מדורגת ראשונה בבית ב', בתום שני מחזורים. היא ניצחה את הולנד 3–1. את הולנד מאמן הישראלי אריה זלינגר, כשבנו אריה משמש קפטן הנבחרת. צרפת – טוניסיה 3–0, ארגנטינה – יפאן 3–1.

מתאבק שוודי נשלח הביתה בגלל סמים

המתאבק השוודי ג'ון גריסטנסן, המתחרה במשקל בינוני (עד 75 ק"ג) הורחק מהמישחקים אחרי שהוכח כי השתמש בסמי מרץ. הבדיקה נעשתה ב־20 באוגוסט, בעת במחנה אימונים בשוודיה, אך התוצאה נמסרה לו רק לפני שלושה ימים. את ההוראה לשוב לביתו קיבל אתמול.

היום המועד האחרון לרישום זרים בליגה

קבוצות מהליגה הלאומית ממתינות לאישורים מארה"ב

מאת אילן מיש
סופר "ספורט הארץ"

כדורסל

התאחדות הכדורסל האמריקאית (A.B.A U.S.A), שלחה אתמול את טפסי השיחרור של ארי פיליפס, השחקן הזר של הפועל חולון. האישור לשיחרורו של קן מקדונאלד, שחקן החוץ השני של הקבוצה, אמור להגיע היום. מזכיר הפועל חולון ביקשה לפרדון שוחח אתמול עם A.B.A U.S.A ונמסר לו, כי השיחרור של מקדונאלד בדרך. בכך הוכשרה הופעתם במישחק הגביע של הקבוצה ברחובות, נגד מכבי הטקסטיל מהליגה הארצית, שיהיה ביום חמישי.

אם לא יגיע טופס השיחרור של מקדונאלד, עשויה חולון לעמוד בפני בעיה, שכן על פי תקנון איגוד הכדורסל, חייבים השחקנים הזרים להירשם עד שבוע לפני פתיחת מישחקי הליגה, כלומר עד היום ב־10.00. ומי שלא ירשם, לא יוכל לשחק. הבעיה מקיפה קבוצות נוספות בליגה. אולם נראה, כי תאושר הרשמתם של שחקנים על־תנאי, כפי שנעשה היה בעבר.

העיכוב בהמצאת האישורים מארה"ב נובע בעיקרו מהמישחקים האולימפיים המתקיימים בסיאול. מתברר, כי מנכ"ל ההתאחדות האמריקאית נמצא בסיאול, כמו גם ראשי פיב"א. בארה"ב מטפלת פקידה בשיחרורים והיא איננה מתמצאת כלל כך בסוגיה זו, כך מעיד אחד מראשי הקבוצות הנצפות לשיחרורים.

● מישחק האימון בין אליצור נתניה להפועל חולון, שהיה אמור להיות אמש בחולון, בוטל. הדבר נבע מעומס מישחקי אימון שנפל על שחקני אליצור בשבוע האחרון – שבעה מישחקים בשבעה ימים.

● הפועל תל־אביב ניצח אמש את אליצור רמלה 86–70, במישחק שהיה באוסישקין. קלית בנת 17 נקודות, עמוס פרישמן 16, דייס ווילאמס 14, לינטון טאונס 14, הירבו לקלוע לתל־אביב. לאליצור מיקי הרמן 22, ברג קרנליוס 20 ודוד קרופורד, שניבחן בקבוצה, 14. שחקן נוסף שאמור היה לבוא אמש למיבחנים ולא הגיע הוא סמית הארטו. שני שחקנים נוספים שעמדו לחתום בקבוצה, דייויד תורקהיל והארנסט גראהם, הודיעו את המישחק בגלל הכוונה לבחון שחקנים נוספים.

בהיעדרו של יחיאל אריה נערך "ספורט הארץ" בידי יהושע שגיא

חדשות חוץ

שליטה הקודם של בורמה – נה וין – עומד כנראה מאחורי ההפיכה הצבאית

ארגון המחתרת הבורמני הצטרף להתקוממות העממית ● כ־100 אנשים נהרגו כאשר חיילים פתחו באש על המון שהתאסף מול השגרירות האמריקאית בראנגון

מורה, הודו (ע"ד). ארגון המחתרת הבורמני הודיע אתמול כי הוא יתגונן בהתקוממות העממית ויגביר את מאבקו נגד כוחות הממשלה בראנגון, בעקבות ההפיכה הצבאית שאירעה שם ביום ראשון.

ההודעה שודרה בשם "החזית הדמוקרטית הלאומית", ארגון מאוחד של 10 קבוצות מחתרת, ביניהן המפלגה הקומוניסטית הבורמנית שנלחמה נגד השלטון בבורמה עשרות בשנים.

כידוע נטל צבא בורמה לידו את השלטון ביום ראשון, לאחר שבועות של הפגנות המוניות להחזרת הדמוקרטיה לבורמה. תושבי בורמה וכן דיפלומטים ממדינות המערב בראנגון סבורים כי ההשתלטות הצבאית באה ביוזמת השליט הקודם של בורמה גנראל נה וין וכי זהו נסיון לדכא את ההתקוממות העממית.

כ־100 אנשים נהרגו אתמול בבורמה כאשר חיילים פתחו באש על המון שהתאסף מול השגרירות האמריקאית בראנגון – מסרו עדי ראייה. גם במנדליי הנמצאת כ־600 ק"מ צפונית לראנגון היו התנגשויות בין צבא לבין המפגינים אך לא ידוע מספר הנפגעים. חיילים פתחו באש והרגו מפגינים שהתעלמו מאיסור על הפגנות שהטילו ראשי ההפיכה הצבאית בבורמה.

כוח צבאי גדול פשט על רובע יאנקין בצפון מזרח ראנגון אתמול בבוקר והרס בריקדות שהוקמו לאחר שהצבא תפס את השלטון ביום ראשון – מסר דיפלומט. בינתיים המשיכו לזרום ידיעות על יריות בכל העיר, אולם גם להם אין עדיין אישור רשמי.

ראשי ההפיכה אסרו התכנסות של יותר מחמישה אנשים בכל רחבי בורמה אולם דיפלומטים מסרו כי אלפים רבים יצאו להפגנות בראנגון תוך התעלמות מוחלטת מן ההוראה הצבאית.

תבוסה קשה ל־3 מפלגות הימין בשוודיה

הפסידו בבחירות לפרלמנט 20 מנדטים לטובת "הירוקים" שזכו ב־5.5% מקולות הבוחרים

מאת אליהו זהבי סופר "הארץ" בסקנדינביה

קופנהאגן (מיוחד ל"הארץ"). המפלגה הסוציאל דמוקרטית השלטת בשוודיה, בראשות אינגבאר קרלסון, גברה על נסיון לערער את כוחה מצד "הירוקים" והצליחה להבטיח את אחיזתה על ממשלת מיעוט בבחירות לפרלמנט. הסוציאל־דמוקרטים ימשיכו לשלוט בזכות תמיכה פאסיבית של המפלגה הקומוניסטית.

הבחירות הסתיימו בתבוסה כבדה לשלוש מפלגות הימין ופריצה היסטורית של מפלגת "הירוקים". בפעם הראשונה מאז 70 שנים (1918) נכנסה לריכסדאג השוודי מפלגה חדשה: "הירוקים" זכו ב־5.5% מקולות הבוחרים וכבשו עשרים מנדטים.

שלוש מפלגות הימין שתלו תקווה בשורה ארוכה של שערוריות פוליטיות שקדמו לבחירות בציפיה כי כי יגרמו לירידת התמיכה המסורתית במפלגה הסוציאל דמוקרטית, נוכחו לאכזבתן כי הפסידו 20 מנדטים לטובת מפלגת "הירוקים".

המפלגה הקומוניסטית שחששה כי לא תצליח לעבור את אחוז החסימה ובכך תסכן את המשך שליטת המפלגה הסוציאל דמוקרטית, הגדילה את כוחה והגיעה ל־21 מנדטים במקום 19 שהיו לה. נראה שתומכי מפלגה סוציאליסטיים העניקו את קולם למפלגה הקומוניסטית כדי למנוע את סילוקה מבית הנבחרים אם לא תעבור את אחוז החסימה הנבחר, ובכך תגרום למעשה לתבוסת המפלגה הסוציאל דמוקרטית ששלטה בשוודיה בזכות תמיכת צירי המפלגה הקומוניסטית.

הסוציאל דמוקרטים והקומוניסטים אינם זקוקים לקולות ה"ירוקים" להשגת רוב בין 349 צירים הבית. למרות הצלחת "הירוקים" לזכות בעשרים מנדטים, אין למפלגה חדשה זו כל משקל פוליטי, מאחר שלא תהיה לשון המאזניים בין אגף הימין והשמאל ולא תוכל להכריע מי ישלוט בשוודיה.

אכזבה כבדה נחלה המפלגה הנוצרית דימוקרטית שצברה בבישור ארצי 3% אך היתה יכולה לזכות ביצוג בפרלמנט אילו השיגה בתחום אחד 12%. הישגה הרב ביותר של המפלגה היה 10.6% בתחום גוטלנד.

חילוקי דעות בימין

כשלונן של שלוש מפלגות הימין מוסבר בחילוקי דעות פנימיים ובהצלחת הסוציאל דמוקרטים שמור על תעסוקה מלאה ושיעור האבטלה הנמוך במערב אירופה: פחות מ־2%.

ואלו התוצאות:

הסוציאל דמוקרטים, 43.7%, 157 מנדטים; השמרנים, 66 מנדטים; המרכז, 41; הליברלים, 44; הקומוניסטים, 21; "הירוקים", 20.

במקביל לבחירות לבית הנבחרים התקיימו גם בחירות מוניציפאליות בהן זכו ה"ירוקים" בכמה מועצות מקומיות במנדטים שיעניקו להם את הזכות לשמש "לשון מאזניים" בין ימין לשמאל.

הבורסה בשטוקהולם הגיבה בחיוב על הצלחות הסוציאל דמוקרטים ושערי רוב המניות עלו. אנשי ההון הגדול רואים בתוצאה סיכון ליציבות פוליטית־כלכלית.

ממשלת פולין התפטרה בלחץ מוסקווה: לא הצליחה לפתור הבעיות הכלכליות

ראש הממשלה שהוא פרופסור לכלכלה – והתמנה לבצע מדיניות של הידוק החגורה – תמך בביטול סובסידיות, בהקפאת מחירים ובהגברת היצוא ● תכניתו לא זכתה לתמיכת העם

מאת אליהו זהבי סופר "הארץ" בסקנדינביה

קופנהאגן (מיוחד ל"הארץ"). ממשלת פולין התפטרה היום, לאחר מושב משותף של הועד המרכזי וחברי הפוליטביורו שלשום. ביום ו' פרסם העתון הסובייטי "סובייטסקיה רוסיה" מאמר שבו תמך בהתפטרות ממשלת פולין בנימוק שאיבדה את אמון העם ושלא הצליחה לפתור את בעיותיה הכלכליות של המדינה. המאמר מעיד על כך כי במוסקבה הד־פעל לחץ על ממשלת פולין להתפטרות הממשלה.

הרקע הפוליטי להתפטרות הוא מחלוקת במפלגה לגבי המדיניות של ניהול שיחות בין שר הפנים גנרל קישצאק למנהיג "סולידריות" לך ולנסה. במפלגה קיים אגף שמרני הטוען כי כל מו"מ עם ולנסה פוגע בסמכויות המפלגה וביוקרתה. מאידך קיים בסולידריות אגף צעירים המתנגד בתקיפות למדיניות "המתונה" של לך ולנסה ומפרשה כבגידה להכתיבי הממשלה.

בעייתה האמיתית של פולין היא קשיה הכלכליים. ראש הממשלה שהוא פרופסור לכלכלה – והתמנה לבצע מדיניות של הידוק החגורה – תמך בביטול סובסידיות, בהקפאת מחירים והגברת היצוא. התנגדות העם לייקור מצרכי המזון עירערה את מעמדו של ראש הממשלה שלא ראה מוצא אלא בהתפטרות.

התפטרות הממשלה לא תשפיע על הגוף הפוליטי החזק ביותר בפולין – הפוליטביורו של המפלגה.

הכורדים באיראן: נילחם על אוטונומיה גם אם טהראן ובגדד יגיעו להסכם שלום

קאנדיל, עיראק (ע"ד). הכורדים האיראניים נחושים בהחלטתם להמשיך במאבקם למען אוטונומיה, אפילו יגיעו טהראן ובגדד להסכם שלום ביניהן, הכריז אתמול מנהיג גרילה כורדי.

"תמיד תמכנו בשלום בין איראן ועיראק, אך נמשיך להילחם נגד המשטר בטהראן, עד אשר יכיר בזכויות העם הכורדי שלנו", אמר סעיד באזל, סגן מזכיר כללי של המפלגה הדמוקרטית של כורדיסטאן באיראן.

הוא דיבר עם כתבים במושב המפקד הכורדיסטאני של המפלגה הדמוקרטית הכורדיסטאנית, ברמת קאנדיל, כ־6 ק"מ מגבול איראן, בשטח עיראק.

באזל אמר כי בקאנדיל נמצא המפקד המרכזי של 10,000 אנשי הגרילה של המפלגה, ומשם הם מתקיפים בתוך כורדיסטאן האיראנית, נגד צבא איראן.

מנהיג איראן חומייני שיגר 200,000 חיילים סדירים ואנשי משמר המהפכה, כדי להילחם נגד העם הכורדי, הוסיף.

באזל הכחיש כי בגדד העניקה למפלגתו סיוע סיפנשי או צבאי כל שהוא, אך ציין כי קיבל סיוע הד־ בניכרי הפצוי". כן אמר כי אין תיאום בין הצבא העיראקי לבין לוחמיו.

עצרת האו"ם נפתחת היום בצל הכישלון לחסל סכסוכים בינ"ל בעיראק ובשטחים

שגריר ישראל יוחנן ביין: אירועי השטחים יובילו ללחץ גדול יותר עלינו במושב הנוכחי

מאת שלמה שמיר

ניו יורק (מיוחד ל"הארץ"). העצרת הד־43 של מליאת האו"ם נפתחת היום בניו יורק תוך ציפיות לאווירה פייסנית ומתונה ולויכוח כללי שתוכנו יהיה יותר עינייני ותכליתי.

יחד עם זאת, מזהירים משקיפים במרכז האו"ם מפני תקוות מופרזות. ה"ניו יורק טיימס" מצטט דיפלומטים בכירים שציינו, כי האו"ם לא הצליח לחסל משברים בינלאומיים וכי באחרונה נוצרו בעיות חדשות המהוות אתגר לארגון, כמו הגילויים על השימוש שעשתה עיראק בגזים רעילים נגד הכורדים והתקוממות הפלסטינית בשטחים, שתגרור ודאי נסיון מחודש ותקיף יותר מצד הערבים לערער על נוכחות ישראל בעצרת.

שגריר ישראל בפועל, יוחנן ביין, העריך אתמול כי עקרונית, העצרת הד־43 לא תהיה מבחינתה של ישראל שונה מעצרות קודמות. יחד עם זאת הדגיש, כי בעקבות האירועים בשטחים יש לצפות להתבטאויות קיצוניות יותר נגד ישראל ולכינוס מועצת הבטחון. לדבריו, יהיה על ישראל לחץ גדול יותר במושב הנוכחי. ביין, שנפגש עם עתונאים ישראלים בניו יורק, מסר כי חברי המשלחת הישראלית קיימו באחרונה "שיחות נפש" עם נציגים דיפלומטיים של מדינות שונות במטרה להסביר את עמדותיה של ישראל ולקדם מיתקפה דיפלומטית נגד אש"ף וערבים. יותר מבשנים קודמות, תהיה השנה עצרת האו"ם זירה למאבק על דעת הקהל העולמית בין ישראל לערבים, ועל רקע התקוממות הפלסטינית של השטחים עלינו, אמר ביין.

עריכה את העמוד: אורית בליני

צפויה הכרזה על ממשלה בהאיטי בעקבות הדחתו של הגנרל נאמפי

פורט־או־פרינס (ע"ד). הגנרל פרוספר אבריל יקים ממשלה חדשה בהאיטי לאחר הדחתו של גנרל הנרי נאמפי בהפיכה צבאית. בעקבותיה היו ויקוחים ברחובות. התושבים חגגו שלשום את ההפיכה והעיר נראתה כמו קרנבל. סביב העיר נשמעו יריות ולפחות חמישה אנשים נהרגו מאש חיילים שחיפשו אחר תומכי נאמפי.

בהאיטי מצפים עתה כי אבריל יכריז על הקמת ממשלה. משקיפים אמרו כי צפויים מאבקים פנימיים בצבא לקראת הקמת הממשלה.

אבריל השתלט על המדינה שלשום לאחר מרד של קצינים נגד נאמפי, הנשיא הקודם, ששלט בהאיטי רק 3 חודשים לאחר שהדיח את קודמו לסלי מאניגט. אבריל היה יועצו הקרוב של נאמפי ועזר לו בהפיכת יוני.

נאמפי טס ביום ראשון לרפובליקה הדומיניקנית וקיבל שם מקלט מדיני.

סוריה תרכוש מסין טילים שיאפשרו פגיעה בישראל מטווח של 600 ק"מ

מאת יואב קרני, כתב "הארץ" בצרפת

פאריס (מיוחד ל"הארץ"). סוריה נושאת ונותנת עם סין העממית על עיסקה לרכישת טילי קרקע קרקע מדגם אמ־9 – דיווח אתמול השבועון הצרפתי "להפואן". השבועון מייחס את המידע לשרותי הבטחון הישראליים.

על־פי הדיווח, מבקשים הסורים לרכוש את דגמי הטיל קרקע־קרקע המסוגלים לתקוף במטווח של עד 600 קילומטרים; כוחם יאפשר לסורים פגיעה בכל מקום בשטח ישראל.

בעיטה אולימפית

כדורגל

היום השחור של איטליה

לא להאמין: כדורגלניה האלמונים של זמביה הביסו 0–4 את איטליה, החייבת לנצח מחר את עיראק כדי לא לחזור הביתה; גרמניה כבר עלתה 1–4 על טוניסיה

סיאול (שרות "ספורט הארץ"). קוריאה הפכה למילה נרדפת של סיוט לכדורגל האיטלקי. לפני 22 שנים הדהימה צפון קוריאה את איטליה, במשחקי גמר הגביע העולמי באנגליה, 1966, בנצחון מהמם 1–0, שהדיח את האיטלקים מהמשך המשחקים.

אתמול, הפעם על אדמת קוריאה, אמנם הדרומית, נחלה איטליה את אחת התבוסות המבישות ביותר בהיסטוריה של הכדורגל שלה, כאשר נכנעה לנבחרת האלמונית מזמביה בהפרש שערים גבוה 4–0.

עולם הכדורגל, הזדעזע אתמול, כאשר הגיעה התוצאה מסיאול. איטליה משופעת כדורגלנים מן השורה הראשונה בליגה האיטלקית, אחת מן המועמדות העיקריות לזכייה במדליית הזהב. לא רק שנוצחה, אלא ממש הובסה והושפלה ברגליהם של שחקני נבחרת לא מוכרת. אמנם האיטלקים יכולים לתקן את המצב, הם זקוקים לנצחון על עיראק, מחר, במשחק האחרון של השלב המוקדם, כדי לעלות לשלב הבא. אבל גם אם יעשו זאת ההפסד הגדול המביש לכדורגלני זמביה לא ישכח. נסו לדמיין בעיניכם את כותרות עיתוניה הגדולים של איטליה היום.

קשה להבין מה קרה לשחקנים משופשפים ומנוסים כמו שוער יובנטוס, טנקדי, שחקני הגנה כססוטי ודה־אגוסטיני, שלא לדבר על מלך שערים ויאלי. האיטלקים שיחקו כמאובנים, כאילו סעדו זמן קצר בלבד לפני המשחק מנות דשנות במיוחד של ספאגטי.

שחקני זמביה הבינו את הפוטנציה. הם גילו את חולשת האיטלקים והחלו לתקוף כאריות, התפגינו כושר גופני מעולה. גם השערים שהבקיעו היו נאים, נכבשו תוך ניצול המבוכה שאחזה בשחקני הסקוודרה אזורה.

כוכב זמביה היה קלושה שכבש שלושער.

במקום נוסף בבית ב' ניצחה עירק את גואטמלה 3–0.

נבחרת מערב גרמניה הבטיחה את עלייתה לשלב הבא לאחר נצחון משכנע על טוניסיה 4–1. שוודיה גברה על סין 2–0.

טבלת בית א'

1.	מע.גרמניה	2	1–7	4
2.	שוודיה	2	2–4	3
3.	טוניסיה	2	6–3	1
4.	סין	2	5–0	0

טבלת בית ב'

1.	זמביה	2	2–6	3
2.	עירק	2	2–5	3
3.	איטליה	2	6–5	2
4.	גואטמלה	2	8–2	0

שניאור: בלי כושר גופני ורוח לחימה לא יהיה שום סיכוי לנצח את האוסטרלים

בית"ר נתניה והפועל חדרה יהיו בשבועיים הקרובים יריבי אימון לנבחרת הכדורגל

מאת סופר "ספורט הארץ"

שתי קבוצות מהליגה הארצית, הפועל חדרה ובית"ר נתניה, יהיו יריבות האימון הראשונות של סגל הנבחרת בעידן החדש של המאמנים יצחק שניאור ויעקב גרונדמן. הסגל ושלמה אילון.

יצחק שניאור אמר בסיום יום האימונים, כי עדיין לא החל לגבש את הרכב הלאומי, אך יהיה קשה מול האוסטרלים בלי רוח לחימה וכושר גופני מעולה. שניאור קיבל דיווחים מיעקב גרונדמן העוקב בקוריאה אחר היריבה העיקרית שלנו בטורניר הקדם עולמי. שניאור עצמו חזה במשחקי האוסטרלים בשידורי טלויזיה ישירים בביתו של הקשב מיקי גורדוס. שניאור אמר, כי פראנק פארינה, מבקיע השער היחיד, היה השחקן הבולט ביותר בניצחון הסנסציוני של אוסטרליה על יוגוסלויה 1–0, אך הוסיף שהאוסטרלים משחקים בקשיחות ובצורה מלוכלכת. בשבועות הקרובים יצורף פסיכולוג לצוות הלאומי.

כדורגל

הלאומי יתמודד עם בית"ר נתניה בשבוע הבא ועם הפועל חדרה שבוע לאחר מכן. שני המשחקים יהיו [illegible].

בשני אימוני הסגל שהיו אתמול החל בתרגילים טקטיים. ארבעה שחקנים לא השתתפו בהם בגלל פציעה: מישל דיין, אבי כהן, בני גינצבורג.

עליה לשלב הבא תבטיח לפחות 10,000 דולר

מאת משה הרינגמן, סופר "ספורט הארץ"

עליה לשלב הבא בטורניר הקדם עולמי תבטיח לכל אחד משחקני הנבחרת מענק אישי שגובהו יהיה לפחות 10,000 דולרים, אך הסכום עשוי להיות גבוה יותר – זו הנגבה של ועדה שתקבע את גובה המענקים.

בועדה יהיו חברים גד אגמון (גזבר ההתאחדות), חיים צימר וראובן פורר. הועדה תקבע את גובה הפרמיה שתינתן לכל אחד מן השחקנים בשלבים בנבחרת. בהתאם יהיו מקומות שהנבחרת תסיים ראשונה בבית האוקיאני, גם משיקולים כלכליים, ולכן הכוונה להבטיח לשחקנים מענקים שמנים.

אתמול אושרו המלצות ועדת המישנה בנושא האינטרנשיונל. את ישראל ייצגו האלוף המחזיק בגביע הטוטו, בתנאי שיהיה לפחות במקום הד־3 במועד הקבע להרשמה. עוד נמסר, כי תוך שבועיים תישמר בעיית השיפוט בליגות הנמוכות, וכי פיפ"א שב הכירה להתאחדות לאמור השתתפות באליפות העולם לכדורגל באולמות שתהיה באוסטרליה בינואר.

כדורגל

המשתמצת בקרב ראשי ההתאחדות לכדורגל, למרות שהמגמה יותר הולי־ טה אתמול על הקמת ועדה בת שלו־

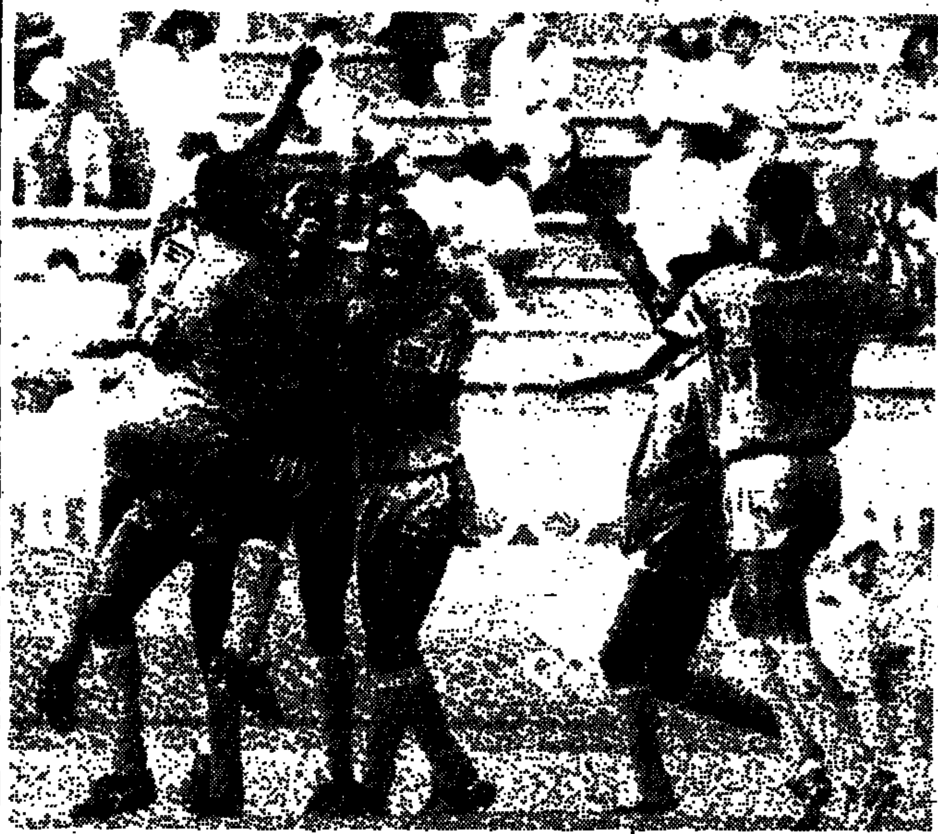

לא יאומן, ממש לא יאמן. ראו איך שהם קופצים איש על רעהו משמחה. הם, למי שאינו יודע, כדורגלניה האלמוניים של נבחרת זמביה שבעטו במבנה האיטלקי 0–4 בטורניר הכדורגל האולימפי. ולחשוב שהשוער של [illegible] בראים אולי [illegible] השער השלישי. עתה ברור [illegible] גל האיטלקי. יזכרו אותם באיטליה, ועוד איך יזכרו אותם. (צילום א.פ.)

קופץ הזהב מלוס אנג'לס נפגע בראשו בזינוק

סיאול (אי־פי). האמריקאי גרג לוגאניס פגע אתמול בראשו במקפצה, בעת התחרויות המוקדמות של הקפיצות למים. אולם לוגאניס חזר לתחרות בסיבוב הבא, וקבע את הקפיצה בעלת התוצאה הטובה ביותר.

מקרה הביש של לוגאניס אירע בקפיצה התשיעית שלו מתוך 11 קפיצות. המקרה הרחיק אותו מהמקום הראשון למקום החמישי. אבל הוא היה המלסי לסיים בין 12 הראשונים מבין 35 מתחרים, שישתתפו היום בתחרויות הגמר. תוצאות הקפיצות המוקדמות אינן נלקחות בחשבון בגמר, למרות שביצועי המתחרים הם במוקד הגוף לירידה.

לוגאניס, בן 28, זכה במדליית הזהב באולימפיאדת לוסאנג'לס 1984 והוא מועמד למדליית זהב נוספת, קיבל בקפיצתו הפגומה ציון נמוך – 6.3 נקודות. כעבור מחצית השעה חזר לוגאניס לתחרות וקפץ בצורה מבריקה. אחר כך פסע לאורך שפת הבריכה וזכה לחיבוקי חיבה מידי מאמנו רון אובריין.

הרגע שבו סיאול עצרה את נשימתה

זה הרגע שבו סיאול כולה עצרה אתמול את נשימתה: הקופץ האמריקאי גרג לוגאניס, בעל שתי מדליות זהב מאולימפיאדת לוס אנג'לס, נחבט בראשו במקפצה בעת הזינוק למים. תחילה היה חשש שלוגאניס נפצע, הוא זכה גם בסיאול ואולי לשרוש. אך כעבור במחצית השעה חזר הקופץ האמריקאי לתחרות והצליח להעפיל לשלב הגמר שיתקיים היום. (צילום אי־פי)

מתאגרף אמריקאי איחר והחמיץ הקרב

סיאול (ע"ד). המתאגרף האמריקאי במשקל בינוני, אנטוני הנבריק, מועמד למדליה איחר לקרב המגל. הוא ומאמנו חשבו, כי בקרב שקיים בבוקר סיים את מלאכתו. השניים לא ידעו שקיים קרב נוסף אחר הצהריים. יריבו הקוריאני המיועד, הא יונג הו, עלה לסיבוב הבא בלא קרב. קהל בן 7500 צופים שרק בוז על אי הסדר שגרם לאי־הופעתו.

מדליית זהב נוספת לבולגריה במשקולות

המשקולן הבולגרי מיטקו גראבלב, העניק מדליית זהב נוספת למולדתו בהרמת משקולות. הוא רחק 167.5 ק"ג בתחרות במשקל עד 56 ק"ג. במה"ב הרים גראבלב 297.5 ק"ג והקדים את הסובייטי אוקסן מירזויאן 292.5, והסיני הא אינגקיאנג 287.5 ק"ג.

כדורסל נשים: נצחון לבריה"מ

כדורסלניות בריה"מ הביסו את בולגריה 62–91 (26–50), לעיני 4500 צופים. את מירב הנקודות לבריה"מ קלעה צוטולסקאיה 23. לבולגריה: סטאנבה 17, דימבגבייבה 17. יוגוסלויה ניצחה את סין 56–53, ודרום־קוריאה – אוסטרליה 91–55.

סובייטית זכתה בקליעה

הסובייטית נינו סאלוקוואדזה, נטלה את מדליית הזהב בקליעה באקדח, לפני כנוסקי הסמבאווה מיפאן וואנה סקאריץ' מיוגוסלביה.

בריאלי סטרילי

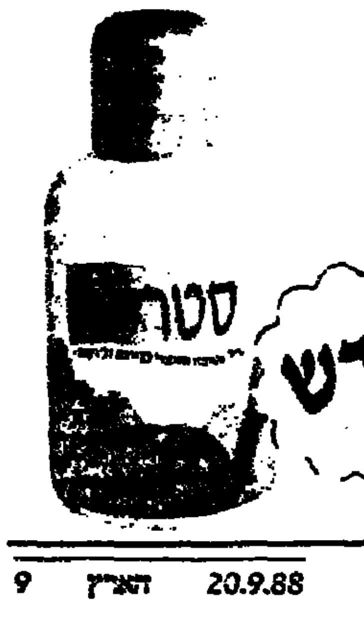

סטרילי

הנוזל היחיד לשטיפה וחיטוי פירות וירקות
עכשיו ברשתות השיווק למזון

סטרילי תעשיות בע"מ – יצרנית מוצרי הגיינה,
ת.ד. 710 בת־ים, טל. 03-888299
ניהול השיווק: שווקים חדשים,
החברה לפיתוח שווקים בע"מ, טל. 03-9327720

هكذا من الاصل

مكذا من الاحل

לוח העיר

תל־אביב גוש דן השרון

דירות למכירה

● בעתיד לתת חיים וילה להשכרה 6 חדרים מיידית 052"023908 16392301ד

● בשכונת גלי־מעוז ע"י כפר־סירקין ביתינרשי רחום וחור 04"573556 164702011

● להשכרה במלון מיזהה מיוי גפיים 03"886882 דולר. 180,000 16490401א

● דירות למכירה/השכרה 4 + קיקע + חד"ש 03"5664765 052"549055 163908251א

● בעתיד בעתיד פחלים לרעים אבן + קריספיל בבבצע. 03"591003 173343254

● באילת דירת נופש, 3, 75 מ"ר, בבניה, במבנן התמורות 04"258208 18323525ב

● באילת, 4 כשעות ישנה מיידי ק"ק 200957291א 059"78310

דירות נופש

● בכנרת קוטג' לים דירת נופש ברוהות לתנים 052"23937 170336251

● דירת חדר ישנה להשכרה לסטודנט לים באילת. 059"78803 183950011

וילות ובתים

● בהרצליה בית יפה 4 חדרים קוטג' 161353251א 052"446475

טוביה לשם
סלוניקי 7 ת"א
03-481387

בקרית אונו — למכירה, דירה 4 חדרים — מטופחת $100.000

בתל־אביב — ברמת־אביב — דירות — 3 — 3 1/2 חדרים, פינוי גמיש

בתל־אביב — בארלוזורוב 3 חדרים, ק"א, מעלית, חניה, מיידי $120.000

בהרצליה הצעירה, שכונה — למכירה — 4 חדרים, 2 שירותים, ק"א, חניה צמודה $129.000

בתל־אביב/נוה־חולות — להשכרה משרדים לתקופה ארוכה, 160 מ"ר, 4 טלפונים, 3 חניות

"בית־בלב"
שינקין 23, ת"א
03-204696, 201975

2 ביוקר־הנשיא + מרפסת ק"ג שקטה לשפץ $70.000

בבעלי־מלאכה ליד מלצט בבניה — 3 — 3 1/2 + גג

בחשמונאים 2 קיק ביתון הסנהדר עורפית . פל. $60.000

באלפינט 3 ק"ג נטוכה 80 מ"ר + מרפסת שקטה $100.000

להשכרה בהחנוי 4 גדולה ריקה ק"ג מלופצת $600

טוביה לשם
סלוניקי 7 ת"א
03-481387

בסביון — גני יהודה — למכירה/השכרה וילות פנוי גמיש

ברמת־גן — למכירה — קוטג'ים — 5 חדרים פנוי גמיש

באבן־יהודה — למכירה קוטג' — 6 חדרים, מגרש 370 מ"ר, $205.000

בהרצליה הצעירה — למכירה קוטג' 5 חדרים, מיידי, $200.000

בשיכון דן — למכירה וילה 8 חדרים + מרתף 60 מ"ר, מגרש 600 מ"ר, פנוי גמיש

תווך גבי את רפי
סירקין 19 גבעתיים
03-739931
03-722238

במגדלי דיזנגוף 2, סטודיו, מושקעת+נוף מהמם לים !!!

בבבלי, 5 מטארות, בבניין אקסקלוסיבי + מעלית + חניה, 145 מ"ר

בגבעתיים, 4 משקע, חדשה, ק"ב + מעלית + חניה, $160.000

בגבעתיים, 3 בבורוכוב משקעת $125.000

3 בשבעת הכוכבים + מעלית + חניה $115.000 !!!

בגבעתיים, 3 1/2 ק"ב, שקטה !!! אפשרי התלמה בדירה קטנה יותר

פנמהאוז
דירות גג

קבלנים מציעים

בתי כפר ומשקים

לא מכרת, לא שילמת
רק בלוח העיר

קבלת מודעות מ־08.00-20.00

03-383322

מחיר למילה 11.38 ש"ח כולל מע"מ

1—1.5 חדרים

2—2.5 חדרים

3—3.5 חדרים

4 חדרים ויותר

גוש דן

תל־אביב

איזור השרון

תווך נגה
ויצמן 12 גבעתיים
310937, 320133

מציע בגבעתיים:
● בגבעתיים 3 1/2 ק"ג מסודרת מרכזית 90.000
● בבורוכוב 3, קומה נבוהה + מעלית + חניה 128.000
● בשכונת בורוכוב חזיתית 3 + 1/2 אחורית ק"ג 118.000
● בבורוכוב 2 1/2 שלושה מפוארת ע"ע + חניה 96.000
● 3 עזקות ק"ב אמנעית שקטה ומרכזית לחשקה 107.000
● ברשותנו מבחר דירות להשכרה

חולון בת־ים

נתניה

דירות בשכ"ח

ראשל"צ

בנאות אפקה ב' מתארגנות עמותות דיירים לבניה עצמית
דירות פאר במחירי עלות
פרטים: א. פנחסוב אדריכל, רח' רדינג 50 ת"א
03-237082 9.00-14.00

durOpal לא עוד CORIAN שישו!
משטחים מעולים - ארונות מטבח ואמבט
אלכסנדר ינאי 9 פינת גולה ב.ת
03-9340713 03-9340593

טרה־קוטה
ריצופים, אדריכלות, לבנים אדומות, רעפים לבנים, "בית הדקל" בקר צפריר בע"מ
נמל ת"א 455-056

יריד השווקים ב'
רח' לוד ת"א 741405, 333232
מרכז מסובים

יש סיבה לשיבה ה"אמסוקים"
מעכשיו גם יריד קניות ענק מבדר זול ומגוון,
מאות מוצרים ממיטב היצרנים והיבואנים בארץ.
בשטח היריד יתנהל משומשוק
למכירת חפצים משומשים.
ביום שבת 24.9.88 תוכנית בידור לילדים
הכוללת קוסם וליצנות
במשך 8 ימי חג הסוכות
יפעל היריד מ־16:00 עד חצות
(פרט ליום שיש 30/9/88)
יינתן במקום כיבוד חופשי
הכולל מבחר ייעות ופירות העונה
לשירותכם במקום:
לונה פארק ובידור לכל המשפחה
לידיעת הסוחרים: נותרו מספר דוכנים
למסחר חופשי מהרו פן תאחרו !!!
מרכז מסובים חייב להיות בדרך שלך
יריד נוסף של יריד השווקים
יתקיים גם באזור מול סטקיית עזרא ובניו

חשמל - אלי פיינה
רח' שינקין 32 ת"א • טל: 03-281658, 201033
לציבור הצרכנים מחירים מפתיעים במבצע לראש השנה
חינם על כל קניה - לוח שנה מהודר.
לסיטונאים מבצע טרום עונה: סדיני חימום של "קיטון" לחורף.
חינם !!! על כל קניה מעל 300 ש"ח
פתוח רצוף
אלי פיינה - משווק ראשי של מוצרי:
★ זק"ש ע.ו.ז.ר.ם
★ קנווד KENWOOD
★ מולינקס
★ פילפסטאר
★ אלקטרו חן
★ מוצרי סאב
★ מלזור ואופסה
★ סלמור
★ סאונדיין וסנוניה
★ עטורלה
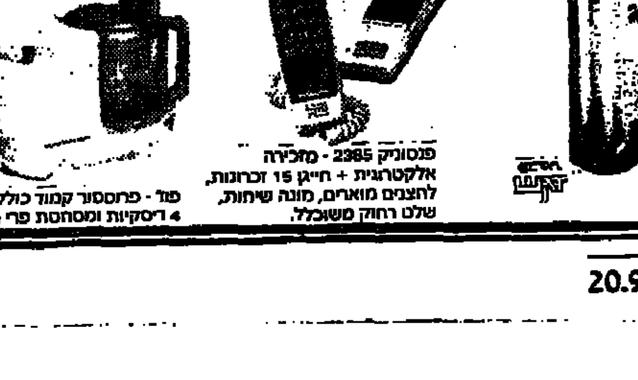
פוד - פרוססור קמוד כולל 4 דיסקיות ומסחטת פרי הדר
פנסוניק 2385 - מזכירה אלקטרונית + חייגן 15 זכרונות, לחצנים מוארים, מונה שיחות, שלט רחוק משוכלל.

בוא לבנק משכן וגם אתה תאמר:

"באתי קבלתי משכנתא על המקום!"

יותר מהר - יותר סניפים - יותר אפשרויות

בנק מִשְׁכָּן בבנק הפועלים

המשך ת"א גוש דן והשרון

[illegible]

חינם!!!

שרות לבעלי דירות להשכרה

בתל־אביב והסביבה הכל לפי רצון בעל הדירה ללא כל התחייבות חינם.
כמו־כן קיימים תנאים מיוחדים לבעלי נכסים המעונינים למכירה.

* טיפול אינטנסיבי ומיוחד
* קוט איש חם
* המבצע לחול חתמים בלבד

בן יהודה 148 ת"א
טל' 03-233672

ביקוש דירות

[illegible]

דירות מרוהטות

[illegible]

דירות ברמ"פ

[illegible]

חדרים מרוהטים

[illegible]

מכוניות

[illegible]

רכב ישראלי בע"מ
מכוניות־טרנזיטים־טנדרים
טלפונים 03-825686 03-825718

[illegible]

שותף/שותפה

[illegible]

אאודי

[illegible]

אוטוביאנקי

[illegible]

אוסטין

[illegible]

אופל

[illegible]

(סוף בעמוד 20)

ביום השלושים לפטירת יקירנו

איתן פרנס ז"ל

נקיים אזכרה וגלוי מצבה ביום חמישי, י"א בתשרי תשמ"ט 22.9.88 בשעה 15.30 בבית העלמין בכפר סמיר, חיפה

נפגשים ליד השער הראשי

המשפחה

במלאת חמש עשרה שנים לנפול יקירנו

רס"ן **משה ויתקין** הי"ד

בקרב על הפירדאן

נתייחד עם זכרו ביום חמישי י"א בתשרי תשמ"ט 22.9.88 בשעה 15.00 בבית הקברות הצבאי בקרית שאול.
אוטובוס יצא מבית ההורים שד' נורדאו 17 ת"א בשעה 14.30

המשפחה

משרד החינוך והתרבות
המזכירות הפדגוגית

היחידה לחינוך לדמוקרטיה | עירית תל־אביב יפו
מרכז "בלוך־קיום" | מנהל החינוך והתרבות
המרכז הפדגוגי המשולב

יצא לאור

מצע בחירות

חוברת הפעלות בנושא הבחירות, מיועדת לכתות החטיבה העליונה.
ניתן להשיגה:
1. במרכז הפדגוגי המשולב רח' טשרניחובסקי 22 תל־אביב, טלפון: 03–289-843
2. במרכז לשלום, החשמונאים 107 תל־אביב, טלפון: 03–561-2266/7/8
3. במרכזיות הפדגוגיות ברחבי הארץ.

בית המשפט המחוזי בתל־אביב־יפו

הזמנות בדבר קיום צוואות וירושות ומינוי מנהלי עזבון

להוי ידוע כי הוגשו לבית המשפט בקשות ליתן צווים לקיום צוואה וירושה, או למינוי מנהל עזבון, או לשלושתם, כמפורט להלן. כל המתנגד לבקשות יגיש תוך ארבעה־עשר יום מפרסום הזמנה זו, את טעמי התנגדותו, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כמבוקש בעניין.

ירושות

מספר התיק	שם המנוח	תאריך הפטירה	שם המבקש
5376/88	סמט שמעון	29.11.86	סמט צבי
5654/88	יוסף בלייכר	9.8.88	רבקה בלייכר
5737/88	גולדנברג נתן	29.5.88	גולדנברג עקליה
5827/88	כהן עזרא	24.4.84	סוניה כהן
5541/88	דניאל שמרקר	29.5.87	שמרקר חנה
5764/88	נפתלי שרצר	5.8.88	לילי שרצר
5768/88	שלמה לוי	25.4.79	תמר רוזנטל (לוי)
5773/88	שטרליב טביטובסקי	28.5.88	שטרליב לוסיה
5775/88	דן חוה אהה	28.8.87	ישעיהו דן
5776/88	לוי חיים	29.4.85	דיניקר צפורה
5778/88	נובנסקה הלנה	13.6.88	אברי נובנסקי
5781/88	ריסמברג מאיר	4.8.87	סליה ריסמברג
5782/88	שמואל יקיר	6.7.88	שולה יקיר
5786/88	שולק מיכה מגל	18.7.88	שרה אייזיק (שולק)
5787/88	מרגינה בלבן	20.7.88	חנוך בלבן
5788/88	פנחס דין	13.8.79	יהודה דין
5790/88	אפרת רוזן	8.3.88	יהושע רוזן
5791/88	לייזר יוציס	22.5.88	חוה יוציס
5792/88	בלומה שמואל	00.4.73	שמואלי משה
5793/88	יעקב פרל	17.6.88	אביגדור פרל
5794/88	תמר גרינברג	17.7.88	בנימינה גרינברג
5796/88	אישטן לוזר	4.3.88	אישטן בתיה
5799/88	אקהאוס דורה	12.8.88	אקהאוס נפתלי
5805/88	לייזר רבורה	15.8.82	חנה גינגולד
5808/88	עזבריה גרע	25.11.81	יעקב (כ"ץ) גרע
5811/88	גלב יהודה	15.9.87	גלב שרה
5814/88	מרגלון ישראל	7.8.88	מרגלון יעל
5815/88	קובנברג דוד	6.7.88	קובנברג פולינה
5816/88	באום צילה	3.1.85	באום משה זליג
5819/88	קורנשטיין חנה	25.2.88	קורנשטיין לילי
5822/88	אורי לם	16.7.88	קלרה לם
5824/88	סוניה למפל	17.5.88	ד"ר יאיר למפל
5829/88	משה הלפרין	29.1.87	יובל הלפרין
5830/88	צבי קפל	4.4.88	יצחק קפל
5881/88	אליאב בתיה	2.2.87	יצחק אליאב

צוואות

מספר התיק	שם המנוח	תאריך הפטירה	שם המבקש
5376/88	סמט שמעון	29.11.86	סמט צבי
5655/88	כהים פרבר	4.3.87	יעקב פרבר
5656/88	שיינבג לאוטנפלד	27.4.88	מרדה שיינבג
5657/88	בלנקה וייצמנט	1.7.88	אפרים שלו
5765/88	חביבה זהבה	15.8.88	יוסף זהבה

מספר התיק	שם המנוח	תאריך הפטירה	שם המבקש
5766/88	פרוטבקר מרסל	3.1.88	אולה פרוטבקר
5767/88	ריכמן איזיק	21.7.88	רות רוזין אלין
5770/88	ויים אבא	29.7.88	קיסבר תאודורה
5771/88	זביה מגיד	10.7.88	שאול מגיד
5772/88	סביה ינינה שלזינגר	22.8.88	סיטה תורנביץ
5774/88	סלי יזגין	31.7.88	סלי ראובן, דוד זהבה
5777/88	מלכה (מלבינג) שטייר	7.12.87	דימר אשר
5779/88	ד"ר תיאודור בלום	28.5.79	גילה ליזאן, אסנת בן טוב
5780/88	פני בלום	19.5.87	גילה ליזאן, אסנת בן טוב
5787/88	מרגינה בלבן	20.7.88	חנוך בלבן
5788/88	ישראל ברזילי	8.1.88	שרה ברזילי
5784/88	פישל שמעון	25.6.88	יעקב פישל
5785/88	הדסי בבגן	13.8.88	הדסי סוכה
5789/88	מאיר שמואלי	20.6.88	דוד ביב
5752/88	רבקה הלר	25.7.88	דינה אהרון
5749/88	דניאל לביא (לובנסקי)	4.1.88	מכבל לביא (לובנסקי)
5795/88	ויידמן נחמה	6.7.88	לבראו מרים
5798/88	הדרי רבקה	5.7.88	הדרי אביבה
5800/88	שמעון פילו	16.8.88	מרים פילו
5801/88	עדה פישבסקי	31.7.88	אברהם פישבסקי
5802/88	יהודה לייב כמסי (וילנשטיין)	19.5.83	רחל ביר
5803/88	רות ברשטין	3.8.88	מאיר דוד ברשטין
5804/88	לייזר הרשקו	21.3.88	חנה גינגולד
5806/88	הלוי סוניה	12.4.88	אליהו דוד הלוי
5807/88	בר־אבא חיים צבי	6.1.88	יהודית בוסקן
5809/88	מרגלית סנדרובסקי	17.4.88	יוסף סנדרובסקי
5817/88	ברבר יחיאל מאיר	19.8.88	אפרים דב ברבר
5818/88	פוקס אליהו	22.4.88	פוקס חיה
5820/88	מימרון יוסף	25.7.88	מימרון טל
5821/88	רוזן פני	28.5.88	סגל ניסים
5812/88	אסתר פלדמן	9.7.88	שושנה בריגר
5825/88	סלמה פליקס	27.10.86	קלוד לוי
5826/88	יצחק מגרלבום	31.7.88	סובה גלעדי
5827/88	מינה מגרלבום	4.1.86	סבה גלעדי
5828/88	מרגנן שלום (מולמין)	7.8.88	אלישבע המלפרב

(—) ר. שטיינברג, אליקה
שופטת/רשם בית המשפט המחוזי ת"א

היום, ט' בתשרי תשמ"ט 20.9.88
אנו מתייחדים עם זכרו של

ד"ר **בן־ציון הראל** ז"ל

מחלוצי הרפואה בארץ, מייסד בית־החולים "אלישע" ו"אסותא" ומנהל חברותינו

במלאת 16 שנה לפטירתו

להנצחת שמו הוענק ע"י בית־החולים "אלישע" ומשפחת הראל פרס לעובד מצטיין בבית החולים בשנת תשמ"ח

בית־חולים "אלישע" חיפה
ו"אישפוז" בע"מ
חברה לביטוח מחלות ותאונות

לדני פורת

משתתפים באבלך הכבד במות אביך

דוד קרל פורת ז"ל

הנהלת "אגן"
יצרני כימיקלים בע"מ אשדוד

קואופרטיב דן

אבל על מות חברו הגימלאי

מרדכי שפריר ז"ל

ומשתתף בצער המשפחה

אנו מודיעים בצער על פטירתו של

חיים סטולמן

מיסד החברה

ומשתתפים באבל המשפחה

ההנהלה והעובדים
ג'וניר בע"מ

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

הקורטוריון ובית הטכניון

אבלים על מותה של

פרופ' אמריטוס **רחל שלון** ז"ל

מיסודת התחנה לחקר הבניה ומבכירי מרעני הטכניון

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

הפקולטה להנדסה אזרחית

דואבת ואבלה על מותה של

פרופ' אמריטוס

רחל שלון ז"ל

מראשוני המורים והחוקרים בטכניון ומטפחי התחנה לחקר הבניה

דיקן הפקולטה,
חברי הסגל והעובדים

אבלים על פטירתה של

פרופ' אמריטוס

רחל שלון ז"ל

ממעמדי התווך של הטכניון והבניה בישראל

ארגון הסגל האקדמי בטכניון

במלאת שלושים לפטירתה של

בינה גרוסמן ז"ל לבית קוסטינסקי

נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה ביום חמישי י"א בתשרי תשמ"ט 22.9.88 בשעה 16.00 בבית העלמין בהרצליה.
אוטובוס יצא בשעה 15.45 מבית המשפחה ברח' מהליבר 1 בהרצליה.

בעלה: יהושע גרוסמן
בתה: צחי גלברע וב"ב
בתה: דגנית שגיא וב"ב
בתה: רחלי גרוסמן
אחיה: משה קוסטינסקי וב"ב
המשפחה

יקירתנו

ברטה ברנשטין לבית קיברסקי

איננה

ההלויה התקיימה אתמול יום שני ח' תשרי תשמ"ט 19/9/88 בבית העלמין הדרום בגבול חולון בת־ים

המשפחה

בצער ובכאב רב אנו מודיעים על פטירתו של בעלי אבינו וסבנו היקר

ראובן גולדברג

איש ישר ורב מעש מותיקי ההגנה
ממארגני כפר הישוב
חבר כבוד לשכת המסחר לשעבר

האבלים: אשתו: סוניה
בתו: ברוריה בצלוביץ וב"ב
בתו: יעל פרידמן וב"ב
הנכדים, הנינים וכל המשפחה
בארץ ובחו"ל

ההלויה תצא היום יום שלישי ט' תשרי תשמ"ט 20/9/88 בשעה 10:00 מבית ההלויות העירוני רח' רפנה 5 תל־אביב לבית העלמין בקרית שאול

חלפו ארבע שנים לפטירת אהובנו

עו"ד **יוסף סַהַר** ז"ל

נפקוד את קברו

ביום חמישי, י"א תשרי תשמ"ט 22.9.88
בשעה 4.00 אחה"צ, בבית העלמין בנחלת־יצחק

נפגשים ליד השער

עו"ד יהודית סהר
עו"ד ירון סהר וב"ב
עו"ד אורנה סהר־זיו וב"ב

במלאת שלושים לפטירתה של

בת־שבע כצנלסון

לבית נגל

יתקיים טקס אזכרה וגילוי מצבה

בבית העלמין בסנהדריה בירושלים ביום חמישי, י"א בתשרי, התשמ"ט, 22.9.88 בשעה 16.30 אחה"צ.

תודתנו העמוקה נתונה לכל המנחמים

שולמית כצנלסון וב"ב   רות תמיר וב"ב

هكذا من الأصل

חדשות כלכלה

הנהלת בנק מזרחי ביקשה לחקור עובדיה בפוליגרף

בעקבות ידיעה על פגישה פנימית בבנק, שפורסמה ב"הארץ"

מאת יהודה שרוני
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

יצחק יגר, יו"ר דירקטוריון בנק המזרחי, פתח את ישיבת דירקטוריון הבנק, שהתקיימה בתחילת השבוע, בהודעה יוצאת דופן. יגר מסר לנוכחים, כי הנהלת בנק המזרחי עמדה להפעיל פוליגרף, על מנת לגלות את זהות מדליפי מידע ל"הארץ" מבין עובדי הבנק. יגר סיפר, כי הפעלת הפוליגרף נשקלה, לאחר ש"הארץ" פירסם את תוכנה של פגישה, שהתקיימה לפני כשבועיים, בין מיכאל צבירי, מנכ"ל הבנק, לבין ועד המנהלים בבנק.

ישיבת דירקטוריון המזרחי התכנסה לדון בפרשה אחרת, שפרסמה אף היא ב"הארץ", כדבר הכוונה למנות את סגן המפקח על הבנקים, זאב אבלס, לתפקיד בכיר בבנק המזרחי. יגר מסר לחברי הדירקטוריון, כי רק ברגע האחרון נמנעה הפעלת הפוליגרף וזאת מחשש, שיתברר כי ההדלפה לא הגיעה מהמנהלים, אלא מקרב חברי הדירקטוריון עצמם. אז היה על הנהלת הבנק להפעיל את הפוליגרף נגד חברי הדירקטוריון עצמם.

הודעת יגר היכתה בתדהמה חלק מחברי הדירקטוריון, אך לאחר דין ודברים קצר, נמשכה הישיבה כרגיל. על סדר היום עמדה תכנית התייעלות בבנק המזרחי שהוכנה על ידי הנהלת הבנק ובישיבה נמתחה ביקורת על תכנית זו. כן נידונה אפשרות העלאה של 8% בשכר הבכירים.

נידונה גם פעילות בנק מימון וסחר. נודע, כי בבנק התקבלה החלטה עקרונית למכור את הבנק, במחיר הנע בין 9 ל־10 מיליון דולר.

את תגובת יצחק יגר לידיעה זו, לא ניתן היה להשיג.

יצחק יגר

מסמך פנימי: "אגד" מפגר בתשלום חוב של 70 מיליון ד' לבנק לאומי

היקף חובות הקואופרטיב מגיעים ל־500 מיליון דולר • מוצע להעניק הלוואה לחברה הבת

מאת יהודה שרוני

קואופרטיב אגד, מפגר בפרעון חובותיו לבנק לאומי בסכום של 70 מיליון דולר — כך עולה ממסמך פנימי חסוי, שהגיע ל"הארץ". היקף חובותיו הכולל של אגד לבנקים, נאמד ב־500 מיליון דולר, מזה כ־210 מיליון דולר לבנק לאומי והיתרה לבנק הפועלים.

עוד עולה ממסמך זה, כי הנהלת בנק לאומי מציעה להעביר לחברת ניצב"א, חברת ההשקעות המצויה בבעלות חברי אגד, הלוואה בסכום 20 מיליון שקל. הלוואה זו אמורה לשמש לסילוק חלק מהחוב של אגד, המצוי בפיגור.

כתנאי למתן ההלוואה, מוצע לקבל משכנתא על מסוף של ניצב"א הנמצא בעיר גנים, ששוויו נאמד ב־11.85 מיליון דולר.

במסמך הפנימי מנמקים אנשי בנק לאומי את כדאיות העברת ההלוואה לניצב"א בגורמים הבאים:

• היקף נכסיה של ניצב"א נאמד ב־500–400 מיליון דולר, והם מוחזקים באמצעות חברות הבת "משגב פרסום", "סיור וטיול", "גת שירותי ארטובוסים", "ניצבא סוכנות נסיעות", "משגב השקעות", מפעלי תחנות, חברת "נוע" ושותפות "אכד".

• לאחרונה הצליחה ניצב"א לקבל מבנק הפועלים, מכתב המשחרר אותה מערבותה לחובות אגד בבנק הפועלים. עובדה זו משפרת את מצבו של בנק לאומי, כבעל שיעבוד שוטף.

• סך האובליגו של ניצב"א בבנק לאומי יעמוד על 31 מיליון דולר, ופרעון החוב מוכסה בבטוחות.

• לאור העובדה שניצב"א שוחררה מערבותה לאגד בבנק הפועלים, תמורת ההלוואה תוריד מיידית את האובליגו של אגד. דהיינו, הסיכון מועבר מאגד לניצב"א. ולכן מוצע לאשר את ההלוואה.

דובר בנק לאומי סירב להתייחס לתוכן הידיעה, בטענה שאין הוא נוהג למסור מידע לגבי לקוחות הבנק.

עליה בגביית מיסים על אף הערכות בדבר מיתון

מאת אבי בנאור

"למרות הערכות על מיתון במשק, מס ההכנסה מצליח לגבות יותר מיסים, בערכים ריאליים, מאשר גבה במחצית הראשונה של 1987" כך מסר ל"הארץ", יאיר רבינוביץ, נציב מס ההכנסה.

על פי נתוני נציבות מס ההכנסה, גדלה גביית המס במחצית הראשונה של השנה ב־6.9%, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד והסתכמה ב־6.8 מיליארד שקל.

הגידול הגדול ביותר נרשם בקרב מיגזר השכירים, ששילמו בתקופה זו מס הכנסה, הגבוה בכ־12% יותר, מבמחצית הראשונה של השנה שעברה.

תשלומי העצמאים גדלו במחצית הראשונה של 1988 ב־3% בלבד ואילו תשלומי מס ההכנסה של החברות גדלו בכ־9.3%. רבינוביץ מסר דברים אלו בתגובה לטענות, שהופצו על ידי לשכת ארגוני העצמאיים, לפיהם ירד חלקם של החברות בתשלומי מס ההכנסה במשק, מול עליה בהיקף התשלומים של העצמאיים.

עיצומים במשרד התיירות; לא מוסרים מידע טלפוני

ואילו שר התיירות יצא אתמול לחו"ל

מאת זוהר בלומנקרנץ
סופר "הארץ" לענייני תיירות

עובדי משרד התיירות החלו אתמול בעיצומים, במסגרת סכסוך העבודה עם ההנהלה. עובדי המשרד הציבו שלטים בעברית ואנגלית בנתב"ג ובלשכות המודיעין ברחבי הארץ ובהם נאמר: "בגלל אדישותה של הנהלת משרד התיירות לתביעותינו הצודקות, לא נוכל לצערנו לתת לאורחנו הנכבדים שירות מעולה, כמקובל אצלנו".

במסגרת העיצומים, הפסיקו עובדי לשכות המודיעין ויחידות הביקורת ברחבי הארץ למסור מידע בטלפון לפונים אליהם. הם מבקשים מהפונים אליהם לפנות בכתב למשרד.

לדברי נציג ועד העובדים, מדובר בנקיטת צעדים ראשונים בלבד. לדבריו, אם לא יחל משא ומתן עניני עם העובדים, הם יחריפו את עיצומיהם, עד כדי השבתה כללית של המשרד.

סכסוך העבודה הוכרז, לדבריו, בשל מינויים פוליטיים במכרזים פנימיים לתפקידים בחו"ל ובשל אי הענות ההנהלה לנושאים הקשורים לרווחת העובדים.

ממשרד התיירות סירבו אתמול להגיב בנושא.

תחילת העיצומים במשרד התיירות, לא מנעה אתמול, משר התיירות, אברהם שריר, לצאת לחו"ל.

משרד התחבורה שלל זמנית את רשיונה של התע"א לתחזק מטוסים בואינג 707

הזכות הועברה ל"ארקיע" בגלל שורה של ליקויים שנתגלו במטוסים ששופצו על ידי התע"א

מאת זוהר בלומנקרנץ
סופר "הארץ" לענייני תעופה

מינהל התעופה האזרחית, במשרד התחבורה, שלל באופן זמני את רשיונה של התעשיה האווירית, לאשר כשרות מטוסי בואינג 707 של חברות התעופה "ארקיע" ו"סאן דור".

צעד זה ננקט, כתוצאה בשל אי עמידתה של התעשיה האווירית, באופן משביע רצון, באחזקתם השוטפת של מטוסים אלה. מטוסי דגם זה משמשים בטיסות שכר בינלאומיות ובטיסות ארציות.

למחרת יום הכיפורים אמורה להסתיים הארכה בת עשרת הימים, שהעניקה מינהל התעופה האזרחית לתע"א, לנקוט בצעדים לשיפור שירותיה ולהגיש דו"ח מפורט בנושא זה.

עד יום חמישי, הפקיע ראש מינהל התעופה האזרחית במשרד התחבורה, ש' שהם, מידי התע"א, את זכות החתימה הסופית על כשרותם של המטוסים. זכות זו הועברה באופן זמני ל"ארקיע". עבודות האחזקה השוטפת של מטוסי בואינג 707, נמסרו לאחריות התע"א רק לפני כשלושה חודשים. עד תחילת החודש התבצעו העבודות השוטפות במתקני חברת "אל על" בנתב"ג. אולם, מאז שהועברו עבודות האחזקה לתע"א, החלו להתגלות תקלות חוזרות במטוסים, שנבעו מעבודות אחזקה לקויות בארבעה מטוסים שהתע"א שירתה.

מהתעשיה האווירית נמסר, כי תגיב רק לאחר קבלת ממצאי ומסקנות ועדת הבדיקה.

מגדלי הפרחים מאשימים את שר החקלאות בשיבוש העונה

מאת אבי בנאור

שמעון דיין, יו"ר המטה הארצי של מגדלי הפרחים, קרא אתמול לשר החקלאות, אריק נחמקין למלא אחר הבטחות משרד החקלאות ומועצת הפרחים למגדלי הפרחים, כדי שלא לסכן את עונת יצוא הפרחים הקרובה. הוא ציין, כי במידה והבטחות אלו לא יקויימו, יביאו מגדלי הפרחים, טונות של פרחים ללשכתו של שר החקלאות.

לטענת המגדלים, הבטיח שר החקלאות לטפל בעצמו בבעיית עלויות יצוא הפרחים, של 1,100 המגדלים ממרכז הארץ ו־900 המגדלים מהגליל, הנגב ובקעת הירדן. אולם, למרות פניותיהם החוזרות והנשנות ללשכת השר וליו"ר מועצת הפרחים, אריה זייף, ההבטחות אלו לא מולאו.

שר החקלאות, אריק נחמקין, הגיב אתמול בחריפות על איומי המגדלים ואמר, כי מדובר במעשה הסתה. "שישפכו מה שהם רוצים" אמר השר "אם הם רוצים, שישפכו את הפרחים. לא הבטחתי להם דבר ואני בכלל לא יודע מה הם רוצים".

דיין האשים אתמול את שר החקלאות בטירפוד יצוא הפרחים והודיע, שבמידה ולא יקבל את תשובה מהשר, יפנה לראש הממשלה, יצחק שמיר ויבקש את התערבותו.

עליה של 7% בלבד ברווחי החברה לישראל במחצית '88

כמעט כל החברות המוחזקות סיימו ברווח, למעט בתי המלון

מאת יהודה שרוני

החברה לישראל, שהיא חברת ההשקעות הפרטית הגדולה במשק, סיימה את המחצית הראשונה של 1988 ברווח של 25 מיליון שקל, בהשוואה רווח של 23.4 מיליון שקל במחצית השנה הקודמת. זו עליה של 7%.

צבי צור, סגן יו"ר מועצת המנהלים של החברה, ואהרון דובר, מנכ"ל החברה, מסרו אתמול, כי כל חברות הקבוצה, לבד מקבוצת בתי המלון, סיימו תקופה זאת ברווח.

סך הכנסות החברה לישראל בתקופה האמורה, הסתכמו ב־690 מיליון דולר, בהשוואה ל־578 מיליון דולר בתקופה המקבילה אשתקד.

התוצאות העיסקיות של החברות העיקריות של החברה לישראל הן:

• צים סיימה את המחצית הראשונה של 1988 ברווח של 28.3 מיליון דולר, בהשוואה לרווח של 20.7 מיליון דולר לפני שנה.

• בתי הזיקוק הרוויחו 9.1 מיליון שקל, על אף תקלות במספר מתקנים, והקפאת דמי הזיקוק עד אפריל 1989.

• "ספקטרוניקס" הרוויחה 1.6 מיליון דולר, בהשוואה רווח של 1.7 מיליון דולר.

• "אלרם" הרוויחה 1.9 מיליון שקל, בהשוואה רווח של 0.2 מיליון שקל.

• ספנות האספקה הרוויחה 2.5 מיליון שקל בהשוואה לרווח של 1.2 מיליון שקל בתקופה המקבילה אשתקד.

החברה לישראל נשלטת על ידי איש העסקים הבינלאומי שאול אייזנברג.

החרפה ביחסי העבודה בבל"ל; שיבושים צפויים בדיסקונט

מאת אריה לביא

החרפה ניכרת צפויה במערכת יחסי העבודה במערכת הבנקאות, בעיקר בבנק לאומי ובבנק דיסקונט, על רקע המחלוקת בין הנהלות הבנקים והעובדים, על הסכמי העבודה החדשים.

עובדי בנק לאומי, שלא נקטו בעיצומים בימים האחרונים, מתכננים להחריף את מאבקם, מאחר והמו"מ איתם על הסכם שכר ל־1988, עדיין קפוא.

ועד העובדים בבנק לאומי, החליט אתמול, להורות לכל העובדים בבנק להסיר את שלטי הפרסומת בכל הסניפים. בעיקר התבקשו העובדים, להסיר את מודעות הפרסומת של הזמרת ירדנה ארזי.

ביום חמישי, צפויה אסיפת חירום של מועצת העובדים בבנק לאומי, שתדון גם בהתפתחויות בפרשת הדירקטוריון של הבנק, לבד מנושא הסכם השכר החדש.

ביום חמישי אמורות להתחדש ההפגנות בקומת ההנהלה של הבנק. 150 חברי ועד מצפון הארץ, מתכננים הפגנה של מספר שעות בקומה זו.

עובדי בנק דיסקונט מתכננים לחדש את המאבק בבנק לאחר יום הכיפורים. אתמול נמנעו העובדים מעיצומים, לאחר ששלשום סגרו את הסניפים אחר הצהריים.

עו"ד פנחס מרינסקי, פרקליטם של עובדי הבנק, מסר כי העובדים לא הפרו כל צו של בית הדין לעבודה כאשר סגרו את הסניפים ביום ראשון. זאת מאחר והצו נמסר לעובדים רק בשעה 6 בערב, כאשר הסניפים היו כבר סגורים.

בית הדין לעבודה דחה את פניית ההנהלה למתן צו גורף, שימנע מהעובדים לנקוט בעיצומים מכל סיבה שהיא והסתפק רק בצווים, המונעים מהעובדים לנקוט עיצומים בגין תנאי השכר. הבנק חזר בו מבקשתו לבית הדין להוצאת צווים נגד חברי הועד של הבנק.

חוזי הפצה ל"סימטרון" בבריטניה, ספרד ודרא"פ

מאת אודי גרנדר

חברת "סימטרון" מהרצליה חתמה בחודש שעבר על הסכמי הפצה עם מפיצים בבריטניה, ספרד ודרום־אפריקה. ההסכמים מעניקים למפיצים אלו זכויות שיווק בלעדי של תוכנת התיב"ם של "סימטרון" בארצות אלו.

בבריטניה נחתם ההסכם עם חברת "ארקסון" מלונדון, העוסקת בשיווק מערכות תיב"ם לשוק המכני.

בספרד נחתם הסכם הפצה עם חברת "טריקוטפ" מברצלונה, שהיא היצרנית השניה בגודלה בספרד של בקרות למכונות ייצור מבוקרות־מחשב.

בדרום־אפריקה נחתם הסכם עם חברת "סקול", שהיא החברה הגדולה ביותר בארץ זו לשיווק מערכות תיב"ם.

ד"ר יעקב יוסקי, סמנכ"ל שיווק ל"סימטרון", מסר כי החוזים שנחתמו יאפשרו מכירות בסך מיליון דולר לשנה במכירות תוכנה, ויגדילו את מספר ההתקנות בחו"ל ב־25% לפחות בשנה הקרובה.

עליה בריווחיות חברת הביטוח "מנולייף"

מאת אריה לביא

שיפור בריווחיות חברת הביטוח "מנולייף", מקבוצת הביטוח "מנורה", במחצית הראשונה של 1988. הרווח הנקי של החברה גדל ל־592 אלף שקלים בהשוואה ל־534 אלף שקלים, בתקופה המקבילה אשתקד.

החברה, המתמחה בביטוח חיים, עברה לפני כשנתיים משבר והפסדים גדולים, שגררו ארגון מחדש בחברה ובכלל זה חילופי מנהלים. מנכ"ל החברה הקודם הועבר מתפקידו ולתפקיד זה מונה, ד"ר משה פרג, מנכ"ל משותף בחברת האם "מנורה".

"נצחון המחנה הלאומי מול המחנה השמאלי הכרח היסטורי!"
(מתוך מודעת הליכוד)

רק עם תחיה חזקה זה אפשרי

רק **תחיה חזקה** תמנע מהליכוד להרכיב ממשלה עם המערך.
רק ממשלה עם **תחיה חזקה** לא תיתן לליכוד לוותר ולהתפשר על חלקים מארץ ישראל.
רק ממשלה עם **תחיה חזקה** לא תיתן ידה לאוטונומיה שתוביל למדינה פלשתינאית.
רק ממשלה עם **תחיה חזקה** תשבור את האינתיפאדה.
רק ממשלה עם **תחיה חזקה** תחדש את תנופת ההתישבות.

לכן כל קול לתחיה הוא קול לנצחון של המחנה הלאומי.

ת
התחיה

זה הזמן להתעורר לתחיה

ALFATEC
BIDONE SPECIAL
שואבי אבק
יעילים ואמינים
לחנויות, ולמשרדים
בגדלים שונים
לבתי מלון, ולמשרדים
ולשימוש ביתי.
פעולת מנוע שקטה
מבצע חגים
Special
בידונה
299 ש"ח בלבד
כולל מע"מ
מבחר גדול של ציוד עזר ומוצרים לנקיון
מעבדה לתיקונים ושרות
מחצ
החברה המובילה
למיכון, חומרים, ציוד לתחזוקה ונקיון
תל אביב, איזור התעשיה רחוב 1274
מס 12 (כניסה מדרך פתח תקוה 582 בכ)
טל: 374113, 370121, 378473

רק באלדן תמצא שילוב של:
■ חברה גדולה
■ שרות טוב
■ מחירים סבירים
אלדן
השכרת-רכב
eldan
RENT-A-CAR
מבצע סתיו
מ־899 ש"ח + מע"מ לחודש כולל דמי ביטוח
• כפוף לתנאי המבצע
• על רכב מקבוצה A
• מספר המכוניות מוגבל.
סקור אותנו קודם
רח' הירקון 112 ת"א טל' 03-203366 ובכל סניפי אלדן

הארץ

יום ג', ט' תשרי התשמ"ט
20 בספטמבר 1988

מערכת, הנהלה, מודעות, הפצה ומנויים: תל אביב, רחוב זלמן שוקן 21, טל' 5121212
ת"ד 233 תל אביב 61001; פקס' 810012, טלקס 33748
ירושלים: רחוב ההסתדרות 2, טל' 6-224245–02, ת"ד 273 י-ם 91002; פקס' 02-224249
חיפה: רחוב נורדאו 20, טל' 8-661166–04, ת"ד 5259 חיפה 31052; פקס' 04-670715

המו"ל: הוצאת עתון הארץ בע"מ, רח' זלמן שוקן 21, תל-אביב
העורך: גרשום שוקן   עורך המשנה: חנוך מרמרי

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ואינה מחזירה כתבי-יד
HA'ARETZ Daily Newspaper, Tel-Aviv, Israel. P.O.B 233. Tel. 5121212

תוכנית רייגן מעודכנת

"אי אפשר להשיג שלום באמצעות הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית, או באמצעות שליטה מתמדת, או סיפוח של הגדה ועזה, אלא רק באמצעות משא ומתן". במלים אלה חזר מזכיר המדינה של ארה"ב בשבת האחרונה על העקרונות הבסיסיים שנקבעו לפני שש שנים, במסמך אשר נזכר אצלנו ובארצות הברית כתוכנית רייגן; אותה תוכנית אשר ראש ממשלת ישראל בזמן ההוא, מנחם בגין, נחפז לדחותה על הסף.

ג'ורג' שולץ ניצל את הופעתו בפני "המכון הוואשינגטוני למדיניות במזרח התיכון" כדי להתקין עדכונים לתוכנית ההיא. באוזניהם של ראשי אש"ף השמיע אזהרה מהכרזה חד־צדדית על מדינת פלשתינאית או ממשלה פלשתינאית זמנית; הוא הזכיר להם את ההכרח שבאימוץ החלטות מועצת הבטחון 242 ו־338, והבהיר להם כי אין כל סיכוי לחדש את תוכנית החלוקה מ־1947: "ישראל לעולם לא תחזור לגבולות החלוקה, ואף לא לגבולות 1967".

ברם, אש"ף לא שימש כתובת יחידה לעדכוני תוכנית רייגן. שולץ תבע מישראל להכיר בזכויות "הפוליטיות" של הפלשתינאים, ובוודאי נודעת משמעות לשינוי נוסח זה לעומת הנוסח שבהסכמי קמפ דייוויד, אשר דיבר במעורפל על זכויותיהם "הלגיטימיות" – בלא להגדיר את אופיין המדויק. לאלה מבין הישראלים המטיפים לרעיון הטרנספר או שאינם דוחים אותו כליל, הבהיר כי הגשמתו היה משמעה "צעד חד־צדדי לקביעת מעמדם של השטחים המוחזקים", וכי ארה"ב "תתנגד לכך נמרצות".

מזכיר המדינה לא עבר בשתיקה על מדיניות הגירושים של ישראל בהקשר למאבקה לדיכוי האינתיפאדה. "ישראל אינה יכולה לטעון כי אין עם מי לדבר, ובאותה שעה לדכא את ההתבטאות הפוליטית ולעצור או לגרש כל מי שמשמיעים את קולם, אפילו את אלה המתבטאים במתינות". לדעת שולץ, מוכרחה ישראל למצוא דרך להגיב על ביטויי ההתמרמרות של הפלשתינאים, גם כשהיא אחראית על שמירת חוק וסדר בגדה וברצועה.

ירדן, כך הוסיף, אינה מדינה פלשתינאית – והיה בקביעה זו משום הדיפת הטענה שאריאל שרון מבקש להקנות לה מהלכים: ירדן היא חברה היונית, שונה מהחברה הפלשתינאית שממערב לנהר; במסגרת שלום יציב הוא חוזה "יחסים פתוחים" בין העמים – הישראלי, הפלשתינאי, הירדני והמצרי.

גם בימים בהם עומד מימשל רייגן לסיים את כהונתו, ותוך אי־הצלחת המאמצים אשר שולץ הקדיש להם הרבה כוחות בשנה האחרונה, כראוי שלא נעבור על הדברים שהשמיע זה עתה במשיכת כתף. דעתו נהנית מהסכמה בחוגים רחבים של הציבור האמריקאי; אם ג'ורג' בוש ייבחר לנשיא, קרוב לוודאי שימשיך לפי קו זה; ומממייקל דוקאקיס אין לצפות, מכל מקום, להחלשת הביקורת ששולץ מתח על ממשלת ישראל הנוכחית.

הבוחרים הישראלים ייטיבו לעשות אם ירשמו את דברי שולץ לפניהם ויזכרו אותם במועד הליכתם לקלפי. אם יעניקו מעמד מוביל למפלגות אשר עיניהן נשואות לסיפוח – דה־יורה או דה־פאקטו – של הגדה המערבית ורצועת עזה, ואף פוזלות לרעיון של העברת המוני ערבים אל מעבר לנהר, הם עלולים להביא לכינון של ממשלה שתמצא את עצמה, מהר מאוד, בעימות חזיתי עם המימשל האמריקאי. מן הראוי שיירתעו מאפשרות זו.

לתהילה יש מחיר

שיגורו הנסיוני המוצלח של הלוויין הישראלי, המספק זה שבועות אחדים חומר לניתוחים ולהערכות בכלי התקשורת, בוודאי שיגרום סיפוק. העובדה כי ישראל היא אחת משמונה ארצות המסוגלות מכוח עצמן להעניק טיל למסלול קבע בחלל (במקרה שלנו מסלול המבטח קטע מכדור הארץ) אומרת, שקנינו כרטיס כניסה למועדון אקסלוסיווי של ארצות בעלות כושר־זינוק מדעי וטכנולוגי.

אולם מכאן והלאה, זהו עושר השמור לבעליו להטרדתו בשאלות. השיגור מאתמול היה נסיוני – וכבר שמענו כמה כסף נדרש, כדי לסיים את הנסיונות ולהפוך את הלוויין לתושב קבע פעיל בחלל: מאות מיליוני דולרים למועד. כלום יש לנו כסף לצורך זה – מן הסתם צורך צבאי בעיקרו – ואם יש, כלום זה היעד המועיל ביותר?

ועוד שאלה: כלום לא גרמנו, במו ההחלטה לרכז מאמצים בכיוון זה, להמרצת מירוץ החימוש האיזורי? נוכל, אולי, להתנחם בחוסר יכולת נוכחית של הארצות הערביות להעלות לחלל לוויין משלהן. אך דווקא מציאות זו עלולה לדרבנם לרכישה, לחבירה או אף לייצור בכוחות שאולים.

הדברים לא נאמרים כדי להחמיץ את שמחת ההישג, מה עוד שאת הנעשה אין להשיב. ואמנם ההישג המדעי והטכנולוגי הינו מרשים, והוא צריך לאפשר את ניצולו הכלכלי בעתיד, אם רק נדע להפיק את התועלת הפרסומית והמסחרית מיכולת מוכחת. ואולם מן הראוי להזכיר, דווקא ברגע של רוממות רוח, כי לתהילה יש מחיר לא רק במונחי כסף, אלא גם במונחי בעיות שהיא מציגה לעתיד.

מחכים לערפאת

ניו־יורק (מיוחד ל"הארץ"). האם נתבה לערפאת לנצח – שואל הניו־יורק טיימס במאמר ראשי, שניכרת בו נימה קטגורית כלפי הצהרותיו האחרונות של מנהיג אש"ף, אשר, לדעת העיתון, עדיין אינן מוכיחות כי חל שינוי משמעותי בעמדותיו. השמועות על האפשרות כי ערפאת עשוי להכיר בזכות קיומה של ישראל ויגנה את הטרור, רווחות זה חודשים, אך בנאומו בשטרסבורג השמיע שוב נוסחאות ישנות.

העיתון מציין, כי אם אש"ף שואף באמת להיות תרשה ולהפוך את השאלה הפלשתינית לנושא בבחירות בישראל ובארה"ב – עכשיו הזמן לעשות זאת. ברור שאימוץ דרך מציאותית תפלג את אש"ף, אומר העיתון, החשש מפילוג גורם לערפאת לרבוק בהבלים. אם כך, מדוע הוא מצהיר כי הסכסוך בן 40 השנה נמצא ברבע השעה האחרונה שלו?

אם הוא מתכונן לנאום במליאת עצרת האו"ם, יהיה עליו להכריז חד־משמעית שאש"ף מכיר בעובדת קיומה של ישראל. בלי הצהרה כזו לא תוכל ישראל לשאת ולתת עם הפלשתינאים.

כמה הערות של חשבון נפש

מאת יואל מרקוס

1. רצח הוא רצח

נניח שבוקר אחד קם אדם ומגלה בראיון בלעדי בעיתון ערב בערך כך: "אתם זוכרים שלפני 23 שנים נאנסו ונרצחו באכזריות בארץ שלוש נערות והרוצח אף פעם לא נלכד? ובכן, רבותי, עתה אני מוכן להודות: אני הרוצח! לא רק אני אלא היו לי גם שני שותפים, אחד מהם שר ואחר מהם אישיות ציבורית חשובה".

נניח שהיה מתפרסם וידוי סנסציוני כזה – מה היה קורה? אתם ודאי מניחים שכהרף עין היתה המשטרה עוצרת את החבורה כולה? לא נכון, טעיתם! לפי חוק הדין הפלילי חלה התיישנות על רצח כעבור 20 שנה. הייתי צריך לקרוא את החוק במו עיני כדי להאמין: אכן, פשעים שדינם מיתה או מאסר עולם אינם מסכנים את מבצעיהם אם הצליחו שלא להתגלות 7,300 ימים. כי אילמלא כן, היתה צריכה המשטרה לעצור במהלך השבוע האחרון שורה של אנשים שהודו ברצח הרוזן ברנדוט ב־17 בספטמבר 1948. הכן את אלה שלפי עדותם היו מעורבים בהחלטה על הרצח, ביניהם מי שעומד כיום בראש ממשלת ישראל.

אבל חוק הוא חוק, גם אם הוא אידיוטי (איך ייקרא חוק המכיר בהתיישנות על רצח?). אבל גם רצח הוא רצח. שלא כמו יין, אין רצח משתבח עם השנים. הוא עדיין נשאר רצח. מבחינה זאת אין הבדל בין מי שרוצח מטעמים פוליטיים לבין מי שסתם רצח. גם אם החוק אינו יכול לטפל בהם, איני מעלה על הדעת שרוצח יהיה מקובל על הבריות, לא כל שכן שיוחזק בעמדה ציבורית כלשהי, רק משום שעברו 20 שנה. אני מתקשה להבין באיזו שלוות נפש מתייחס הציבור לגילויי זטלר, גולדפוס וד"ר אלדד־שייב ב"ידיעות אחרונות". המודים מכל הם דברי אלדד המגלה כי ההחלטה על החיסול מתוך האו"ם התקבלה בישיבה של מרכז לח"י, בה השתתף גם יצחק שמיר, מפקד לח"י בעבר. מי לוחץ על ההדק פחות חשוב, הוא אומר במקום אחר, מה שקובע הוא שמרכז לח"י הוא שהחליט על החיסול.

עד עתה לא קראתי ששמיר הגיש תביעה על הוצאת דיבה. הוא גם אינו מכחיש. בגינוחות הבונד־שלאבמיות הוא אומר "זה לא מעניין אותי היום" – "אני לא חייב להתייחס לכל הפרטים או המעשים שנעשו בתקופת המחתרת". שמיר לא רק שאינו מכחיש, לא רק שאינו זועם על כך שמאשימים אותו בהוראה הקולקטיבית הזאת בשותפותו בקבלת ההחלטה, אלא גם מטעה את הבריות. הרצח לא בוצע בימי המחתרת, כדבריו, אלא ארבעה חודשים אחרי הקמתה של מדינת ישראל. מדינה שהליכי הצדק שלה יכלו לגזור עליהם מאסר עולם אילו הראיות אלו היו בידה. היום זה רק קוריוז. "בדותה עיתונאית" כלשונו של שמיר. האשמות לחוק, לחיי אדם ולערכי מוסר הולכות ומנצחות אותנו.

ברנדוט. רצח אינו יין שמשתבח

2. מה באמת יאמר לילדינו?

ב־11 באפריל '87 הגיעו שמעון פרס וחוסיין להסכם כתוב על מו"מ ישיר לשלום עם פתיחה בינלאומית. בעיני פרס היתה זו פריצת דרך דרמטית משום שבאה לנטרל את אש"ף, לנטרל את כינונה של מדינה פלשתינאית ובעיקר היתה מבוססת על ההבנה של חוסיין "שאין זה ריאלי לדרוש מישראל לסגת מכל השטחים" (בהצהרתו הגלויה של חוסיין בראיון ל"בוסטון גלוב"). פרס, נסער ונרגש מההישג, היה בטוח אז כי זו הזדמנות מכרעת לשלום שאם לא תנוצל עד סוף '87 – יוחמץ השלום לשנים רבות.

לא היה זה מפליא איפוא שהוא ראה בכך נושא לאומי הקודם לקיום הממשלה וגמר אומר שאם אינו מעביר את ההסכם בממשלה אין לו מה לחפש בה. ואמנם באותם ימים דיווחו העיתונים כי פרס נחוש להביא את התוכנית להכרעת הממשלה ואם הליכוד יטרפדה, ילך לבחירות. "אם לא אקבל תמיכה בממשלה", אמר וחזר ואמר אז, "אין הצדקה לממשלה זו ואין מנוס מבחירות". שמיר לא נבהל ועוד באותו חודש הצהיר כי זהו "דיון מטורף ומפלצתי" – מה שהביא את פרס להזהיר בחגיגיות שאין כמותה "לא נשב בממשלה אם הקבינט לא יקבל את היוזמה. מה נאמר לילדינו? שנשארנו בגלל כיסאות?".

פרס עשה ההיפך ממה שאמר ונשאר עוד שנה ומחצית בממשלה. חוסיין הסתלק. אנו שקועים באינתיפאדה עד צוארינו. השלום רחוק מאי־פעם. מה באמת יאמר פרס לילדינו? שנשארו בגלל הכיסאות?

3. למה לא האמינו לנסים?

כשהציעו למשה נסים, כרעם ביום בהיר, את תיק האוצר, הוא נבהל. הוא ברתע תימוקו עימו: "אין לי מושג בכלכלה". לאחר שקיבל בכל זאת את דין התנועה, הלכו רוב העיתונאים להתפעל ממנו: כאשר עמידתו הפתיע. קשה היה לראות ממנו גרוע. כאיש ליכוד, הוא השלים את מה שהחל אריליך והמשיך ארידור – חיסול עוצמתה הכלכלית של תנועת העבודה שהיתה סמוכה עד 1977 לקופת המדינה.

זו המהפכה הכלכלית היחידה הבוקעת לכותו מנקודת ראותה של חרות – הם שברו את ההסתדרות בדחיכים הנינוחים של נסים. והוא ראוי ללוח נחושת בכותל המזרחי של מצודת זאב. אבל כמתגרם הכלכלה הלאומית הוא נכנס לבנקר במקום לנהל מדיניות עם מעוף – אין צמיחה, הבריאות והחינוך בכי רע, ואלפי מפעלים תלויים על בלימה ועתידם קודר ביותר. הם מכנים זאת "הבראה" – אך יש יותר מדי עשן מכדי להאמין שהמשק אינו עולה באש. נסים לפחות אינו שקרן – לעולם לא אבין מדוע לא האמינו לו כשאמר שאין לו מושג בכלכלה?

4. גבול הציניות

התצלום המפורסם ההוא שבו רואים את קרטר, סאדאת ובגין מוחזקים ידיים לאחר חתימת חוזה השלום בין מצרים לישראל, מופיע כיהלום הכותר במודעות הליכוד, ומזוהה כריצת לשון לציבור. משום שבעזרתו מבקשים מהציבור לתת אמון במפלגה אשר שני ראשיה (שמיר ומי שקרוב לוודאי עשוי לרשת אותו, משה ארנס) היו נגד ההסכם. ארנס הצביע נגד ושמיר הצהיר שהוא נגד אך נמנע רק משום שכיהן כיו"ר הכנסת.

אילו לשני אלה היה אז אותו כוח שיש להם היום, הרי תמונה זו או דומה לה לא יכולה היתה להופיע. זאת, משום שהאירוע עצמו לא היה מתקיים כלל. ביום שהמאינו אמורים להיסלח – הנסלחות גם גניבת דעת הציניות?

התגובות שיתלוו לשיגור

מאת זאב שיף

הכנסת לוויין ישראלי לחלל תדהים את מדינות ערב, שיגיבו ע"פ התייחסות מוסקווה, שתושפע מגישת ארה"ב. האם מועד השילוח הוא מקרי, או שמא הוא קשור לאחת ממערכות הבחירות

המשמעות הברורה במבצע שיגור לוויין אינה יכולה להשאיר את המעצמות הגדולות, וכמובן את מדינות ערב, ללא תגובה. בצד ההתפעלות מהיכולת הישראלית, תיתקל ודאי ישראל בביקורת שלילית. חשוב להעריך מה יהיו תגובות אלה.

מדוע עכשיו? ישאלו ודאי רבים. מדוע ישראל חשפה יכולתה דווקא בתקופה זו.

שיגורו של לוויין אינו מבצע פתאומי. הוא מחייב הכנות של חודשים רבים ושנים.

האם שיגור לוויין נועד לאותת לאותן מדינות ערב, כמו עיראק, סוריה, סעודיה וגם מצרים, המצטיידות בטילי קרקע־קרקע, כי עליהן להזהר בצעדיהן? ואולי המועד הוא מקרי, או כמעט מקרי, קשור לבחירות, לסופה של קדנציה?

הכנסת לוויין ישראלי לחלל תדהים ודאי את מדינות ערב, אף שמזה שנה חוזר אחד מכתבי העת הרציניים שלהם (אסטרטג'יה ערביה, היוצא לאור בלונדון) ומזהיר כי ישראל עומדת בפני מבצע כזה. מדינות ערב יגיעו ודאי למסקנה, מוצדקת, כי ישראל ממשיכה לשמור על הפער האיכותי מולן, כי היא מנצלת בצורה טובה יותר את חידושי הטכנולוגיה והמדע לאפשרות של התעצמות צבאית. מצד אחד מתקשה ישראל למצוא תשובה לאינתיפאדה וצבאה עומד נבוך מול התקוממות אזרחית. מאידך היא יכולה לבצע קפיצה טכנולוגית שתאפשר לה להגיע בעתיד לעורף האחורי של מדינות ערב, להגיע למקומות שמטוסי הקרב והצילום שלה יתקשו ביותר להגיע אליו.

הערבים יבינו כי בעקבות ניסוי אחד עשויים לבוא עוד ניסויים. ניתן להבין שבמשך הזמן תפתח ישראל יכולת מודיעינית־אזרחית טובה יותר, ובמקביל גם כושר טוב יותר לשליטה על כוחותיה הפרוסים רחוק. במלים אחרות, כושר ההרתעה של ישראל יגדל ודאי בעיני הערבים.

כיצד עשויים הערבים להגיב במקרה כזה? קיימות כמה אפשרויות: הם יפעילו לחץ על ברית המועצות לספק להן שירותי לוויין, ואולי להעמיד לוויין לרשותן. יתכן גם שינסו לעשות מאמץ משולב, של כמה מדינות, כפי שעשו מצרים ועיראק בפיתוח טיל קרקע־קרקע זה המכונה "קונדור".

קיימת אפשרות נוספת, שלילית במהותה, שאין להתעלם ממנה. מדינה כמו סוריה עלולה לפתח מחשבה שמוטב לזרז את ההליכה למלחמה עם ישראל. אם אכן מרחיבה ישראל את הפער האיכותי מדוע להמתין עד שתפתח באמת כושר לוויינים וכושר ליירוט טילי קרקע־קרקע (בעזרת טילי "חץ" שהיא מפתחת בעזרת ארה"ב)? מדובר במלחמה לא כדי להביס בה את ישראל, אלא בהתמרדות בשדה הקרב כאשר הסיכויים טובים יותר להבריח את המעצמות להביא את ישראל לשולחן הדיונים כשהיא במצב של חולשה יחסית.

ברית המועצות פתחה מזמן בביקורת על ישראל בטענה כי היא מפתחת טילים ארוכי טווח. מכאן שאפשר

תשובה לאינתיפאדה

להניח כי היא תגיב ודאי בביקורת אם אכן תשגר ישראל לוויין לחלל. כאשר פורסם בעבר בעיתונות זרה כי ישראל ערכה ניסוי בירי טיל לטווח של 800 ק"מ, אמרה מוסקווה בשידוריה כי מה שעושה ישראל מדאיג אותה מאוד, וכי היא לא יכולה להשאר אדישה למה שקורה בסמוך לגבולותיה הדרומיים. כאילו לרמוז כי לא תסבול שטווח הטילים יגיע לשטחה. ישראל הגיבה, כמובן, כי אין לה בשום מקום כוונות עוינות כלפי בריה"מ.

מירוץ הטילים במזרח התיכון יגרום ודאי לכאבי בטן מסויימים במוסקווה. לא מכבר חתמו הסובייטים על הסכם להגבלת טילים לטווח בינוני עם ארה"ב והנה מופיעות מדינות קטנות באגפה כשבאמתחתן, אם נאמין לפרסומים זרים, טילים שטווח הירי שלהם נושק את גבולותיה ואף יותר מכך. תחילה סעודיה, אחר עיראק וגם ישראל. מוסקווה ודאי שלא תשאר אדישה להתפתחות כזו.

אפשרויות התגובה העומדות בפני הרוסים הן שונות. להלן כמה מהן:

1. להעניק לערבים יכולת לוויינית וטילית דומה, או שרותי לוויין חינם.
2. להציע לארה"ב להגיע להסדר, ברוח ההסדרים לסיום כוכבים בקרב־מיים, ללחוץ על ישראל והערבים כאחת לרסן עצמם במרוץ הטילי והלווייני.
3. לנהל שיחות עם ישראל על מגבלות שתיטול על עצמה בתחום במרוץ זה.
4. לפגוע בלוויין הישראלי באמצעות נשק – אחרי שתאשים את ישראל כמי שפוגעת בביטחון הבינלאומי.

תגובתה של מוסקווה תלויה הרבה ביחסה של וואשינגטון לשיגור לוויין ישראלי.

ארה"ב עסוקה כיום בכל ראשה במערכת הבחירות לנשיאות, אך נאומו האחרון של שולץ ואיתותיו לישראל מעידים כי גם במצבים כאלה אין היא מתעלמת כליל מהמזרח התיכון. התגובה האמריקאית יכולה, לדעתי, להיות מעורבת, בביקורת ועד קבלת הדבר בהבנה. מצד אחד תהיה ודאי הבנה למאמציה של ישראל לשפר את כושר ההתרעה שלה ובפרט את טכנולוגיה זו עשויה לסייע להסדרים טריטוריאליים בהסדרת הסכם שלום. אם כך מדוע לא להגיש לה סיוע עקיף לחיזוק הטכנולוגיה שלה לשם העמקת הפער האיכותי לטובת ישראל. אגב, הפרסומים כי וואשינגטון מתייחסת בשלילה כלפי חלק מבקשותיה של ישראל לסיוע במידע מלוויינים בשמירה על איום עליה, רחוקים מהאמת.

מאידך היא יכולה לטעון [illegible] ישראל [illegible]. מירוץ החימוש במזרח התיכון כממילא נמצא עתה בעליה. האמריקאים ישאלו ודאי מדוע דווקא עתה כאשר וואשינגטון נמצאת בעיצומו של מאמץ לצמצם ולאתר את מכירת הטילים הטובים לסוריה ומדינות ערביות אחרות? במקרה כזה עלולה להיות גם תגובה שונה.

והיינו, עלולים להשמע קולות שיבקשו חקירה בטענה כי הסיוע לישראל משמש לתוכניות הבטוחות לעמדתה של ארצות הברית. הרבה תלוי מי יישב בשנה הבאה בבית הלבן.

היזהרו מההצתה המאוחרת

מאת גדעון סאמט

הערב הוא זמן מתאים במיוחד לחשוב על סכנותיה של התעוררות מאוחרת מדי מחלום פוליטי, כי במקומו עלול [illegible]

אם מישהו יאמר לכם שהוא יודע מה יהיו תוצאות הבחירות, אל תקנו ממנו מכונית משומשת. הערב הוא זמן מתאים לחשוב על ההשתקפות המהוה־כביכול של הצבעת הישראלים. לפני 15 שנה בדיוק התחוללה הסיבה החשובה ביותר בתולדות המדינה לשינוי בהכרעת הבוחרים. קרות: ב־31 בדצמבר 73 [illegible] חודשים, 2,600 הרוגים [illegible] ימים אחרי המחדל – המערך ירד רק בארבעה מנדטים (ל־51, הן הימים הטובים) והרכיב מחדש את ממשלת הבחירות.

זה לקח זמן עד שכל הגורמים, אשר היו ללא ספק בשלים כבר ב־73, יתנו את התוצאה שלהם בקלפי (תזכורת 77: המערך יורד ל־32, הליכוד עולה ל־43). ארבע השנים הללו היו איפוא מקדמת פוליטי של כלוף אשליה. והיוזה: יתכן מאוד שתסמונת ההצתה המאוחרת עומדת להתרגש עלינו שוב.

התיאוריה של פוליטיקת הבחירות האמריקאית מרבות על בחירות של שימור המצב הקיים, של סטייה ושל הערכות מחדש. היו לנו מכל הסוגים האלה, וכמו בארה"ב בעיקר מהראשון. בבחירות 1952 אצלם, שהעלו את רוזוולט, ומערכת '77 כאן היו בחירות קריטיות של היערכות מחדש. המאפיין המרכזי בשביל שוחרי שינוי ההכרעה בקלפי הישראלי הפעם הוא, שנושאים תורמים למפנה הרבה פחות מדמוגרפיה ואתנוגרפיה. הברוך הגדול של יום כיפור היה צריך להמתין עד שישפיעו הגורמים החוקים באמת, אלה שהסוקרת המבוגרת שרה שמר כינתה פעם "תוצאות [illegible]" של המצביעים.

הבחירות בנובמבר הן קריטיות מבחינת הנושא המחייבת היערכות־מחדש של הכוחות הפוליטיים, אבל – אללי – אין די סימנים שיראו כי הציבור מבין את הצורך בשינוי. רק חייל אחד (ברוך השם) נהרג עד כה בהתקוממות, השכונות הבנק די בכסף וחוץ מקצת החשש מיידוי־אבן בסיבובים אין בעיה לנסוע בשטחים לעשות קיף בכנרת. או מה זה כל־כך נורא שממשלת האחדות תקועה בעניין החשוב ביותר – הסכמה על יוזמה להסדר – אם הם יצאו כל־כך יפה מהבוץ הלבנוני חיסלו את האינפלציה, השאם אמרנו כבר הבוץ הלבנוני?

אחת התופעות המעניינות ביותר שעולות מהסקרים הדימוגרפיים של דעת־הקהל (המבולבלת) היא הפער בין השינוי בעמדות הפוליטיות של תומכי הליכוד לבין השמרנות של הצבעותיהם למפלגה אשר אינה משקפת שינויים אלה. הולכים ליכוד במערך ותקבלו, בעצם, את מה שקרה למצביעי המערך המפורסמים מיד אחרי כיפור 73: גם להם זה לקח אז זמן לתרגם את דעותיהם ואת הלברות שלהם לפתק בקלפי.

לעתים אין נזק גדול בהצתה המאוחרת. במיטב רוב יותר של זמן, שום דבר חשוב לא קרה כיוון שהליכוד עלה והמערך נפל ב־77 ולא שלוש וחצי שנים לפני כן. הפעם, נדמה לי, זה לא כך. מה שעומד על הפרק אינו מימוש של כוונות חברתיים ועדתיים הרוחשים מתחת לפני השטח. האמנציפציה הפוליטית הזאת היתה יכולה באמת להכות שנים אחדות מבלי שיקרה אסון.

אבל עכשיו אנחנו מדברים על עניין שאינו יכול להמתין. בתחזיות הנוראה של התלקחות צבאית אחת לפחות לכל עשור, עמדנו לפני 15 שנה מייד אחרי מלחמה כיום הלך ואוזל לו הבניין של עשור גמול־מלחמות מאז '82. זאת אינה אריתמטיקה איצטגנינית: גם ללא חשבון־הדמים מן העבר, ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה לשקוע לאורך זמן בדימוני אפס־המעשה המדיני מבית מצודתו של הליכוד. אין לה יסוד להיות משובצת שהיא ביותר – שפיכות־דמים גדולה – לא יפקוד אותנו שוב בגלל כשל נפשע בדימוני בקונצפציה המדינית האסטרטגית.

לאמיתו של דבר גם האינתיפאדה היא מלחמה. למרות ההבדלים, היא מלחמת־התשה לא פחות מזו של ראשית שנות השבעים מול התעלה. התמורה מלמדת שיש לה עוד די־אוזיר בריאות ושהפלסטינאים אינו מבטל להתלקח למשהו חמור עוד יותר. רב־הציבור מבין את האמיתות הפרות האלה ומסיק מהן, בלבו פנימה, את הלקחים הנכונים. אבל אין עדיין את לכך שההצבעה העיקרית שלו, זו שצריכה להגיע אותו לעבר ההכרעה המפלגתית הנכונה, תתרחש בזמן.

מבין כיווני התעמולה של הליכוד, עשוי להתבדר כאחד היעילים ביותר הטיעון שהליכוד יביא הסדר טוב יותר מאשר המערך. זה קשקוש, במחילה, אבל יהיה זה מאוחר, מאוחר מדי, בשביל הישראלים לגלות אחרי הבחירות שהליכוד אינו מסוגל, אכן אינו רוצה, להגשים את ההבטחה השקרית המרומזת במסע הבחירות שלו. אז ההצתה המאוחרת בציבור לא תגיע כבר שום דבר.

להיסטוריון ד"ר יוסף הלר מהאוניברסיטה העברית יש גרסה, שאותה קראתי בראשונה ביום ששי שעבר אצל תום שגב ב"הארץ", ולפיה יצחק שמיר שאל את כינוי המחתרת שלו, "מיכאל", משמו של המהפכן מייקל קולינס, אחד מראשי המרד האירי. מה שלא נאמר שם הוא שקולינס (1890־1922), המנהיג הנמרץ והאכזר של האצ"ל/לח"י האירי, שין פיין, חתם בסופו של דבר על ההסכם עם אנגליה שהקים את אירלנד החופשית במחיר ויתור על צפונה.

הניצנים־באיחור אצלנו יגלו, אני משוכנע, שלמרות הסיפור ההיסטורי המעניין, הדמיון בין הדמויות בסוף העלילה הוא מקרי בלבד. אם הליכוד יגבר, כשאנחנו מצביעים יתעוררו מהחלום ויזכו קרוב לוודאי שנפלו אל תוך סיוט: אריק שרון ושותפי־הקואליציה יובל נאמן, אבנר שאקי, ואולי רחבעם זאבי ומאיר כהנא (למה לא, בעצם) יצוצו להם בפנים.

עוד ועוד מרפאות קהילה של קופ"ח ברחבי הארץ מצטרפות לשיטת הזמנת התור הטלפונית. אם קבלתם את הגלויה הכחולה שלנו הביתה, הרי גם מרפאתכם פועלת בשיטה החדשה. יותר תשומת לב לחולה, פחות תורים ויותר, הרבה יותר שרות.

גומרים עם התורים.

ביותר מ־200 מרפאות קופ"ח הכללית אפשר לקבוע פגישה עם רופא המשפחה בטלפון. עובדה.

ירושלים - מבשרת-ציון, תלפיות-מזרח, תלפיות, נווה-יעקב, רוממה, רמות א', מטודלה, גילה, רסקו, גבעת-זאב, קריית-משה, רמות ב', בר-דיין, בית וגן, גונן ו'. **תל-אביב** - איילון, בבלי, בן-נון, צהלה, הורוביץ, עממי ג', פלוטקין, קסוביץ, רבינוביץ, רמת-החייל, רמת-ישראל, תל-ברוך, תל-נורדאו, שיכון צבא-קבע. **יפו** - **יפו** - סאולים. **בת-ים** - ארלוזורוב, דניאל. **חולון** - עין-יהב, פיירברג, תל-גיבורים. **אזור** - אזור. **דן** - **ר"ג** - מודיעין, רמת-עמידר, שני. **גבעתיים** - דרום, המעורר, משמר-הירדן. **קריית-אונו** - מרפאה א', מרפאה ב'. **גבעת שמואל** - גבעת שמואל. **קיראון** - קיראון. **בני-ברק** - פרדס-כץ, שיכון ה', מגידו, בלומנטל. **חיפה** - בונן-אחוזה, קריית-אליעזר, קריית-חיים מערבית, פרוטו מרבך. **קריית-ים** - מרפאה א', רוממה-בנימין בראון. **קריית-אתא** - בן-עמי, עוזיאל, רמות-רמז, מוצקין, הרב-קוק, קריית-ים-רסקו, קריית-שפרינצק, רש, עמל. **גליל מערבי** - משגב, כרמיאל, יוקנעם. **נהריה** - יוספטל. **עכו** - חומש, עכו-צפון, עכו-קוטב, עכו-ממשלתי, טהריה-אזורית. **ראשון לציון** - **ראשל"צ** - ירושלים, גולדרזון, הגפן, רוזנברג, רמת-אליהו ב'. **רמלה** - דרום, רמלה-גיורא, רמלה-בן-גוריון, רמלה-צפון. **לוד** - כצנלסון, נחלת יהודה. **פתח-תקווה** - אורלנסקי, רמתיים, שעריה, שיכון-עממי, מחנה-יהודה, נווה-כימשו, כפר-גנים, נווה-נאמן, עמישב, רמת-ורדבר, מגדיאל, נווה-עוז, קריית-מטלון. **נגב** - **באר-שבע** - מרפאה א', בן-יאיר, וינגייט, מעפילים, מרפאה ד' צפון, מרפאה ד' חדשה, יסקי, מרפאה ט', מרפאה יא', נווה-נוי, מרפאה ה' שתל. **קריית-גת** - מרפאה א', מרפאה ב', מרפאה ג', הזורע. **אופקים** - אופקים ב'. **מצפה-רמון** - רהט א', עומר, דימונה א', דימונה ב', דימונה ד', מצדה, נתיבות. **יהודה** - **רחובות** - הדר, פלמיית, קריית-משה, שעריים, רמז מקצועית, רמז מקצועית-כתזית, ותיקים-רחובות, רמת בן-צבי, נס-ציונה. **אשקלון** - ביאליק, ברנע, חובבי-ציון א', חובבי-ציון ב', מרפאת דרום, מרפאה מקצועית, עתיקות, מרפאת העיר. **אשדוד** - אשדוד מרפאה א', מרפאה ב', מרפאה ג', מרפאה ד', מרפאה ו', רובע יא'. **יבנה** - חולות, מרכז. **נס-ציונה** - ביאליק, נווה-עובד, בן-צבי. **קריית-מלאכי** - מרפאה א', מרפאה ב'. **קריית-עקרון** - קריית-עקרון. **גדרה** - מרפאה מרכזית. **השרון** - **הרצליה** - הרצליה ב', דרום, נוף-ים. **כפר-סבא** - קפלן, שכונת-אליעזר. **רמת-השרון** - מוריה. **רעננה** - קריית-שרת, הגליל, ליכטנשטיין, בן-גוריון. **העמק** - **עפולה** - נוף-העמק, עומר, רמת-ישי. **בית-שאן** - בית-שאן ב', גבעת-המורה, עפולה-עלית, מגדל-העמק, נצרת עלית-צפון, נצרת-עלית-דרום, גבעת-המורה, נצרת-עלית, משהד. **הגליל** - קצרין, קריית-שמונה-מרכז, צפון, דרום, חצור. **טבריה** - שיכון ג', שיכון ד'. **צפת** - כנען. **שומרון** - בנימינה, נורדאו, פרדס-חנה, נווה-מרחב, חדרה-אזורית, גבעת-אולגה, בית-אליעזר, אור-עקיבא, נווה-חיים. **חפר** - באר, אזורית, ותיקים, אבן-יהודה, הנביאים, איתנים, אזורית. **אילת** * כל שלושת המרפאות.

קופת חולים הכללית

בריאות היא ענין רציני

שבר בקונסנזוס האחרון

נתן זך אמר שלא התכוון, אך השואה נפרצת עתה לפרצות פוליטיות

מאת דן מרגלית

פעמיים החודש נדרש המשורר נתן זך לאיפיון מימדי השואה ומשמעותה, ופעמיים התחרטה לשונו הבררה אי בהירות. לא כשרונו לפרש דבר מתוך דבר בניתוח טקסטואלי סלקטיבי מגבש את דעת הציבור על השקפתו בנושא זה, אלא רוח הדברים כפי שהיא נתפסת על־ידי הקורא הסביר, שהפלפול המאוחר והאפולוגטי זר לו.

בראיון עם ירון לונדון ("ידיעות אחרונות", 9.2) התבטא מתוך "כל הלב והרגש": "אני רואה בשואה תופעה הזיגה. יסלח לי ק. צטניק, הערכים שנתנו איזה יסוד לאסונה בעתיד של האדם הם ערכי הליברליזם האירופי של המאה ה־19 (...) אנחנו לא צריכים לראות את השואה שנמשכה 12 שנים כסך הכל כפרק החשוב ביותר בתולדות אירופה".

מדוע הגיע זך לומר דברים כאבים אלה שעוררו עליו את חמת אגודת הסופרים וגרמו לבני ציפר ("הארץ", 16.9) להשוותו לפאשיסט האנטישמי ז'אן מארי להפן? אולי בגלל רצונו להדהים ולהרגיז ולהינתק – ושמא מתוך טעות, שהוא סבור כאילו השואה בלבד עומדת לה מנגד, מבעיתה ויחידה מול כל היפה והנאצל ביבשת בה נולדו, כאיסכילוס, סוקראטס וגיתה ומארטר האחרים, הנחשבים בעיניו כראוי יותר מישעיהו בן אמוץ וקהלת ואיוב.

אמנם הזכיר כלאחר יד גם זוועות אירופיות אחרות, אבל בפועל כמו מחק את ברוך ממאגנצה ופרעות קישינב. ואפילו כמה התאכזרו אירופים לאירופים; ואף טעה בכותבו כי "מוסר הנביאים הנשגב לא הספיק גם לנו לבצר את תרבותנו מפני הידרדרות אל הברבריות", כאילו שכח כי תרבותם של שבט ובטהובן וויקטור הוגו – אליה הוא מפנה בהערצה את כולם – הידרדרה לשפל תחתיות נורא מכל.

הוא כה נלהב מתרבות אירופה עד כי בפולמוס מאוחר עם מורפיה ("ידיעות אחרונות", 22.9) הזכיר שישראל לא היתה קמה לולא הבשיל באירופה הרעיון הציוני מהרצל ועד נורדאו, ולא עמד על הסתירה בדבריו, שזה קרה מפני שהיבשת הנערצת עליו היתה אנטישמית ודוחה ומאיימת, והקיום היהודי בה היה בלתי נסבל ולא התנהל בקלות.

בהיזעקו להגן על עמדתו הסביר זך כי לא הובן כראוי. הוא – אפילו יותר מהסופר ניצול־השואה ק. צטניק (יחיאל דינור) – רואה באושוויץ "פלנטה אחרת" ו"שואה קוסמית", ואם כן אין סיבה שלא לקבל את

זך. נלהב מדי

האורתודוקסית כפשוטו. אמנם במרומז במו תקע סיכה חדשה בבשר הכואב והיוזם במשתמע לק. צטניק מעין הרהור שמא אושוויץ נמצאת כאן ועכשיו – "כאשר האדם שם אושוויץ" – ויש להם הקשר אקטואלי מכבדת. אבל לא הוא, זך, מוחק ברעה זו. הוא עדיין בתפיסה הקלאסית הבסיסית של ראיית השואה כייחודית, ועל רקע הסבר זה יש מקום לתהות יותר עמו שמא נטפלו אליו עסקני אגודת הסופרים על לא עוול בכפו, מטעמים זרים המשיקים את תחום היחסים המדריבים־תמיד שבין סופרים לסופרים. רק זאת, שלולא עשן בן ספק אם היה זך טורח להסביר את עמדתו.

אין זה ויכוח היסטורי אלא פוליטי, לא עבר אלא הווה, לא שיחזור אלא חיזוי. אינטלקטואלים כפוליטיקאים ואנשי רוח כעסקנים אינם משוחררים מבורותם כמותית של התומרים העומדים לרשותם, באמונות מי יש יותר בליסטראות־צדק ולמי תחמושת־עזול פשטנית. כימות כזו נעשה גם בשואה שאירועיה הם תומרים ביד פולמסנים.

השמאל היוני מבקש לצאת ידי חובה באיחוד כבשני אושוויץ וייחודם היהודי של הקרבנות, ולעולם מצד זה של הוירה ישאלו למה אין מזכירים גם את הצוענים, אבל במיתולוגיה שלו תעלה תמיד שלילת זכויות האזרח בגרמניה הנאצית ואופיו של שלטון־הדיכוי בכל רחבי אירופה, והאוטוציאציה בזיהה. כאילו חוששים בשמאל היוני שאם יצא העם היהודי קורבן הצודק יותר מכל קיבוץ לאומי אחר בהיסטוריה האנושית – תתחזק בכך התביעה האקסקלוסיבית לסיפוח השטחים, ולעולם ישים הימין הבצי את הדגש על השמדה הזו משתמע ממנה 43 שנים לאחר תום מלחמת העולם השניה, ויזום כאשר מצביעים על סימפטומים המשותפים לכל שלטון כיבוש ודיכוי הכופה עצמו על עם אחר, באפריקאנה כמו ביהודה ושומרון.

קו האבחנה ברור: השואה של רצ היא קודם כל שלילת זכויות האזרח והשואה של הליכוד היא יאמר עיסאת כבר־גנ תת־הזכיות לאדולף היטלר, ואפילו כאשר בהשראת גוף הקרוב לקיבוצי מפ"ם יצא ספר על השואה בשפה הערבית מתוקים הערבים בצורה תמוהה את שיתוף הפעולה בין הפלשתינאים לבין המשטר הנאצי. הכל פוליטיקה. הוויכוח עם זך הוא קצה הקרחון שלו.

שלשום אמר לי זך כי בהוקעתו על ידי אגודת הסופרים נשבר הקונסנזוס האחרון, ההסכמה הכללית על מהות השואה. אך האמת שההסכמה הכללית נעלמה לפני שנים רבות ושאו עושים בה שימוש לטובת עניינים קטנוניים. הלקח הכמעט־יחיד שאפשר ללמוד מהשואה הוא חשוב ובאולי נכון, שמדינת היהודים חייבת להיות חזקה ובעלת עוצמה ככל יכולתה ולהתמודד בהתמודדה עם מסוריותיה העצמית, ולבד מכך אושוויץ היא הר היסמאליה של אופל המטיל צל קודר־חזק על האנושות כולה, ואין לה נגיעה לקו הגבול ולידויי האבן ולהגבה המועת ולפלשתינאי עם השיער על הפנים ולביטוי שלחה הרסן על הישראלי כעל יהודי־נאצי.

هكذا من الاحل

תקלה היסטורית שנזקה לא יתוקן

ניצחנו במלחמת יום הכיפורים, אך התנהגנו כאילו הפסדנו. החזרנו את סיני פיסות פיסות ולא קיבלנו באף שלב של נסיגה, תמורה נאותה. הרסנו אזור פורח (ימית) והוספנו טראומה. את ימית לא צריך היה לבנות. אך האיש שלחץ על בנייתה הוא שהביא, ע"י מו"מ חפוז, לחורבנה המיותר. נחתם הסכם קמפ דייוויד שלא הפך, וכנראה לא יהפך, לשלום של השלמה. מצרים שוב מתחמשת

מאת יואל בן־פורת

המחבר הוא תא"ל מיל' שבמלחמת יום הכיפורים היה מפקדה של יחידת האיסוף המר־כזית לאיסוף מידע באמ"ן

כאשר יתפללו השנה יהודים תפילת נעילה, לא תהיה זו מלווה צפירות אזעקה לרדת אל המקלטים. ראוי יהיה לעשות זאת לרדת לעומקן של הסיבות והגורמים אשר הביאו עלינו את המלחמה ההיא כדי ללמוד לקח למען העתיד. נזכור היטב כיצד הביאו עלינו שאננות, עיוורון, שחצנות ויהירות היעדר תבונה יהו־דית את הקשה שבמלחמות.

בעניין הפתעת יום הכפורים חשוב לדייק. לא היתה הפתעה מוחלטת כפי שהיתה לאמריקאים בפרל הארבור ולרוסים ב־1941: לעומת זאת לנו כן היתה התרעה חלקית. זו הספיקה לחלוטין לחילות האוויר והים בהיותם סדירים ויכלה להספיק לכוחות היבשה הסדירים אילו היו אז ממוצב־עים. התרעה לא הספיקה לגיוס מערך המילואים. התועלת המפשית שהיתה בהתרעה החלקית היתה במניעת הלם פסיכולוגי שיכול היה לגרום לתקלה גדולה. המנהיגות הר־כבה באופן הדרגתי החל מ־1 באוקטו־בר שמשהו מתרחש ויתכן שזו מלח־מה. אילו הופתענו בשעה 14:00 בשבת היה רע מאוד. היה נגרם הלם שהיה מאיט את כל תהליך קבלת הה־חלטות וההתארגנות. תודות להתרעה שהיתה שוגרה הסיבה 7 לרמת הגולן. היא הכפילה את כמות הטנקים בחזית ועל ידי כך מנעה את כיבוש הרמה.

יתר אם זה ראוי לציין כי אילו פעל אמ"ן כמודיעין תקני, יכול היה כבר ב־1 באוקטובר לומר "מלחמה לאלתר כנראה". ובכל יום שעבר לחזק את ראות המלחמה עד שב־4 באוקטובר ניתן היה על פי המידע לומר "מלחמה ודאית תוך יומיי־מיים". מאידך, חשוב לציין שב־3 באוקטובר אמר סגן אמ"ן בישיבת קבינט דברי מודיעין חשובים וחכמים. תבציתם: "האמן בו ערוכים צבאות ערב בחזית מאפשר להם להתקיף בכל רגע". אח"כ המשיך וטשטש את כל הזהב על ידי משפטי "סבירות נמוכה" ביחס לכוונות. יכלו להקשות עליו לאמור: "הרי בשר ודם אתה ושמא אתה טועה בהערכותיך, והרי אין בידך מידע קשיח האומר שאין מתכוונים לתקוף". היה משיב ודאי "נכון, אין לי מידע האם אני טועה — המלחמה בשער". על כן האחריות להת־פתעה היא בראש ובראשונה על חברי אותו קבינט.

עשרה אנשי מודיעין, וצמרת בת ארבעה, אחראים לתקלה היסטורית שנזקה לא יתוקן לעולם.

בזבזנו 5 מיליארד

כאשר סיימנו את מלחמת 1967, היו שלושה אויבים: הסורים, המצרים והירדנים, מונחים על קרשי הזירה, הלומים כמו לאחר נוקאאוט של איגרוף. הם איבדו חלק גדול מצבאו־תיהם, חימושם וטריטוריות רחבות ידיים, ואת עיקר כבודם. לאחר הנצ־חון הפסדנו שוב שעת כושר ולא באנו במעשה אבירות הכו אל הצר המובס להציע לו הסדר סביר תמורת נסיגה.

אח"כ באו יוזמת הסרק של רוג'רס ויארינג, אותן דחינו בצדק. אך ב־1971 באה גם יוזמת סאדאת לא־לוחמה תמורת נסיגה. דחינו אותה שלא בצדק. אילו ניתנה ליוזמה הז־דמנות יכולנו כנראה להשיג הסדר טוב יותר עם מצרים. הסדר שלא היה מביא להריסת ימית והיה מונע את מלחמת 1973.

ישראל הצטיירה בעיני המצרים ובעיני העולם כולו כבלתי מנוצחת. דימוי זה היה חיוני והיה בו על פני זמן כדי להבטיח הרתעה שאין פתרון כוח לסכסוך.

ניצחנו במלחמה, אך התנהגנו כאילו הפסדנו. החזרנו את סיני פי־סות פיסות ולא קיבלנו באף שלב של נסיגה, תמורה נאותה. הרסנו אזור פורח (ימית) והוספנו טראומה. את ימית לא צריך היה לבנות. אך האיש שלחץ על בנייתה הוא אשר הביא, ע"י מו"מ חפוז, לחורבנה המיותר. נחתם הסכם של קמפ דייוויד אשר לא הפך, וכנראה לא יהפך, לשלום של השלמה. מצרים שוב מתחמשת ומכינה לעצמה אופציה צבאית.

אחרי 1980 באו שני אירועים אשר חייבים היו להשפיע על שעור הקצבה הכספית לביטחון. שנה לפני זה פרצה מלחמת אירואן־עיראק ונח־תם הסכם עם מצרים. אירועים אלה הצדיקו קיצוץ בתקציב הביטחון וה־פניית משאבים לצמיחה. לא עשינו זאת כי כבר אז היה מי שתיכנן את "הסדר החדש" בלבנון. במקום שת־קציב הביטחון ישתח, בזבזנו 5 מי־ליארד דולר.

התולקותה של עיראק מאופציית מלחמה נגרמו במשך שמונה שנים. גרמה גם לחיסול האופציה הסורית לתקוף. על כך היו שמונה השנים האלו שנות הוצאות מיותרות לתקציב ביטחון מוגזל. אין דבר חיוני יותר מאשר ביטחון. אין דבר מתסכל יותר משמתברר לך, לאחר זמן, שהוצאת מעבר לנחוץ, משום שלא חשבת די טוב.

החמצנו הזדמנות להסדר

אח"כ הלכנו למלחמת טעות בלב־נון. החמצנו הישג אסטרטגי. יכולנו להציע לאסד שנעלים עין מסיפוח לבנון, וזו הרי משאת נפשם של הסו־רים, תוך התחשבות בצרכי הבטחון הרכה בבקעה באזור המשק. תמורת זאת יכולנו לדרוש התחשבות הסורים בצרכי הביטחון שלנו בעמקי החולה והכינרת ולישיבתנו ברמת הגולן עד בוא הסדר. יכולנו ללכת עם השיעים או הדרוזים במקום עם הפלנגות המושחתות. גם את זה לא ניסינו.

אח"כ באה המבוכה לאוצר, וצה"ל אולץ לקצץ בתקציבו במאות מי־ליונים ולצמצם באופן מסוכן את כוחו הסדיר. לאן הלכו הכספים שהתפנו האם לצמיחה או לצריכה. עמדנו נוכח המלחמה שבין עיראק לאיראן ולא הפקנו תועלת אסטרטגית. כזבנים קטנים ביקשנו להרוויח כסף ממכירת נשק לצד הלא נכון. במקום לסייע לעיראקים בניצחון, על מנת שעזרה זו תגרום לרצון טוב מצידם ותוציא אותם ממעגל המלחמה נגדנו. ללא עיראק אין חזית מזרחית ואין מלחמה כלל.

במקום להטיל משימה על מוסד שזה מקצועו ותפקידו הטלנו על סוחר נשק, נוכל, ועיתונאי להסתבך באיר־אנגייט ולסבך את ארה"ב, ידידתנו.

בכל השנים מאז סיום מלחמת לב־נון ועד האינתיפאדה, החמצנו הזדמ־נות להסדר עם הפלשתינאים. צריכים היינו להציע למנהיגות פלשתינאית, ואפילו לאש"ף, שידיחו את המלך חו־סיין ויקימו במקום ממלכתו מדינה אשר בירתה רבת עמון. להבטיח להם החזרת רוב שטחי יהודה ושומרון (את רצועת עזה אשר תוספת למדינתם בתנאים הבאים: מדינתם תהיה מפורזת ובלתי מבוצרת. יישב בא צבא זר כמו בסיני, הצבא הפלשתינאי יקטן בשליש ויהיה למטרות הגנתו. אף חייל זר, סורי, עיראקי או סעודי לא יישב באר"י המזרחית. ירושלים תשאר בירת ישראל, והר הבית יימסר לריבונות פלשתינאית. כל זה מעוגן בהסכם. הפרת אחד מסעיפיו תעניק לגיטימציה לחזור ולכבוש את הגדה המפורזת. זאת יכולנו, ועדיין יכולים, להציע מתוך עמדת כוח בה אנו נמצאים. גם המעצמות היו נותנות הסכמתן. מי בדיבור ומי בשתיקה.

כל זה החמצנו במשך 20 שנה. לא יזמנו והעדפנו שלא להחליט. רק המתנו לאבנים ולצמיגים הבוערים, שהקנו את רמת האדם בישראל.

יתכן שכל זה מחייב המציאות. תולדה של תהליך דטרמיניסטי של מבוכה, באין מורה נבוכים. כאשר אתה מביט סביבך ורואה מי מנהיג את ישראל היום ומחר, אתה רואה מדבר וציה. רצינו מדינה ועם של אבירים חרשי ברזל, אבן וחלמיש(?). לכן יתכן שלא היה מנוס מלהגיע למנהי־גות בינונית. תקופה הירואית מולידה מנהיגות הירואית. כזו הולידה את בן־גוריון. אנו חיים בתקופה שטרם השיגה את כל מטרותיה. לא ניתן לקיים מהפכה מעבר לדור או דור וחצי. מתי תושלם המהפכה? רק כאשר ישלימו אויבנו הערבים עם קיומה של מדינת ישראל ויחתמו שלום אתנו. מתי זה יקרה? בעוד 20 שנה ואולי יותר. אין ספק שהסתל־קותו של בן־גוריון ב־1964 גרמה לכל שורת ההחמצות אותן מנינו.

מה רואים עתה? יתכן שביאליק, אשר חזה לעתיד, הקדיש את שירו המטומטם(?) למצב זה. אין פלא שבאין מנהיג אוטנטי מתפשים רבים משיח. בסוף הוא יימצא בברוקלין.

חייל צה"ל מנופף לאויב מצרי מעבר לתעלה, הפרדת הכוחות 74'. מה רואים עתה? — יתמות

תצלום: נחום גוטמן

סטראוס וג'סי ג'קסון. "המנהיג השחור אינו יצוק מאבן. הוא מאזין קשוב"

תצלום: איי־פי

בניהם של ניצולי השואה ונכדיהם של העבדים

מאת יואב קרני

ניו־יורק

פיטר סטראוס נזכר בימים שבהם ניהל את מסע הבחירות לסנאט של רוברט קנדי, במדינת ניו־יורק, לפני 24 שנים. יום אחד, ערב ראש השנה היהודי, ליווה סטראוס את אחיו הצ־עיר של הנשיא בזמן קנדי למערכת יהודית, במחוז העבר המזרחי של מנה־טן. "בובי חשש מאד שלא יוכל להזות את האורחים היהודיים, וכשעת יברך גם לא־יהודים", מספר סטראוס. "זה עבר, פחות או יותר, בשלום. לבסוף הגיעה שעת הארוחה. בובי עמד בתור, וכמו שהיה רגיל מאז ומעולם לעשות בשעת צהריים, הוא ביקש כריך של בשר חזיר עם כוס חלב גדולה."

סטראוס מצטחק, כשהוא חוזר ומספר את האנקדוטה הזאת. "לבובי קנדי", הוא אומר, "היו בעיות לא מבוטלות של תקשורת עם היהודים".

לסטראוס יש מסורת ארוכה לגמר של עזרה לפוליטיקאים אמריקאיים, המטופלים ב"בעיות תקשורת עם יהו־דים". השנה הוא עזר לג'סי ג'קסון, שהמלים "בעיות תקשורת" הן תיאור רך המעיים של יחסיו עם הקהילה היה־הודית האמריקאית.

"אני נוטה פחות לזהות בקשות לבניית גשרים", אומר סטראוס. בגיל 65 הוא משתתף ותיק בזירה הפולי־טית ורושם לזכותו קריירה ארוכה של שירות ציבורי. הוא גם איש עסקים מצליח, ועומד בראש רשת של עיתו־נים ותחנות רדיו בצפון מזרח ארה"ב. סטראוס, בן למשפחה יהודית מכוב־דת: סבו, נתן סטראוס, היה נדבן ידוע, ועל שמו נקראה העיר נתניה. אחי־סבו היה החבר היהודי הראשון בממ־שלת ארה"ב (שר המסחר והעבודה) בימי הנשיא טדי רוזוולט, בתחילת המאה. אביו עמד בראש רשות השי־כון בממשלת הנשיא פרנקלין רו־זוולט, בשנות ה־30. רעייתו, אלן, היא בת למשפחת סולסברגר, שלה שייך העיתון "ניו־יורק טיימס".

תמיכה בגארי הארט

בהיותו בן 27 התמנה סטראוס עוזר למנהל הכללי של אירגון העב־ודה הבינלאומי, בז'נווה, ואחר כך היה נציג ארה"ב באירגון. במשך שלוש שנים, בסוף שנות השישים, הוא היה עוזר שר החוץ האמריקאי לענייני אפריקה. בימי נשיאותו של ג'ימי קארטר שימש סטראוס המנהל הכללי של תוכנית הרדיו "קול אמריקה".

בשנים האחרונות נעשה מעורב יותר בענייני הקהילה היהודית. במשך שלוש שנים, עד 1987, היה נשיא השלוחה הניו־יורקית של הוועד היהודי האמריקאי. כאן הוא משמש סגן נשיא של המועצה היהודית לענ־יינים קהילתיים.

ב־1984 התגייס לעזרת הסנאטור גארי הארט במסע הבחירות הראשון שלו לנשיאות. בקיץ 1986 ליוו סטראוס ורעייתו את הארט לביקור בישראל. אבל בקיץ 1987 חדל הארט להיות מועמד רציני לכהונה כלשהי, לאחר הפרסומים על פרשת אהבים בינו ובין דוגמנית מפלורידה. סטרא־וס לא העביר את תמיכתו לשום מועמד אחר.

בחודש אפריל עמדה מדינת ניו־יורק להצביע בבחירות המוקדמות לנשיאות. המירוץ בתוך המפלגה הד־מוקרטית היה צמוד מאד. ההפרש בין מייקל דוקאקיס לג'סי ג'קסון היה נמוך, אילו ניצח ג'קסון במדינת ניו־יורק.

לקראת המאורע הזה הזמינה ועידת הנשיאים של האירגונים היהו־דיים המרכזיים בארה"ב את כל המתחרים על הנשיאות להופיע לפניה. אז גם צילצל הטלפון במשרדו של סטראוס. בוב לאנס(?), לשעבר שר התקציב של ארה"ב, ביקש להמלך בדעתו של סטראוס: האם ג'סי ג'קסון, שלאנס היה אחד מיועציו הקרובים, צריך להיענות להזמנת הנשיאים.

"טריבונאל של אחה"צ"

סטראוס לא היסס. "יעצתי שג'ק־סון שלא ייענה להזמנה. ללא שום ספק... האמנתי שפגישות עם מנהי־גים יהודים על בסיס אינדיווידואלי יהיו ניצול טוב יותר של הזמן. פגישה עם הנשיאים היתה הופכת לטריבו־נאל של אחר הצהריים, שהיה רוצה לשפוט את ג'קסון... אמרתי שג'קסון צריך להופיע לפני הנשיא־ים, אבל רק אחרי הבחירות".

הממסד היהודי דחה את הדחיה. סוף סוף לפני ועידת הנשיאים הופיעו שני המועמדים הדמוקרטים האחרים שנותרו במירוץ, מייקל דוקאקיס והס־נאטור אלברט גור. גור יצא בהתקפה חריפה על עמדות ג'קסון בענייני המזרח התיכון. בגור תמך אז ראש העיר אדוארד קוץ', שגם הכריז, כי "יהודים ותומכי ישראל צריכים להיות משוגעים כדי לתמוך בג'קסון".

עד מהרה עמד ג'קסון במעט במצב־מלחמה עם חלק ניכר של יהו־די ניו־יורק. רב אורתודוקסי בברוק־לין הציג יום אחד את קיטי דוקאקיס, אשתו היהודיה של מושל מסצ'וסטס, כ"אסתר המלכה, שתילחם בהמן הרשע". לא היה צריך להתאמץ, כדי להבין שהכוונה לג'קסון.

כליבך הצליח המתח בניו־יורק, שג'קסון, על־פי בקשת השירות החשאי האמריקאי, התהלך באפודת מגן כבדה נגד כדורים. בנסיבות הללו היה סטראוס אחד היוזמים של הפגשת ג'קסון בארוחת בוקר עם קבוצה של כמה עשרות יהודים, אשר לא ייצגו אף אחד מן האירגונים המרכזיים.

סטראוס הזמין את נציגי הממסד היהודי. לדבריו, כמה מהם נענו להז־מנה, ואחר כך חזרו בהם".

"הם מוטרדים יותר מדי מן האופן שבו הם נתפסים בקהילה היהודית", אומר סטראוס. "אבל מנהיגות איננה במיטבה, כאשר היא חוששת להתיי־צב בשורה הראשונה, ולהנהיג".

"מנהיג ב־30 השנה הבאות"

סטראוס עצמו לא קיבל עליו שום תפקיד במסע הבחירות של ג'קסון. בניגוד למשתתפים אחרים בארוחת הבוקר, הוא גם נמנע מלסמוך את ידיו על מועמדות ג'קסון. "האנשים ידעו שאינני תומך בו". סטראוס אמנם מעיד על עצמו שהוא "ליברל" — מה שמעמיד אותו באגף השמאלי המתון של הפוליטיקה האמ־ריקאית — אבל היו לו "חילוקים גדו־לים" עם ג'קסון, ואין הוא פוטר את המטיף השחור משיקגו מאחריות למצב העניינים בינו ובין הקהילה היהודית.

"אבל עניין אחד ברור", אומר סטראוס. "ג'קסון עומד להיות המנהיג הדומיננטי, הבולט ביותר, של 12% מן האמריקאים, שהם שחורים ושל עוד מספר לא מבוטל של לבנים, שלא עשו חיל מבחינה כלכלית. בעצם אפשר להגיד שהוא יהיה המנ־היג העיקרי של השמאל האמריקאי ב־20 עד 30 השנה הבאות".

היוזמות מורשיה עם ג'קסון ההיה, אפוא, "שגיאה גדולה בשביל הקהילה היהודית", הוא מסכם. "אין זאת אומרת שצריך להסכים איתו על כינון מדינה פלשתינאית... צריך, לעשות זאת, לבדוק אם אין שותפות אינטרסים מסויימת בין ג'קסון ובין ליברלים לבנים". סטראוס מאמין, כי במלים אלו אפשר לתאר "חלק גדול, אם גם לא רוב היהודים" בארה"ב.

מן הטעם הזה נענה סטראוס פעמ־יים להזמנת ג'קסון והשתתף בשתי פגישות, שהיה בהן משום "דו שיח" בין יהודים לשחורים. פעם אחת, בתחילת החודש שעבר, היה סטראוס אחד מתוך פמלייתו של ג'קסון בשי־חה ארוכה עם שגריר ישראל בוואשי־נגטון, משה ארד.

בסוף החודש שעבר הצטרף סטראוס אל ג'קסון, אל ראש עיריית ניו־יורק אדוארד קוץ' ואל מושל מדינת ניו־יורק מאריו קואומו, בפיסגה פוליטית, שעוררה עניין ניכר בארה"ב, כשהיתה הדבר הקרוב ביותר להתפייסות בין ג'קסון לקוץ'.

פיטר סטראוס, איש עסקים עם עבר פוליטי, מנסה לקרב את ג'סי ג'קסון אל יהודי ארה"ב. הוא מזהיר מפני גזענות יהודית מול אנטישמיות שחורה

"הכשר לאנטישמי מושבע"

גם סטראוס שמע קולות של בי־קורת בקהילה היהודית. הוא אומר שקיבל כמות לא מבוטלת של מכתבי גידופים. כמה מנהיגים יהודים, הוא מספר, "אמרו לי שאני נותן הכשר לאנטישמי מושבע". הוא צוחק, כשהוא חוזר על מה שאמרה לו אשתו אלן: "אין ספק שאחרי כל זה תצטרך לעבוד הרבה, כדי לתקן את תדמיתך בעיני הקהילה היהודית".

סטראוס מוטרד מ"התפצלות הקו־טבים" בין היהודים ובין 25 מליון שחורים. "הבה נודה בזה, יש גזענות יהודית חבויה. לכולנו. וכיוצא בזה יש אנטישמיות אצל השחורים. הבעיה חמורה במיוחד בערים הגדולות". הוא מתכוון לניו־יורק, לשיקגו וללוס אנג'לס.

בשנה הבאה יהיו בכל השלוש בחירות לראשות העירייה, ואין זה מן הנמנע שבשתיים מן השלוש יתמודדו יהודים נגד שחורים: נגד קוץ' בניו־יורק עשוי להתמודד הנשיא השחור של רובע מנהטן, דייוויד דינקינס; ובל־וס אנג'לס יתמודד כנראה חבר מועצת העירייה היהודי, זאב יארוס־לאבסקי, נגד ראש העיר השחור, טום ברדלי.

בשיקאגו נרשמו השנה כמה מקרי־ות האנטישמיות הקיצוניות ביותר של השנים האחרונות. באחת מהן האשים פוליטיקאי שחור רופאים יהו־דיים, שהם מזריקים נגיפי איידס לוורידיהם של נערים שחורים.

ל"גזענות החבויה" אצל היהודים מוצא סטראוס שלושה ביטויים עיק־ריים: אחד מתמצה באמירה היהודית קצרת הרוח, "אנחנו הצלחנו, הם (השחורים) יכולים לעשות אותו דבר". שני משתקף ב"פחד, פשוט מאד פחד. נשים יהודיות זקנות יאחזו מייד במאביקה(?), אם ברחוב בברוקלין יתקרבו אליהן לפנות ערב שלושה נערים שחורים, אפילו יהיו הנערים האלה התלמידים המבריקים ביותר בבית הספר".

עניין שלישי, לדעת סטראוס, "הוא, אני חושש לומר, שמסורתנו, הורי האתיקה האוניברסאליסטית שלה, נוטה לזלזל באנשים: 'שוואר־צע', 'פולאק' (כינוי גנאי לפולני), ועל כל זה אתה מוסיף את ההבדלים הגז־עיים, והרי לך התמונה העגומה".

"אלוהים עוד לא גמר אותי"

על ג'קסון אומר סטראוס כי אין הוא "מומחה לענייני המזרח התיכון", והוא טעה לא פעם. "אבל אחד הדברים שמצאו חן בעיני ביותר אצלו, זה שהוא מאזין קשוב מאד. הלוא הוא העיד פעם על עצמו (בנאום היסטורי לפני ועידת המפלגה הדמו־קרטית, ב־1984), שאלוהים 'עדיין לא גמר אותי'. הוא אינו יצוק מאבן. הצל־חנו לשנות את דעתו על כמה עניינים".

כשהוא מתבקש לפרט את הענ־יינים, אומר סטראוס בהיסוס, כי "זה בייחוד עניין של הרגשה". הוא מזכיר מה שאמר ג'קסון מייד לאחר פגישת הפיסגה עם קוץ'. המנהיג השחור עשה פאראפראזה על נאום "יש לי חלום" של מרטין לותר קינג. קינג קיווה ליום, שבו "ישבו אלה עם אלה, נכדיהם של העבדים עם נכדיהם של בעלי העבדים".

כיוצא בזה, אמר ג'קסון, "הגיעה השעה שבניהם של ניצולי השואה ישבו עם נכדיהם של העבדים".

סטראוס מקווה שיתפי השנה הבאה, או השנה הבאה יהיו עוד של דו שיח בלתי פוסק.

מי ישמור על השומרים?

מאת יגאל עילם

בטקס הענקת תארי דוקטור לפילוסופיה ולמשפטים, באוניברסיטה העברית בירושלים, נשא שופט בית המשפט העליון, פרופ' אהרן ברק, דברים על שלטון החוק במשטר הדמוקרטי בכלל, ובישראל בפרט (הדברים התפרסמו ב"הארץ", 28.8.88, תחת הכותרת "הדמוקרטיה אינה שומ־רת על עצמה"). השופט ברק ניצל הזדמנות זאת כדי להש־מיע כמה רמזים חשובים על יישומם של עקרונות שלטון החוק במדינה דמוקרטית. ערכם העיוני של הדברים — על רקע כמה וכמה תופעות שליליות שהתגלו אצלנו ב־אחרונה — אינו מוטל בספק. אבל תוך כדי כך חשף השופט ברק יותר מטפח מיסודות פילוסופיית המשפט שלו, וכאן נכונה לקורא הביקורתי יותר משמץ אכזבה, אף דאגה.

א. שתי חולשות גדולות אני מוצא במאמרו של ברק: 1. לא אחת ולא שתיים נתפס השופט ברק לניסוח רשלני ונגרר אחרי קלישאות ריקות; 2. היסודות הפילוסופיים בתפיסת החוק והמשטר הדמוקרטי של ברק רעועים מדי וקשה לסמוך עליהם. אמנם אפשר לאתר את מקורותיהם ההיסטוריים, השיטתיים והלמדניים; אבל, ברוחה למה שמתרחש היום בענפים פילוסופיים רבים, ניכר בהם שעברו תהליך שחיקה ועמעום, אנמורפיה ממש, עד שהם טעונים בדק בית מודע.

ברק פותח בקביעה: "מקובל עלינו כי מדינת ישראל היא מדינת חוק, כלומר: מדינה שבה שולט עקרון שלטון החוק". זו קלישאה ריקה, עד כדי חשד. אצלנו אוהבים לחזור ולהשמיע אותה ברטט, כאילו היתה זו סיסמת השב־עה בטקס סיום של פלוגת טירונים. אבל זה ניסוח מאוסר לובי. ניסוח כזה עלול ליצור את הרושם כאילו תיתכן, מב־חינה מושגית או מעשית, מדינה שאיננה מדינת חוק, או כי ישראל צריכה להשתבח בכך שהיא מדינת חוק, או כי מבחינה זו בלבד יש איזה הבדל בין ישראל לבין הנדועה שבמדינות (גם המדינה הנאצית היתה מדינת חוק).

ב. ברק מבליט מיד ובצדק את שני ההיבטים של של־טון החוק — ההיבט הפורמאלי (את החוק צריך לקיים באשר הוא חוק), וההיבט המהותי (החוק עצמו צריך לעמוד בדרישות מסויימות כדי שיהיה ראוי לשמו). ברור להל־טין שיש קשר הדוק בין שני ההיבטים האלה, שאם לא כן לא היה אולי צורך בהיבט המהותי. שהרי בשביל לקיים את החוק די, לכאורה, בהיבט הפורמאלי הדורש את קיום החוק ויהי מה. אבל האמת היא, שההיבט הפורמאלי (עיקרון שלטון החוק באשר הוא חוק), אינו יכול להתקיים לבדו, והוא נשען על ההנחה שהתמלאו כבר התנאים שמעמיד ההיבט המהותי של החוק. לאמור: החוק אינו מתקיים מכח עצמו, אלא מכח כמה תנאים בסיסיים שהוא חייב למלא. החוק חייב לענות על כללי הצדק וה־קיום החברתי, וכללים אלה מתבססים על עקרונות קדושת חיי האדם, ריבונותו ושוויון ערכו (בדמות הפרט).

אפשר לנסח את הדברים ביתר חדות: להיבט הפורמאלי של החוק אין כל תוקף ללא קיום ההיבט המהותי; שאם לא כן היינו מגיעים למצב מפלצתי ובלתי אפשרי, שבו השלטון — גם אם זה שלטונה של כנופיית שודדים ורוצחים — יכול לכונן על עצמו באמצעות חוקים דרקוניים, ואף להשיג לגיטימיות לעצמו ולחוקיו בשם העיקרון הפורמאלי של שלטון החוק.

למרבה הצער, ברק אינו עומד כלל על הזיקה ההדוקה וההיררכית הזאת בין שני ההיבטים של שלטון החוק. ועל כן, כאשר הוא מטעים, כי לשלטון החוק משמעות כפולה — חוקיות השלטון והשלטת החוק — ועוד מוסיף וקובע, כי "שלטון החוק, במובנו זה, אינו קשור לטיב המש־טר, אלא לעיקרון של הסדר הציבורי", הוא נותן חיזוק לט־ענה, כי כל שלטון הוא שלטון חוקי ואין לערער עליו.

זו טענה מופרכת מיסודה, מנוגדת לעקרונות היסוד של הדמוקרטיה ושל שלטון החוק עצמו. שכן גם החוק זקוק ללגיטימציה ויש קריטריונים עקרוניים מהותיים שהחוק חייב לעמוד בהם.

ג. על כן אין לקבל את הניסוח הרשמי של ברק אודות ההיבט המהותי של שלטון החוק, כאילו זה היבט נוסף המצטרף להיבט הפורמאלי, וכאילו לא בא אלא לאזן במ־קצת את קשיות העיקרון הפורמאלי של החוק. אכן, "איזון" היא מילת המפתח בתפיסתו המשפטית של ברק. החוק הראוי על־פי ברק הוא "אותו חוק שיש בתוכו איזון נבון בין צרכיה של החברה לעצמאות מדינית, שוויון חברתי, התפתחות כלכלית וסדר פנימי מזה, לבין צרכיו של היחיד, חירותו האישית וכבודו כאדם, מזה".

גם כאן הניסוח רשלני וקלוש (מה פירוש הביטוי "צר־כיה של החברה לעצמאות מדינית, שוויון חברתי" וכו'?), וחשוב שהוא מסגיר גישה שטחית מדי לשאלות היסוד במתח שבין יחיד וחברה. החברה הרי אינה איזה יצור ממשי, אוטונומי, שיש לו קיום שקול לקיומם לבני אדם יחידים. במקום אחר, ברק עצמו כותב ש"החברה אינה קיי־מת לא למען עצמה, אלא למען יחידיה". משמע, אם אפשר בכלל לדבר על קיום החברה, הרי זה קיום כפוף לקיום היחידים המרכיבים אותה. ולאמיתו של דבר, מה שאנו קוראים "חברה" אינו אלא אותה מערכת שבה יכו־לים לחיות יחד יחידים רבים. הריבוי האנושי הוא היוצר את החברה, והפרט האנושי נזקק לקיומה של המערכת החברתית לצורך קיומו.

זה הבסיס ההגיוני, זו ההצדקה לעצם קיומה של החברה ולחיובים שהיא מטילה על היחיד. חיובים אלה יש להם הצדקה ותוקף בכל שהם מאפשרים ליותר יחידים לחיות יחד. היחיד האנושי כשלעצמו אינו צריך כל הצדקה לקיומו. אדרבה, קיומו הפרטי הוא קנה־המידה לאישורם והצדקתם של כל ההסדרים סביבו. אבל הוא אינו קיים לבדו, וקיומם של יחידים אחרים שקול ושווה לשלו. ומכאן הצורך בהסדר חברתי ובמערכת חוקים וכללים שי־אפשרו קיומם של כל היחידים האלה גם יחד.

יוצא מכאן שכל חברה וכל הסדר חברתי או מדיני ייב־חנו על־פי מידת הקיום והרווחה שהם מעניקים ליחידים המרכיבים אותם. היחיד האנושי הוא אבן־הפינה והוא קנה המידה לכל הסדר חברתי, ולא להיפך. גם כאן היחס בין היחיד לבין החברה אינו סימטרי, כי אם היררכי, אפילו אם גלוי וידוע שאין צד אחד יכול להתקיים בלי משנהו. בתפיסתו של השופט ברק הבחנה זו מיטשטשת לגמרי. החברה והמדינה מוצגות כמהויות עצמאיות, שקו־לות לבני האדם המרכיבים אותן, כאשר המשימה של "החוק הראוי" ושל השופט הנאור המפרש את החוק היא למצוא "איזון" נבון בין הצדדים השקולים. אין שחר לתפיסה הזאת, והיא גם טעונה פוטנציאל מסוכן, כפי שנראה בהמשך הדברים.

אידיאל האיזון

ד. בהיותו המיוחדת של השופט ברק אחרי אידיאל האי־זון מעלה בדמיון את תפיסתו המשפטית והמדינית של הוגה הדעות האנגלי, בן המאה ה־18, אדמונד בארק. הלה התגודד בין העולם הישן לבין העולם החדש, בין סימפטיה אוהדת כלפי המהפכה האמריקאית לבין אנטיפטיה וחרדה מפני המהפכה הצרפתית. דומה שגם השופט ברק חי בעו־לם דואלי. תפיסה דואלית של העולם עדיין אינה רעה כשלעצמה, ובמקרים רבים היא אף עשויה להבטיח פתי־חות וגמישות כלפי היסודות השונים המרכיבים את עול־מנו. אך במקרים רבים אחרים היא עשויה רק לכסות על התנהגות פשרנית ועל היסוסים מהכרעה במקום שצריך להכריע בין אחד לשני. לפעמים תפיסה דואלית היא רק צרות התמונקשות(?), או הצעת פתרון קלה ושטחית לבעיות מורכבות הטעונות הבהרה והכרעה. כזה הוא מצב הדברים, לדעתי, בהשקפתו הדואלית של ברק על הדמוקרטיה.

הקביעה כי מדינת ישראל היא מדינת חוק, כלומר: מדינה שבה שולט עקרון שלטון החוק, היא קלישאה ריקה, עד כדי חשד. אצלנו אוהבים לחזור ולהשמיע אותה ברטט, כאילו היתה זו סיסמת השבעה בטקס סיום של פלוגת טירונים. אבל לא תיתכן מדינה שאיננה מדינת חוק. גם המדינה הנאצית היתה מדינת חוק!

מהי דמוקרטיה על־פי ברק? "דמוקרטיה היא שלטון הרוב", ו"דמוקרטיה היא שלטון ערכי היסוד של צדק, חירות, שוויון וזכויות אדם". ועל כן "משטר דמוקרטי הוא איפוא איזון עדין בין שלטון הרוב לבין ערכי היסוד, שאותם יש להגשים במשטר דמוקרטי".

קודם כל, מי זה קבע שדמוקרטיה היא שלטון הרוב? קלישאה מוכרת זו אינה מתאימה לשופט עליון. דמוקר־טיה היא "שלטון העם" ועל פי תפיסת הדמוקרטיה של ימינו, "העם" כמו "החברה" אינו נתפס כיישות נפרדת מן היחידים המרכיבים אותו. הדמוקרטיה בנויה על ההנחה כי בני האדם, כיחידים, הם ריבונים והם מקימים ומקיימים את השלטון המדיני על סמך אמנה או הסכמה חברתית כביכול, ובאמצעות תהליך של בחירת נציגים והכרעה על־פי דעת הרוב. הנה כשם שלא יהיה זה מדוייק ואף לא נכון להגדיר את הדמוקרטיה כ"שלטון של נציגים", כך גם לא יהיה זה נכון להגדירה כ"שלטון הרוב". השלטון באמ־צעות נציגים והכרעה באמצעות הצבעת רוב אינן אלא שיטות וצורות פעולה של המשטר הדמוקראטי, ואין לערבב צורה במהות, ואין לתת לצורה יתרון על המהות (נטיה זו כבר גילינו אצל ברק בדיון על שני ההיבטים של החוק), אפילו שקיימת זיקה הדוקה ביניהן.

כיוון שדמוקרטיה איננה שלטון הרוב, אלא שלטון הנובע מכל היחידים שהם אזרחי המדינה, והוא מייצג את כולם ומכוון להבטיח את קיומם ולאפשר את פיתוח כשריהם ואת רווחתם — לא יתכן שתפיסת הדמוקרטיה תעניק לגיטימציה להחלטות רוב המתעלמות מצרכי המיעוט ומכוונות לדיכויו

כיוון שדמוקרטיה איננה שלטון הרוב, אלא שלטון הנו־בע מכל היחידים שהם אזרחי המדינה, והוא מייצג את כולם ומכוון להבטיח את קיומם ולאפשר את פיתוח כשרי־הם ואת רווחתם — לא יעלה על הדעת שתפיסת הדמוק־רטיה תעניק לגיטימציה להחלטות רוב המתעלמות מצרכי המיעוט ומכוונות לדיכויו. ההחלטות הלגיטימיות במשטר דמוקרטי הן אלו המבטיחות יחס שווה לכל האזר־חים במדינה, בכל העניינים המהותיים החיוניים להסדר החיים החברתיים המדיניים, ובלי לפגוע בזכויות היסוד של הפרט ובערכי היסוד של צדק, חירות ושוויון, שהם הערכים המסדירים במערכת הדמוקרטית.

ה. הבחנות אלו מיטשטשות לגמרי בהויות של ברק על הדמוקרטיה. לברק יש אמנם נוסחה מרגיעה בדבר "האיזון העדין" שצריך להתקיים בין שלטון הרוב לבין ערכי הי־סוד, ועל איזון זה מופקדים כנראה השופטים העליונים. אבל גם שופטים עליונים הם אנשים בשר ודם, המסוגלים לחולשה ובכייה למרות היצר כמו כל אדם. מי ערב לכך שבמדינה שבה הרוב עובר תהליכי התקרנפות ישכילו השופטים אף יחזיר להתעלם מן הלחץ החברתי והעממי וישפטו משפט אמת? מה מידת האימון שיכול אדם האמון על ערכי היסוד של הדמוקרטיה לתת בשופט שגזר מעצר המוד והמשיך על נאשמים, קודם שהתחיל משפטם וגם לאחר שנסתיימה חקירתם, רק משום שעל־פי שיקול דעתו הם נאשמים בהשתייכות לקבוצה שסברה את קווי ההוראות עם הקיום הלאומי?

איזה אמון יכול אני לרחוש לשופט ברק הקובע בהר־צאתו כי כשמדובר במדינת ישראל, "עלינו למצוא את האיזון הנכון והראוי לנו. איננו עם ככל העמים — לא לענ־יין הסיכונים האורבים לנו כיהודים מדינית, ולא לעניין הערך העליון שהמסורת שלנו מעניקה לאדם, לחירותו ולכבודו".

זו קלישאה ריקה ומסוכנת של השופט ברק, והיא טעונה הנבוה. בעיני היא גם שקרית. מכל מקום, היא ממ־טמטת(?) את הבסיס מתחת לכל ניסיון להעמיד את מערכת המשפט על קריטריונים אוניברסליים של צדק, חירות, שוויון ואמת. בהיעדר בסיס כזה אפשר לחזות את כללי אמנת ז'נבה לבני התנהגות בשטחים כבושים, ואפשר להתעלם מעקרונות המשפט הבינלאומי.

קלישאות מסוג זה הרי יכולים להשמיע, ואף משמ־יעים, שופטים המתפקדים גם במדינות טוטליטאריות, והם אף יכולים להצדיק את תיפקודם ואת המשטר המעוות שהם משרתים בנימוק שזה משטר וזו מערכת חוק המתאימים לתנאים המיוחדים של עמם.

אמנם איני סבור שמדינת ישראל היא מדינה כזאת, או שהשופט ברק היה מוכן לשתף פעולה עם משטר טוט־אליטרי; אך על יסוד תפיסתו אין שום אפשרות לעגון על ערכי היסוד של משטר הדמוקרטי ולפסול גילויים של משטר טוטאליטרי.

ביסוס רשלני

ו. מכה אנושה ממש מנחית השופט ברק על יסודות תפיסה הדמוקרטית, כאשר בסיום מאמרו הוא משמיע לנו את המשפטים הבאים: "כמובן, זכויות האדם אינן זכו־יות להיות מירשם לכיליון לאומי. זכויות היסוד של האדם אינן זכויות מוחלטות, הן זכויות יחסיות בלבד".

לי אין ספק שהשופט ברק אינו מתכוון למה שמשתמע מניסוח זה, שלא בא כנראה אלא להזכיר לנו שחירות אינה הפקרות וזכויות הפרט הן זכויות כל הפרטים. אבל ביסוס רשלני, במקרים רבים, מעיד על שחיקה רעיונית ומושגית אצל בעל הדברים וכוודאי עלול לגרום לשחיקה כזאת אצל אלה המקבלים את הדברים ממנו. בכלל, אסור להש־מיע משפט כמו "זכויות האדם אינן צריכות להיות מירשם לכיליון לאומי". זכויות האדם, בכל מקרה, אינן יכולות להיות מירשם לכיליון לאומי. איני יכול להעלות בדעתי שום מקרה ושום נסיבה שבה יוכל אדם לטעון, כי הוא רשאי לגרום לכיליונה של קבוצת אנשים על יסוד זכויות האדם. ולא צריך אפילו להיות שופט עליון בשביל להיות מסוגל להפריך מיד טיעון כזה ולקעקע אותו מן היסוד.

מדברי ברק עוד עלול להתקבל הרושם כי מה שנקרא "קיום לאומי" (מה זה? והאם אפשר להפריד בינו ובין קיומם של היחידים המרכיבים אותו) קודם לקיומם של היחידים ושל זכויות היסוד שלהם. אבל התפיסה הדמוקרטית, שגם ברק מחויב בה, טוענת ממש ההיפך, ושוב, יש כאן סדר היררכי בין הדברים, גם אם ברור שאי־אפשר לנתק את הזיקה בין הקיום הפרטי לבין הקיום הקיבוצי. ועל כן יש מידה של הטעייה בקביעה כי "זכויות האדם אינן זכויות מוחלטות". הן מוחלטות בהשוואה לכל זכות אחרת — של המדינה, החברה, התאגיד או כל גוף שהוא. הן מוחלטות, גם אם הגדרתן והרכבן עלולים להשתנות במשך הזמן, כפי שטענו, ובצדק, הפרשנים הרלטיביסטים והפוזיטיביס־טים של תורת המשפט. הן מוחלטות באותה מידה ובאותו אופן שבו החלטי הוא מעמדה של אקסיומה בכל תיאוריה מדעית, כל עוד היא תקפה ופועלת.

כאן מדובר באקסיומות של תורת הדמוקרטיה. הולדתן איננה נובעת מאיזה מקור מטאפיסי, אלא מתוקף דפוסי החשיבה הרציונלית שלנו, שהם דפוסים המכוונים ליצירת סדר, ואת הסדר הזה אנו יוצרים על־ידי הנחת עקרונות כללים מוצקים, שמהם ועל יסודם נוכל לגזור, להסביר ולהצדיק את פרטי המבנה המדיני וה־חברתי. כמובן שאין מדובר כאן בבחירה שרירותית של עקרונות היסוד. אלה נבחנו במשך הדורות, בכמה ובמעש באובים ומלווים ביסורים. הם מייצגים את תבונת הדורות, הם עשויים להתפתח ולהתרחב; אך יש בהם יסודות שלא נשתנו מאז הוקם התא החברתי האנושי הראשון. זכויות האדם הן אבני היסוד של החברה הדמוקרטית בימינו.

שום שופט ושום אדם אינם רשאים לנהוג בהם זרות ולהתייחס אליהן כאל זכויות "יחסיות" בלבד, בלי לחשוש לעירעור המבנה הדמוקרטי כולו. הרי גם על המשטר הד־מוקרטי אפשר לומר בצדק כי הוא משטר "יחסי". אבל במ־סגרת התיאוריה והפרקטיקה הדמוקרטית — זכויות האדם הן ערכים מוחלטים, ויש לתת לכך ביטוי מתאים בחוקת המדינה הדמוקרטית או במגילת היסוד שלה, ואין לסמוך רק על שיקול דעתם של המחוקקים הרגעיים או של השו־פטים, שביחס אליהם אפשר תמיד לחזור על שאלתו של הפילוסוף היווני: ומי ישמור על השומרים?

הצדק נראה בתוך חמש עד עשר דקות

מאת דן סגיר

מערכת המשפט בשטחים, ה מנוהלת על־ידי הפרקליטות הצבאית, בדומה למערכות אחרות של השליטה הישראלית, עומדת מאז תחילת האינתיפאדה במבחן הקשה ביותר בתולדותיה. מאז דצמבר נעצרו אלפי צעירים ערבים שהפגינו נגד הכיבוש הישראלי, רבים אחרים עצורים ללא משפט לתקופות של עד שישה חו־דשים (מעצרים המכונים בשם הצייטרלי "מינהליים"), בודדים מגור־שים ואחרים נענשים בהריסת ביתם.

הפעולות בתחום המשפטי לדיכוי ההתקוממות בשטחים נערכות על בסיס חוקי המימשל הצבאי ותקנותיו, בכפיפות להחלטות בג"ץ ולכללי המשפט הבינ"ל העוסקים בהחזקת שטח כבוש. על הולת עקרונות הצדק ושלטון החוק הישראלי בשטחים כתב השופט חיים כהן באחת מהחלטותיו האחרונות, לפני פרישתו לגימלאות: "מפקד האזור ופיקודיו שלוחי מדינת ישראל הם, ויהא אשר יהא המקום שבו הם עושים את שליחותם מצווים הם להנהג מנהג מדינתם, הוא מנהג מדינת חוק". אך מול אלה עומדת המ־ציאות בשטח המרמזת לתרגום שונה למושג "תהליך הולם של החוק".

חלק ניכר מהמעצרים בשטחים בחודשים האחרונים, הם כאלה המכונים בפינתה של הפרקליטות הצבאית "מעצרי שטח". המדובר במ־עצר משתתפי הפגנה שנעצרו ע"י החיילים שפיזרו אותה. המפגינים שנתפסים מובאים לתחנת המשטרה או למימשל הצבאי והם אמורים להימסר בהקדם לידי המשטרה לני־הול החקירה. חייל מוסמך לעצור אדם למשך 4 ימים ללא פקודת מעצר. קצין משטרה מוסמך להאריך את המ־עצר לעוד 7 ימים וקצין משטרה בכיר לעוד 7 ימים. בסה"כ ניתן להחזיק עצור בשטחים במשך 18 יום ללא פקודת מעצר ומבלי להביאו בפני גורם שיפוטי כלשהו.

עד 18 ימי מעצר

במהלך אותם 18 ימי המעצר יש להשלים את החקירה שכוללת בעיקר עדות החייל שעצר, וממצאי החקירה של העצור. ברוב המקרים מכחיש המ־פגין לחלוטין את הדברים שמיוחסים נגדו. לאחר סיום החקירה אשר לעתים גולשת מעבר לתקופה ה מותרת למעצר בלא שניתן צו להארכת מעצר של גורם שיפוטי, נמסר תיק החקירה לתובע הצבאי של הפרקליטות שמשרת באותו אזור. הלה מחליט אם בתיק יש די חומר להעמיד לדין אם לאו. כאשר מגיע העצור לעמוד בפני בית משפט צבאי צפויה לו התמודדות קשה בתחום דיני הראיות.

ב־1 בספטמבר השנה נכתבו במשפטו של נאסר איברהים אל־בר־מיל (21) בבית המשפט הצבאי ברמאללה. הלה הואשם שבתאריך 9/7/88 השתתף בהפגנה ויידוי אבנים על כוחות צה"ל במחנה הפלי־טים עיירה ליד בית לחם. המשפט התנהל בפני דן יחיד – שופט צבאי בקבע, רס"ן שמעון שטיין. סנגורו של הנאשם, עו"ד אוסמה עודה מבית לחם אמר בפתיחה שמרשו מכחיש את האמור בכתב האישום. עד התביעה המרכזי במשפט היה מג"ד מילואים מחיל התותחנים, סא"ל אורי אשל שהגיע מהקיבוץ בבגדים אזרחיים להעיד במספר משפטים של צעירים שנעצרו על ידו בשירות המילואים האחרון.

מג"ד המילואים תיאר את השת־לשלות ההפגנה שבה מדובר וסיכם: "התפיסה של הנאשם יחד עם עוד שני צעירים היתה בתוך חצר של בית, שאליו נמלטו". השופט: "האם אתה מזהה את הנאשם?" אשל: "עבר זמן מאז. אני לא יכול להתחייב לזהות לפי הפרצוף. לאחר שברחו אגפתי את הבורחים וזיהיתי אותם כאשר נכנסו לחצר, והתחבאו בתוך כך".

למרות זאת דחה השופט את הטע־נות הסנגור לקבלת העדות בנימוק שאין העד מסוגל לזהות ספציפית את מרשו, וכי עדותו היא על תפיסת מספר צעירים.

התובע ביקש מהעד להבהיר את מי ראה זורק אבנים. על כך השיב סא"ל אשל: "במשך חודש מילואים בבית לחם ראיתי הרבה זורקי אבנים. אני לא יכול להצביע על הנאשם ולומר שזיהיתי אותו בבירור כזורק אבנים. עצרתי אותו כאשר ברח והתחבא. היחידים שברחו הם אלה שזרקו אבנים". דו"ח המעצר נערך במימשל בית לחם כשעתיים לאחר האירוע והמג"ד חתם על הדו"ח שמילא קצין השלישות שלו, לאחר שחזר לבסיס. לקראת סוף היום שקל השופט את הדברים, וזיכה את המשך הדיון בתיק זה. העונש המירבי שקבוע בחוק במקרה כזה שניתן בפני דן יחיד הוא 5 שנות מאסר, אולם לדברי הפצ"ר ההנחיה לתובעים הצב־איים היא לדרוש 6־3 חודשי מאסר בפועל, תלוי בנסיבות המקרה. סנגורו של ברמיל, טוען שבמקרים שבהם לא נגרם נזק מקבלים הנאשמים ביידוי אבנים 10־7 חודשי מאסר, ואם נגרם נזק לרכוש צה"ל או שנפגע מישהו הם מקבלים בין שנה לשנה וחצי מאסר.

עדות מוכנה

הפרקליטה הערביה אולאן חרז, שליוותה אותי לביהמ"ש הצבאי ברמאללה העירה מספר הערות לגבי המשפט שבו נכחנו.

● עדות המג"ד בעצם מזכה את הנאשם, ולא ברור לה מדוע בכלל הוציאו אותו לבמה. לגבי עצם העדות ציינה שהעד היה הגון ומסר דברים כהוויתם. לדבריה עדות כזו היא די נדירה, ורוב עדי התביעה (חיילים ושוטרים) לא מהססים בנושא הזיהוי, גם אם ברור למדי שאינם יכולים לזכור או להבחין בין הצעירים הבודדים.

● דו"ח המעצר לא היה תקין. לא מולא מיד לאחר האירוע וכן כתב אותו מישהו אחר ולא הקצין העוצר בעצמו, אשר רק הוסיף את חתימתו.

● בעיית התרגום –במשפט זה (מעברית לערבית) אופיינית לכל בתי המשפט הצבאיים. התרגום אינו מקצועי והרבה מקים לא מבין הסנ־גור והן הנאשם את האמור במשפט.

● השופט הצבאי ניהל כאילו את התביעה. במהלך כל המשפט הנחה השופט את התובע לגבי הצעדים הבאים שהיה עליו לנקוט ולמעשה קשה היה להבחין בין השופט לתובע.

חרז מייצגת את עצורי האינתי־פאדה ללא הרבה אשליות לגבי האפשרויות שעומדות לרשותה במע־רכת המשפט הצבאית: "המשחק מכור. אנחנו רק משתתפים בהצגה, בכדי להראות שיש דמוקרטיה. יש סנגוריה ויש תביעה צבאית. ברור שישנן החלטות והנחיות מראש. כאשר אני מייצגת את הצעירים של האינתיפאדה אני בקונפליקט. מצד אחר אני יודעת שיש אי צדק בכל המשפטים המתנהלים והוו רק משחק. אולם אני מאמינה שאף כי אנו נמצאים בכיבוש, צריך לשמור על מינימום של זכויות אדם".

המקרה הקל – אך הנדיר באחרונה – הוא שבבית המשפט יחזור העצור על ההודאה שמסר עם מעצרו. במקרה זה הוא מקבל עונש קל יחסית, ומשפטו שאינו דורש כל הוכחות מסתיים במהירה. הפר־קליט הצבאי הראשי תא"ל אמנון סטראשנוב מודה בחצי פה, שלהודאה באשמה המקלה על המערכת, יש גמול כמעט מיידי – עונש קטן יותר. אולם ברוב המקרים, כתוצאה מלחץ חברתי בתנאי המעצר, וכן בשל המו־דעות הלאומית הגואה שנלווים למ־עשים השנים, מכחיש העצור את ההודאה הראשונית וטוען שנגבתה ממנו תחת לחץ. במשפטי הזוטא שמ־תנהלים לגבי קבילות ההודאה במש־פט, נדיר מאוד שהשופט הצבאי יכריע בעד הנאשם ונגד המערכת החוקרת.

השופט: אתה מזהה את הנאשם? המג"ד: עבר זמן מאז. אני לא יכול להתחייב לזהות לפי הפרצוף... אך היחידים שברחו הם אלה שזרקו אבנים. איך מתרגמים את המונח "תהליך הולם של החוק" בתשעת חודשי האינתיפאדה; איך עושים צדק עם אלפי מתקוממים ו'מעצרי שטח'

מעצרים מנהליים

ההנחיות למערכת השפיטה ה צבאית, אומר הפצ"ר ניתנות באמצ־עות התובעים הצבאיים ולא השופט הצבאי. לדבריו, שופטים צבאיים אינם מקבלים הנחיות ולא מקבלים פקודות, אולם פסיקתם אינה מנותקת מהמצב בשטח ומ"רוח המפקד". בנושא זה מתברר שישנו הבדל ניכר בין עצמאות שופטים צבאיים שהם אנשי קבע וקשורים בטבורם למערכת הפרקליטות הראשית, לבין שופטי מילואים המשתחררים משיקולי קידום ולחצים אחרים. היו שופטי מילואים אשר, כעדות עו"ד חרז – החליטו החלטות "מאוד אמיצות" לשחרר עצורים ואף לזכות נאשמים במקרים רבים.

הפרקליט הצבאי הראשי תא"ל אמנון סטרשנוב דוחה ביקורת אחרת על המשפטים הצבאיים: "אני תמיד נזכר שכשהתחיל כל העסק טענו נג־דנו שהמשפטים 'מהירים' ושאלו איפה הצדק. עתה באים לפרקליטות בטענות שהתהליך איטי והאנשים מח־כים זמן רב למשפט.

משפטים זה לא עניין של פרט נע. משפט יידוי אבנים שבו הנאשם מודה יכול להימשך 5–10 דקות. אם אינו מודה, יימשך תהליך ראיות הדיון שע־שוי להימשך זמן רב; כאשר שאלת המפתח היא זמינותם של עדי התבי־עה, שהם בדר"כ חיילים שהשתחררו או עברו עם יחידתם לגזרה אחרת". ב־ימים אלה ממתינים למשפט כ־1,000 איש ולדברי הפצ"ר אם המשפט לא מסתיים תוך זמן סביר, הם מש־תחררים, ובכל מקרה ישיבתם במעצר לפני המשפט מתקזזת בעונש שקיבלו.

עניין אחר הוא המעצרים המנה־ליים. ריבוי העצורים בחודשים הר־אשונים של האינתיפאדה והתארכות תור הממתינים למשפט – הרבה מעבר ליכולת טיפול סבירה של הפר־קליטות, גרם לשימוש בכלי משפטי אחר: המעצרים המינהליים. בחודש מארס השנה בוטל הצורך להביא עצור מינהלי בפני שופט תוך 96 שעות, ושלטונות הצבא יכלו לעצור מספר גדול ככל שירצו של עצורים לתקופה של עד 6 חודשים ללא כל ביקורת שיפוטית. בעקבות הביקורת שנשמעה על השימוש בצעד זה, יזם הפצ"ר ערכאת ערעור לעצורים מינהליים. על העצור לערער בעצמו בפני ועדת ערר והחלטותיה הן בב־חינת המלצה בלתי מחייבת למפקד הצבאי. גורמי ביטחון רואים במעצר המינהלי את אחד המכשירים היעי־לים ביותר, לטיפול במהומות ולזכות המעצרים הללו נזקף חלק מהשקט היחסי ששורר בשטחים באחרונה.

ההחלטה הסופית על הוצאת צו מעצר מינהלי והחתימה עליו היא של אלוף הפיקוד שבו מתגורר העצור – לאחר קבלת המלצה לכך מכוחות הביטחון.

תיק החקירה של העצור מוגש לב־חינת היועץ המשפטי של האזור (בדרג אל"מ ובעזה סא"ל). הלה בוחן את הראיות כנגד החשוד ומחליט אם די בהן למעצר מינהלי, או שמא יש להעמיד את החשוד לדין רגיל. סטרשנוב מדגיש שהוא מנחה את היו־עצים המשפטיים שכל מי שיש לגביו חומר שניתן להגישו לביהמ"ש, שיועמד לדין. לדבריו מעצרים מינה־ליים מופעלים בעיקר כנגד מי שנ־חשבים מסיתים, ואשר לא ניתן לחש־וף את חומר הראיות נגדם, בעיקר בשל הדרכים שאלה הושגו, ולא כתחליף להעמדה לדין. אולם מן ההיקף הגדול של המעצרים ללא משפט ומשיחות עם גורמים הקשורים למערכת המשפט נראה כי קיים קושי להבחין בין האשמות נגד עצורים מינהליים לבין כאלו שמועמדים לדין על אותן עבירות.

למרות דברי הפצ"ר לגבי שיקול הדעת שניתן בנושא זה ליועצים המשפטיים שלו, בפועל, ההחלטה לגבי צווי מעצר מינהלי, היא בעיקר של השב"כ בתיאום עם האלוף. חתימת היועץ המשפטי של הפרק־ליטות על הצו היא ברוב המקרים אוטומטית ומטרותיה פורמליות ב־עיקר.

הפצ"ר מסרב להתייחס, בהקשר למעצרים המינהליים, גירושים, הר־יסת בתים או כל צעד אחר הנוגע לטיפול באירועים בשטחים במונחים ערכיים של "חוק ראוי" או "לא ראוי". הערכות אלו לדבריו הן סובי־קטיביות ואילו הוא פועל במסגרת החוק המצוי בלבד. בכל מקרה ברור הוא שהמעצרים המינהליים, או בשמם המדויק יותר, מעצרים ללא משפט הינם אחד ממכשירי השליטה הנוחים ביותר והקלים לשימוש מב־חינת השלטון הצבאי.

תהליך קבלת ההחלטות לגבי גירוש תושב השטחים, דומה בעיקרו לזה של מעצר מינהלי בהבדל אחד: הגירושים נעשים עדיין במספרים קטנים.

תקנות לשעת חירום

המגורשים הם בדר"כ פעילים מרכ־זיים המזוהים על כך באספסת בק־פידה ע"י כוחות הביטחון. הראיות מוצגות בפני האלוף (מרכז או דרום) אשר חותם בסופו של דבר על צו הגירוש. חלק ניכר מהמגורשים הם מחבלים לשעבר ששוחררו בעיסקת ג'יבריל, ואשר היו במעצר מינהלי, או נמצאים בו. הבסיס החוקי לגירושים מבחינת המשפט הפנימי הן התקנות לשעת חירום. לגבי המשפט הבינ"ל טוענים רוב המומחים שהגירושים סותרים את אמנת ז'נווה. בצה"ל מקבלים את הגרסה שאמנה זו שהחוק הבינ"ל אוסר גירושים המוניים משטח כבוש, אולם מתיר גירוש מסיתים בו־דדים. בכל מקרה, המשפט הפנימי גובר והחשוב מכל: הגירושים עומדים במבחן בג"ץ.

ההחלטה על הריסת בית או אטימתו מתקבלת ע"י אלוף הפיקוד או מפקד האזור. בטרם מבוצעת פעו־לת ענישה זו, יש צורך לקבל, אומר הפצ"ר, חוות דעת משפטית של היו־עץ המשפטי של האזור. סטרשנוב מד־גיש "אנחנו לא אומרים אם להרוס בית או לא להרוס אותו. חוות הדעת אומרת האם יש קרקע מתקנה מספיק כדי לנקוט בעונש הרתעתי מסוג זה כלפי אותו אדם". בהחלטה זו, האלוף/המפקד יושב למעשה על כס המשפט. עונש זה ננקט בהתאם לתקנות לשעת חרום (תקנה 119) שקובעת שמקום ממנו נזרק בקבוק תבערה או אדם זורק בקבוק תבערה, או ירה, ניתן להרוס את ביתו. "צה"ל לא הורס בית של מיידי אבנים.

בעבר היו מפוצצים בתים של מחבלים שנאשמו ברצח או ניסיון לרצח. היום מאחר שתופעת זריקת בקבוקי התבערה נפוצה, הוחלט שגם על כך ניתן להרוס בית".

פעולות הפרקליטות הצבאית בש־טחים, בדומה לפעולות כל יחידות צה"ל האחרות שם, צריכות להיבחן לאור הסיטואציה הכוללת של ה־כיבוש השליטה הנמשכים 21 שנה. הכלים המשפטיים שהורישו לנו הבר־יטים (תקנות ההגנה לשעת חרום 1945) לשליטה צבאית, הם נושא נכבד (ועגום) לדיון וויכוח משפטי הציבורי, אך כל עוד הם קיימים, קשה לבוא בטענות נגד הצבא שמשתמש בהם.

4,500 הועמדו לדין – 120 זוכו

● המספר הכולל של העצורים הערבים בתחילת ספטמבר: כ־5,400
● מספר העצורים ללא משפט (מינהליים): כ־2,500
● מספר העצורים השפוטים: 535
● מספר העצורים הממתינים למשפט: 1,400־1,300
● מספר העצורים בחקירה: כ־900
● מאז דצמבר '87 הועמדו לדין כ־4,500 נאשמים
● מספר המשפטים שהסתיימו: 3,500
● מספר הזיכויים בבתי משפט צבאיים בשטחים: 120
● מול למעלה מ־3,000 מעצרים מינהליים הוגשו כ־2,200 עררים ל"ועדות ערר"
● אחוז הערעורים שהתקבלו: כ־25% (קיצורי תקופה וביטול הצו)
● מספר צווי הגירוש שהוצאו: 56
● מספר הגירושים בפועל מאז דצמבר '87: 32
● הריסת בתים ואטימתם: למעלה מ־80 (נתון לא רשמי)

הערות:
★ הנתונים נכונים לתחילת חודש ספטמבר 1988
★ רוב הנתונים נמסרו ע"י הפרקליטות הצבאית הראשית

הודעת דובר צה"ל: בשבת בוצעו מעצרים בהיקף נרחב ביש"ע. החתימה על צו מעצר מינהלי – כמעט אוטומטית. תצלום: דובר צה"ל

ערב חג בבית הכנסת נוז'יק בוורשה. אולי יתרחש נס ויגיעו תיירים להשלמת המניין. תצלום: עודי סרן

שלוש שעות מאושוויץ

מאת שלמה שמיר

שבת נחמה בבית הכנסת נוז'יק בוורשה היתה שבת ללא נחמה. ליל שבת בבית כנסת היחיד שנותר לפליטה מבין מאות בתי הכנסת, בתי המדרש והשטיבלעך שגדשו עיר זאת לפני מלחמת העולם השניה, ואין מניין יהודים לתפילה. חמישה יהודים מקומיים ושלושה תיירים תולים עינ־יים מייחלות בדלת – אולי יתרחש נס ויגיעו שני יהודים להשלמת המניין. חמשת היהודים המקומיים אינם מתרג־שים וכל אחד מהם מתחיל להתפלל ביחידות. הם זוכרים כי יהודי וארשה אף פעם לא פונקו במעשי נסים ונ־ראים כמי שלמדו לקבל כל מצוקה בשוויון נפש.

בית הכנסת נבנה בראשית המאה בעזרת תרומתו של גביר הוורשאי בשם נוז'יק. הבניין העתיק ניצב בר־חוב טוואדה פינת גז'יבובסקי – אזור שהיה בעבר מרכזה של וארשה היהודית.

"לפני המלחמה", מספר אחד המתפללים, "לא נראה גוי בסביבה זאת". הנאצים שהרסו את כל בתי הכ־נסת והתפילה בעיר הכבושה, התירו על תילו את בית הכנסת נוז'יק. מפקד יחידת פרשים נאצית הפך את המבנה המרווח לאורווה, ולכן לא נגעו בו לרעה. לאחר המלחמה שופץ ושוחזר בית הכנסת בעזרת הממשלה. "כך בדיוק נראה בית הכנסת לפני המלחמה", מעיד יהודי מקומי. "אבל יהודי טוואדה איננם", הוא מוסיף בכבישות.

למחרת בבוקר מתכנסים בבית הכנסת כשלושה מניינים, רובם יהו־דים מקומיים ומיעוטם אמריקאים פעילי הג'וינט, המסיירים בפולין. מעזרת הנשים מציצות להיכל כמה קשישות.

המקומיים מגיעים כשתיקים בי־דיהם. הם בדרכם לעבודה וסרו לבית הכנסת לומר קדיש. גבר רחב־כתפיים ומשופם מסתובב בין המתפללים ושואל אם הם מעוניינים בעיתון. אחרים מהמקומיים, הרגילים כנראה לשירותיו, תוקעים בכף ידו מטבעות, והוא מניח על מושבם את עיתון הבו־קר הטרי. תיירים מקבלים מידי הגבאי סידור מודפס.

למקומיים הוא מגיש נוסח מצולם של תפילות השבת. החזן מתפלל בה־ברה אשכנזית ותפילתו רהוטה. היהו־די העומד לידי מרבה מידע ומספר כי אשתו של החזן איננה יהודיה. הוא מצביע על יהודי אחר, החגור באבנט ומתפלל בדבקות. "גם הוא חי עם אשה לא יהודיה", הוא אומר באידיש הוארשאית עסיסית.

חיזוק מהרבי מלובביץ'

בין התיירים שני צעירים, חסידי הרבי מלובביץ', שהגיעו לוארשה מברוקלין. הם שלוחי הרבי ועליהם לחפש יהודים ולהחזירם למקורות. את השניים פגשתי במעלית של בית המלון "פורום". לשאלותי הם משיבים בהתחמקות ואינם מוכנים לספר מה בדיוק הם עושים בוארשה. אחד מהם מתכבד בקריאת התורה. השני נושא דרשה קצרה באידיש במבטא ברוקליני מודגש. המקומיים מקיפים את הבימה ומלעיגים כל מלה. לאחר התפילה מוז־מנים המתפללים לקידוש, הנערך בחדר מרווח בקומה השניה. החסיד הצעיר שולף בקבוק וודקה ומכריז כי קיבל את הבקבוק מהרבי. את המשקה הוא מחלק בכוסות פלסטיק קטנות. המתפללים נרגשים לטעום מהמשקה שהרבי שלח. קריאות "לחיים" מ־הדהדות בחדר ואף הנשים מרימות את הכוסות וקוראות "לחיים". רגע של קורת רוח ונחת לקומץ היהודים.

אחד המתפללים, שהתחבבתי עליו בזכות שליטתי באידיש בניב ה־וארשאי, מטייל איתי לאחר התפילה ברחובות, דבר הרחוב היום התמבאצות מיוחד. 350 אלף יהודים חיו בעיר לפני מלחמת העולם השניה, ו־וארשה היתה הקהילה היהודית הגדולה ביותר באירופה. העיר נהרסה לגמרי ונבנתה מחדש.

בגללי הזכנות הרשים ורוב הבני־נים הם בתי מגורים ענקיים וחד־גוניים. פה ושם נראה בניין עתיק שלא חרב. הרחובות בהם התרכזו יהו־די העיר לפני המלחמה, שינו צורה. אם בגלל קרות השיקום או מתוך רצון

לא נותר זכר לישוב היהודי הגדול ולחיים היהודיים התוססים שהתקיימו משך מאות שנים בוארשה. רק שלטי הרחובות של פעם נותרו – טוואדה, נאלווקי, מילא, גז'יבובסקי, קרוכמלנה, גנשה, פרשלקוסקה.

היהודי המלווה אותי מצביע על בניין מגורים זה או אחר: "כאן עמד בית הכנסת טלומצקה הגדול והמ־פואר, שהנאצים פוצצו", "כאן היה בית המסחר הענק של פריבס מעשירי וארשה", "במקום זה היה בית תפילה ידוע של חסידי גור". גם האזור שבו שכן הגטו שוקם ונבנו עליו בתי מגו־רים ענקיים. במרכזו של פארק קטן ניצבת אנדרטה לזכר לוחמי הגטו, ולא הרחק משם, באמצע רחוב מילא, הוקם תל גבוה לציון המקום בו היה מפקד המחתרת היהודית מרדכי אני־לביץ'. המקום היחיד שנשמר כאתר זיכרון הוא האומשלאגפלאץ, שבו ריכזו יהודי העיר ומשם נשלחו למחנה ההשמדה טרבלינקה. ליד הקיר הדליק מישהו נרות. בשמה הנר פרחים מונח על רצפת האבן.

סמוך לאתר, בניין בו נכלאו יהו־דים ומולו הבניין בו שכנה מיפקדת הגסטאפו. ליד החנות אוטובוס משוח־חות שתי נשים בקול רם, גבר מוביל כלב לטיול, שני שיכורים מתגודדים ואחד מהם מקיא על קיר בניין מפקדת הגסטאפו.

שבת אחר הצהרים בוארשה היהו־דית בלי יהודים. פתאום מתחוורים ממדי החורבן.

אפלולית שולטת בהיכל היפה של בית הכנסת נוז'יק. חמשת היהודים, המגדירים עצמם "שומרי הגחלת", משיחים את מר ליבם. אחד מהם קובל על כך, שהאחראים על בית הכנסת ועל צרכי הדת הם פקידי ועד הקהי־לה שאינם דתיים, ומשום כך, לא נעשה מאומה כדי לעודד יותר יהו־דים לבקר בבית הכנסת. השני מתרעם על כך שדווקא בעונת תיי־רות החליט הוועד לסגור למשך חו־דשיים את המסעדה הכשרה הפועלת ליד בית הכנסת. אחר טוען כי ראשי הוועד אינם מגלים את סעיפי ההוצאות של התקציב השנתי שהם מקבלים מהג'וינט. מניין בבית הכנ־סת אין – אבל יצר המחלוקת והפילוג חי וקיים.

מדוע אינם עוזבים את פולין? אני שואל. התשובות חמקניות. אחד מהם, שלו בת המתגוררת ברמת־גן, מסביר כי הוא זקן מדי להתחיל חיים חדשים במדינה זרה. השני מספר כי לפני שנים שהה בישראל שנה והתגורר בקריית־טבעון, אך לא נקלט והחליט לשוב לוארשה. יהודי נמוך קומה חוזר ואומר, כי הוא ממתין לס־כום כסף שקרובו בניו־יורק הבטיח לשלוח לו ואז יעזוב את וארשה. לדבריהם, הם אינם נתקלים בגילויי אנטישמיות ושכניהם מתייחסים א־ליהם בכבוד. אך שעות אחדות לאחר מכן, כאשר הגבאי בא לבית המלון כדי לגבות תרומה לבית הכנסת, הוא נראה מפוחד ועצבני בין הקהל שמילא את אכסדרת המלון.

איש אינו יודע את מספר היהודים המתגוררים בוארשה. האומדן נע בין שלושת אלפים לחמשת אלפים. יש הנוקבים מספר גדול יותר. נאמר לי כי מרבית היהודים חוששים לחשוף את מוצאם ומעדיפים ששכניהם או עמיתיהם במקומות העבודה לא ידעו את זהותם. בלי שיאמרו זאת בגלוי, נראה שבקומץ היהודים מקנן פחד מהאנטישמיות המסורתית של הפולנים, והם משתדלים לשמור על "פרופיל נמוך". יחד עם זאת הם משבחים את יחס הממשלה ורבים מהם מתקיימים מקצבאות ממשל־תיות המעניקות להם כגימלאים או כפרטיזנים לשעבר.

ליל שבת בבית כנסת שנותר לפליטה בוארשה ואין מניין לתפילה. החזן מתפלל בהברה אשכנזית ותפילתו רהוטה. היהודי העומד לידי מספר באידיש וראשאית עסיסית שאשתו של החזן איננה יהודיה

סיור בבתי־עלמין

בחודשי הקיץ מוצפת וארשה בק־בוצות של יהודים, רובם חסידים מארצות הברית הבאים לפקוד קברי אדמו"רים וצדיקים. באחרונה גברה תנועת התיירות בישראל לפולין ותי־ירים ישראלים ממלאים את בית המלון "פורום". הסיור בעיירות הוא מרכזו והפיצוי לכך הוא מזג האוויר, שאף בעיצומו של הקיץ הוא נוח ונעים. מהעיירות, בהן התגוררו בעבר מגדולי האדמו"רים ושאליהן נהרו לפני המלחמה רבבות חסידים, לא נותר זכר מעברן היהודי. ברבות מהן נהרסו כליל בתי הקברות. אחדים מבתי העלמין היהודיים העתיקים שוקמו באישור ממשלת פולין וב־סיועם של נדבנים מאמריקה. אך יו־דעי־דבר טוענים כי אותרים מהאתרים ששוקמו ושעליהם מצביעים כמקום קבורתם של אדמו"רים מפורסמים אינם מדויקים וציון הקברים נקבע על סמך עדויות מפוקפקות. בניו־יורק נפתחו באחרונה משרדי נסיעות המארגנים סיורים בקברות אדמו"רים וצדיקים בפולין.

המורים העיקריים מורי התיירים הם נהגי המוניות בוארשה, שהתמחו בסיורים בעיירות ויודעים את מקום בתי העלמין. הנהגים מבקשים מהחסידים תשלום בדולרים, ובסיור של יום בכמה עיירות בסביבת וארשה הם מרוויחים סכום נאה.

כאשר ביקשתי מהנהג שיוביל אותי לעיירה גור, הוא נעץ בי מבט תמה. רק כאשר נקבתי בשמה הפולני של העיירה, גורא קאלווריה, הוא התניע את המכונית. לאחר נסיעה קצרה הגענו לגור. הנהג, שנראה כמי שעשה את הדרך פעמים רבות, הוביל אותי לבניין ששימש עד פרוץ המלחמה כבית המדרש של אדמו"רי גור.

בניין האבן משמש היום כמחסן לרהיטים. בבניין הסמוך שכנה דירתו של הרבי מגור. בחצר הענקית, בה היו בעבר מצטופפים אלפי חסידים, שיחקו ילדים. נזכרתי בסיפורים ששמעתי פעמים אינספור מאבי, שהיה חתנו של אחי האדמו"ר השני בשושלת גור, על האדמו"ר רבי אברהם מרדכי שבליל חג השבועות היה נוהג לצאת למרפסת ביתו כדי שהמוני החסידים בחצר יוכלו לר־אותו. במרפסת גדלים עתה פרחים אדומים וראשו של פולני צעיר הציץ מחלון דירת הרבי וחייך אליי. איני בטוח אם לא היה זה חיוך של שמחה לאיד.

רק לאחר שעזבתי את המקום, נזכרתי שלא התכבשתי במצלמה. אבי היה ודאי כועס לו הבאתי לו צי־לום מבית המדרש השומם. כיצד יכו־לים לחשוב על מצלמה כשעומדים במקום כזה, היה אבי תמה. הנהג כב־שיך לביתו של יהודי המחזיק ברשותו את המפתחות לבית העלמין העתיק בגור. כאן טמונים, זה ליד זה, מייסד שושלת גור האדמו"ר הראשון רבי יצחק מאיר, ונכדו רבי אריה לייב, האדמו"ר השני. לאחר המלחמה שוקמו שני הקברים. היהודי המחזיק במפתחות הוא פליקס קארפבאום ול־דבריו מתגוררים כיום בעיירה עוד שני יהודים. קארפבאום הוא יליד גור והתפרנס ממטע של תפוחי־עץ. הוא מספר בהתלהבות על עברה היהודי של גור ועל הימים שבהם המוני חסי־דים גדשו את העיירה בימי שבת וחגים. העיירה עצמה נראית כיום ענייה ועזובה.

מרבית הבתים הם מבני אבן חד־שים והעשבים נראים נינוחים. ברח־וב הראשי שוכן בסיס צבאי גדול וחיילים ברובים מכודנים ניצבים ליד השער.

לאחר טיול בחוצות וארשה המיותמת מיהודיה, בסיורים בעיירות מפורסמות שאין בהן זכר לעברן ה־יהודי ושהות של שעות אחדות בב־תנות המוות אושוויץ ובירקנאו – אין תחושה הקלה גדולה יותר כאשר ההתרוממות על מושב במטוס אל על הטס לתל־אביב. כחצי שעה לאחר ההמראה מנמל התעופה של וארשה חג המטוס מעל קרקוב, הסמוכה לאושוויץ. שלוש שעות טיסה נוספות המטוס נוחת בנמל התעופה בן־גור־יון. שלוש שעות מאושוויץ לתל־אביב היהודית. שלוש שעות שאיחרו בחמישים שנה.

ההיסטוריה – מה אפשר ללמוד ממנה ומה לא

מאת ירח טל

הדיון בנושא זה, שנערך לפני כעשרה ימים ב"בית אריאלה" בת"א, התנהל על מי־מנוחות, למעט קריאות־ביניים מעטות. הוא סיכם סדרה של הרצאות שבועיות, שנוהלו במשך שנה על־ידי אברהם בורג ואלעזר שטורם. הדיון נבע מספרה של ברברה טוכמן "מצעד האיוולת".

הרכב משתתפי הדיון היה צריך להבטיח "אקשן": פרופ' ישראל אלדד (שייב), מצד אחד, וד"ר מאיר פעיל, מן הצד השני, וביניהם המנחה פרופ' יעקב שביט, ד"ר ישראל ברטל ופרופ' מיכאל הד. למעשה, לכלל פולמוס הגיע לא הגיעו המשתתפים, להוציא ניצוצות שהתעוממו פה ושם, בעיקר עקב דברי מאותם שהשמיע פרופ' אלדד.

רוב משתתפי פורום הדיון הסכימו, כי אין "לקח היסטורי". "בעיקרו של דבר, אי אפשר ללמוד מן ההיסטוריה" במובן הפש־טני של הפקת לקחים והסקת מסקנות אופרטיביות", פתח פרופ' הד מהאוניברסיטה העברית. "יש לכך, לדעתו, שני טעמים עיקריים: הראשון עקרוני, "פילוסופי", הנובע מאופיה של הדיסציפלינה ההיסטורית. בהבדל ממדעי הטבע, אי־אפשר לנסח "חוקים" על־פיהם פועלת ההיסטוריה, או ביתר דיוק, ההוויה האנושית לאורך ההיסטוריה. יש מספר אינסופי כמעט של גורמים המשפיעים על ההתנהגות האנושית, והאדם הוא יצור חופשי, שאי־אפשר לחזות מראש את התנהגותו בכל מצב, אלא רק לנ־סות להסביר אותה לאחר מעשה.

הטעם השני הוא "אידאולוגי". מאז המהפכה הצרפתית – המשיך ואמר פרופ' הד – הפכה ההיסטוריה, במידה רבה, לבית־הדין העליון שעל־פיו נש־פטות אידאולוגיות, תנועות חברתיות ותנועות לאומיות. הן הסוציאליזם והן הלאומיות מבססים את האידאולו־גיות שלהם על ההיסטוריה. "צדק הי־סטורי", "זכויות היסטוריות", "מהל־כה ההכרחי של ההיסטוריה", ואפילו "שר ההיסטוריה", הם ביטויים שכמ־עט שגו ושבו, גם בחברה שלנו, בישראל".

אידן, היטלר ונאצר

"דווקא מפני שכל אידאולוגיה מבקשת למצוא את צידוקה בהיסטו־ריה, אי־אפשר ללמוד מן ההיסטוריה לקח ספציפי שיהיה משוחרר מהנ־חות־יסוד ערכיות, אידאולוגיות או פוליטיות", הדגיש פרופ' הד. הנ־סיונות ללמוד מן ההיסטוריה נחלו לא אחת כישלון חרוץ. כדוגמה ל"מצעד האיוולת" שבהיסטוריה, הביא פרופ' הד את מבצע "מוסקטיר" (סואץ) של בריטניה וצרפת ב־1956. מקמילן מספר בזכרונותיו, שבעיניו ובעיני אידן, הלאמת התעלה ע"י נאצר היתה דומה להתנהגותו של היטלר על חבל הסודטים ב־1938. משום כך, הם גמרו אומר לא לחזור שוב לתוקן. התוצאה של "לקח היסטו־רי" זה היתה קטסטרופה מבחינת ברי־טניה, מפני שנאצר לא היה היטלר ותהליך הדה־קולוניזציה בשנות החמישים היה שונה לגמרי ממדיניות הפיוס של שנות השלושים.

לדעת הד, ההיסטוריה מלמדת אותנו להכיר ברב־גוניות של המצי־אות האנושית, בקיומן של חברות שו־נות, ומכאן שלימוד ההיסטוריה מחנך אותנו למידה של פתיחות וסובלנות כלפי הזר והשונה מאיתנו, גם אם אין אנו מסכימים איתו (משפט זה הרגיז את פרופ' אלדד, שהבין כי הוא מכוון לפלשתינאים).

הויכוח האידאולוגי בארץ היום בשאלות הרגישות ביותר, היה שונה אם היו עושים פחות שימוש "אידאו־לוגי" בהיסטוריה, ויותר רגישות לרב־גוניות שבהוויה האנושית, הן הישראלית והן בזהויות עמן היא מצויה בעימות, טען הד.

היסטוריה סובייקטיבית

לדידו של פרופ' אלדד, אפשר וצריך ללמוד מן ההיסטוריה, אבל רק מאותם אירועים שיכולים לחזק את הציונות. למשל, יציאת מצרים, שיבת ציון וחורבן הבית. לדבריו, עמד על המשמעויות החוקיות. ההיסטוריה כשערך את עיתון "דברי הימים", שהיה ניסיון להביא במתכונת של עי־תון יומי את חדשות העבר בניסוח עי־תונאי, עם כותרות ושימוש במונחים אקטואליים כמו: אינתפלציה, קומוניזם וכדומה. "את ההיסטוריה אני רואה בפרספקטיבה שלי. אני סובייקטיבי. אני גם רואה אותה כפי שאני חושב שהעתיד שלי צריך לראותה. לא צריך לסלף עובדות, אך יש לראותן בפרספקטיבה היסטורית."

פרופ' אלדד מציע לעשות שימוש בהיסטוריה בשתי דרכים: בדרך האנ־אלוגיות ובדרך הסיבתיות. על־פי האנאלוגיות, בלפור שווה לכורש; אחד העם כמוהו כעזרא וחיים ויצמן – נחמיה. ובאשר לסיבתיות: "אנו פרי ההיסטוריה, לטוב ולרע". בלי יציאת מצרים לא היה מתהווה עם ישראל. בלי השואה לא היתה קמה מדינת ישראל.

"זכויות היסטוריות"

ד"ר ישראל ברטל, מהחוג להיסטו־ריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית, העורך מתביעות "קתדרה" לחקר תולדות א"י וישובה, שותף לדעתו של פרופ' הד שלא ניתן ללמוד מן ההיסטוריה: "הטענה כי ההיסטוריה מלמדת אותנו, הנשמעת לעתים קרובות בפי פוליטיקאים, מורים ועסקנים, מפוקפקת ביותר. כל אדם, קבוצה או זרם תבונתי יוצרים לעצמם את דימוי העבר כפי שהם מבינים ומשחזרים אותו. לפיכך, יותר משאפשר ללמוד מן ההיס־טוריה על ההיסטוריה, ניתן ללמוד ממנה על כותביה וחוקריה".

הטענה הכמעט־קלאסית שישראל צפויה לקץ הדומה לזה של מדינת הצלבנים, אינה תקפה יותר או פחות מן הטענה כי מדינת היהודים בימי החשמונאים מלמדת משהו לגבי המדיניות הרצויה לישראל כיום. יתירה מכך, הטענה כי ההיסטוריה מלמדת על המהלכים הרצויים לעתיד, יש בה סכנות: גלישה להתנהגות אידיאוגי־אלית, נטיה לזהות בטעות שלבים וטיפוסים של מאורעות ותהליכים, ניסיון מודע ולא־מודע לשכתב את ההווה לפי עבר מדומה, או את העבר על־פי המבוקש בהווה".

אכן, לתודעת העבר כוח אדיר בת־נועות פוליטיות, אך ההיסטוריון אינו יכול לקבל את הדימוי שיוצרו בני זמנו על העבר כמקור לקקים, ביודעו כי עבר זה נוצר במוחם של הנזקקים לו. אין תימה, שככל שהוא פוליטי הוא קיצוני יותר, כך התנגדו לראיית ההיסטוריה. בעניין יחסי וסובייקטיבי גדולה יותר. "מה מסוכן יותר לאמונה מוחלטת, ולדבקות ברע־יון, לאומי, מעמדי או אחר, מאשר דיון פתוח וביקורתי בעבר?" הקשה ד"ר ברטל במחלו לעבר פרופ' אלדד.

רוב משתתפי הרב־שיח שנערך לפני כעשרה ימים ב"בית אריאלה" הסכימו כי המושג "לקח היסטורי" הוא בעצם פיקציה הוטאת לתחום, וכל מטרתה להצדיק אידאולוגיות פוליטיות

ייחוד ההיסטוריה הצבאית

ד"ר מאיר פעיל, היסטוריון צבאי, מוצא שדווקא בתחום הצבאי אפשר וצריך ללמוד מן ההיסטוריה, אולם את המצוות שהמקצוע הצבאי מחייב בכל עם, אומה ודור, היא להסתכל באורח בסבלנות שכלתנית ולא לתת לשנאה עיוורת (וגם לא לאהבה עיוו־רת) לטשטש את החשיבה ההגיונית.

פרופ' יעקב שביט גורס כי לקחים היסטוריים ניתן אולי ליישם בתחו־מים פרגמטיים באופן, כמו כלכלה לקח מפולת הבורסה ב־1929. אולם לא ניתן, לדעתו, ליישמם למטרות כלליות, לנבות ולקבוע אמיתות כב־יות. ניסיון כזה מוביל ליצירת מיתו־סים, כמו מיתוס מצדה, יציאת מצ־רים, חורבן הבית, המכבים וכדומה. "מה שאפשר ללמוד מההיסטוריה, זה לא את ההיסטוריה עצמה אלא את תהליך הלמידה ממנה", אמר פרופ' שביט.

הדיון שהתנהל היה משוחרר יותר מניסוחים אקדמיים זהירים, וגלש לאקטואליה. פרופ' הד, המאופק והד־סולידי, תקף את פרופ' אלדד בציינו כי הצגת ההיסטוריה בראייה סובייקטיבית, כדי לשרת מטרות אידאולוגיות, היא דוגמה לסכנות האורבות מניצול ההיסטוריה לצרכים אידאולוגיים. זהו תהליך מסוכן והד־סני, המוכר לנו ממשטרים אפלים שבהם שליטים עריצים אימצו לעצ־מם חלקים מתוך ההיסטוריה ששירתו את האינטרסים שלהם ו"הצדיקו" את מעשיהם.

פרופ' אלדד עירער על דברים אלה, בפרץ של פאתוס. מכעיס אותו שפרופ' הד מדבר על תפישה היסטו־רית יהודית בנשימה אחת עם תפישה היסטורית של הפלשתינאים. איך אפשר להשוות אומה בת אלפי שנים עם מעין־ישות בת 30 שנה? לפני 30 שנה הם עצמם לא חשבו על עצמם כעל פלשתינאים.

ד"ר ברטל זועם מהשימוש שעשה פרופ' אלדד בהיסטוריה, "כחומר ביד היוצר – ברצותו עורך, ברצותו מקצר". הוא הזהיר מפני השי־מוש בהיסטוריה להוכחת זכויות היס־טוריות: "זו הטעות הגדולה ביותר שאנו, במדינת ישראל, יכולים לעשות לעצמנו. אנו שייכים לכאן ולא זקוקים כלל לצידוקים היסטוריים".

מלחמות של עמים קטנים

ד"ר מאיר פעיל מפיק לקחים היס־טוריים מניתוח מאלף של מלחמות שחרור של עמים קטנים, המגיע למס־קנות לגבי מאבקו הנוכחי של העם הפלשתינאי. התזה המרכזית במחקרו, שיפורסם בקרוב, היא שהצלחת מלח־מת שחרור לאומי של עם קטן או מדינה קטנה כנגד מעצמה, היא תוצאה של שילוב שלושה גורמים הי־סטוריים המתרחשים בו־זמנית: התרופפות המעצמה המשעבדת מסיבות לחצים פנימיים או חיצוניים; התחזקות כלכלית, חברתית, תרבו־תית וצבאית של העם הנכבש ונ־כונותו להיאבק למען שחרורו; ותמיכה סבירה, אינטרסנטית ואינטנסיבית מצד חלק מהמעצמות הקובעות במרחב נתון ובתקופה נתונה.

הניסיון ההיסטורי מוכיח, לדעת ד"ר פעיל, כי עצמתה הפנימית של אומה קטנה, אם לא תיתמך על־ידי מעצמה אינטרסנטית, אינה מסוגלת להביא את מלחמת השחרור לכלל נצחון פוליטי מלא.

היו עמים קטנים שהשיגו עצמאות כמעט רק הודות למאבק אינטרסים של המעצמות: היו עמים שהשיגו עצ־מאות כמעט אך ורק הודות לתמיכה מרומזת בינלאומית, אולם כמעט ואי־אפשר למצוא עם קטן שהצליח להשיג עצמאות מלאה רק בכוחו בלבד, טען ד"ר פעיל.

هكذا من الأصل

כמה עולה קילו מלפפונים? אדוני שר האוצר; אדוני שר הכלכלה והתכנון

(צילום: רחמים ישראלי)

זהו הראשון בסדרת עימותי ערב־בחירות הנערכים ביוזמת "הארץ" ובהנחיית דן שילון. שר האוצר משה נסים, ליברל מהליכוד, ושר התכנון והכלכלה, איש העבודה גד יעקבי, הוזמנו לנהל דיון ענייני ללא סיסמאות בחירות בסוגיות הכלכליות שעל הפרק. עיקר המחלוקת, מתברר, היא באופן הצגת סדרי העדיפויות

דן שילון: רבותי, אנו מבקשים לקבל את שניכם נגה: להתרשם מכם בלי סיסמאות, בלי תעמולות. נבקש לברר עבור הבוחרים מה באמת מתרוצץ לשניכם בראש בימים אלה, אם נוכל לתת אמון לפחות באחד מכם. אולי בשניכם או לא באחד מכם. אנא חסכו מאתנו בערכות הזה את התעמולה של ערב בחירות ותנו תשובות ישירות ופרמניות – אפילו בוטות – כי אנחנו קשי־הבנה בימים אלה. ערפל הקרב שאתם מפזרים בסיוע יועצי תדמית, ומומחי תקשורת מקשה עלינו לברור עיקר מטפל ולהבחין בין מבוהנים אמיתיים לבין מנוחים, ולכן זה הזמן לחדד ניגודים ולא לטשטשם.

מר נסים, בימים שלפני ראש השנה ראינו אותך מבקר בשוק. אני לא מצליח להיזכר שראיתי אותך בשוק לפני שלושה וחמישה חודשים. ואני תוהה אם לרגל הביקור תוכל לספר לנו כמה עולה קילו עגבניות בימים אלה.

נסים: אני מבקר בשווקים מאז נכנסתי לתפקידי. לא בגלל הבחירות הלכתי לשם, אני עושה זאת לפחות בערבי חגים. אני יודע שסוג מסוים של קילו עגבניות עולה 4 שקלים, וסוג אחר – מיני מייקר – 81 אג'.

שילון: מר יעקבי, רק הליכוד יכול שיהיה לו שר אוצר שיודע כמה עולה קילו עגבניות? אתה יודע, למשל, כמה עולה קילו מלפפונים?

יעקבי: אני בן מושב ועסקתי הרבה שנים בחקלאות. בניגוד לתדמית שיש לפעמים לפוליטיקאים – בעיקר אלה הקשורים לענייני כלכלה – בעיני הציבור, הם מעורבים והרבים לבקר במפעלים, בשווקים, במקומות עבודה, באזורים הקלאיים ובאזורי פיתוח. זה ארבע שנים אני יוצא כמעט ללא יוצא מן הכלל אחת לשבוע לביקור באחד המקומות האלה.

שילון: ולעצם השאלה?

יעקבי: אינני יכול לומר לך ברגע זה ממש מה מחירם של קילו מלפפונים, שהרי זה איננו מוצר מסובסד, אבל למיטב ידיעתי זה עלה לפני כשבוע 53 אג'.

שילון: מר יעקבי, אנא הסבר למר נסים בעיניו האמור לו: אתה שר אוצר גרוע וצריך להחליף אותך – ואנא חסוך מאתנו את התשובה הצפויה "הבעיה היא לא בנסים אלא בשיטה או במדיניות שהוא מנהל".

יעקבי: מר נסים הוא לדעתי שר אוצר שיהם פחות מרי; יש לו גישה המקדשת יציבות לפני כל גורם אחר, ואני אגב רואה ביציבות תנאי הכרחי לקידום המשק. אני מעריך אותו על שמירה קפדנית על התקציב, אך סבור שהוא איחר בנקיטת יוזמות לשינוי מבנה המשק, שיפור כושר התחרות של המשק מבחינת קידום הייצור, בלימת היבוא ויצירת הזדמנות חדשה לעלות על כיוון של תנופה, צמיחה ופיתוח – תוך שימור היציבות.

אם תהיה לו זכות להתהדר במעשיו אני אכבד ואעריך זאת. יש לי בהחלט הערכה חיובית על כמה מהדברים שהוא עשה, אך גם ביקורת – בעיקר על הדברים שלא עשה. יחד עם זאת, יש בינינו מחלוקת יסודית – לא אישית – על סדרי עדיפויות ועל תוכנית המיתאר של מדינת ישראל. ארידור היה שר האוצר של הליכוד והוא הביא את המשק לאסון אמיתי – ולכך קיימת אחריות משותפת של כל השרים שכיהנו באותה ממשלה.

אין שום ספק שאנו משלמים עד היום על הדברים האלה. האסון הכלכלי קרה לא רק בגלל "הכלכלה הנכונה", אלא גם בגלל מלחמת לבנון והוצאות יתר להתנחלויות וסיבות אחרות, ואנו עדיין מלקקים את פצעי מעשיה של ממשלת הליכוד באותם שבע שנים. משה נסים אמנם לא היה אז שר האוצר, אבל הוא היה חבר בממשלה ועל כן נושא באחריות משותפת ביתר חבריו. אחרי שהמשק הגיע למשבר עמוק ועמד על סף התמוטטות כללית בסוף 1984 עם 500% אינפלציה שנתית והידלדלות יתרות מטבע החוץ, רצינו לחלץ את המשק על ידי הסכם בין הממשלה, ההסתדרות והמעסיקים על תוכנית כלכלית – אך רוב שרי הליכוד הצביעו נגדה, כלומר נגד ההזדמנות לחלץ את המשק. אלה הטענות שיש לי כלפי ידידי משה נסים הוא על שלא תמך בתוכנית הכלכלית. זו שאלה של מחלוקת על דרך, לא עניין אישי.

שילון: אתה טוען שיורם ארידור היה אחראי להדרדרות באופן אישי. אבל בשיחה מביע למשה נסים אתה אומר: "זה לא אישי". מר נסים, לפני שתענה לדברים הסבר לנו מדוע גד יעקבי אינו ראוי להיות שר האוצר לאחר 1 בנובמבר.

יעקבי: אגב, לא אמרתי שנסים אינו ראוי להיות שר האוצר.

נסים: גם אני איני טוען זאת.

שילון: אתה מוכן להושיט לו יד ולברך אותו לרגל כניסתו לתפקיד?

יעקבי: אם הליכוד יצא חלילה בבחירות, הוא יחליט מי יהיה שר האוצר – ואם משה נסים ייקבע לכהונה נוספת אראה בזה קביעה הוגנת. הוא הדין למקרה שהמערך ירכיב את הממשלה: שמעון פרס ימנה שר אוצר מטעם המערך – לכן אין כאן שאלה של ראוי או לא ראוי.

שילון: מר נסים, האם אתה סבור שגד יעקבי מתאים לתפקיד שר האוצר או שאינו מתאים?

נסים: אינני חושב שזו השאלה הנכונה לשאול. השאלה היא איזו מדיניות הוא יכנה לנהוג. כשאני שוקל אחרי הדיעונות שיוצאים מבית המדינה של המערך לקראת הבחירות, יש לי רק נחמה אחת: האיל ומדובר בבחירות, כי או מה שהם ממליצים או מציעים או מבהירים או מבטיחים אין הם מתכוונים לקיים. כבר היו דברים בעולם: הציעו פעם מכונית לכל פועל, הציעו הרבה דברים, וגם עכשיו מציעים למשל השכלה אוניברסיטאית חינם השכלה גבוהה חינם ועוד ועוד.

נחמה נוספת היא שהמערך לא יגיע בבראה להרכיב ממשלה. אני חושש שאם חלילה זה יקרה והם אכן ינסו לנהל את המדיניות עליה הם מכריזים כעת, אנו נחזור לתקופה של גרעון מפליג בתקציב, הריסון התקציבי שקיים היום – ואשר הוא אבי כל אפשרות להבריא את המשק – לא יתקיים עוד. עברתי על רשימת ההבטחות לציבור ואני מוצא שהם עומדים בסתירה מוחלטת לריסון תקציבי.

אין צורך לומר שאם הגרעון בתקציב יגדל – תהיה התוצאה לחצים אינפלציוניים, ביטול כל סיכוי לצמיחת המשק, ביטול הרפורמות הגדולות שעשינו בשוק ההון והמסים והחזרת המשק למצבו הקודם. חברי גד מדבר על שבע שנות הליכוד, אבל כל כלכלן וכל אדם לא משוחד אשר רואה אמת יודע אל נכון שהמשבר הכלכלי התחיל במלחמת יום הכפורים. בגלל אותה מלחמה גדל הגרעון בתקציב, מחירי הדלק עלו בצורה דרסטית ונוצרו כל תחלואי המשק האינפלציה, הלאמת שוק ההון, הכבדת נטל המסים, היעדר הפריון, הקפאון המוחלט, העלאת החוב הלאומי גם האינפלציה של תקופת הליכוד באתה בגלל מה שהתחולל בקדנציה של המערך מ־1974 עד מחצית 1976. האינפלציה עמדה בסביבות 40%. מ־40% או שיורדים או שעולים, האינפלציה ההיא היינה את האינפלציה שבאה לאחר מכן. נכון שגם בתקופת הליכוד נעשו שגיאות לא מעטות בניהול המשק, אבל אלה אינן שורש הבעיה האמיתית.

שילון: מר יעקבי, הייתי מבקש שתתייחס לתופעה שאין לה אח ורע בתקופות של ערב בחירות במדינת ישראל: שר אוצר שלא נכנע לכלכלת בחירות. שר שמוכן לבוא לממשלה 44 יום לפני הבחירות ולדרוש קיצוץ בתקציב הקטנה במסגרת שהדברים עשה את הדבר הפחות פופולארי שעולה על הדעת.

יעקבי: על כך הוא ראוי להערכה. אני מבין – ביודעי את תלמודו בשנתיים האחרונות אני משוכנע בזה – ששר האוצר מודע לכך שההשפעה של העלאת מחירי המוצרים המסובסדים תתבטא רק במדד שיתפרסם לאחר הבחירות, ב־15 לנובמבר.

אני חושב שבמקום לקצץ יותר בחינוך ובבריאות מוטב לקצץ בהשקעות ביהודה ושומרון, בהתנחלויות ובתשתית שם, במשכנתאות, בסובסידיות, בתמיכות וכיו"ב, לבדוק כל אפשרות לביטול ההשקעות בהתנחלויות ביו"ש בתקופה הקרובה כאלטרנטיבה לקיצוצים בתקציב. זה בהחלט דבר שיש לגביו חלוקי דעות עקרוניים. אבל הרשה לי, משה נסים אמר דבר מה שאני חייב להגיב עליו – אחרת יראה הדבר כאילו אני מאשר בשתיקה: מכונית לכל פועל באמת אמר מי שאמר, אך זה מעולם לא הופיע במצע של שום מפלגה שאני מכיר. היתה אמירה כזאת, וכיתים עלה יבוא כלי הרכב לישראל במחצית הראשונה של 1988 ב־40%.

אם כבר מדברים על הבטחות שלא הוגשמו, "שוויצריה הקטנה" זו הבטחה של שמחה ארליך ז"ל; חיסול אש"ף היתה הבטחה של אריק שרון; "תשקוט הארץ ארבעים שנה" זו הבטחה של בגין; "שגשוג כלכלי" של ארידור. אני יכול להביא עוד מאות דוגמאות משעשעות למרי להבטחות שלא קויימו.

שילון: כדי לחזור לעניין הקיצוץ בתקציב –

יעקבי: אני מזמין את משה נסים לבחון את התוכנית הכלכלית של מפלגת העבודה שהכנתי אני לקראת הבחירות. אין בה שום דבר שעלול להביא לחריגות מהתקציב. נסים אינו מביא בחשבון את העובדה שאנחנו מציעים לקצץ ב־250 מיליון שקל בשנה את ההשקעות ביו"ש ובגולן עוד, ולא את העובדה שאנו מציעים תהליך מדיני שיביא בסופו של דבר להורדת רמת הקונפליקט הבטחוני, ואמינו לי – העובדה שהיו כאן עשר שנים מבוזבזות מבחינת צמיחה ופיתוח במשק הישראלי נובעת בעיקרה מסיבות לא כלכליות: לא בגלל חולשת העובדים ולא חולשת המשק ולא חולשת המדע אלא בגלל 18 מיליארד שקלים שהוצאו על כל מיני הרפתקאות צבאיות, כלכליות, חברתיות, התיישבויות התנחלותיות.

שילון: מר נסים, ייתכן בוודאי יטענו שבעצם עלית על גל פופוליסטי. תפסת שלהיות שר אוצר שאומר "לא" ערב בחירות זה בעצם בחו אלקטורלי. ולגופו של עניין הם אומרים כי קל מאוד להציע קיצוץ כאשר יודע ואתה כי בימים שנותרו עד הבחירות אין שום סיכוי שבפלס שהדבר יאושר בוועדת השרים.

נסים: תמיד הערכתי את הציבור כגורם אחראי המבין הרבה יותר ממה שנוטים לייחס לו. אם נוהגים באחריות – הציבור משלם טובה ולא רעה, ועל כל פנים איננו שולל ואינו מעניש. אני כל הזמן נמצא תחת מטר של תביעות בלתי פוסקות של שרים להגדלת תקציבים. סברתי שאסור להגדיל את התקציב, ועמדתי על כך שנתיים וחצי, כל ימי כהונתי כשר האוצר. הצעת הקיצוץ שהבאתי לממשלה נובעת מאותו שיקול – שאסור להגדיל את הגרעון בתקציב. למען הציבור, החינוך, הבטחון, הבריאות והתהליך המדיני שלנו – עלינו להימנע מכך, משום שהגדלת התקציבים תחזיר אותנו לאינפלציה ולמצבים בלתי נסבלים.

כאשר בדקנו ומצאנו שיש סכנה לחריגות בתקציב, החלטתי שעלי להביא לממשלה הצעה לקצץ בתקציב – אפילו מדובר בחודש וחצי לפני הבחירות. אני משוכנע שזה מעשי, ורוצה לקוות שהממשלה תתמוך בהצעה. לא נהגנו באיפה ואיפה: הצענו לקצץ בתקציבי כל המשרדים ואפילו בבטחון. לא מצאנו דרך אחרת. הקיצוץ המוצע הוא ברזרבה התקציבית להתייקרות, העומדת לרשות כל משרד בשיעור של 3% – ואנו מציעים קיצוץ של 3.1%.

שילון: מר נסים, גד יעקבי האשים אותך כאן בקידוש היציבות. ייתכן במפלגה מודים בי אומרים כי בלמת את האינפלציה והרגת את התעשיה. מה תשיב להם?

נסים: קידוש היציבות והיציבצנו תוכניות: הבאנו יוזמות ויושדנו רפורמות מרחיקות לכת במשק. הרפורמה הראשונה מאז מלחמת יום הכפורים היתה רפורמה נועזת ביותר בשוק ההון. שיחררנו את שוק ההון גם לסקטור העסקי, ובדרך זו הורדנו את הריבית לטווח ארוך. זו רפורמה נועזת שהיתה כרוכה בויתור על סמכות של שר אוצר. כידוע, שרים לא לא כל כך אוהבים להעניק או לוותר. אנו אחראיים לרפורמה הנועזת במדיניות המסים ובעיקר במס הכנסה, כאשר הורדנו את שיעורי המס בכל המדרגות. קבענו את הכלל של "זהב עמלו של אדם בידו".

הורדנו בשיעור נכבד ביותר גם את המס על החברות. אלה רפורמות ראשונות במעלה לקידום המשק וצמיחתו בלעדיהם אין צמיחה. ולא רק זה – הבאנו להתעלות מימוש ההליך החשוב של ההפרטה (פריווטיזציה, כלומר הפחתת מעורבות הממשלה במשק וליברליזציה בתחומים רבים. לא פחות מכך, השגנו דבר מה שאולי לא היה כלול בתוכנית אבל הוא צמח מהרפורמות ומהמדיניות שלנו – הוא התייעלות המשק.

שילון: מר נסים, נתת כאן הרצאה מרשימה ביותר אבל לא אמרת מלה אחת על התעשיה.

נסים: אני מגיע לזה. מניתי רק ארבע רפורמות גדולות. הן מרחיקות לכת ושמן יצא בעולם. כלומר, הבאנו לשינוי מבני בהתנהגות התעשיה הישראלית, וכשאני שמדבר על תעשיה איני מדבר על חברת העובדים. חברת העובדים על כל אגפיה, ענפיה, סניפיה ומרכיביה היא דבר שונה לחלוטין או במידה רבה מתעשיה. חברת העובדים כושלת בכל ונכשלה בכל. אני מדבר כעת רק על התעשיה. זו עוברת עתה תהליך מבני חשוב של התייעלות.

שילון: בבחינת "הניתוח הצליח והחולה מת"?

נסים: לא מת. זה מופרז ואפילו לא הוגן, לא נכון ולא צודק לטעון שהתעשיה מתה. התעשיה היא גדולה ורחבה מני ים. יש מפעלים שמצבם קשה; אלה שהתמוטטו כליל מספרם אפסי. התעשיה הלכה בדרך הקלה עד לפני שנה־שנתיים, ואז ראו שיש לנו מדיניות מסויימת של שער החליפין וכי אין אנו מוכנים לתת סיוע לכל פונה ללא תוכנית הבראה והתייעלות לא היתה להם ברירה אלא להתייעל.

שילון: מר נסים נשמע מאוד באושר כאשימים אותו בהרס התעשיה הישראלית. מן התשובה שהשמיע עולה, בפראפראזה על סיסמת הבחירות של הליכוד בתקופות קודמות, כי הליכוד בדרך הנכונה להבראת התעשייה. גד יעקבי, אתה מסכים?

יעקבי: לא. מה שקורה היום במשק חייב להדאיג אפילו את שר האוצר. היציבות לא נעשתה יותר יציבה בשנתיים האחרונות: ירידה של 2־3 אחוז באינפלציה השנתית כתוצאה מהקפאת שער החליפין והעמקת הסובסידיות אך השגנו יציבות יחסית. בלי יציבות לא ניתן לממש את שאר יעדי המשק. זהו אקלים הכרחי. בשנתיים האחרונות מתחולל תהליך קשה: בגליל ובנגב נרשמת הגירה שלילית אדירה 18 של אלף איש. תחומי היכולת האנושית שלנו – המדע, האוניברסיטאות והמחקר – נמצאים בדעיכה. כואב הלב לראות איך חוקרים צעירים אינם נקלטים ויש בריחת מוחות. נסים דיבר על שינוי מבנה המשק – ואני שואל היכן השינוי הזה בשנה האחרונה והלא ירידה גדולה במספר העובדים בתעשיה, ולעומת זאת יש גידול משמעותי במספר העובדים בשירותים הפיננסים, האישיים, הציבוריים הקהילתיים, אם כי לאו דווקא במינהל הממשלתי.

קנס גילברט, אחד הכלכלנים הבינלאומיים הנודעים שיש לו חוש הומור מיוחד, כבר אמר כי רואה המשק לגידולם של נער ונערה: הבעיה איננה רק הצמיחה – הבעיה היא שהצמיחה תהיה במקומות הנכונים. ואני רואה צמיחה לאו דווקא במקומות הנכונים. אני רואה פריחה בענפי השירותים הפיננסים ואני רואה דעיכה של ענפי היצור והיצוא. עדיין לא משבר, עדיין לא קטסטרופה, אבל אזורי הפיתוח, ההתיישבות והאיכות האנושית מצויים במצוקה מחריפה. תפקיד הממשלה – וכאן אני מסכים עם השר נסים – איננו לנהל כל מפעל וכל יחידה משקית בארץ ולהתערב בכל תחום, אלא ליצור תנאים שיאפשרו למשק לפעול בצורה הטובה ביותר מבחינת האינטרס הלאומי.

כל הרפורמות שהוזכרו כאן מפי השר נסים היו יוזמה שלנו, ואני מעריך מאוד את העבודה שחלק מהן בוצעו. אני תומך בהעמקת הרפורמה במיסוי, בהמשך הורדת שיעורי המס – בעיקר לבעלי ההכנסות הבינוניות ובעיקר לאנשים שהם השכבה הפרודוקטיבית במשק – בעד המשך מכירתם של נכסים וחברות ממשלתיות שהם אינם בגדר שירותים חיוניים לידי העובדים, הציבור וגם לידיים פרטיות. אני סבור שהממשלה צריכה להקטין את המעורבות שלה, להקטין את הבעלות שלה, יחד עם זאת להמשיך לנווט את המשק לקראת היעדים שהיא תופסת כי חיוניים.

שילון: אתה אומר "למכור את המפעלים לעובדים". זה אולי מתקשר להאשמתו של השר נסים את המערך וחברת העובדים בהתמוטטות התעשיה של חברת העובדים.

נסים: לא התעשיה, התמוטטות של חברת העובדים.

יעקבי: אני חושב שזו אמירה מאוד גורפת. כאשר דן אנד ברדסטריט מפרסם כי 3,100 מפעלים בישראל נמצאים במצוקה ומתוכם 95% מוחזקים בבעלות פרטית – זו בכל זאת עובדה שרצוי לשים אליה לב.

הסיבות לפגיעה בתעשיה הן בראש וראשונה התהליך הכלכלי שפגע באמת בכל המגזר היצרני והמייצא, חלק מכך נבע מעצם ביצועה של התוכנית הכלכלית, משיעורי הריבית הגבוהים שהיו בתקופה שלאחר מכן, חלק מכך מהקפאת שער החליפין, וחלק מכך מירידת הביקושים הממשלתיים. כאשר מקצצים תקציב בתקופת התוכנית הכלכלית, באופן טבעי יורדו ביקושי הממשלה ומכאן שגם הביקוש מצד המגזר הבטחוני. הדבר משפיע על מפעלים רבים. אם להיות ספציפי, זה משפיע מאוד על תדיראן, למשל.

שילון: מלת המפתח שהתעשיינים מדברים עליה היום היא התאמת שער, כלומר – פיחות. לפני דקות אחדות הזכרת כי במשך 20 חודשים לא היה פיחות. לא קשה לנחש שב־44 ימים שנותרו עד הבחירות לא יתבצע פיחות. אך האם אתה מוכן לומר כאן שבחודש נובמבר – בין אם תהיה שר אוצר בממשלת המעבר עד להרכבת ממשלה חדשה, ובין אם תמונה לקדנציה נוספת בתפקיד – תמשיך במדיניות הנוכחית ולא תחליט על פיחות? אם כן – מה יהיה שיעורו? האם לא כדאי להאמין לפקידי הבנק המייעצים לדרוש דווקא עכשיו הולים שחודים לפני שיהיה מאוחר מדי?

נסים: אני מתנגד לזה. לא אתן לכך יד, ופיחות לא יהיה כל זמן שאני משמש בכהונה זו. אני מתנגד לחזור למדיניות הפיחותים שהיתה נהוגה בעבר – גם הזוחלים וגם התכופים. הממשלה חייבת לדאוג לשמור על יציבות המשק.

שילון: גד יעקבי – אם אתה תהיה שר האוצר הבא, יהיה פיחות?

יעקבי: יהיה פיחות רק בתנאי שהוא ישען בהסכם כלכלי־חברתי משותף בין הממשלה, ההסתדרות והמעסיקים, הסכם שאפשר להשגתו ואני משוכנע שניתן להגיע אליה. אפשר להגיע להבנה על שער החליפין תוך כדי נטרול הפיחות מן ההשפעות האינפלציוניות שלו, מתן פיצוי לעובדים והבנה על מדיניות השכר, המחירים והמיסוי.

במלים אחרות: הסכם כלכלי־חברתי המתחדש מדי שנה, כבסיס להבנה משותפת במשק.

שילון: אתה אומר כאן שממשלת המערך תבצע פיחות בתנאים שמנית?

יעקבי: רק אם תהיה הסכמה רחבה במסגרתה. אני מתנגד לפיחות בתנאים הקיימים, מפני שהוא יאיץ את האינפלציה.

שילון: מר נסים, גד יעקבי הזכיר כאן את ההזרמה הרבה של כספים להתנחלויות על חשבון דברים אחרים. אני מתבונן בבמה השתודה שלך ומבקש התייחסות מדינית – לא כלכלית – להתנחלויות.

נסים: כשר אוצר ראיתי חשיבות רבה בהזרמת כספים למטרות מדיניות חברתיות או כלכליות, אך למרות פניות לא־מעטות לא הגדלתי את התקציבים למטרות הללו. כל זאת לא מפני שלא ראיתי אותן כחשובות, אלא מפני שלא ראיתי אפשרות כלכלית לעשות זאת. אני רוצה להפריך בכל תוקף את דברו של חברי גד על ענין ההשקעות ביהודה ושומרון: לא מיניה ולא מקצתיה. הוא סבור שאפשר לחסוך 150 מיליון שקל על ידי הקטנת השקעות ביו"ש; אי אפשר לחסוך בכך אפילו שמץ מהסכום הזה. אם מקטינים את המשכנתאות לדיור, או מי שאמור ללכת לגור באריאל או במעלה אדומים יילך לגור בירושלים. או מה, המשכנתא תהיה גדולה יותר? אין כאן שום חסכון.

שילון: אם הליכוד יזכה בבחירות ויוכל להרכיב ממשלה ללא קואליציה עם שותפים אחרים, יגברו הקולות להקמת עוד ועוד התנחלויות – ויש לזה משמעות כלכלית עמוקה.

נסים: אסור להגדיל את תקציב המדינה. אני רואה בזה אבן יסוד להבראת המשק. אני משוכנע שללא ריסון תקציבי אין הבראת משק, משום שלא תהיה יציבות או צמיחה, והמפתח לשניהם הוא ריסון תקציבי. על כן אני שולל כל תוכנית של הרחבה תקציבית. אם היינו מקבלים את הצעתו של גד לקצץ בתקציב ההתנחלויות – כל שהיינו משיגים זה פרוטות בלבד, כיוון שאין שם השקעות גדולות לא בתעשיה ובמשק שלא בשטחים.

שילון: היכן אתה ממקם את ההתנחלויות בסולם העדיפויות?

נסים: לפי דעתי חשוב לבסס ולעבות את ההתיישבות ביהודה ושומרון באותם מקומות שממשלות ישראל קבעו כי הם ראויים להתיישבות יהודית. אני תומך ומוכיח שהדבר לא יכול להיות על ידי תוספת תקציבית – אלא אם היא מקוזזת בקיצוץ תקציבי אחר.

שילון: באותו עניין, מר יעקבי, היש לך עדיין מה להוסיף? למעשה קיימות ביוזמת הממשלה.

יעקבי: יש לי בהחלט מה להוסיף. היו ממשלות שקבעו סדרי עדיפויות ואני מקווה שגם לממשלה הבאה תהיה הזדמנות לקבוע סדרי עדיפויות אם היא תהיה קוהרנטית. בימים אלה הגשתי בפני הממשלה תוכנית חומש למשק הלאומי, שיש בה הצעה לסדרי עדיפויות מפורשים. אני מקווה שאם לא הנוכחית, לפחות הממשלה הבאה תדון בתוכנית זאת.

ממשלת רבין קבעה במפורש כי שתי העדיפויות הראשונות במעלה הן שיקום צה"ל לאחר מלחמת יום הכפורים והתקדמות לקראת עצמאות כלכלית תוך בלימת האינפלציה, יחד עם ביצוען של כמה רפורמות חשובות. כאשר קמה ממשלת האחדות הלאומית בראשות פרס היא קבעה שתי עדיפויות: בלימת האינפלציה וייצוב המחירים במסגרת התוכנית הכלכלית מזה, ויציאה מלבנון מזה. אין נכון לומר שלא היו עדיפויות.

במסגרת התקציב הנוכחי יש מקום לקבוע סדר עדיפויות פנימי. צריך להחליט אם להקים מפעל ליד אריאל או באופקים שבנגב. האם להקים מפעל בעמנואל או להקימו בחצור שבגליל? בקרני שומרון או בשדרות? זו איננה הכרעה כלכלית – זו הכרעה מדינית.

שילון: העדיפות הזאת באה על בסיס הערכה שלך שאם המערך יהיה בשלטון אפשר שאריאל וקרני שומרון לא יהיו בשטח ישראלי?

יעקבי: התפיסה שלנו היא שהאזורים הללו כפופים למשא ומתן. השאלה המרכזית היא לאן אנו רוצים להוביל את המשק. ב־1992 אנו נהפוך חלק מהשוק האירופי המשותף, וב־1995 נהיה חלק מלא ומוחלט מאזור הסחר החופשי. לעם היהודי יש יכולת טכנולוגית מדעית ותעשייתית, כוח אדם מיומן ורמת השכלה גבוהה יחסית; אם נגיע לנורמליזציה ביחסינו המדיניים עם שכנינו תהיה כאן פריחה גדולה. מדינת ישראל יכולה וצריכה להגיע בתוך חמש השנים הבאות לאיזון בין היבוא לייצוא, ביכולה גם ליצור 120 עד 130 אלף מקומות עבודה חדשים, וזה דבר מה חיוני משום שאנחנו עומדים בפני התגברות של מה שקרוי בארה"ב ה"בייבי בום": 310 אלף צעירים וצעירות ישראלים יגיעו לגיל 21 בחמש השנים הבאות, ועלינו לדאוג להם ולהכין עבורם מקומות תעסוקה ואפשרויות דיור.

שילון: מר נסים, המשק הישראלי הוא בעצם צנטראליסטי. כאשר צריך לדבר עם רופאים – שרת הבריאות אינה יכולה לסכם עמם באופן עצמאי. כאשר יש להגיע להסכמה עם המורים – שר החינוך והתרבות אינו רשאי לסכם זאת במסגרת תקציבו. איזו מין ליברליות היא זו השולטת במשרדים אחרים?

נסים: אין דבר כזה "שליטה במשרדי הממשלה האחרים". חוק יסוד העוסק בשכר איננו דבר מה שאני בודה אותו עתה מלבי. חוק יסודות התקציב קובע כי כל שינוי או הסכם שכר חייב באישור שר האוצר.

שילון: על זה אין ויכוח; אני רק מבקש להבין את הפילוסופיה האישית והכלכלית שלך. כשאתה אומר את הדברים שאמרת אתה בעצם מתקומם נגד אמונתך הליברלית.

נסים: לא בדיוק. כליברל אני רוצה משק יציב, צומח וחופשי, אך אם נעניק לכל שר את החופש לקבוע את מדיניות השכר, היינו עדים להעלאות שכר של 20, 30 ואפילו 80 אחוז. היו דברים מעולם. בעבר העלה משרד הבריאות את השכר ב־80%. התוצאה היא אינפלציה דוהרת והפקעת שוקים ששום מדינה ושום אומה לא הכירה אי פעם. האם זה לטובת המשק? עקרון הצמדת השכר אצלנו הוא בעייתי: נותנים לי פתגמים בעתונות המתונה – מייד רוצים גם הצעקנים בעתונות האלקטרונית; זה כדור שלג. אלהים ישמור על מדינה שנושא השכר מוכרע בה על ידי המשרד הרלוונטי.

שילון: מר יעקבי, האם הנהגת בראשך לאות המכבה?

יעקבי: לא, רק חשבתי מה יקרה אם אני אקרא לתפקיד הזה.

שילון: אנשים רבים שואלים את עצמם אם קל לכם לדבר על בחירות כלכליות או שגם אתם נאבקים במצוקות השעה.

נסים: מה זאת אומרת?

שילון: מה המשכורת נטו שאתה מביא הביתה?

נסים: אצלנו במדינת ישראל עדיין לא הגענו למצב שכל אחד פורש את מה שיש לו – או, אם תרצו, את מה שאין לו. מה שאני יכול לומר הוא שאני חי מהמשכורת.

שילון: מר יעקבי?

יעקבי: אני חי משכרי. מעולם לא היו לי מקורות הכנסה נוספים לבד משכר סופרים. יכול להיות שמה שאמרתי איננו נוקי לזכותי. כאמור, פרט לשכר סופרים משכורתי נטו עכשיו נדמה לי שהיא כמו של כל חברי הממשלה – 2,600 או 2650 שקל בחודש. אילו הייתי פועל ייצור מקצועי ונשאר בעבודה בשעות הנוספות שאני עושה בממשלה – הייתי מקבל יותר, ואילו הייתי עובד ככלכלן במרכז פאלק הייתי מקבל הרבה יותר, ואילו הייתי פרופסור באוניברסיטה – גם לזה כמעט הגעתי – הייתי בוודאי משתכר הרבה הרבה מעבר לזה.

שילון: מר יעקבי, כיצד מסביר את זה ששמעון פרס הודיע בפומבי שגד יעקבי הוא מועמד המערך לשר האוצר?

יעקבי: הוא לא הודיע על שום מועמד אחר.

שילון: יש לך ספק מי יהיה שר הבטחון בממשלת המערך?

יעקבי: אתה שואל על הודעה, לא שאלת על ספקות. יש הבדל בינך לבין השר יצחק רבין: ראשית הוא שר הבטחון כבר היום – ולדעתי עושה זאת טוב מאוד. לגופו של עניין, פרס עדיין לא הודיע מי יתמנה לאיזה תיק – הוא לא יעשה זאת עד הבחירות. היום אני ראש המטה הכלכלי־חברתי, ונדמה לי שבתנאים הנוכחיים אין ספק – לפחות לא לחברי מפלגת העבודה – אשר לכיוון האפשרי לגבי.

שילון: מר נסים, אתה מבקש לעצמך את התפקיד לארבע שנים נוספות? לא שמע אמירה שהתפקיד הזה נמאס לך. ואתה מעדיף לחזור למשמרתה ולבלות את זמנך עם האשה והילדים.

נסים: תזכיר לי מתי אמרתי את זה, כדי לרענן את זכרוני.

שילון: אמרתי שרמזת על כך.

נסים: אמרתי שלהיות שר אוצר זה דבר לא קל מבחינה משפחתית, מבחינת יכולת התפקוד הנורמאלי של האדם. גד הזכיר עבודה של שר; אני חושב שגם שר אוצר עובד קצת קשה.

שילון: תרגיש בנוח עם יצחק מודעי כשר האוצר הבא?

נסים: כל אשר יקבע ראש הממשלה לגבי שר האוצר בממשלתו יהיה מקובל עלי.

שילון: שאלה אחרונה: משה נסים, עם יד על הלב ומבט אל גד יעקבי – האמנם רק הליכוד יכול?

נסים: רק התפיסה הליברלית יכולה להביא צדק חברתי. כבר הוכחנו שהליכוד הרבה יותר רגיש לעניין הזה, וחוללנו מפנה גדול במדינת ישראל כדי להביא את הצדק החברתי לדמה כמו לא היה מעולם.

שילון: מר יעקבי, המערך כבר השתמש בסיסמה של הליכוד במבצע – "רק הליכוד יכול היה להביא אותנו ל־500% אינפלציה". "רק הליכוד יכול היה להביאנו לבוץ הלבנוני". אבל האם אכן רק הליכוד יכול להביא אותנו לאסונות כלכליים או מדיניים? האם המערך מחוסן מפני אפשרות שהוא יביא אותנו אל עברי פי פחת?

יעקבי: אני מודה למשה נסים על שאישר את הסיסמה הזאת, מפני שהיא מזמינה המשך בהרבה וריאציות: "רק הליכוד יכול לספח שני מיליון ערבים למדינת ישראל ולהפוך אותנו למדינה דו־לאומית לא־יהודית"; "רק הליכוד יכול להפוך אותנו למדינה לא־דמוקרטית"; "רק הליכוד יכול להוביל אותנו למלחמה נוספת כתוצאה מאין מוצא מדיני"; "רק הליכוד יכול להרוס את אזורי הפיתוח וההתיישבות". אין במעט דבר שתרם למערכת הבחירות שלנו יותר מהסיסמה הזאת.

בהתייחס לדברים שהשמיע השר נסים על חברת העובדים: הכבוד, זו איננה מנוהלת על ידי המערך – היא בבעלות חברי ההסתדרות, ובין חברי ההסתדרות יש סיעת הליכוד בהסתדרות. תנועת העבודה הקימה במשך עשרות שנים מפעל התיישבותי וכלכלי גדול, תעשיה, מפעלים של תפוזים, מפעלי שיווק, אספקה וייצוא, וכאשר יש מפעלים כאלה המייצאים בשני מיליארד ורבע דולר בשנה (יחד עם המערכת החקלאית והאדמיניסטרטיבית) – כי או באופן טבעי יש גם פגמים ואפשר לבקרם. הייתי רוצה לראות מה עשה הליכוד בתחום בניית המשק.

נסים: אנו מתנגדים למשק מפלגתי.

יעקבי: לא אמרתי שמפלגת העבודה הקימה את המשק ההסתדרותי: עשתה זאת תנועת העבודה או חברת העובדים, שהיא ההסתדרות הכללית של העובדים. מפלגת העבודה מעולם לא ניהלה או התיימרה לנהל את משק העובדים.

שילון: הכשלון הוא יתום וההצלחה אבות רבים?

יעקבי: אתה הרי מכיר את השקפותי ואת השקפות חברי. מעולם לא התיימרנו לנהל את משק העובדים. את משק העובדים מנהלים המנהלים והמועצות הציבוריות, והוא חלה באותם תחלואים שהשפיעו על המשק הישראלי בכללותו, ובראש בראשונה בגלל מה שהליכוד יכול.

תשווה רקורד מול רקורד, ביוגרפיה כלכלית, משקית וחברתית מול ביוגרפיה, השווה את שבע שנות הליכוד לשבע שנות המערך בכל תקופה שתבחר ומעולם לא תגיע לאינפלציה המטורפת הזאת, לסף פשיטת רגל ביתרות מטבע חוץ ולמצב של פירוק מערכות כללי.

במישור הכלכלי, אנו נוכל לדחוף להסכמים בין הממשלה לבין ההסתדרות והמעסיקים, כפי שכבר הוכחנו בעבר. סדר העדיפויות שלנו שונה ומעדיף יצור ויצוא על פני יבוא ושירותים; אנו מעדיפים את אזורי הפיתוח, הנגב והגליל, על פני השטחים; בתחום ההשקעות אנו יכולים לחולל מפנה כלכלי־חברתי שיש בו גם יסוד מדיני והרי בישראל אי אפשר להפריד בין המרכיבים האלה. כתוצאה מכך נוכל לגייס תמיכה בינלאומית רחבה יותר לפיתוח המשק ולימין מדינת ישראל, וגם את תמיכת העם היהודי בתפוצות, שאבדה לנו.

שילון: בשאלה האחרונה אני שרוצי לכם מה שביקשתי מפנה: סיסמאות בחירות.

יעקבי: מלחמת יום הכפורים נכפתה עלינו, ואת מלחמת לבנון יזמנו.

נסים: כאן השגיאה: המלחמה לא נכפתה – סיבתה היא ההרשלנות, וכך קבעה גם ועדת אגרנט. גד ציין כי הרפורמות שהזכרתי נוזמו ותוכננו על ידי אנשי המערך, ואני אומר: הוכחתי וזה נתבעים מלכותולים. אני בטוח: או תוכנית שקראתי לה "זו התוכנית האין בלתה", אתם זוכרים איזה מאבק ניהלה או מפלגת העבודה בתוכנית הזאת, שאין בלתה ואני ניהלתי מאבק של חודשים כדי להעביר את תוכנית הרפורמות האלה, להן התנגדו שרי העבודה ולשבת הכמלבה קיבלה גנרה ההולשה הצרבה.

יעקבי: לא התנגדנו להורדת שיעורי המסים התנגדנו לביטול הפטורים והקיצבאות.

נסים: כן, ואחרי מאבק של חודשים הסכמתם לזה. גד הודיע כי הוא ומפלגתו ישאפו להסכמה חברתית בין העובדים למעסיקים והממשלה. זה שנתיים וחצי אני מקיים מגעים מתמידים עם מזכיר ההסתדרות ומגיע עמו להסכמות בנושאים רבים. אנחנו פועלים יחד לטובת המשק ויוצרים הבנות והסכמים בלי הרבה רעש, גם אם הדבר לא מקבל לבוש האמור של אמנה עם ביטויים רמי מעלה, רמי חשיבות ועתירי פומביות.

שילון: מר יעקבי, יש דבר מה שאתה רוצה לבקש עליו מחילה ממשה נסים ערב יום הכפורים?

יעקבי: לא. אנו מקיימים יחסי ידידות מתוקנים והרמוניים, אם כי יש בינינו חילוקי דעות.

שילון: ואתה, מר נסים?

נסים: הדדי. אנחנו איננו צריכים לבקש איש את מחילת רעהו, כי לא פגמנו ולא פגענו באופן אישי איש ברעהו. יש חילוקי דעות, זה דבר מובן וסביר. אני מקווה שכל אחד מאתנו רוצה – ואם יעלה בידו הוא יעשה זאת – לזכות את מדינת ישראל בכלכלה טובה יותר, אחראית ובריאה. על עצמי לספר ידעתי שכל דבר שעשיתי בתחום הכלכלי או שנמנעתי מעשותו ביודעין בין היום ובתוך התושה אחת ויחידה של טובת המשק וטובת הציבור ללא שמץ ושיור של שיקול מפלגתי־כוחני, גם אם הדבר כרוך היה בצעדים שלא ערבו לאישים הבכירים במפלגתי.

שילון: רבותי השרים משה נסים וגד יעקבי – תודה רבה לשניכם וגמר חתימה טובה.

יעקבי: המתרחש במשק חייב להדאיג אפילו את שר האוצר. בשנתיים האחרונות מתחולל תהליך קשה: בגליל ובנגב נרשמת הגירה שלילית אדירה, המדע, האוניברסיטאות והמחקר דועכים

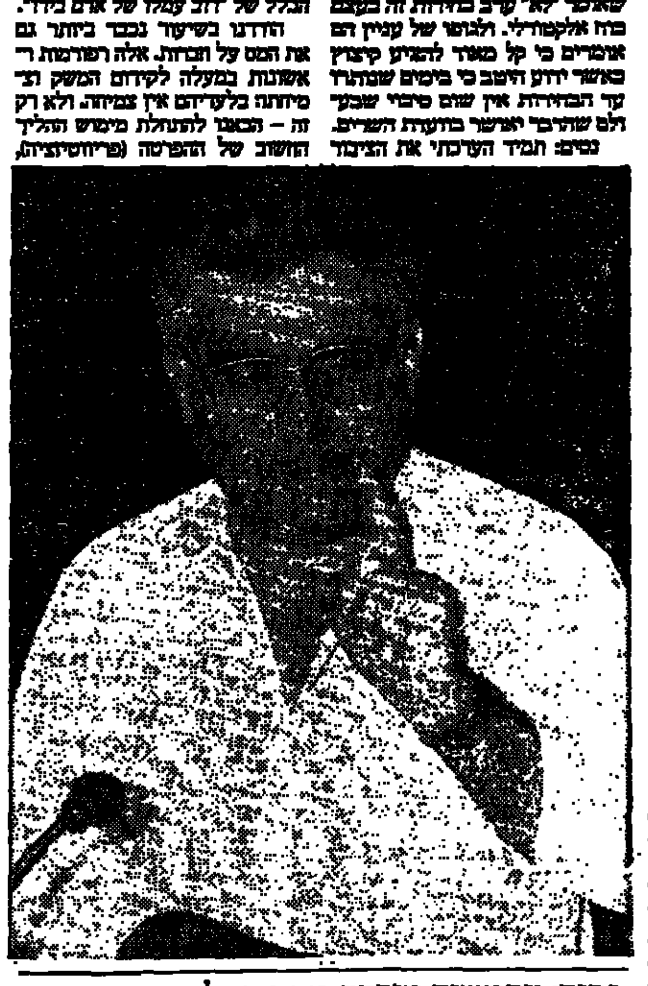

נסים: התעשיה עוברת עתה תהליך מבני חשוב של התייעלות; יש מפעלים שמצבם קשה, אך אלה שהתמוטטו כליל מספרם אפסי. חברת העובדים כושלת בכל ונכשלה בכל

כמעט תמימות דעים

מאת אילן שחורי

למעלה משעתיים התעמתו השבוע השרים משה נסים וגד יעקבי בנושאי כלכלה, בראשון בסדרת מפגשים־עימותים, הנערכים ביוזמת "הארץ" ובהנחיית דן שילון.

במפגש בין שר האוצר לבין שר התכנון והכלכלה, המועמד לתיק האוצר, שמרו השניים על אווירה נינוחה, רחוקה מזו האמורה להיות נהוגה במערכת בחירות. הם התייחסו זה לזה ברצינות, הקפידו לפנות איש לרעהו בשמו הפרטי והאזינו בסבלנות לדברים הנאמרים.

לזכות שניהם ניתן לומר, כי הצליחו להתמודד גם עם השאלות הקשות יותר. ליעקבי היתה תשובה מן המוכן לשאלה מדוע מתעקש שמעון פרס להכריז עליו כמועמד המערך לתיק האוצר; נסים ידע לפרט במדויק את מחירי הירקות בשוק בימים אלה. נסים היה יסודי יותר בתשובותיו. הוא האריך בדרך כלל בהסברים, הקפיד לשלב מדי פעם ביטויים תלמודיים בארמית. גד יעקבי היה קולח יותר, וציטט מומחי כלכלה בעלי שם. כמעט לכל אורך העימות התברר כי שני השרים רואים עין בעין את מרבית הבעיות, תמימי דעים בדרך כלל אשר לפתרונות וכמעט שאין הבדל ביניהם – בין שר האוצר, המייצג השקפת עולם ליברלית, לבין עמיתו הדוגל בסוציאליזם.

שני נושאים הרגיזו את נסים: התעשיה ויציבות המטבע. הוא השתדל להימנע משאלות ישירות על השר אריאל שרון, והרבה לצטט מובאות מחומר הרקע שהונח לפניו. בסוגיית הפיחות האריך בדיבורים, אך לבסוף אמר חד־משמעית כי יתנגד למהלך – היום וגם לאחר הבחירות. יעקבי רמז כי פיחות אפשרי מבחינתה של מפלגת העבודה – בתנאי שתהיה במסגרת אמנה בין ההסתדרות, המעסיקים והממשלה.

אפשר היה ללמוד מן העימות משהו על אופיה הצפוי של מערכת הבחירות הקרבה. נראה כי תשובת הליכוד להאשמת המערך בנושא מלחמת לבנון והאינפלציה תתמקד באחריות המערך למלחמת יום הכיפורים. פעמים אחדות במהלך העימות שלף נסים את אירועי 73 כסיבה האמיתית להידרדרות האינפלציונית במשק.

תזכיר לנשיא ארצות הברית הבא

על המערב לחפש אחר זהותו שלו, ולא להתחקות אחר זו של בריה"מ. היום אפשר לעבד תוכנית לאיחודה מחדש של אירופה, לעצב הסדר ביטחוני חדש ברחבי העולם. יהיה בעייתי להתקדם בנושאים אזוריים

מאת הנרי קיסינג'ר

העידן שלאחר מלחמת העולם השנייה ביחסים בינלאומיים מגיע לקיצו. תקופות מעבר כאלו תמיד סיפקו אי-ודאויות, אך גם היו כרוכות בסערה ובמאבק. אולם לא כך רואים מנהיגים מערביים רבים את המציאות הנוכחית. הם מציירים תמונה אידילית שבה יתרחש שינוי הדרגתי לנוכח זריחתו של מנהיג קומוניסטי. גורבצ'וב מתואר כמי שמשנה לבדו את מהלך ההיסטוריה הסובייטית. גלאסנוסט ופרסטרויקה נראים כמפתח לסיום מתחים בינלאומיים – אף כי מרבית האנשים אינם יודעים בדיוק מה פירושן של מלים אלו. מנהיגים סובייטיים מצופים לאבד את הלהט האידיאולוגי שלהם ולהיות שקועים בענייני הון.

פזמון חוזר זה מושמע לעתים תכופות על-ידי הברזות כי יש לגלות זהירות כלפי הכוונות הסובייטיות. אבל זה אינו אלא טקס. הנושא הדומיננטי הוא של תחילת ידידות בין המערב ובריה"מ, ובין מנהיגים מערביים ומיכאל גורבצ'וב. התקדמות הושגה בבירור בכמה חזיתות בשיחות בין מזרח ומערב. אולם עידן חדש אינו יכול להתבסס על דמויות בנות חלוף. כדי שיהיה קבוע, עליו לשקף אי-אילו עובדות מציאות חדשות שיעמדו בבסיסו:

● גורבצ'וב פתח בתהליך בתוך בריה"מ ולאורך מזרח אירופה, ואת תוצאותיו אפילו הוא אינו יכול לנחש. הסערה הנוכחית בפולין והתסיסה בכמה רפובליקות בבריה"מ מראות כי ברגע ששינוי מתחיל הוא יוצר את הדינמיקה שלו.

● במערב תתחולל תנופה דומה, שינויים מרכזיים ביחסים הפוליטיים והביטחוניים של ברית נאט"ו. המבנה הפוליטי של אירופה – מזרח ומערב – יעלה, אפוא, כנושא המרכזי של שנות ה-90.

● כוח המשיכה הדועך של האידיאולוגיה הקומוניסטית אינו מוטל – ועלול אף להגדיל – את האיום של שאיפת ההתפשטות הרוסית ההיסטורית.

● תגבר חשיבותן של יפן, סין והודו, כמו גם מקסיקו, ברזיל וארגנטינה, ויש לשלבן בסדר בינלאומי חדש.

● ההתקדמות האחרונה בסכסוכים אזוריים – אפגניסטאן, קמבודיה, אפריקה הדרומית – נבעה בחלקה משינוי הקדימויות של מעצמות העל. אולם יהיה זה באיוולת להאמין שבריה"מ ויתרה על האינטרס שלה באזורים אלה, ותהיה זו טעות לארה"ב להתנתק מהן.

האמריקאים מכל צבעי הקשת הפוליטית האמינו מאז ומתמיד שהמושג "מאזן כוחות" הוא בלתי מוסרי ותורם למתחים בינלאומיים. זה מוזר, כיוון שהשיטה הפוליטית הפנימית שלנו מבוססת על מאזן בין שלוש זרועות הממשל. וזו גישה בלתי ריאליסטית אם רוצים ש"השתתפות בנטל" תתקדם מסיסמה למדיניות

לעתים כה נדירות נמצאים גורמים כה רבים בו בזמן במצב של נזילות. קיימת הזדמנות יוצאת מגדר הרגיל לעצב עתיד טוב יותר על ידי מדיניות מבורכת בדימיון. זו הפעם הראשונה מאז מלחמת העולם הראשונה שאפשר לשקול תוכנית לאיחודה מחדש של אירופה בהסכמת כל עמיה. דבר זה יכול לבוא בד בבד עם הקמת הסדר ביטחוני חדש שיצמצם בצורה חדה את הכוחות המזוינים הניצבים כעת זה מול זה במרכז אירופה.

גם באסיה צץ ועולה איזון חדש. הסכסוכים האזוריים יכולים להיעשות לזירות דיפלומטיות וכלכליות, יותר מאשר סיכסוך צבאי. אבל סדר בינלאומי חדש יותר לא יופיע אוטומטית. גורבצ'וב לא ישחרר עבורנו את בעיותינו. פיקוח הנשק אינו המפתח הבלעדי או אפילו המרכזי [illegible] – כולל אלה בהם השתתפתי אני – לא הוביל לשינוי אסטרטגי. ואכן מבית מצדיקים הסכמים אלה בנימוק שהם מותירים את המצב הצבאי בעינו. הם באים כתגובה ללחצים פנימיים ומעריכים אותם על סמליותם הפוליטית.

למעשה ממחישה סמליות זו את הפוטנציאל למשבר על-ידי עידוד המגמות הנטרליסטיות במזרח ובמערב כאחד. אם הדמוקרטיות יתעקשו להישען אך ורק על ההנחות האופטימיות ביותר בנוגע לעתיד, תהיה השלווה הנוכחית רק השקט שלפני הסערה. הצורך המכריע הוא לכונן מסגרת פוליטית כדי להתמודד עם תוצאותיו של שינוי שניתן לחזותו.

הזירה של גורבצ'וב

הצלחת גורבצ'וב בהתגברותו על בידודה של בריה"מ היתה מרשימה. מנהיגים מערביים רבים, כולל הנשיא רייגן, מרגישים עתה [illegible] עם המזכיר הכללי. מדבריהם משתמע שגורבצ'וב לבדו אחראי לשינויים הפנימיים המתחוללים בבריה"מ, וכי שינויים אלה יביאו עידן חדש של שלום. אך בניגוד לכל היגיון הוא להאמין שאדם שמעודו לא החזיק במשרה כלשהי מחוץ למפלגה הקומוניסטית הסובייטית (בעלת הדוקטרינה שההיסטוריה נשלטת על-ידי "גורמים אובייקטיביים"), יעלה בפני עמיתיו בפוליטבירו את הטיעון כי קשריו האישיים עם מנהיגים דמוקרטיים מצדיקים שינויים במדיניות הסובייטית.

על אף כל יומרותיו, גורבצ'וב מגיב במידה מסויימת על הנסיבות. המאבק במוסקווה אינו על דמוקרטיה אלא סביב השאלה איך לייצר תפוקה גדולה יותר. יעד זה דורש את היחלשותן של הבירוקרטיות הפאודליות שהתחפרו במסגרת הכלכלה הסטליניסטית הריכוזית. יש להניח שמנהיג סובייטי אחר היה מאמץ מדיניות דומה, אם גם בפחות להט, העזה וכישורים פסיכולוגיים. אחרי ככלות הכל, השלב הנוכחי של המדיניות הסובייטית נחנך ב-1984 על-ידי צ'רנייננקו הישיש כאשר ביקר גרומיקו אצל הנשיא רייגן בבית הלבן.

לו גם היה גורבצ'וב מחוייב לשלום במובן המערבי, יכולות שכנותיה של בריה"מ לשאוב נחמה פורתא מההיסטוריה של צארים או קומיסרים. השאלה היא האם מדיניות החוץ הסובייטית מעוצבת על-ידי אידיאולוגיה קומוניסטית, או שאיפת התפשטות רוסית היסטורית נמצאת בדיון מאז המהפכה הבולשביקית. בלתי אפשרי להשיב לה. הדרישות שהעלה מולוטוב בפני היטלר ב-1940 כמחיר לתמיכה סובייטית, שסטאלין המשיך לפעול להשגתן לאחר המלחמה ושברז'נייב ביצע באפגניסטאן, קיימות מאז ימי רוסיה הקיסרית: שליטה סובייטית בבלקן ובדרדנלים, תפקיד מרכזי בפולין והגמוניה רוסית באיראן.

תפקידה של האידיאולוגיה הקומוניסטית היה משולש: היא העניקה למנהיגים הסובייטיים ביטחון שלא היה בנחלת הצארים; היא סיפקה להם חיל גלובאלי של תומכים; והיא פיתתה אותם להכנס לסיכסוכים מרוחקים במקומות כאנגולה, קובה, ניקרגואה והודו סין. גורבצ'וב מכוון לקצץ במחויבויות שלישים מסוכנים רחוקים יכלו להעניק להן קדימות גבוהה יותר. אך אין פירוש הדבר כי סדר היום ההיסטורי הרוסי באירו-אסיה ננטש. מאז המאה ה-17 התרחבו בהתמדה הגבולות של מה שהיתה בזמנו דוכסות מוסקבית, עד שהגבולות הלאומיים הנוכחיים כוללים כעת 11 אזורי זמן שונים.

פעמיים בעבר השלה עצמו המערב בבססו את מדיניותו על הערכות חזוניות של מנהיגים סובייטיים: עם סטאלין ב-1944 ועם חרושצ'וב ב-1956. איני מעלה שום תחזית לגבי גורבצ'וב. אך מסוכן הוא לבסס יחסים בין מזרח למערב על אישיותו של מנהיג סובייטי אחד, וזאת מכמה וכמה סיבות: ראשית, גישה זו, הופכת את היחסים לבלתי יציבים, שכן כל מנהיג סובייטי חדש מתבקש למדיניות קודמו. שנית, היא מחזקת גורמים נייטרליסטיים שטענו לאורך כל הדרך כי המלחמה הקרה היא טפשות וקלות ראש. שלישית, היא יוצרת את הסכנה שאם יעזוב גורבצ'וב את השלטון, אפילו מסיבות פנימיות, המדינות הדמוקרטיות יאשימו את עצמן ויצליפו בעצמן.

החשוב ביותר – הגישה הפסיכואנליטית עלולה להביא להרפתקנות סובייטית רבה יותר. בנסיבות הנוכחיות התאפקותה של מוסקווה אינה ויתור, אלא פרי זהירות. אבל הבריחה המערבית מהמציאות עלולה לפתות מנהיג סובייטי להשיג רווחים חד-צדדיים במקום לערוך את המאבק מבית, [illegible]. התפיסה ההולכת ונעשית אופנתית "עלינו לסייע לגורבצ'וב", היא חסרת משמעות, רק אם מגדירים כיאות את המלה "סיוע".

האם פירושו הוא שעלינו להכנס להסכמים שאי-אפשר להצדיקם בזכות עצמם ומפעולותיהם? האם עלינו לתמוך בגורבצ'וב בכוחו הפנימיים? (האם אנו מבינים אותם במידה מספקת כדי לעשות זאת?) לדעתי אנו עוזרים לו – או לגורמים מתונים אחרים – בדרך הטובה ביותר על ידי העלאת הערכה חדה של האינטרסים הלגיטימיים של שני הצדדים ועל ידי מאמץ רציני לקבוע כיצד ואיך ניתן ליישבם. כל דרך אחרת מזמינה צורה סמויה של סחטנות.

האתגר בפני נאט"ו

שלא כברז'נייב, שמעל הכל רצה להבטיח את הסטטוס קוו באירופה, נראה גורבצ'וב נחוש בדעתו להחליש את הברית המערבית. ביטאונים תיאורטיים סובייטיים מצדיקים את השלום לא כל כך למען עצמו, אלא כאמצעי לשלול מארה"ב את האיום הסובייטי בתור קריאת קרב. כשהם הולכים בעקבות ספרו של המזכיר הכללי "פרסטרויקה", מקדמים שליחים סובייטיים את החזון בדבר "בית אירופי" שישתרע מהרי אורל עד האוקיאנוס האטלנטי, ידאג לביטחון אירופה וישמור על הציוויליזציה האירופית מפני מטריאליזם אמריקאי. תנופת המדיניות הסובייטית היא לצמצם את ההשפעה האמריקאית, אם לא לגרש אותנו מאירופה לחלוטין. גורבצ'וב כבר השיג התקדמות משמעותית בכרסום אסטרטגיית ההרתעה הגרעינית הנוכחית של נאט"ו. באיזו תכיפות אפשר לחזור על המשפט "במלחמה גרעינית אי אפשר לנצח, זו מלחמה שאסור כי תפרוץ אי פעם" בהודעות אמריקאיות-סובייטיות, לפני שתאבד ההרתעה את אמינותה? כמה צמצומי נשק גרעיני אפשריים לפני שאסטרטגיית התגובה הגמישה תיהפך לבלתי ניתנת לביצוע? צעד בעקבות צעד סבלני זוכים הסובייטים בהשפעה על מדיניות ההגנה הגרעינית של נאט"ו. למשל, המודרניזציה בנשק בטווח קצר שהתקבלה לפני 10 שנים על ידי בעלות הברית ללא הערות, הפכה לשנויה ביותר במחלוקת.

קבוצות פרו-מערביות מסורתיות, בעיקר ברפובליקה הפדראלית הגרמנית, מתחילות להיענות לזמירות הסירנות מהמזרח. מועמדים פוליטיים אירופאיים במספר גדל והולך נוסעים למוסקווה, ולפעמים אפילו מעדיפים נסיעה אליה מאשר לוואשינגטון. בהרצאה שנשא ב-1982, ההיסטוריון האמריקאי המעולה, גורדון קרייג, כי מבחינה היסטורית חשה עצמה גרמניה קשורה לאירופה המרכזית או המזרחית. הגישה הגרמנית כלפי המערב היא אמביוולנטית וחשופה ל"משבי רוח נוסטלגיים", לשיבה למסורת.

אני מאמין שדבר זה מתרחש עכשיו. איני מצפה לאירוע דרמטי כל כך כמו מעבר גרמני לנייטרליזם גלוי. אבל מאמצים להגדיל את כוחות נאט"ו ולהכניס בהם מודרניזציה כמו גם לחזק את אחדותה של הברית, כבר נתקלים בהתנגדות גוברת. אפילו שיתוף פעולה צבאי אירופי מוגבר עלול להיתקל בהתנגדות. בקרוב אנו עלולים לעמוד מול חזרה על הויכוח של שנות ה-50 בשאלה אם אחדות גרמניה צריכה להיות קודמת לקשרים עם המערב.

על פי התבונה הקונבנציונלית הרווחת כעת, לאף אחת מאותן נקודות לא נודעת חשיבות כיוון שהסובייטים ייהפכו תלויים כל כך מבחינה כלכלית במערב-אירופה, עד כי עובדה זו תמנע חזרה למתחי המלחמה הקרה. אולם תלות היא חרב פיפיות. בה במידה אפשרי שכמה מנהיגים מערביים ייהפכו מבחינה פוליטית ופסיכולוגית תלויים כל כך במוסקווה, עד כי יעשו הכל כדי להימנע ממורת רוחו של הקרמלין.

עתידה של מזרח אירופה

מגמות אלו מנוצלות בידי הסובייטים בהעזה שאי-אפשר היה להעלותה על הדעת בתקופת ברז'נייב. אך נותר עדיין לראות אם מדיניות החוץ הסובייטית מרחיקת ראות כפי שהיא נראית. ראשית, בריה"מ פועלת מעמדה של חולשה פנימית. לפני למעלה מ-20 שנה אמר דה-גול: "בתקופת חיי האידיאולוגיה הקומוניסטית גולמה על-ידי אנשים רבים... כל אחד מאותם מגלמים מגנה בתורו, מבית, מחוץ ולפעמים הורג את האחרים. בכל מקרה הוא נלחם בתקיפות נגד פולחן האישיות של האחרים".

בשלב זה בלתי-אפשרי לחזות אם גורבצ'וב יתגלה כיוצא מהכלל. ברור שהוא פתח בתהליך שתוצאותיו לא נראות. המנגנונים הבירוקרטיים המבוססים לא יוותרו בק-

כעת, כשמוסקווה עצמה מטיפה בזכות רפורמות, התמריץ הסובייטי לאכוף קונפורמיות אידיאולוגית על סין נחלש. סין תמיד תעמוד על המשמר לנוכח האפשרות שהרוסים יכולים לנסות להחזיר את גלגל המודרניזציה הסינית אחורה

לות על כוחם ועל הפריווילגיות שלהם. באימפריה של עמים רבים, הדצנטרליזציה מעלה באורח בלתי נמנע את השאלה הלאומית. לסובייטים אין שום מסורת יזמות כלכלית שתפעל כמשקל נגד לתכנון המרכזי, או שתמלא את התפקיד שמילא המעמד הבינוני כלפי האריסטוקרטיה בתקופת המאבק לבניית מדינה מודרנית באירופה. המשטרה החשאית והצבא אולי לא השמיעו את המילה האחרונה שלהם.

סביר כי מדיניותו של גורבצ'וב תתגלה כמשבשת וגורמת אי-סדר בעיקר במזרח אירופה. הרפורמות שלו המפרסמות ברבים את השחיתות ואת אי היעילות של השיטה הסובייטית, אינן יכולות שלא להרבות את קריאות התגר על הלגיטימיות של הקבוצות השליטות במזרח אירופה. אין פלא שכמה מהמפלגות הקומוניסטיות במזרח אירופה – במיוחד הונגריה במפורש, במידה פחותה בצ'כוס-לובקיה – מתנתקות בגלוי מהמתכונת הסובייטית. המפלגה הקומוניסטית הפולנית היתה בצרות אפילו בלי שינויים בקרמלין. אבל הגלאסנוסט סייע בבירור להחזות את תנועות האיגודים המקצועיים סולידריות.

אפשר שהמדיניות הסובייטית החדשה יצרה גולם שקם על יוצרו. כדי להחליש את הברית האטלנטית, חייבת מוסקווה להראות כמי שקוראת לקשרים חזקים יותר בין מזרח למערב. אולם בעוד הרפובליקה הפדראלית והמדינות אחרות במערב אירופה מגבירות את פעילותן ואת השקעותיהן במזרח אירופה, יואצו המגמות הצנטריפוגליות באימפריה הסובייטית. הסיסמה של בון כי היא מבקשת להקל על חייהם של מזרח אירופים מהשורה כנה ללא ספק.

במידה שהמדיניות תצליח, היא עשויה להביא להיווצרותו מחדש של התחרות בין המעצמות הקלאסיות שגרמה לשתי מלחמות עולם. לנוכח השחיקה בעצמתה במזרח אירופה, עלולה מוסקווה להחליט על התערבות צבאית. משבר חדש בגלל ברלין יכול להיראות היום דמיוני, אך ניתן להעלותו על הדעת אם הסובייטים יחושו כי הם מחוייבים להפגין מה הם גבולות ההשפעה המערבית מאחורי מסך הברזל. אם דבר זה יקרה – אפילו בתור אקט של יאוש – עלולה האשליה המערבית לעבור להיסטוריה. מדיניות סובייטית בין אם במתכוון בין אם בהיסח הדעת, החזירה את נקודת המוקד הדיפלומטית לאירופה, מצב הרגיש. החלטות מרחיקות לכת במוסקווה יותר מאשר בוואשינגטון.

"ומה עם ראשי הנפץ" – מפגין בריטי במסיבת רייגן. גולם שקם על יוצרו
תצלום: איפי

הגיע הזמן לדיון הכולל הראשון על עתידה הפוליטי של אירופה מאז פריצת מלחמת העולם הראשונה. הנוסחה הסובייטית בדבר בית אירופי ממולחת מדי. אחרי הכל היתה זו הנוכחות של כוח סובייטי במרכז אירופה שהובילה למלחמה הקרה. עבור אמריקה, גישת בית אירופי הכולל את רוסיה תביא בדיוק את סוג ההגמוניה שכדי למנוע אותה נלחמנו בשתי מלחמות עולם.

אולם קיימת גישה אחרת העשויה לשנות באורח דרמטי את הנוף הקפוא. היא תתבסס על המודעות כי קיימים רק שני פתרונות לאירופה: או שארה"ב ובריה"מ כאחד יהיו נוכחות בה במלוא כוחן, או ששתיהן יצמצמו במידה ניכרת את נוכחותן. בקונסטלציה זו הבית האירופי ישתרע מגבול פולין-בריה"מ עד האוקיאנוס האטלנטי; [illegible] יהיה מערב-אירופה מאוחדת. בחינה שקולה של גישה זו תחייב להבהיר למנהיגים הסובייטיים כי זיהוי ביטחונם עם משטרים בלתי פופולריים רק ימשכן את מדיניותם לדיכוי התקוממויות תקופתיות. בטווח הארוך האם אין הסדרים בפינלנד מועילים יותר לביטחון בריה"מ מאשר אלו במזרח-אירופה? האם זה אפשרי למצוא הסדרים שיעניקו לסובייטים ערובות ביטחון ([illegible]) בעוד הן יתירו לעמי מזרח אירופה לבחור את עתידם הפוליטי הם?

על-פי שיטה זו יהיה זה אפשרי להעלות על הדעת צמצום דרסטי בכל הכוחות הזרים באירופה – כולל אלה של ארה"ב – שעשוי להביא למהפכה בקונסטלציות הביטחון הנוכחיות. זה אינו משא ומתן המתאים מטבעו לדיפלומטיה פורמלית המנוהלת בידי להקות דיפלומטים וטכנוקרטים. השלב הראשוני חייב להיות חסוי ביותר. הוא יכול להצליח רק אם תהיה אירופה משתתפת פעילה. אך אין הוא יכול להצליח אם כל מדינה אירופית תפעל על דעת עצמה. משום כך הוא דורש התקדמות מהירה כלפי מיזוג מערב-אירופי.

פרספקטיבה אסיאתית

הפניה של גורבצ'וב לאסיה היתה במהותה זהה לפנייתו האירופית: ארה"ב אינה חיונית לביטחון אסיה. אבל לדבריו היה הפעם משקל שונה. המדינות באסיה עסוקות בצורה שאינה אפשרית יותר באירופה ביחסיהן זו עם זו. הן אינן חוזרות להתעלות ולשים קץ למתחים בינלאומיים. הן ינסו למדוד את התחלפות הירידה בדינמיות האידיאולוגית הסובייטית בעלייה פוטנציאלית בכוח הסובייטי (אם אכן תצליח הפרסטרויקה). הן יחזרו לבדוק אם פעולות אמריקאיות משקפות אסטרטגיה לטווח ארוך, ירידה בעוצמה האמריקאית או היעדר אחדות מצבית.

בהשוואה לדמוקרטיות המערביות, מדינות אסיה לא חשו מעולם כה תלויות בביטחונן בארה"ב, וגם לא פחדו כל כך מבריה"מ. משום כך אין הן מרותקות באורח רגשי כל כך לאישיותו של גורבצ'וב. לפחות מאז הפלישה הסובייטית לצ'כוסלובקיה ב-1968, חששה סין כי היא עלולה להיעשות קורבן לדוקטרינת ברז'נייב.

כעת, כשמוסקווה עצמה מטיפה לזכות רפורמות, התמריץ הסובייטי לאכוף קונפורמיות אידיאולוגית על סין בוודאי נחלש. סין תמיד תעמוד על המשמר לנוכח האפשרות שהרוסים יכולים לנסות להחזיר את גלגל המודרניזציה הסינית אחורה. אולם פיתוי זה מוגבל על ידי הצורך של מוסקווה לשמור על מעמדה במקומות אחרים, לפחות כל עוד היא שקועה במאבקים פנימיים.

לחץ גלוי מדי על סין יחליש את כוח המשיכה הסובייטי במערב-אירופה ובארה"ב. עורכי החישובים הזהירים בפקין מבינים שאין זה סביר כי הסובייטים ינסו לתפוס באורח בוטה את ההגמוניה. אי לכך המחיר שפקין עשויה להיות מוכנה לשלם תמורת תמיכתה של וואשינגטון יירד. בו בזמן היא תדאג לא להיות מבודדת בשל התקרבות אמריקאית-סובייטית. היא לא תרצה להיות האחרונה שתאייש את ביצורי המלחמה הקרה.

הסיכוי הוא לשיפור יציב ביחסי סין-בריה"מ, מה עוד שהסובייטים עונים על תנאי סין, כגון עידוד וייטנאם לסגת מקמבודיה. אבל המתכננים הסיניים אינם סנטימנטליים. הם לא ישכחו שהתקרבות עם מוסקווה אינה יכולה לקצר את גבול סין-בריה"מ המשתרע על למעלה מ-6,400 ק"מ. הם יודעים שהכרזות של רצון טוב אינן מחייבות. הם ינסו לשפר את היחסים עם מוסקווה בלי להחליש את ביטחונה של ארה"ב, שפקין תמשיך לראותו כהכרחי לחסימת השאיפות ההגמוניות באסיה, או לכל ניסיון אחר להפעיל לחץ על סין.

סין גם תמשיך להיות מעוניינת באירופה המסוגלת לרתק תשומת לב ומשאבים סובייטיים במערב. המבחן הבא ליחסי סין-ארה"ב יהיה בשאלה האם תוכל ארה"ב להבין ולקבל את הדיפלומטיה המורכבת של פקין. אידיאולוגים שמרנים, המתוסכלים על ידי שלהי המלחמה הקרה, עלולים להתפתות לפנות לסין. הליברלים עלולים להתנגד לרעיון, שסיוע לשמירת שלמותה הטריטוריאלית של סין וסיוע למודרניזציה שלה, חיוניים לשמירת מאזן הכוחות. פקין עלולה להחריף את הבעיה על-ידי אי הבנת הפסיכולוגיה האמריקאית או מדיניות הפנים בארה"ב. אבל מנהיגים חכמים בסין ובארה"ב חייבים לפעול על סמך הנחת היסוד, שלשתי המדינות יש אינטרסים מקבילים בסיכול שאיפות הגמוניה מכל צד שהוא.

יפן, שהיא כבר מעצמת-על כלכלית, נהפכת לגורם פוליטי מכריע. התקציב הצבאי של יפן אף כי הוא פחות משני אחוז מהתל"ג שלה, הוא כבר השלישי בגודלו בעולם. אין זה סביר שיפן תהיה מושפעת במידה רבה מהשינויים הפנימיים בבריה"מ. מדיניותה כלפי מוסקווה תמיד עוצבה פחות על-ידי האיום האידיאולוגי של הקומוניזם, מאשר על ידי השתלטות בריה"מ על ארבעה איים בצפון יפן, ועל ידי כוחה הצבאי של בריה"מ במזרח הרחוק.

גורבצ'וב כבר השיג התקדמות משמעותית בכרסום אסטרטגיית ההרתעה הגרעינית הנוכחית של נאט"ו. באיזו תכיפות אפשר לחזור על המשפט "במלחמה גרעינית אי אפשר לנצח, זו מלחמה שאסור כי תפרוץ אי פעם" לפני שההרתעה תאבד את אמינותה?

בעוד עוצמתה הצבאית של יפן גדלה, ובעוד ארה"ב מרגישה את הצורך בחלוקת הנטל, המחיר שמוכנה טוקיו לשלם על הגנה צבאית אמריקאית לא יוכל לרדת. סביר שהיריבות הכלכלית בין שתי בעלות הברית תגדל. אין ספק שיפן תנהל מדיניות חוץ אוטונומית יותר, בעיקר באסיה. יחסי ארה"ב-יפן יזדקקו לטיפול קפדני כדי לאפשר כבוד הדדי רב יותר והדדיות.

בו בזמן תמלא הודו תפקיד בינלאומי הולך וגדל. יעדיה יהיו מקבילים לאלה של בריטניה ממזרח לסואץ במאה ה-19 – מדיניות שעוצבה במהותה על ידי תפקיד המשנה למלך בניו-דלהי. היא תתעתד להיות המדינה החזקה ביותר בתת היבשת ותנסה למנוע את הופעתו של כוח מרכזי באוקיאנוס ההודי או בדרום-מזרח אסיה.

יהיו אשר יהיו הויכוחים הדומיננטיים בין וואשינגטון וניו-דלהי, האינטרסים הגיאופוליטיים של הודו יחייבו אותה, במהלך העשור הבא, ליטול כמה מתפקידי הביטחון שממלאת כעת ארה"ב. לא יהיה זה לרוחם של הפוליטיקאים בניו-דלהי, אבל הם נידונים ליריבות עם מוסקווה באוקיאנוס ההודי וליריבות עם סין ויפן בדרום-מזרח אסיה, הרבה יותר מאשר ליריבות עם יעד הרטוריקה שלהם – ארה"ב.

למעשה, ארה"ב מעורבת במאזן הכוחות באסיה באורח פחות ישיר מאשר באירופה. בעתיד הנראה לעין חייבת ארה"ב להיות חלק מהמאזן האירופי. באסיה, להוציא את קוריאה, שם כוחות אמריקאים אינם ניצבים בקו החזית. בשנות ה-90 יהיו באסיה שני מאזני כוח: המאזן בין סין, יפן ובריה"מ בצפון-מזרח אסיה, והמאזן בין יפן, הודו ובמידה מסויימת בריה"מ בדרום-מזרח אסיה.

התפקיד האמריקאי לגבי שני מאזנים אלה יהיה דומה לעמדתה ההיסטורית של בריטניה ביחס ליבשת האירופית: בתור הערב למאזן. כדי לשמור על איזונים אלה חייבת ארה"ב לתמוך בחלשים נגד החזקים ובקורבנות הפוטנציאליים נגד תוקפנים פוטנציאליים. מדיניות כזו חייבת להתבצע, על אף העובדה שאפשר כי לא נוכל להישען על בסיסינו בפיליפינים בעשור הבא, ונצטרך לארגן מחדש את כוחותינו ואת הסדרי הפיקוד שלנו בקוריאה.

בעיות אזוריות

באחרונה הסכימה בריה"מ להוציא את כוחותיה מאפגניסטאן. וייטנאם מסרה, כי תצא מקמבודיה בסביבות 1989, ואנגולה הסכימה עקרונית להחזיר הביתה כוחות קובניים. כל אותן עובדות מצביעות לפחות על כך, שבריה"מ מצאה כי היא התרחבה ומתחה יתר על המידה את כוחותיה באזורים שמלבד אפגניסטאן אינם מזוהים מאז והתמיד עם הביטחון הלאומי שלה.

אולם חשוב להעמיד הצלחות אלו בפרספקטיבה הנכונה. קיימת נטייה להשוות את ההסכמים השונים לניסיון האמריקאי בהודו-סין. אבל בוייטנאם ארה"ב לא רק נסוגה, היא ויתרה והתפטרה. הסובייטים לא יעשו זאת באפגניסטאן, ווייטנאם גם לא תעזוב ידיה מקמבודיה. שום מדינה לא תנטוש [illegible] היסטוריות שיש לה ביחס למדינות שכנות. הן ימשיכו לנסות להגיע ליעדיהן בדרכים עקיפות יותר. יהיה זה בעייתי לסמוך על התקדמות בנושאים אזוריים.

לאחר שכוחות בריה"מ יעזבו את אפגניסטאן, התמיכה בקונגרס ובציבור בהתנגדות תדעך ללא ספק. הסובייטים יגבירו את לחצם על פקיסטאן לדבוק בהסכם לא לספק להתנגדות נשק, ולאחר מותו של הנשיא זיה, פקיסטאן תהיה שקועה בבעיות פנים במשך חודשים רבים. יהיה אפוא קשה למנוע את בריה"מ מלקיים את התכתיב של לנין בדבר "צעד אחד אחורה... שני צעדים קדימה" על ידי שיסוי הכוחות השונים באפגניסטאן זה בזה וניצול טווח תשומת הלב הקצר של אמריקה.

האם מדיניות החוץ הסובייטית מעוצבת על-ידי אידיאולוגיה קומוניסטית, או שאיפת התפשטות רוסית היסטורית? – השאלה נמצאת בדיון מאז המהפכה הבולשביקית. השלב הנוכחי של המדיניות הסובייטית נחנך ב-'84 ע"י צ'רניינקו הישיש כאשר ביקר גרומיקו אצל הנשיא רייגן בארה"ב

אפגניסטאן היא אבן קשה מבחינה פוליטית. קמבודיה היא בעיה מורכבת מבחינה מוסרית. האתגר שם אינו רק לחסום את שאיפת האנוי אלא גם למנוע בעד הח'מר רוז' המזויעים להשתלט על המדינה. עד כה, הטראומה של הודו סין מנעה אותנו והדמוקרטיות אחרות מלתרגם זעם מוסרי לנוכח נוהגי רצח עם, לתמיכה מספקת בכוחות לא קומוניסטיים כמו אלה של הנסיך סיהנוק. בהיעדר תמיכה כזאת, אין ספק שהח'מרים האדומים יצליחו. או שהקואליציות נגד וייטנאם יצטרכו להישען על הכוח הצבאי של שלטון הבובות הוייטנאמי כמשקל נגד – מצב אבסורדי.

האתגר הבסיסי בפני מדיניות החוץ האמריקאית הוא אפוא קונספטואלי. היווצרותו של עולם רב מוקדים אינה מצמצמת את חשיבותה של ארה"ב, אך היא דורשת מאתנו לשנות את אופי מעורבותנו, לפחות באזורים מסויימים. אין אנו יכולים לעשות הכל בו בזמן. אנחנו ממשיכים להיות תקות העולם לחירות, אך עלינו ללמוד לכונן קדימויות ולהרשות למדינות אחרות לקחת לידיהן חלק מתפקידי הביטחון הנוכחיים שלנו. מכאן הצורך בהערכה מחודשת של מאזן הכוחות.

האמריקאים מכל צבעי הקשת הפוליטית האמינו מאז ומתמיד, כי המושג של מאזן כוחות הוא בלתי מוסרי ותורם למתחים בינלאומיים. זה מוזר, כיוון שהשיטה הפוליטית הפנימית שלנו מבוססת על מאזן בין שלוש זרועות הממשל. וזו גישה בלתי ריאליסטית אם רוצים ש"השתתפות בנטל" תתקדם מסיסמה למדיניות. עד לתקופה הממש אחרונה יכלה אמריקה לבסס את מדיניות החוץ שלה על בידודה הגיאוגרפי, יכולתה הכלכלית לספק את צרכיה היא ועליונות צבאית. אבל הטכנולוגיה המודרנית הפכה את הבידוד לבלתי רלוונטי, ונשק גרעיני הופך את העליונות ליעד חמקמק.

באשר לעוצמה כלכלית, ב-1950 ייצרה ארה"ב 52% מכל הטובין והשירותים של העולם. כיום היא מייצרת כ-22%. עובדה זו עדיין הופכת אותנו למדינה החזקה ביותר בעולם, אך אין אנו יכולים עוד לשמור על מאזן הכוחות לגמרי לבדנו. עלינו ללמוד להישען על קואליציות איתן.

ההתקדמות האחרונה בסכסוכים אזוריים, כפי שהם מבחינים, נבעה ממאזן כוחות מקומי חיובי ומהיכולת לנסח יעדים ברורים. כעת עלינו להעמיד בפני עצמנו יעדים ריאליסטיים דומים, ולהגדיר את הכוח הבסיסי להשיג אותם, שאם לא כן, כל מה שהושג עלול שוב לרדת לטמיון. אמריקאים רבים חשים אי-שקט ואי נוחות ביחס למדיניות החוץ, כיוון שנראה כי היא אינה מאפשרת יותר יישום ישיר של עקרונותינו המוסריים. אבל מענה לאתגרים הדו-משמעיים יותר, המסובכים יותר הקיימים כיום, דורש מחוייבות מוסרית אף גדולה יותר מכל מאמץ אחר בעבר. משום כך חייבת אמריקה לפעול כדי לעבד קונספציה אסטרטגית גיאופוליטית.

גם מדיניות ההגנה מתמקדת היום לעתים קרובות מדי ברכישת נשק כמטרה בפני עצמה, ולא משום שהנשק עונה על צורך אסטרטגי. פיקוח נשק הפך לתרגיל פוליטי עבור מומחים. אסטרטגיה של בריתות נראית קפואה במתכונת שפותחה בתקופה בה היתה למערב עליונות גרעינית מכרעת. אבל כעת מלחמה גרעינית כוללת עלולה להביא למאות מיליוני קורבנות. ניסיון לפתח אופציות סלקטיביות יותר בעלות יכולת הרס כוללת פחות – כמו הגנה אסטרטגית או התמקדות מדוייקת יותר במטרה – נתקלות בהתנגדות של קבוצות פציפיסטיות מצד אחד, ושל בעלות ברית הלהוטות להעביר את זירת ההרס משטחן לשלנו, מצד שני. בסופו של דבר, המאבק במגמות אלו עלול להעמיד את הדמוקרטיות בפני בחירה בין יום הדין וכניעה.

בתחום פיקוח הנשק מסכימים כל המומחים שאם יקוצצו המאגרים הנוכחיים ב-50%, הכוחות הנותרים יהפכו פגיעים יותר, בעיקר בצד האמריקאי. קיים קונסנזוס נרחב בממשל כי אפשר לתקן מצב פגיעות זה על ידי אמצעים כפיתוח טילים ניידים, צמצום מספר ראשי הנפץ על טילים קיימים, הצבת טילים מועטים יותר בכל צוללת או צורה כלשהי של הגנה אסטרטגית. בשם פיקוח הנשק מתנגד המועמד הדמוקרטי לנשיאות לכל אותן תוכניות הדרושות לפיקוח הנשק. גם הממשל לא הסביר שמדיניות פיקוח נשק אחראית תעלה יותר ולא פחות. תשומת הלב עוברת כעת להגנה קונבנציונאלית, אך ללא מסגרת קונספטואלית.

דבר זה הופך את הדמוקרטיות פגיעות לטקטיקה האהובה על גורבצ'וב, לקבל רעיון בעקרון בערפל המבוסס על פוליטיקה פנימית, יותר מאשר על אסטרטגיה לטווח ארוך. קיימת סכנה אמיתית כי עם הצמצום הסופי של כוחותיהם במזרח אירופה, הסובייטים יוכלו לסחוט [illegible] או תוכנית ריאליסטית לפיקוח נשק. מה תהיה אסטרטגיית ההגנה של נאט"ו אחרי שקלף המיקוח על כלי נשק גרעיניים וכלי נשק קונבנציונאליים הוקפאו או צומצמו בצורה שאינה רלוונטית מבחינה אסטרטגית?

כל קטלוג של בעיות בנות זמננו חייב להדגיש כביכול אימה, בעיקר בתקופה של שינויים דרמטיים. אבל חשוב הוא לשמור על פרספקטיבות. על האתגרים שהועלו כאן אפשר, כמעט ללא יוצא מהכלל, להסתכל כהזדמנויות לשינויים במדיניות. השינויים בעולם הקומוניסטי הם תהומיים – מצב קשה ובעייתי בהרבה. ארה"ב וידידותיה עדיין נמצאות במצב שבו הן מסוגלות לעצב את עתידן. האתגר הוא לא כל כך לנחש את מטרותיו של גורבצ'וב כמו להגדיר את שלנו.

היציאה הסובייטית מאפגניסטאן. מדינות אסיה מעולם לא פחדו כל כך מבריה"מ
תצלום: איפי

"הארץ" רכש את זכויות הפרסום לכתבה הנדירה של פרופ' הנרי קיסינג'ר. [illegible]

המארק הגרמני מתנדנד נצל את ההזדמנות לרכישת מלגזות איכות וציוד שינוע מתקדם

STILL
MIC

ירידת המארק הגרמני יצרה הזדמנות לרכישת ציוד-שינוע מתקדם מתוצרת סטיל.
מגוון מלגזות וציוד שינוע והרמה של גדולי היצרנים באירופה עכשיו במחיר הזדמנות.
לפרטים נוספים פנה עוד היום
טלפון: 03-9222018
טלקס: 381102
פקס. 03-9226610

אמקול
חברה להנדסה ולתעשיה בע"מ
הסיבים 41
פתח-תקוה
03-9222018

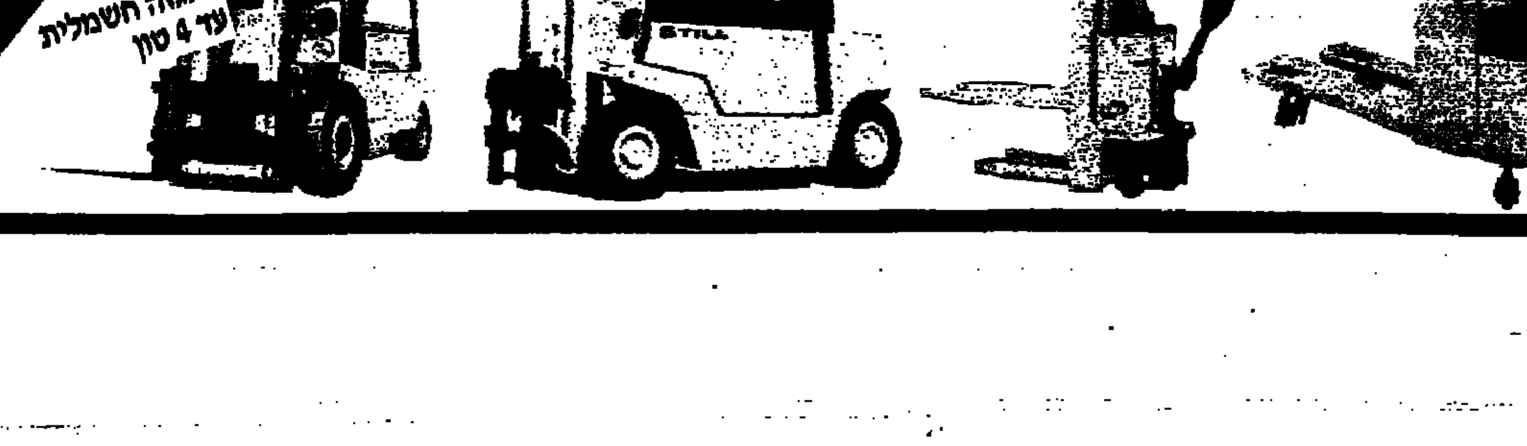

אמקול
אורנית

هكذا من الاصل

هكذا من الاجل

תרבות וספרות

יוסל בירשטיין

כפתורים

ואמא בכל זאת צחקה. לפני כן בכתה. היה זה אני שגרמתי לכך. כך סבר אבא המשיך לגלגל כפתור לבן בין אצבעותיו. לא הייתי צריך, לפי דעתו, להתעקש כימתיקו גם את התה שלי כפי שהמתיקו את התה של אחותי בת החמש. ילד כמוני, בן עשר, הסכים עם אבא, כבר נער מתבגר ועליו להבין את המצב.

ואת המצב, בשנות השלושים של המאה העשרים בעיירה קטנה בפולין, אבא מדד לאורכו ולרוחבו ומצא כאין גבולות לעוני שלנו. לא יקיף אותו גם אם יזחל תחתיו את יתרת ימי חייו.

אמא הסתגרה במטבחון שלא לשמוע אותי צורח על הרצפה ולא להאזין לדברי הליצנות של אבא. גבאסו עליה המשחקים המוקיונים שלה לשתות תה בלי סוכר ולהרגיש שהוא מתוק. כי אבא היה מלמד אותי לחתוך קוביית סוכר לארבעה חלקים, לשים ריבוע בתוך הפה באחורי השיניים, להדק את הלשון וללגום. גם אחרי הכוס השנייה נשתמרו אצל אבא פירורי סוכר תחת לשונו. אצלי הקובייה נעלמה עם הלגימה השלי־שית. ולכן הראה לי איך להחזיק בשתי אצבעות את הקובייה מתחת לכוס מזוכית, להביט בה, להתרכז וללגום. התה יהיה מתוק והסוכר יישמר לכוס התה הבא.

אבל באותו ערב לא היה סוכר בבית. החורף היה ארוך מדי ומכונת התפירה של אבא נשתתקה מזמן. כשעבד היו בכיסיו מטבעות אחדים ובצנצנת שבכסידה, קוביות סוכר להמתיק גם את התה שלי. אמא בכתה במטבחון. היא פחדה מההתפלספות של אבא. ראתה בזה התפוררות של הכבוד העצמי. מה עוד ימציא, שאלה, בכוח הליצנות שלו?

"כוח הדמיון", תיקן אבא את דבריה, ואמר לי להפ־סיק לצרוח כי באה לו המצאה חדשה ושנינו נצחיק את אמא. הוא שיבח את הדמיון של בני־אדם, שניתן למתוח אותו עד אין סוף, אפילו מעבר לגבולות העוני שלנו. שאקום מהרצפה ונתחיל.

הוא מסר לי את הכפתור הלבן, שאחזיק אותו כמו את הקובייה מתחת לכוס תה שלי, שאתרכז בו, לדמיין שהוא סוכר, ללגום והתה יהיה מתוק.

כשאמא שמעה זאת היא פסקה לבכות, נכנסה חיוורת לחדר, ניגבה בנגבידה דמעה מפציה והכריזה שהיא תצחק, היא תצחק. היא הוציאה מידי את הכפתור הלבן ודיברה לעצמה בקול עצוב:

"רק לא כפתורים לא כפתורים"

איור: נורית עגבר־שני

לאה אילון

איזון ושוויון

אני כמובן לא גלאית
כשאגודי הירח המצפים בקרמל שקוף
המשיכו הלאה.
אני יודעת שלכל בעיה אין תמיד פתרון
אלא שלכל בעיה יש עוד בעיה.
אבל אני כמובן חושבת
בספטמבר, כשכל מיני קרטונים של תפוחי גליל
נמצאים בשולים
שהמות מפנה דרך,
ושאכתוב בקדחתנות שתיטיב את עצמי בעיניך
עד שאף אחד לא ידביק אותי.
ראיתי את כל האין בשירה שחוללתי.
או אתה לא רוצה להוריד לי את הירח.
או אתה לא רוצה להיות צדו האפל של הירח.
ודאי שאין איזון ושויון.
אבל כשאני מביטה באי שלי
ששני נשרים דואים עליו
עם הביצים שלהם,
אני חושבת שלא רק המוסריות מוציאה אותי מדעתי
ומעוררת בי קנאה,
אלא גם תחושת העול שאתה לא רוצה לגרום לאף אחד
מלבדי.
אני לא אבדוק את תעודת הזהות שלך.
אני אבריח אותך לחיות
ולהיות מפתע כל הזמן מחדש מהיכולות שלי.

האורות של האי שנראים כשתי ביצים
מחברות זו לזו
בעוד מתקפס כערלה
גרמו לי להפוך את אי האזון והשויון
תמיד למהות שתהיה לטובתי.
כן.
יש לי יכלת שאין לבן תמותה.
אני תמיד עומדת מול הגוזל שלך
עם מדות מדהימות שאספתי שנים
כדי שתהיה חסר אונים מולי.
רציתי כשממתק האגוזים עם שזיפי הסכר של הירח
התקרב לאי שלי,
להיות עם נזון מקסים ומרקרק.
ידעתי ששד אחד גלוי
מסעיר יותר משני שדים גלויים.
אתה עושה את זה תמיד טוב יותר מהשני.
אתה משנה לזה את כמעט הקץ.
פלא שאני נוהה אחריך.
פלא שאני עומדת מול מנופפי ידים בטי שידט
שמשחקים ביליארד
ואני נונשלנטית.
ממך הכח העצום,
ממך,
ומהידיעה שאותיר הרבה מאחורי בשירה,
ושהמות מפנה דרך.

דן פגיס

שלושה פרקים מתוך "אבא"

בסופו של הקובץ "כל שירי דן פגיס", שיופיע בקרוב בהוצאת הקיבוץ המאוחד, תבוא היצירה בפרוזה "אבא" שעליה עבד המשורר בשנותיו האחרונות.

כמה קטעים מחיבור זה, שעניינו יחסיו המורכבים עם אביו, פורסמו בספר "שירים אחרונים" (1987), שהופיע בעריכת שמעון זנדבק, לאחר פטירתו של המשורר. מתוך החומר שבעיזבון ניכר שפגיס תכנן יצירה נרחבת שבה משולבים תרגומי מכתבים עם קרובי משפחה בחו"ל, תצלומים ותרגומי מסמכים. היצירה לא הגיעה על ידו לידי גמר והיא נערכה לדפוס על־סמך הערות וטיוטות שנותרו בעיזבון. להלן שלושה פרקים מתוך "אבא".

חנן חבר וצ. ברמי

1984

בתשעה באב זה, ביום השנה השני, נותרנו רק שני אבלים. לפני הצהריים אני בא לקחת את אשתך, את אנושקה. היא שואלת אותי בדאגה: "יש לך מה שצריך להגיד שם?" זכרתי שבין הספרים העומדים בסלון במ־קרה היה גם סידור קטן ומרופט. "יש", אני אומר לה. "אה, זה ביבליה?" היא שואלת. אין קץ לפלאות. "לא, לא, איך להסביר, ביבליה קוראים, ומזה מתפללים."

הפעם היא קונה ציפורנים בחנות שליד הבית, עומדת על המיקח: "תשמע, אדון אוולאי, תוריד קצת. זה בשביל הקבר של בעלי". אני מסמיק ומושיט למו־כר שטר כסף, אבל היא עוצרת בעדי בתוקף: "לבעלי אני קונה פרחים בעצמי".

האוטובוס מספר 92 לחולון מלא וגדוש, האנשים מנסים להתחמק מן השמש הלוהטת ומצטופפים בצד הצל. בתוך חולון הם עוברים מצד אל צד. הצל מתחלף עם סיבובי הנסיעה. אני יושב בשמש ושותק. אבל אנושקה האוחזת בצרור הפרחים, חשה צורך לדבר: "זה רחוק, אתה יודע, אבל אין דבר. אנחנו לא ממהרים". מולנו, במושב הפונה עם הגב לנהג, יושב פועל בסרבל עבודה ומעיר: "באמת, מה יש למהר? הם יחכו". ורק כעבור רגע אני תופס ששמעתי נכון, הוא אכן התכוון למתים. חוצפה.

בבית הקברות שלך היריד של תשעה באב בעיצומו, חי ותוסס עוד יותר מאשר לפני שנה. האב־לים והרוכלים התרבו לאין שיעור. כבעל ניסיון שכבר הלך כאן לאיבוד אינני סומך על מספר הגושים, אלא הולך לפי מפה. רק אנושקה מהססת, שהרי כבר עברנו את גוש עשרים ושש ומה פתאום גוש תשעה אבל בסוף הנה גוש עשרים וחמש, האיזור שלך, השורה שלך, אני מפלס לי שביל בחול בין המצבות והולך עד הסוף. הקבר איננו. איננו? הפעם לא תתחמק ממני, באתי במ־יוחד, למענך, ביום המיוחד. אני עובר בשורה הסמוכה, חוזר בקדמת. אנושקה כבר מתחילה לטעון: "הרי אמרתי לך", אבל ברגע זה אתה מציל אותי. קברך צץ לנגד עיני, כאילו היה שם כל הזמן, ושמך חקוק בו עם תנצב"ה. אני קורא לה: "זה המקום". היא מודה עד כאן, פותחת סל פלסטיק – בחיי, גם הפעם הביאה צנצנת ריקה של כרוב. כבר למדתי את הטקס. אני ניגש לברז וממלא את הצנצנת מים, והיא תוקעת בה את צרור הציפורנים, רוכנת על לוח הקבר ושוטפת אותו.

חזן אחד משוטט בסביבה ומתבונן בנו. זה עתה סיים אזכרה באחת השורות הסמוכות והוא מחפש עבו־דה: "אתם רוצים אל מלא רחמים?" "לא, לא", היא אומרת, "לא צריך", ומוסיפה בחצי קול: "הוא יכול לד־רוש אלף, מה אני יודעת. נו בוא נתחיל". אני שולף את הסידור הקטן מכיסי. כרגיל, קדיש יתום מודפס בסוף, כדי שעמי ארצות כמוני ימצאו אותו בנקל. האו־תיות מרצדות לפני באור השמש המסנוור. יתגדל ויתקדש, הכל עובר בחצי דקה, אולי בפחות. ועכשיו מה? הרי אי אפשר כבר ללכת. "את יודעת", אני אומר לה, "אקרא את זה עוד פעם". עוד חצי דקה. ומה עכ־שיו? אולי אמצא לך איזה מזמור תהלים. השמש קופחת על הספר, אני מצל על הדפים בראשי ומגלה שבצד קדיש יתום, ממש בדף שלפניו, כתובה ברכת הלבנה. לומר את ברכת הלבנה? זה היה יכול לשעשע אותך, אבל אני מוותר, כרגיל. מחזיר את הסידור לכיסי ואנושקה אומרת: "זה נורא, בוא נלך".

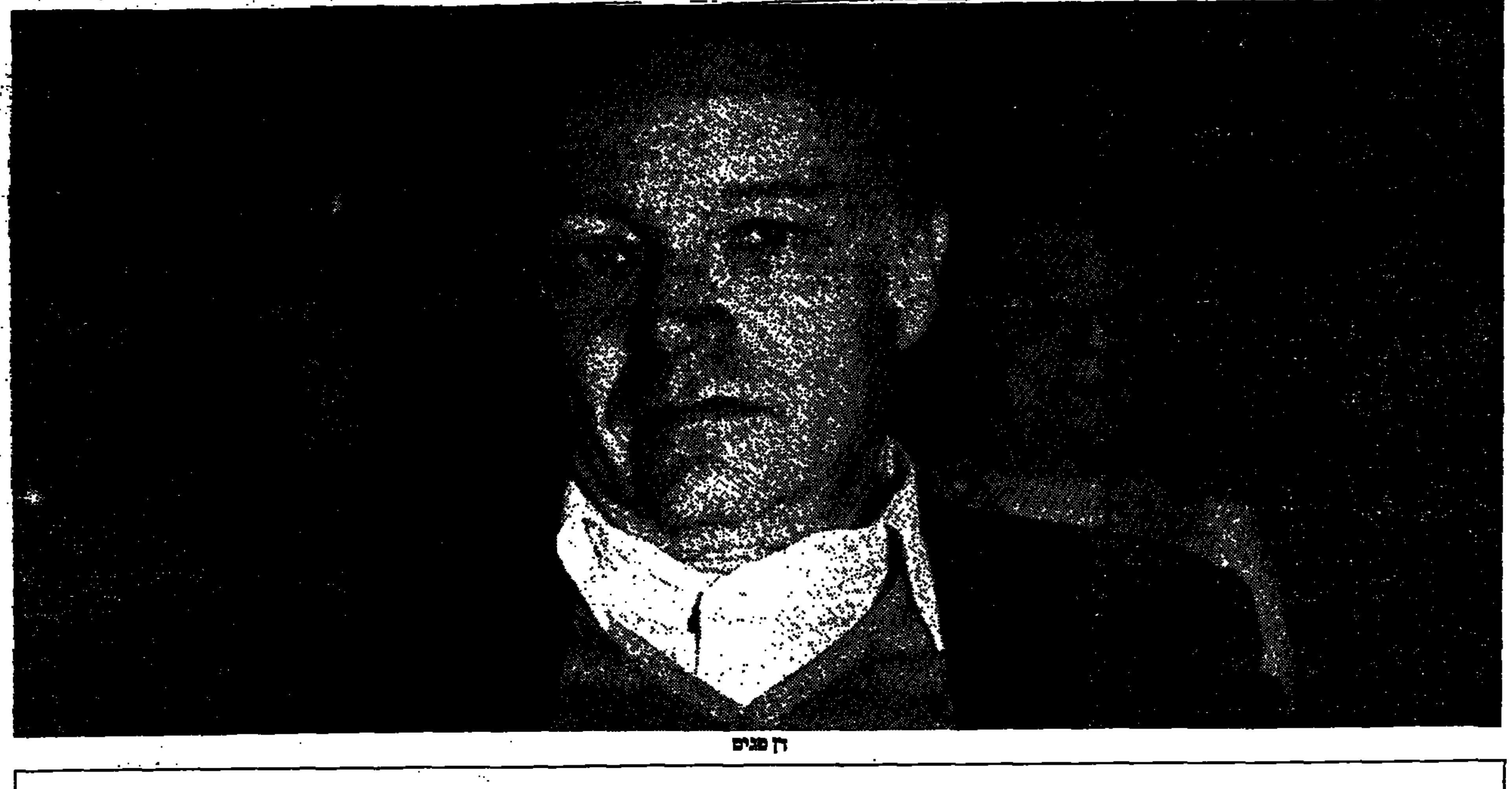

דן פגיס

ובכן גם הפעם עשית לי קונצים. רק ברגע האחרון הבזקת לי את המצבה כמו קוסם השולף את הקלף המ־פתיע. מה אני מתלונן. לא כאן איבדתי אותך ולא כאן אמצא אותך. בפלטות הסבוך שלנו המלה האחרונה היא שלך: היא חקוקה על לוח הקבר באותיות שחורות, כאן לנגד עיני.

צעירים

קצב מיוחד היה לצעדיך. כל צעד – נקישה קלה בעקב ואחריה דריכה קפיצית, אופטימית, אולי קצת מלגלגת. קל וקפיצי, קל וקפיצי. אני דוהר באופן אחר, בכבדות בהחלטיות – כמו עכשיו, כאשר כל צעד מרחיק אותי מקברך. היינו ניגודים גמורים. אתה מתוק ושטחי ושמח, אני תפל ושפוף. ובכן, שלום, גם לביקור הזה בבית הקברות יש סוף, אני שב והלך לי, צועד במרץ בכביש הפנימי המוביל אל השער.

פתאום אני שומע, מה, תחילה נקישת עקב קלה ואחריה דריכה קפיצית, אופטימית, אולי קצת מלגלגת. קל וקפיצי, קל וקפיצי. אני מתחיל לרוץ. צעדיך רצים אחרי. אתי. רצים בי, רגליך רגלי, מתוך מותי.

עמוד! אני מצווה על עצמי. עמוד. אני, אני בלבד, לא אתה, לא אתה. אני מודה שלא היינו ניגודים גמורים. אני מודה שאנחנו קרובים מאוד, יותר משר־ציתי להודות, יותר משרציתי. אבל ההבדל בינינו ברור ויישאר לעולם: לי יש מספר נעליים גדול, 43, ולך – אני זוכר יפה – היה מספר 37 בלבד.

[הכאב והעלבון]

הכאב והעלבון כאים מפינוק ומאהבה עצמית שלך, כן, ושלי?

הטענה שהמצוקה הזאת, העלבון הארוג בחרדה הארוגה בבחילה, קשרי קשרים, רשת רייגים הנשטפת במי אפסיים שרק אותם היא תופסת, רשת רייגים האוספת מים ומחזירה מים וקשרי הקשרים שלה הם לשווא והיא מעלית כפי שהושקעה, בחרדה ובעלבון ובבחילה מלוחה ודלוחה – הטענה שרשת המצוקה היא רק פינוק אהבה עצמית של מישהו שהכל נתון לו (ומה חסר לי? לא פרנסה, לא אשה וילדים, לא בית, לא קביעות בעבודה) – הטענה הזאת נמשכת בדרך כלל בזה, שאילו היה לי רע באמת הייתי תופס את קנה המידה האמיתי – למשל, במחנה ריכוז – או נניח, על ערש דווי של סרטן – הייתי מתלונן שאין לי יחסים קרובים אליך או שנבית, הספרים שאני כותב אינם מר־פצים כהלכה, או שכמס הכנסה מטרידים אותי בלי הרף? הטענה הזאת איננה מרושעת בלבד, היא גם מטו־פשת. הרי הייתי שם, גם במחנה הריכוז וגם על ערש דווי, והם כמובן דוחו את הבעיות האחרות, הקטנות כביכול, אבל באיזה קנה מידה נדרש ממני להיות? כדי להתגבר על החרדה ועל העלבון אני צריך אם כן להתחסל ממש. האם הטוען (החושב שהוא מנחם והוא אך מסממם) חושב שזה משל העץ שצעירת מוות או הנאו או נניח סרטן הם כעץ שמוציאים אותה אחר כך מן הבית הצפוף עוד יותר וירווח? איזה השוואות אידיוטיות. והרי רשת החרדה והמצוקה והעלבון, הרשת הזאת רק חלילה הם עניינים קטנים כביכול, ענייני עבודה או ספרים או יחסים עם אנשים של עב־שיו, אבל תוכי הרשת וקשרי קשריה הם אותו המוות ואותם היסורים שהמטומטמים מביאים כנחמה. והיום מלווים אותי יום יום. בכל ערוגת פרחים מלבנית אני רואה קבר הרוגים המוני שקושט לאחר זמן, אפילו בשטיח בחדר, אפילו ב־ – ומה עוד אני צריך לומר? אתה, לפחות, מעולם לא ירדת כך. ראית אותי, חשבתי שהתעלמת מכני (גם הצלחתי להחביא את החרדות לפחות עשר־שתים־עשרה שנים אפילו מפני עצמי, זה פרץ רק אחרי אייכמן) ובמשך הזמן ראיתי שאתה אכן שם לב לזה, אינך עושה כלום, אינך אומר כלום (וזה מעבר לרגשות האשם שאולי היו לך, או יפעל כל פנים אני כעדיף לייחס לך בעניין זה, שעבור עלי הודעת מפני שלא לקחת אותי בזמן ארצה). אבל לפחות מעו־לם לא ירדת לאותו משל של "להוציא את העז מן הבית". תודה לך ששתקת. אף על פי שעוד לא ידעת שגם אני הולך לבות ממש, זמן לא רב אחריך.

דיוקן משורר אהוב לבבי

פנטסיה לזכר דן פגיס

מעשה הכנת הקפה – מעשה רב הוא.
ועל השלחן מאפיר עתון ישן –
כבר מזמן בו מסמן לקרא
מאמר של מבקר־ספרות צעיר מקשן.
ותמונת משורר אהוב שם
ופניו השובות טובות (תצלום ישן).

הנה פולים מזן משבח שרכשתי ישירות מן היבואן
לכת'ש במטחנה־ידנית גס־בינוני־דק עד מכן.
ובאהבה.
(ותמונת משורר מצהיבה בעתון על שלחן־המטבח).

ומכונת־הקפה נירוסטה כלה אפור עמום מעשה
ומי־מעין זכים
(ולא קוקטיל מי כלור וחול אבנית ותמה לכלוך מחמצן,
ואש מתלקחת, הגה לאש כמראה זהר הארגמה;
וחום־פמוס דן בפים הרותחים להיות קיטור־ענן
את סלת גלעיני הפרי השדי קלויים מר־ארומטי־מעדן
ממנה מוציא לאור את הסוד החתום –
שקוי של כח שחור יפה חלק חריף ניחוח עז נמלט ביד אמן.

והכלים שלמים וטהורים – נקיון קפדני;
ספל חרסינה הדרן, לא גדול מדי, לא קטן,
וקשוט ארמון עג'ג סביב לו גן הנחשתן.

ספק מדם שקיע לו הספל בתחתית חרסינה (סאולין צרופי לבנ,
ופס ארמון עג'ג אף לה סביב, טוב ת'אם, גם גן נחשתן.

הישר מן המקרר אני נוסך מן הקנקן
(חרסינה לבנה כלו ויש ארמון (עג'ג) גם כאן)
מעל כפית של כסף המוכה מעל השחור המתביל –
שמנת מתוקה שמנה שמנה (אף במדה, כמות מדדה), כמין זקנן
צחור טביל נזיל סב מתערבל אטית כסליל לולין
צף מרחף על־פני חשכת המים:
ספירלת־קסם קלאסית.
גלקסיה מיקרוסקופית.

ואף לא שבר גביש סכר לבן!
הוא לא יבוא הוא לא יבוא פה במנין –
לא יפלח לא יעשה לא יעלה על דעת
נקי רעת.
שר טעם
מריר. אנין. מצין.

תמה מלאכת המחשבת. תם מעשה הפלחן;
בא באפי ריח הניחוח ולא אוסיף עוד לחכות;
הריני מוכן ומזמן למצותי
(ופני משורר אהוב על פני השלחן).

והנה מעשה־קרטון ומכבש יד מחטיאה שורשת שלחן
(השלחן או/ו מאחורי־ידי כנראה לא־על־כך מאוד) –
ודמעות תמכול הומות זולגות על לחי הספל הלבן
נקודות בתחתיתו – קנטור שמנת־מוקה פה מן מסגן.

וחשתי ושלחתי יד־בהסח־דעתי לתקן את הפגם האסתטי –
לספג בכסיס־הספל בעתון, למחות את שגיאתי –
ונחת לא־במכון על העתון הישן על פניו, ונבעתי.
ושבתי וחטפתי – ונטבע נפל הספל על שפתיו
תשפך הנותר על גוף המאמר
ושקע המאמר במשקע קפה מר
ונותר רק מגל קנטור הספל והכרצהבהב סביב פניו
מסגרת של־זהב הלה דמה סוגרת גלגלתו בכתם עטרה
לראש קדוש, סגנון ימי־בינים, מה שקשע בין כתפיו.

אשר קרה בקפה – הוא שיארע.
כמו ידי קרה
נהיה לי רע נפל עלי מורא

...ולבקר המזרת מיץ פרי קפה עתון טרי תצלום ישן מסגרת־שחורה.

תרבות וספרות

פנחס שדה

על כתיבת החיים כמשל

דברים בפני אנשי אקדמיה מארה"ב ואירופה, בכנוס של המרכז הבין־ארצי להוראת תרבות ישראל באוניברסיטאות בחסות נשיא המדינה, גבעת רם, ירושלים, יולי 1988. הדברים המובאים כאן על־פי הקלטה. תורגמו מאנגלית.

גבירותי ורבותי, בכוונתי לספר סיפור. סיפור פשוט, אלמנטרי. סיפור כתיבתו של הספר "החיים כמשל".

"החיים כמשל" נכתב לפני שנים רבות למדי, כשהייתי בן 27. עם זאת, סבורני שעלי להתחיל את הסיפור אפילו זמן ניכר קודם לכן, האיל וכבר בשנים שקדמו לעצם הכתיבה היו חיי כמו הולכים לקראתו של ספר זה. ובכן, אני גדלתי בבית אשר לא היו בו ספרים, לא ציורים על הקירות, לא תקליטים, לא רדיו. סיבת הדבר היתה, שהורי הגיעו לארץ־ישראל, שעדיין היתה אז פלשתינה, בתקופה קשה מאוד, אבי נעשה פועל־בניין, אלא שכמעט בלתי־אפשרי היה אז למצוא עבודה. וכך אירע שהיינו עניים. אינני מציין זאת כמשהו רע, גם לא כמשהו טוב, אלא כמצב אשר ככל מצב אפשר שיצמחו ממנו פירות טובים או רעים. מכל מקום, באין ספרים ותמונות ומוסיקה הייתי הולך וגדל כילד נבער וכסיל. כמובן, היו ספרי בית־הספר, ואולם אינני זוכר אפילו אחד מהם, ובמידה שהיתה בהם ספרות עברית לא התרשמתי ממנה אז לחלוטין. אמנם זכור לי שהייתי אז חובב גדול של ספרוני־בלשים פרימיטיביים, שנקנו בפרוטה. אליהם נמשכתי בגלל המסתורין. ילד יכול, בנפשו, לתרגם מסתורין חיצוניים למסתורין עמוקים.

והנה בהיותי כבן 11 התרחש דבר כזה: ידיד־משפחה שלנו היה סוכן, או איש מכירות, של כתב־עת ספרותי שהופיע בעת ההיא, "גזית" שמו. פעם השאיר שתי חוברות מיותרות, שלא נמכרו, בביתנו (אני אומר בית, אף כי למעשה התגוררנו הורי ואני בחדר אחד בשכירות). ובכן, כפי שאמרתי, הייתי אז ילד קטן ונבער. אף־על־פי־כן התחלתי לעלעל בחוברות, לפי שהייתי חובב קריאה. לא היתה, כמובן, שום אפשרות שבעולם שאבין משהו ממה שנדפס. בכל אופן, שני דברים מצאתי שם. האחד, תרגום של שיר מאת משורר פולני אשר שמו אינו זכור לי, אך את השיר אני זוכר היטב וכנראה שאזכרנו עד יומי האחרון. השיר היה על ימיו האחרונים של היינריך היינה, ואני כמובן מעולם לא שמעתי עד אז על היינה. על ימיו האחרונים במיטת־חוליו, ועל צעירה אשר היתה באה לבקרו ואהבה אותו, ובכל אופן הוא אהב אותה וכינה אותה בשם "מוש", זבובה. השיר עשה עלי רושם גדול, ואת, כי דיבר אל משהו פנימי בי, אף כי בהיותי אז בן 11 לא הייתי קרוב למות וגם לא הייתי בדיוק מאוהב. אך סבורני כי אותו סיפור של אהבה ומחלה וכליון־נפש ואפס־תקווה היה חשוב לי מאוד לאורך חיי, לאו דווקא במסגרת אותו שיר אלא משום מהותו המיטאפיזית, הנצחית. זו היתה הפעם הראשונה שמצאתי משהו כזה בשיר, אף כי בוודאי לא הבינותי את הכתוב אלא במעומעם.

הדבר השני שמצאתי בכתב־העת ההוא היה עוד יותר מסתורי. היו אלה שיחות עם פול סזאן, ששוחח ורשם, אם אינני טועה, אמיל ברנאר. ובכן סזאן הוא צייר קשה להבנה אפילו למבוגרים, ואפילו לאינטלקטואלים, קל וחומר שהמגע עמו לילד נבער מכל ידיעה באמנות, שמעולם לא שמע את שמו, היה ממש בבחינת סירוס. סזאן דיבר על קוביות, גלילים, חרוטים... בכל זאת, הדבר נכנס איכשהו אל מתחת לעורי. האיש הזה חי בדד, בלתי מובן, בלתי ידוע, במקום נידח (הרי אקס־אן־פרובאנס, בכל אופן, אינה פאריס), ונאבק — איני יודע איך לומר — כמו מלאך, כמו נמר, כמו שד, לשם אמנות. אני מתכוון לאמנות — איני מתכוון לאקדמיזם, ולא לפיתוחות, ולא לתרבות, ולא למשהו המובן והמקובל על החברה, אני מתכוון למה שסזאן התכוון: מאבק על ביטוי החיים, מאבק על החיים. זה היה קשה לי כי, כאמור, כילד קטן ונבער לא יכולתי להבין זאת. מה שהאמנתי בו בפנימיותי, זה היה מה שהנהגתי לפיו כל ימי חיי, וזה מה שאני מאמין בו עד עצם הרגע הנוכחי.

ועכשיו, אגיד כאן כי האיש הזה סזאן, שנתוודעתי אליו רק מפני שקרוב־משפחה אחד הפקיד שתי חוברות מיותרות בביתנו, עדיין הוא בעיני המופת לאמן, משורר, סופר, פילוסוף. כל מה שהוא אחר — ואתם תסלחו לי על הביטוי — אינו בעיני אלא אשפה.

בשנים הנוכחות יש ושואלים אותי האומרים לי: למה אינך מתערב בפוליטיקה, אומר משהו, כותב, מצהיר, אם לכאן ואם לכאן, בעד, נגד, משהו. ויש האומרים לי, זכור את אמיל זולא. ותשובתי היא, לא איכפת לי מאמיל זולא. לי איכפת ממישהו אשר, בצירוף־מקרים, היה ידיד נעוריו — פול סזאן. וזה ההבדל שלנגד עיני: האיש המיוחד הנאבק על החיים, על האמת, על האמנות, המגיע, כאשר פעלו נעשה מובן לאחר מותו, להיותו מופת של דרך זו — ומנגד שני האיש המתרוצץ אנה ואנה ומעלה ענן־אבק של פרסומת. אפשר שהיה כן באמנותו ואפשר שהיה חובב פעלתנות ופרסומת, אינני יודע.

אך אמשיך בסיפורי, ומכאן והלך ומתקצר. השנים עברו, באתי להיות כנער בקיבוץ בעמק יזרעאל, אחרי כך באתי לירושלים, אחר־כך הלכתי לצבא, ובמלחמת־העצמאות הייתי בין השאר גם במקום זה בו אנו יושבים כרגע, כשעדיין לא היו כאן שום בנייני אוניברסיטה או בניינים כלשהם אלא גבעות הרים סלעיים חשופות. התגוררתי בעליית־גג בירושלים, גם נדדתי ללונדון. אך, לעצם העניין שלנו: מזה שנים אחדות חשתי אז שאני רוצה לכתוב משהו — לא ידעתי עדיין מה זה צריך להיות — כן, "לא ידעתי" זהו הביטוי הנכון. רציתי משהו שיהיה יצירה טוטאלית, משהו שיכסה את החיים, את חיי שבתוך הוויית־החיים, מכל זווית אפשרית, בכל דרך אפשרית, משהו שיהיה כמו החיים עצמם. שיהיו בתוכו כל הצבעים האפשריים, כל האלמנטים האפשריים, בהיר ואפל ויפה ומכוער האהבה הסבל, הבל. כמובן, אלה הם עדיין רק דימויים. עליך לעשות מעשה. אך לא ידעתי מה לעשות.

כל זה החל, במובן מסוים, שנים קודם לכן, ומשום כך התחלתי את דברי בסיפורים מן הילדות. ואולם הנה נתקרב לגוף העניין. הייתי אז, נניח, כבן 23, 24. רציתי איפוא לכתוב ספר כזה. ובכן, הבטתי על סביבותי ולא יכולתי, כמובן, למצוא מאומה שייתן לי מושג כלשהו איך לכתוב ספר כזה. במלים פשוטות: ספר בדומה לזה לא היה קיים. כוונתי לומר ספר כגון זה שרציתי לכתוב. אין לי חשק להיכנס לנושא הספרות העברית בעת ההיא, ומה גם שאתם, גבירותי ורבותי, בהיותכם מרצים ופרופסורים לספרות עברית, בקיאים יותר ממני בענייני מבנים, תקופות, זרמים וכו'. אך, לצורך הנוכחי, אגיד מלה או שתיים: מה היה אז המצב בספרות העברית? היה לי רושם כללי, לא קונקרטי, כי פשוט לא קראתי את הספרים ההם. לא היה לי בהם שום עניין. הם היו רחוקים מנפשי וזרים לה. מה, אם כן, כתבו? כתבו על פלמ"ח, על קיבוצים, על צבא, על חברה, על כיצד מתנהגים אנשים בצוותא, על כיצד הם מתנהגים לבדם בהקשר לצוותא. כך או אחרת היה זה תמיד משהו חברתי, שבטי, עדתי. אך כאמור אתם מיטיבים לדעת ממני, כי אתם קראתם את הספרים אשר לי יש רק מושג על אודותם. ובכן, כל זה היה חסר־ערך בשבילי. אני אפילו לא הסתבכתי, בשוגג או במזיד, בשגיאות ההן, כלומר, אין זאת שבתקופת הפלמ"ח (או קצת לאחר מכן, אם לדייק, האיל ובתקופת הפלמ"ח הייתי צעיר במקצת מכדי לכתוב ספרים) נטלתי חלק בכתיבת אותם ספרים ולאחר־מכן נעשיתי יותר מתוחכם, כפי שהתרחש לכמה וכמה — אני פשוט לא הייתי מעורב, ולפחות בעניין זה הייתי זך כתינוק בן יומו.

חלומי המעורפל, רצוני, שאיפתי, היו לבטא את הווייתו של האדם ביקום, בחידתיות של קיומו, כנגד לנוכח מה שאולי אפשר לכנות בשם האלוהות. על כן בא לי מקודם להזכיר באוזניכם את שמו של סזאן, ויכולתי להזכיר עוד שמות. כמובן, אלה שמות רחוקים ונשגבים, ואפילו אין הם חומר שהנכם מלמדים באוניברסיטאות שלכם. אני יודע. אך אני אינני מדבר כאן על משהו שיש עליו קונסנזוס ביני וביניכם. אני נתבקשתי לבוא לכאן כדי לספר על עבודתי. ובכן אמשיך. כאמור, כל מה שהיה אז בתחום הספרות העברית היה לחלוטין חסר תועלת בשבילי לצורך כתיבת "החיים כמשל". נזקקתי, איפוא, להפנות מבטי מחוץ לתחום. כמובן, [illegible] עצמה אל הפסגות ההיסטוריות של ספרות העולם. געגועים, אהבה. לזמן אין משמעות בעיני. סופוקלס, או דנטה, או גיתה, או הלדרלין, או אמילי דיקינסון, חיים וקיימים בעיני. האמנות היא מחוץ לזמן. ארשה לעצמי לומר כי הייתי באיזה זמן נטול־זמן. ובכן הגעתי להתבונן בספרים בעלי אופי אוטוביוגראפי, כי, כמובן מאליו, מה שהתכוונתי לכתוב היה סוג של אוטוביוגראפיה. אבל לא סתם לספר סיפור מתמשך, כרונולוגי, עובדתי — רציתי משהו יותר, משהו שיהיה טוטאלי, משהו שיכיל כל סגנון, כל אופי ביטוי. ובכן הגעתי, כמובן, אל רוסו. זה היה מופת גדול מאוד, ואני אוהב את רוסו, ואולם, שוב, לא היה בספרי־הווידויים שלו משום סיוע רב בשבילי. הטעם פשוט: נכון, רוסו סיפר את סיפורו בעוצמה וכסדר, אלא שאותו ככלות הכל הוא סיפור סיפור בלבד. בפרק אחרי פרק מסופר מה קרה. ואילו אני רציתי משהו אחר. מותר לי אפילו להעיז ולומר: משהו יותר. הרי מותר לנו תמיד לשאוף למשהו יותר, אפילו אם לא תמיד אנו זוכים להשיג זאת. אבל זכותנו לשאוף.

אחר־כך הגעתי לאוגוסטינוס, שהיה, כמובן, גם כן גדול ונישא מאוד. ואני הן התגוררתי אז כבחור אלמוני בעליית־גג נידחת בירושלים, והללו, השמות הללו, נראים ככוכבים רחוקים מאוד, כפלאנטות רחוקות. רוסו. אוגוסטינוס. אך האמינו לי, הם היו לי יותר קרובים בחיי היום־יום שלי מאשר ראש עיריית ירושלים, שבה התגוררתי. אף את שמו לא ידעתי אפילו, ואינני חושב שבכך הפסדתי משהו. וגם לאחר שנעשיתי ברבות הימים פחות אלמוני, עדיין לא נפגשתי מעולם עם ראש העירייה. אך אשוב לאוגוסטינוס. גם הוא, אותו, לא עזר לי אלא במקצת, והעזרה היתה בעיקר מוסרית, בכך שהעניק לי, כדוגמה, מידה של אומץ־לב. כי אמרתי לעצמי: אפשר לכתוב בדרך זו, אפשר להיות עצמאי, אפשר להתוודות, אפשר לומר מה שאתה רוצה. לא התיימרתי, חלילה, להגיע למדרגתו, אך אמרתי לעצמי: זכותך, וכוחו של כל ילד וכל איש, לנסות. כולנו ילודי־אשה. אין הם רק שמות היסטוריים מופשטים.

ועדיין, עדיין רציתי משהו אחר. אני זוכר שכתבתי יומן בימים ההם (והוא מודפס עכשיו כנספח במהדורות העכשוויות של "החיים כמשל"), ובאחד הקטעים כתבתי כי ברצוני לכתוב ספר שיהיה כמין תנ"ך אישי שלי, כוונתי למשהו שיכיל הכל, שירה, חלומות, סיפורי־חיים, תולדות, מחשבות, עיונים, משהו שיהיה על הגבול אשר בין האמנות והחיים, שימזג את שניהם. ובאמת חשתי כמעט חסר־ישע באין לי מהיכן ללמוד, והשתדלתי ללמוד מכל מה שיכולתי, ולו הבירח המקרי ביותר. ללמוד כיצד לתאר משהו באופן טהור, ראשוני, כלומר לא מוכתם, לא דלוח, לא חברתי, לא נגוע בהווי התרבותי שמסביב. השתדלתי ממש נואשות. לא, נכון יותר לומר: בשממה נואשת. אני זוכר, למשל, שמצאתי במקום כלשהו (כתב־עת? דף של ספר?) תיאור מאת ברנש מסוים (בעוד רגע תהיו מופתעים ואולי אף תצחקו), המתאר כיצד, כבחור צעיר, היה רעב ללחם, ושוטט בחוצות ציריך, או אולי לוזנה, ופתאום שמע מוסיקה מתוך איזה בית־מלון מהודר, המוסיקה הקסימה אותו ועוררה בו אושר, והוא התקרב בחיק והקשיב, חש רעב נורא, כי זה יומיים שלא באה אף פרוסת־לחם אל פיו, וכך עמד מאושר ורעב. תיאור פשוט ונקי זה עשה עלי רושם רב, למרות מה שהוא, והכרתי תודה לאותו אדם שהיה לו חלק, ולו גם מקרי, בחינוך שלי לכתיבת "החיים כמשל". התיאור שלו היה קרוב לנפשי, ההתייחסות אל העוני הארצי לא כאל משהו חומרי, חברתי, כלכלי, ולא כאל משהו מסכן, ההתייחסות אל היופי המסתורין של המוסיקה, של החיים. אמרתי שבקרוב תהיו מופתעים: ובכן אותו אדם היה בניטו מוסוליני. ואני מכיר לו תודה, אם לא איכפת לכם.

פול סזאן, דיוקן עצמי

והיו עוד פירורים שליקטתי, מפה ומשם, ומהם למדתי. ואז הגיע יום בו אמרתי לעצמי: עכשיו אני חייב לגשת לעבודה. קודם לכן נטלתי לי למשך שנה משרה כמורה באחד הקיבוצים (לצערי הייתי מורה גרוע, כי לא היה לי עניין בעבודה זו, אך חייב הייתי להסוך כסף לצורך כתיבת הספר), וחסכתי 800 לירות, שאפילו אז היו סכום צנוע מאוד, אך אמרתי לעצמי שעלי להתקיים שנה בסכום הזה, דבר שהיה אפשרי בתנאים נזיריים, ובמשך שנה זו עלי להתחיל ולסיים את כתיבת הספר. אם לא אסיים עד תום 800 הלירות, לא ידעתי מה אעשה, כי לא־היו לי קשרים, מוניטין, כשרון לעשות כסף, לא כלום. לאחר שאסיים את הספר, אמרתי בלבי, לא משנה מה יהיה, אם אחיה או אמות. אך את הספר הזה עלי לעשות. כזה היה אז הלך־רוחי. ואולי קל לומר זאת עכשיו, לאחר שעשיתי את הדבר, אך לא היה זה כה קל אז, בטרם עשיתי אותו.

ובכן שכרתי לי חדר בירושלים, ברחוב שאינו רחוק מכאן, רחוב עזה, והתחלתי לכתוב. התחלתי לכתוב במסירות, לפעמים פרק ביום. ולפעמים אפילו יותר. זה לא היה במיוחד קשה. זה היה כמו לחיות. אני זוכר שבמשך אותה שנה לא קראתי כמעט כלום. לא היה לי זמן לקרוא, וגם לא צורך נפשי. כשהיה לי בכל זאת צורך בקצת מנוחה ובידור, מצאתי במסדרון ערימה של חוברות של השירות הבולאי, שבעלי־הדירה, זוג צעיר בשם משפחת ביבי, היו מנויים עליהן, ואז הייתי נוטל חוברת וקורא במשך כחצי שעה על בולים, נושא שאין לי בו שמץ עניין, וכמובן ששכחתי מה שקראתי תוך כדי קריאה.

את הספר סיימתי אמנם לא תוך שנה, אלא קצת יותר, שהרי יש בו די הרבה דפים. כללתי בו מה שעלה אז בדעתי לכלול בו — סיפורי חיים, על חיי שלי, על חייהם ולעתים גם מותם של ידידים, על נערות אהובות, שירה, חלומות, כל מה שחשבתי כי ראוי שייכתב לבל יאבד לנצח. וכן פרקים שאני רואה אותם כפילוסופיה, ונועדו להוות כעין עיון בסיפורים ופירוש להם, ושתפקידם בעיני היה במקביל כתפקיד המקהלה בטראגדיה יוונית. מכל מקום, הספר הרי הוא כאן ואין צורך להוסיף ולתאר מה יש בו.

הייתי משוקע טוטאלית בכתיבתו. לא אכנס כאן לפרטי הסיפור כיצד הייתי מאושר באהבתי לנערה שהייתי אז נשוי עמה, וכיצד נפרדתי ממנה כשנוכחתי שלא אהיה מסוגל להמשיך בכתיבתו של ספר מסוים זה במצב של אושר, אלא במצב של קושי כלשהו. שילמתי מחיר על ספר זה.

אני זוכר כי פעם אחת בא אל חדרי חבר קרוב מאוד, שהיינו יחד בצבא ובמלחמה, ואני באותה שעה ישבתי וכתבתי. הוא הביט בי במבט של עצב ויריבות ואמר לי: "מה תוחלת יש בכתיבה זו? אפילו אם תצליח לסיים את הספר, לא יהיה מו"ל שיוציא אותו, וגם אם יימצא לו מו"ל, לא יהיה קורא שיבין אותו". והוא היה הטוב שבידידי, ואמר מה שאמר מתוך צער (ברבות הימים הוא נהיה פקיד ממשלתי בכיר; אולי בגלל מה שאמר; אולי זו הדרך להתמנות לפקיד ממשלתי בכיר).

ואז אמרתי לו: "דב, הנה הדלת, צא, ולעולם אל תשוב לכאן". כי אם אתה משקיע עצמך בעבודה כמו זו, אינך יכול להרשות לשום אדם, לא מתוך אהבה ולא מתוך רצון־טוב ולא מתוך טיפשות ולא מתוך טעות, להדף אותך ולהפיל את רוחך. אתה זקוק לכל העזרה שהנך יכול לקבל, ואם אינך יכול לקבל זאת מאדם, אלוהים יעזור לך. גם סיפור קטן זה הוא חלק מסיפור כתיבתו של "החיים כמשל". ואולם אמשיך.

סיימתי את כתיבת הספר. אני זוכר את הלילה, היה זה קצת אחר חצות של לילה קיצי, באוגוסט. ואז התעוררה בעיית ההוצאה לאור. ונדמה היה כמעט כי אבן צרק ידידי. איני זוכר בדיוק, אך כמדומני שניסיתי את כל המו"לים שהיו אז במדינת ישראל. לא יכולתי אולי להגיע לארבעים מו"לים כפי שניסה ג'יימס ג'ויס לפי עדות עצמו בקשר לספרו "דבלינאים", כי ספק אם היו אז כמספר הזה בארץ, אך לעשרים בוודאי הגעתי. לא אכנס לכל אותם סיפורים קטנים, מהם היו מבדחים, מהם מייגעים, מהם מזוהמים, אך אעיר כי לא היה זה שעשוע קל לשבת עכשיו כאן בבניין האוניברסיטה ולדבר, אך לא היה זה שעשוע לבחור צעיר עם כתב־יד כזה ובלי לירה אחת בכיסו. הציפייה, המכתבים, התשובות שחלקן תפלות וחלקן מטומטמות, הדאגה פן יאבד או יישרף כתב־היד היחידי שנכתב בעט ודיו... ואני ידעתי מהו כתב־היד שבידי, לרגע לא היה לי ספק בו ולא נזדקקתי למישהו שיסביר לי.

איני יודע אם סבורים הנכם כי כל זה שייך לספרות ולכתיבת ספרים, אך אני סבור כי כן. ובכן, כך עבר זמן. לבסוף נמצא אדם אחד, גלילי לוי שמו, שהיה בעל בית־דפוס ליד שוק הכרמל בתל־אביב, דפוס מל"ן, והוא הסכים להוציא לאור את הספר. הוא היה תימני, והוא היה המו"ל שלי. הוא נפטר מזמן. יואיל נא האל להמציא מנוחה נכונה לנשמתו.

נדמה לי כי סיפורי קרוב לסיומו. מה עוד יכול אני לספר? אולי עוד שתיים־שלוש מלים. אחר־כך, כמובן, באו הביקורות. היה זה קוריוז משונה בשביל בחור צעיר שכתב ספר כזה באמונה שלמה שהספר יהא מובן, שעשה בבחינת איזה וידוי באוזני בני־האדם, שעשה זאת כדי לדבר על החיים בראשוניותם וטוהרתם, שביקש לעשות כשהו באיזה אקט של גאולה, ואתכם הסליחה על הביטוי הזה. אני זוכר שתיים־שלוש דוגמאות: הרי זה שייך להיסטוריה של הספר הזה, שעל כן אני מדבר על כך. פרופסור אחד, שהיה אז עורך ספרותי של "דבר", עיתון מכובד, וכיום דומני שהוא אולי ראש מחלקה לספרות באוניברסיטת תל־אביב (איני בקיא בהיירארכיה הזאת), סיים את מאמר הביקורת שלו בשאלה: "מדוע לא רשם שדה את ספרו על כותלים של בתי־שימוש ציבוריים". גבירותי ורבותי, נסו נא לשער מהו שמביא אנשים מסוימים להתנהגות כזו היסטרית, מה זה כלומר על אודות ספר, על אודות אמנות בכלל. משהו הן חייב להיות זר מאוד בניגוד לאיזו מהותיות, איזו שהיתה, כדי לעורר תגובה כזאת. כמדומני ששמו של אותו איש היה שאנן, או בדומה לכך.

והדוגמה שנייה, ובשבילי אלה הם חלקים של תולדות האמנות, תולדות היצירה, לא small talk, אף כי, לעצמם, ברור כי אלה קוריוזים חסרי־ערך. המקרה האחר הוא של פרופסור ירושלמי. כנראה שירושלים היא עיר יותר מעודנת מתל־אביב, וכך נקט הלז לשון יותר מעודנת ולא דיבר הפעם על בתי־שימוש ציבוריים. ובכן, פרופסור ירושלמי זה, ששמו, אם אינני טועה, משהו כמו שביד, כתב כי הדבר הנבון ביותר לעשותו ביחס לספר זה הוא "להגיב עליו בשתיקה גמורה". כלומר, להניח לו למות בשקט. גבירותי ורבותי, אלו אינן מעשיות בעלמא. זה קרה בארץ זו. הניחו לי לומר לכם משהו. אתם הנכם מורים, פרופסורים לספרות, וייתכן שאתם אומרים עכשיו בלבבכם נינוח, כל אלה הם סיפורים עתיקים, ואפשר שהחוזר צודק, ואפשר שאינו צודק, או אפשר שהוא צודק להצאין, מכל מקום עכשיו עת אחרת. אבל אני אומר לכם: עכשיו לא עת אחרת. אמנם נכון כי ספר זה עשה את דרכו ונכנס לחייהם של אנשים צעירים וגם לא־צעירים רבים וכו' וכו', אך לא זה מה שחשוב. מה שחשוב הם שני דברים. האחד, שאני מאמין כי אפילו ברגע זה בו אנו יושבים כאן באוניברסיטה העברית באווירה נינוחה מצוי במקום כלשהו איזה צעיר אלמוני והוא מתקיים באותו מצב של מאבק וסכנה. אני בטוח שדברים כאלה מתרחשים ויתרחשו. ואגב, לי עצמי היו ידידים בצעירותי שנהרסו במאבק זה של להיות משורר או צייר. מה שידוע לכם מתוך היכרות עם חוגים אקדמיים כאילו זו היא שירה עברית או אמנות ישראלית — זו איננה כל התמונה, זה אינו כל הסיפור. יש עולם אחר. ועכשיו הדבר השני: אינני חושב כי תמונת הספרות העברית כיום באמת שונה מזו של התקופה שאותה הזכרתי בתחילת דברי, כשכתבו על הפלמ"ח הקיבוצים וכו'. הספרות נעשתה הרבה יותר מתוחכמת, פסיכולוגית, וכדומה, אך בבחינה מהותית הסיטואציה נותרת תמיד אותה סיטואציה: תמיד תהיה ספרות ציבורית, אשר תבטא לשון משותפת עם המנטאליות של הציבור, אשר תהיה חביבה על הציבור והציבור יהיה חביב אליה — ותמיד יהיו אותם יוצרים אשר, בדומה לאיש שאכנה אותו בשם "המיוחד", ההינו פול סזאן, דבר לא יהיה להם עם כל זה, אשר יהיו יושבים במקום כלשהו, נאבקים לבטא את החיים, נאבקים להיות אמיתיים כלפי החיים, ללא שום שיקול, חשבון או פחד. בנקודה זו סבורני כי ראוי לי לסיים. תודה לכם.

אסתר ויז'ביצקי זיו

שלושה סיפורים

שאון מותו של שימק

אני חושבת שג'נט רקדה לפני הלילה. ואם לא רקדה, רחש גופה הוא שהגיע אלי ממעמקים אחרים.

שמיעתי היתה לקויה מעט תמיד, ולא בכל פעם אני יודעת להבדיל בין רחשים. על־כן פיתחתי לי מין תיאוריה, שמקור כל הרחשים בעולם הוא אחד, ובדרך־כלל הם מעורבים זה בזה ואינם אלא תכונה אחת, רוחשת ונעה תמיד, שנבלעים בה קולות הכבי הריקוד, קולות המוות השממה, קולות הייחום וקולות הפוליטיקאים, ואפילו קולות הפרופסורים. וגם צלילי המוסיקה באים אלינו משם.

עמוק־עמוק מתחת לשכבות הגיאולוגיות חבוי עולם הרוחשים, ומזמן לזמן, מגיחים אלינו משם הצלילים, אחרי דרך־תעתועים ארוכה, ומבצבצים רגע מעל קרקע קיומנו ושבים ושוקעים במעמקים, ערוכים שם בסוד שאינו תלוי בנו, נוגעים בנו ואינם נוגעים.

גם המוקצים הקלושים שבקולות פורצים להם לפי חוקיות משלהם ומכוונים לנו, השכם והערב, את עצמאותנו העיקשת.

בתנועות זהירות רקדה, כמעט בלתי נראות. רק מתנועת אריג השיפון הדק אפשר היה לנחש שהגוף שמתחתיו זע משהו. אמנם רגליה העבות עדיין לא משו מן הרצפה, וירכיה כמו צמחו מן המרצפות, אבל נקבוביות העור ושדיה הנעים עלו וירדו מעט, היסוו וגילו את הנשימה שמתחתם.

ניכר היה שנשמה, ונשימתה רחבה יותר ויותר, עד שבטנה החלקה הרועדת פתאום, כאילו פקדה רעידת אדמה את הגוף הרוטט, וגופה לא היה אלא מראה למתרחש שם, למטה, בעולם הצלילים.

קצת קינאתי בבטנה השטוחה. לה, ודאי אין קולים.

כאילו ביקשה להקניטני, כמו קראה את מחשבותי, החלה ג'נט לקלף את רצועות הבד הדקיקות, וחשפה את גופה עד שנותרה בבגד־גוף בלבד, או אולי זה היה בגד־ים.

ואם לא די בצער הקנאה הזה שפקדני, הנה עוד אחת רוקדת לפני, מתנה בלהטוטיה, פניה עגולים, אפה קטן, שערה אסוף בפקעת, "מלאכים עושים את מלאכתם". כמו ג'נט התנועעה לפני באריג שיפון כמעל־אשה.

הפניתי את ראשי לראות מבין הגיעה זאת, והיא משכה בינתיים את רצועות הבד, ובגד־הגוף הצמוד לבשרה דמה לבגדה של ג'נט, ורק הכיס היה אחר. לבי יצא אל היפה פיה הורה, גופי ערג לשמיה, אבל לא משתי ממקומי.

מן הספה בא אלי קול אחר והודיע לי על מחלתו.

אף־על־פי שלבי היה נתון לקצב הריקוד, לתנועת הצלילים, ניסיתי לברר מי החולה, מה מראהו, אולי קרוב הוא לי, אולי אפילו אבא.

כשנודע לי שאבא שימק הוא החולה, פרצו המחוללות לרחבת הריקוד וסחפו אתן את ג'נט ואת מונה, עד שלא ראיתי עוד את השתיים, ובגדי השיפון המלאכים נעו ורשרשו והתערבבו זה בזה, ופני המרקדות נישטשו, והגופים היו לאחד, גלי רצועות שקופות, מגעים בכוח זרמים חבויים, קינטי.

בינתיים עלה חומו של שימק, וכך ובכן הודיע המודיע. הנשימה קשתה עליו, האחיות פרחו סביבו (סייעו בידו, ואף חיברו אותו לבועה שקופה. יכולתי לשמוע בבירור את לחישותיהן, ביחוד את לחישותיה של האחות הראשית, שתבעה לנתק את הצינורות ולתת לו לכלות לסוף בדרך כל בלון.

ככל שהחמיר מצבו של שימק, כן החיש קצב המחוללות, וגבר רשרוש הבדים, ובכל שקשתה עליו נשימתו, כן עלתה התשוקה וזוהרן של המחוללות ואין המראה יפה ואין הקולות נישאים בהרמוניה נשגבת.

המון הצופים נעלם פתאום, מבויש מן הגסיסה, ואולי שבע מן המחוללות, ואולי לא הגיע לאוזניהם דבר גסיסתו של שימק.

רק דודה מניה ציטטה את תלונות השכנים על הרעש, ולא היה לי מושג על איזה רעש היא מדברת, על רעש המרקדות או אולי על שאון מותו של שימק.

איש רצועות המתכת המתוחות

המסתכל בדחליל המתכתי, מתקשה להגדירו ומתלבט אם לקרוא לו דחליל, שד, מפלצת, צל או מלאך המוות.

אולי מוטב לכנותו "מפחיד־הציפורים". אבל השם ארוך ומסורבל מדי.

"איש־הברזלים" הוא עוד שם אפשרי כדוגמת "איש־השלג", אבל אין הוא מדויק דיו, כי האיש אמנם עשוי רצועות מתכת, אבל מתכת אינה ברזל דווקא, הרצועות המתכתיות דקיקות ומתוחות מאוד. והשם "איש־הברזלים" יטעה את המסתכל, שהרי לא מדובר באיש של ברזל או של אבן.

"איש רצועות המתכת", למשל, גם זאת הצעה. אבל הרהור קל מעלה, שאורך השם הזה יבהיל את הפקידים במשרד הפנים, ומי ירשום שם כזה בתעודת הזהות או בצבא. אמנם, השם הזה, למרות סרבולו, יכול דווקא להתאים למי שנקרא בפי כל דחליל, כי הוא מתאר את האיש נאמנה. ואולם, בדרך־כלל לא מקובל לתת לאדם שם על־פי תכונותיו, ושמות בני־האדם אינם אומרים כלום על מהות בעליהם.

אם בכל־זאת יתעקש המתבונן לכנות את האיש לפי תכונותיו, בנסותו לדייק ולומר, "איש־רצועות־המתכת־המתוחות", ושר הפנים, בורג, בוודאי יתנגד לזה. גם האיש ברחוב יסכים שלא נאה לקרוא לאיש רצועות המתכת המתוחות "איש־רצועות־המתכת־המתוחות".

אם ייקרא לאיש דחליל, יחשבוהו לבובת־סמרטוטים בשדה חיטה, ולמה שיחשבוהו לכזה, הרי איש רצועות המתכת אינו עשוי סמרטוטים, כלל וכלל לא.

יפה לבושו של איש רצועות המתכת. נראה שאת בגדיו קנה בעסקת חבילה ב"המשביר לצרכן". לפי צווארון חולצתו יש לו טעם משובח, אולי נקנתה החולצה ב"כלבו שלום", שהרי הבגדים ב"כלבו שלום" יותר אופנתיים מן הבגדים שב"המשביר לצרכן".

מן הצווארון המעומלן צומח צוואר, שעשוי גם הוא רצועות מתכת. אם ייגע מישהו ברצועות הצוואר ויפתח אותן או יפרוט עליהן באצבעו כמו על מיתר, לא יעמדו הרצועות במתח, וצוואר איש רצועות המתכת המתוחות יתפקע כמו אשליה, והאיש יתפגר מזה.

אבל לא צוואר, לא ידי המיתר ואף לא גופו המקושט של האיש מפחידים את הצופה, אלא בעיקר ראשו, שהולך ונמוג ונותרת ממנו רצועת מתכת מאיימת כמו יד הברזל של קפטן הוק.

אחרי שנעלם הראש כולו, אפשר — מתוך צער חסר או מתוך הרגל — לנסות ולקרוא לו שיחזור.

הצופה אפילו יכול לכנותו בשמות חיבה, ובלבד שיזהר, שהאימה לא תיעלם כליל, לא תימוג מתודעתו, לא תחליף את זהותה. הוא צריך לשאול את "איש רצועות המתכת המתוחות המפחידות", שכבר אינו כזה, אם הוא קיים בחלומות.

רבים יישבעו שהאיש לא יטרח לענות לשואל וינסה להוכיח את ידענותו חסרת הראש ויציג את קסמיו ויפריח באוויר כל מיני כרוזים, ובלבד שיסיח את הדעת מאובדן שליטתו על המתרחש.

המראה בהיר מאין כמוהו, כאילו הדליק איש רצועות המתכת המתוחות שמש וכוכבים או נורות ניאון, שתהיה ההצגה זוהרת יותר, אבל בעצם רק בועות הפריח, וכל בועה מחזה קטן מוצג בה, ואין דומה תוכן המחזה האחד לתוכן חברו.

קשה לדעת את מניעיו של איש רצועות המתכת, אולי הוא מנסה להשתעשע, להסתגל למעמדו החדש כבדרן, לפייס, לפצות את המתבונן על האימה שהטיל עליו.

אלברט כהן השחקן מחייך משורות החיבה בטקסט מתוך אחת הבועות, כמו שחייך ב"סוחרי הגומי" של חנוך לוין, ולא ברור למה מוצגת הסצינה כאן ועכשיו, הלא הועלתה כבר על הבימה.

אחרי מחזות הבועה לא יוכל עוד הצופה לפחד מפניו בשום פנים. איש רצועות המתכת המתוחות הוכיח את עצמו. מעכשיו יוכל אפילו להירשם במשרד הפנים כ"איש־רצועות־המתכת־המתוחות" ולא יעלה על דעת איש להתנגד לזה.

גילה נחמיה מוציאה את הכאב מהלב

גילה נחמיה נשפכה על הספה כמו הר של ג'לי ירוק. מלמטה נראתה בטנה כמו הר־געש שרוע, ובכל־זאת הוא אוגר את שיירי הלבה, בולע ומכלה את שיירי עצמו ומגייס כל ניצוץ כאב שעוד נותר בו, לפרוץ עוד פעם אחת, פעם אחרונה.

אפשר היה לסקור את גילה נחמיה מן השטיח, להתחיל מכף־רגלה, שנטה בבעלי סירה בסגנון בריג'יד בארדו, כשהיתה פצצת־המין של העולם. נעלי הסירה הזעירות לא התאימו לקילוגרמים הנוספים של בטנה, שדיה וירכיה. כאילו קרץ אלוהים קריצה זדונית מן השמים והחליט לחמוד לו לצון ולהוסיף עוד עיוות על עיוותיה. כף־רגל קטנטנה ועליה הרים של בשר. ככל שנע המבט משיפולי גופה מעלה, מעלה, התקהתה ההדירות. עפעפי היפופוטם האפילו על עיניים ירוקות. כאובות, שהודגשו על־ידי טוניקה ירוקה ומכנסיים צמודים, ירוקים אף הם, הכל היה צריך להיות תואם לצבע העיניים.

הנותן דרור לדמיונו יכול היה להשלים את מה שהסתירו מכנסיה הדוקים. גרזנים היו צריכים לעבור כדי לסתום את החלל שבין ירכיה. גם גברים חסונים ובריאי בשר היו נדמים מול פתחה לזבובים מתרוצצים, מרוחקים, שאינם מצליחים אפילו להרטיט את העור, ובוודאי שאין בכוחם לרגש ולזעזע את הרי הבשר, למשוך אותם, להכאיב להם או לגרום להם סערות. כל בעלי הרומח היו נבלעים מיד בבשרה, ולא נודע כי באו אל קרבה. אפילו מכבי־האש לא היו מצליחים או לדלותם משם ולהצילם, אלא אם כן היתה גילה מתרצה בטובה ובאותה ללדת אותם מתוכה.

כך פעורת ההר הגדול הזה, ישבה, נשמה ונשפה ובלעה עוד ועוד מן האוויר שבחדר, וכל מי שניסה להישיר אליה מבטו, הלך המבט והידלדל לו כמו למטפס פסגות.

כדי לאזור כח לטיפוס עצר המבט באחד מקפלי בטנה של גילה נחמיה, ואחר־כך נח בקניון הגדול שבין שדיה, אבל סיכת כסף משובצת אבני זכוכית, סנוורה את העין היגעה, והמבט נדד צפונה, עבר את מחסום סנטרה הכפול של גילה והגיע לשפתיים בשרניות, מעוטרות בקווי מרירות דקים, וכאן נשף ונשם כאב כמו גילה, ונשימתו קצרה מפאת הגבהים.

עפעפיה הוורודים אבקת פוך ירוקה היו תחנתו הבאה, ושם אפילו השתעשע המבט והתגרגר לו על גלגלי העיניים, לקצב גלי הכאב, קפץ רגע ושקע בתוך הקמטים שחרתו השנים בזוויות עיניה, ואחרי שנח דיו בכל הזוויות ובכל הסוכים תפס על כבע שערה הרך, יכול היה לגלוש משם בכוחות מחודשים של ילד קטן הגולש מן המגלשה ישר לנעלי הסירה של גילה נחמיה, שתציין שחורות הזכיין ירוקות כמו המכנסיים שלה הטוניקה והעיניים המסתתרות מתחת לעפעפיים הירוקים.

מנעליה שב ויונק המבט ודילג אל האוזן ולוחש לה להקשיב לרחשים העדינים היוצאים משפתי ההיפופוטם, ישר אל הכאב, להוציא אותו מבית־החזה, מתוך הקניון הגדול, ששם השתזה קודם הוא עצמו, ואף כמעט נלכד, ואילולא סיכת הכסף הנוצצת לא היה נחלץ לעולם.

כף־יד שמנה, מרופדת כמו ידו של תינוק, שהזמן לא הטביע בה אותות ולא חרץ בה קמטים ולא שינה את צבעה הלבן החלבי, נתקעת בין השדיים, מנסה לקרוע את הכאב המתגונן שם כמו חתול שמצא לו את המקום החם ביותר בבית.

העין עוקבת אחרי האצבעות, המששות תנועות לרגע מפני דוקרנות הסיכה הקרה ואחר־כך שבות לתפקידן, לקרוע את הכאב. השפתיים נעות כמו כפי ירוחים מלאים בטקס השבעה, והעיניים עצומות מתפללת נחמיה אל הכאב שלה ומתחננת לפניו ועושה כל מיני חיינראלעך.

"בבקשה, צא מכאן, אני מבקשת אותך. אתה מפריע לי, כאב, כבר שנים אתה תקוע לי פה, בחזה שלי. לא נותן לי לנשום כמו שצריך. בבקשה מכך, צא, כאב".

והאוזן שומעת את הכאב וקולו רך, מתנצל ומבויש.

"טוב לי כאן בקניון שלך, גילה נחמיה. כבר התרגלתי אליך, גילה. חבל לי, חבל לי עלייך שדווקא אצלך התיישבתי. ואף כי כאב אני, אינני רוצה להכאיב לך. באמת לא נעים לי, בשקט אני אומר לך את זה, בלי חגג, ובאמת, סליחה אני מבקש ממך, גילה, על שאני מענה אותך שנים הרבה, ויושב ומתבנם בין שני ההרים האלה שלך. וכי יכולתי למצוא לי מקום טוב מזה, תגידי. גילה, תגידי".

שלושת הסיפורים לקוחים מקובץ הסיפורים "שאון מותו של שימק", שיראה אור בסדרת "פרוזה אחרת" בהוצאת עם עובד.

לוח העיר

המשך ת"א גוש דן והשרון (מעמוד 11)

אמריקאיות

מנועים חדשים!!
לשברולט, אלקמינו
מליבו, בואיק
אולדסמוביל
וכל סוגי המכוניות GM
03-332534, 03-332519

דייהטסו

ב.מ.ו.

אינוצנטי

אלפא רומאו

ג'יפים

לנציה

מיני מיינור

מרצדס

דלתה

וקסהול

סוסיתא

סיאט

סימקה קרייזלר

פולקסוואגן

לא תהיה שליחות
לקבלת
מודעות
לוח העיר
03-625015
5365759
עד חצות ובאשראי

סיטרואן

סאאב

סובארו

סוזוקי

פיאט

פורד

במבצע חסר תקדים
להרכבה עצמית
זוג חלונות חשמליים.
נעילה מרכזית ל־4 דלתות
מחיר כל מערכת 275 ש"ח. תוספת מחיר התקנה
75 ש"ח 03-339596 03-331758 לא כולל מע"מ

פיז'ו

רנו

מסחריות

טנדרים

סוכנים/ות

חרטים/מסגרים

חשמל / אלקטרוניקה

מחסנאים

נגרים

נהגים

ספרים/יות

עובדי מתכת

שרטטים וגרפיקאים

רפואת שיניים

מורות וגננות

עובדי סעד

פקידים/ות קלדניות

מקדמי מכירות

שליחים/ות

שמירה ואבטחה

עובדי מטבח

ביקוש עבודה

פועלים/ות

עסקים

בתי-מלאכה

מחסנים

אולמות

חנויות

משרדים

עובדי מוסך

יהלומים

דוגמניות צילום

מוכרים/ות קופאים/יות

מזכירות

גזירה ותפירה

אחיות

דפוס

הנהלת חשבונות

ביקוש רכב

חלפי רכב

משאיות

אוטובוסים

טרקטורים

קרוואנים

אופנועים

ביצוע עבודות מכניות
מכונות ומתקנים באמצעות משרד הנדסי
טלפון: 03-415047
ת.ד. 67903 ת"א

למכירה
מעבדה לפיתוח תוך שעה
במרכז התיירות בצפון תל-אביב
טל. 03-450702
03-253833

נמל משאבי אנוש
לאונרדו 47 ת"א 63304
03-650467 03-655454

למשרות קבועות דרושים:
* מזכירות ופקידות עברית/אנגלית לת"א, רמת-גן/חולון ועוד
* קלדניות מלא/חלקי אזור ת"א
* הנהלת חשבונות – ראש מחלקה + סוג 2 עם ניסיון בחברה תעשייתית
* נהגים מעל 15 טון לחלוקת מזון וכיבוי אש. חולון, ראשל"צ והאזור + נהגים + רשיון טפסה לת"א
* עובדי אחזקה למפעל בבית שמש ליד רמלה
* פקידות שירות למוצרי חשמל, נשים למכירות במחשבים
* עובדי תעשיה

הצעות עבודה

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה

هكذا من الاصل

חקלאות

● כעוניינים לקנות אדמה חקלאית באיזור רעננה 052-916644 194251083

● ציוד לול חדיש ויצוק. מאכילות, כבכוה ותאים 03-9650195 200146081

מבני תעשיה

מגרשים

הלוואות

מכירות ושירותים

בתי אבות

מציעים למכירה

הלבשה והנעלה

תכשיטים וכלי כסף

מלגזות ושינוע

ציוד אלקטרוניקה

מקרר

"שכטר"
מקררים, להשכרה
קניה ותחלפה
03-224627
ריינס 37 ת"א
08.00-14.00

קוסמטיקאות

פיזיותרפיה

גינון

בריאות

טיולים

ניקוי ופוליש

נופש וקיט

ספרים

מערכת סטריאו

שיפוצים

מעליות

אחזקת דבקות

מוצרי חשמל

צילום

רהיטים

חיות בית

כלי נגינה

מזגני אויר

"קור-ליין"
אספקה מיידית
שירות
למזגנים מפוצלים +
קניה ומכירה של
מזגנים משופצים
רח' הנגיב 41 ת"א
03-263204, 03-266562

וידאו

מצלמות וידאו, פוסים, תיקים, הצגות, סוללות ואפקטים
הידע והאיבור המקצועיים ביותר בתחום הוידאו

03-657797, 657865

באילת אזור סחר חופשי
למכירה נגריה משגשגת
3 אולמות 300 מ"ר, מחסן מקורה 220 מ"ר
פרטים: 059-78425
059-72341, 059-76037

"מצלמת העיר"
לב דיזנגוף ת"א
מבצע חיסול
מלאי הציוד הגדול בארץ טל: 290336
09:00-22:00

מרכז הפסנתרים

לידיעת המפרסמים ב"לוח העיר" ת"א
מודעה באחריות / לא מכרת - לא שילמת
כללי פרסום

● "חודש פרסום" משמעו פרסום אותה מודעה 8 פעמים בתשלום בארבעה שבועות.

● המבצע חל על פרסום מודעות מלים (לא שטח) בלוח העיר ת"א בלבד ולגבי נכס או שירות. (להלן: נכס) המוצעים באזור ת"א, גוש דן והשרון בלבד.

● אם בתום חודש פרסום ועד מתום הפרסום.

● מודעה בה הוצעו יותר מפריט אחד, ונמכר אחד מהם, לא יהא המפרסם זכאי להחזר.

● בקשות להחזר כספי או לפרסום חודש נוסף יתקבלו במשרדי הלוח ישירות (לא באמצעות משרדי פרסום) רח' י.ל. פרץ 6 ת"א טל 03-383322 בימים א'-ד' בין השעות 15.00-8.00 ולא יאוחר עד שבועיים מתום הפרסום.

להגשת הבקשה להחזר כספי כאמור להלן לא נמכר הנכס בדרך כלשהיא זכאי המפרסם להחזר התשלום עבור המודעה או לפרסום חודש נוסף במקום ההחזר.

● בפנייתכם ללוח נא להצטייד במספר קוד המודעה ובמספר חשבון הבנק. ההחזר ייעשה באמצעות העברה לחשבון הלקוח

אמנות/עתיקות

בספות

אסטרולוגיה

טלפונים ומכשירי קשר

גרפולוגיה

מכונות כביסה

רוצים לקנות

תנורי אפיה

מכונות כתיבה

טלויזיות

מדיחי כלים

סידות וגלשנים

ציפוי אמבטיות

זיפות גגות

שיעור

קורס ריפוי
וכיתות תשובה
חוזית
פרטי ובקבוצות
בהדרכת בוגרת בי"ס
לאומנויות בלונדון
03-612197, 03-613799

בדיוג

בתיזוג

הברויות

קורסים וחוגים

עיריית הרצליה/
אגף החינוך והרווחה
המחלקה לתרבות, לנוער וספורט
דרושה
ספרנית מוסמכת
לספריה העירונית לעבודה
בחצי משרה.
שעות העבודה משמרת אחה"צ
השכלה: בוגרת שלב ב' אסי"א
מועמדים מתאימים יפנו לפח' כח אדם,
סוקולוב 11, טל: 88343

דרושים
מורים
לחטיבת ביניים
בכפר סבא
1. ספרות — יקנה תכנות לעבוד באופן בלתי שגרתי
2. ביולוגיה — ממלא מקום למספר חודשים.
לפנות לטל. 052-915112

מהנדס/
הנדסאי
בעל נסיון
מסחרי רחב
לניהול שיווק
בעסק טכני יחודי
ומתפתח בתל-אביב
(קיימת אופציה
לשותפות).
לפנות בכתב לת.ד. 347
הרצליה - 46103

דחפון
שרות מודעות טלפוני של דחף
לבעלי כרטיס אשראי
03-611001

מוכר את הדירה?

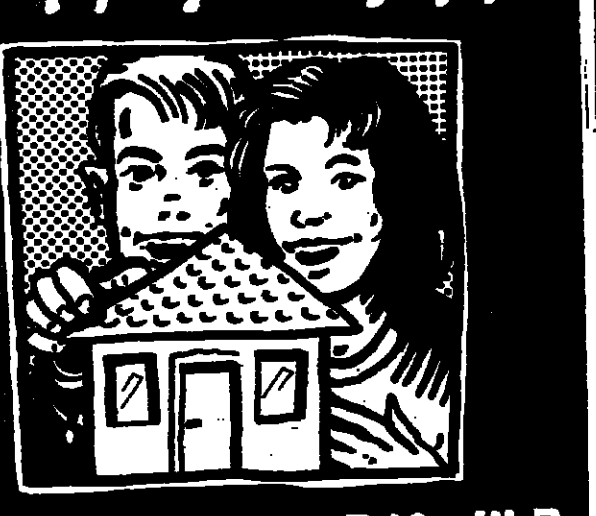

יש מי שנותן לך
אחריות שתמכור

דחפון
שרות מודעות טלפוני של דחף
לבעלי כרטיסי אשראי
ויזה ישראכרט ודיינרס
03-611001

מכון דור
הבחירה האופטימלית

מכון דור עוזר לך לבחור, חוסך מזמנך,
מערב אותך בשלבים המתקדמים
כאשר הבחירה הסופית היא שלך.

תהליך המיון במכון דור

המנהל פונה למכון דור מפרט את פרופיל תכונות המועמד והגדרת התפקיד הדרוש לו מכון דור לומד את צורכי התפקיד והארגון

שלבי המיון

א. זימון הפונים לראיון ראשוני במכון
ב. המועמדים שעברו לשלב הבא מרואיינים בצוותא ע"י נציג החברה ופסיכולוג מהמכון
ג. המועמדים הנבחרים נשלחים ליום של מבחנים פסיכולוגיים

מכון דור-מסקנות ומועמדים סופיים תוך שלושה ימים

לאחר המבחנים נמסרת חוות דעת הכוללת את רשת סיכויי התאמתו לתפקיד הן מבחינת כשוריו והן מבחינת אישיותו של המועמד
אחד היתרונות הבולטים במכון דור הוא עמידה בלוח זמנים הצר ביותר למנוע באיכות המוצר. העבודה נעשית תוך ימים ספורים דבר המאפשר לשמור על קצב החלטות מהיר

מיון, אבחון וייעוץ פסיכולוגי
ת"א-רוזנבאום 4 טל' 203652, 03-293116

שידוכים

hippopotame

ירמיהו 12 תל-אביב
טל. 5466348
טל. 448729

לוח העיר

ירושלים

דירות למכירה

קבלנים מציעים

● הסוכנות ארונות בן ירושלמית חתרה מרכז השוק (חציר) מתכבה + קוטג׳ 13555401א 02—541122

● דירות ק. מרכז המסחרים בשר לונה 7—4 חדרים 713420, 14245501א 722597

● 4.5 במלחות הישנה מתמן, שקט, 07223708ג 712922

● 5 חדרים, יסודיה + מרפסת בדר לות, במלפיות מזרח. 722123 07234408א 02

● ברמות דירת גמר 175 מ״ר, 3 מחסנים, 7 חדרים, 225,000 דולר. 07256908א 02-860995

וילות ובתים

● בגבעת עיטרה 120 מ״ר, צוית, בנייה על 2 דונם. 10524201א 412509

● בגבעת הורדה. שלוי גמר לוילה 220 מ״ר. 13511301א 452422

במעלה אדומים

וילה משואת + גג, כאי לראותו 200,000 353056.

10458015א

קוטג׳ים

4 חדרים ויותר

בפרנקפורטר 4

דו מפלסי 105 מ״ר, ביוונים טובים, ק״צ מחסן מוגן רשיון לפרגולה סוכה, בשל.

861865

דירות בדמ״פ

ביקוש דירות

באר״מון הנציב

(עולי הגרדום) 3, ק״א + כיוונים, כלל נכסים 245036

12194015ג

2.5 — 2 חדרים

1.5 — 1 חדרים

3.5 — 3 חדרים

דירות מרוהטות

דירות בשכ״ח

בחלפיות הישנה

3 (שיכון) דיקה מיידי תיווך 711830

12204415ג

מכוניות

אאודי

אוסטין

אופל

אוטוביאנקי

אמריקאיות

ב.מ.וו.

דייהטסו

דלתא

וולוו

מלבום

לנציה

"סוכנויות גרעון לוי"

פריגה 1987 במהדרנות ראשונה ותוספת מזגן 242056 ,717555

12165613ג

מוריס

לאספקים

מוריס 1937, לשיפוץ, הולנד 1952 נוספת.

11364308א 699169

מיני מיינור

מרצדס

סובארו

סיאט

פולקסוואגן

פורד

פיאט

פיג׳ו

רנו

רנו 5/5 שנת 83

5 הילוכים + תוספות

02-786392

02-222455

02-416377

מגדים

מסחריות

מרקורים

אופנועים

הצעות עבודה

לבית המפקיק

דרושות מלצריות מנוסות ונאות טל׳ 715532

12212715ג

לחברה קטנה

ממוחשבת והבססת, פקידה, נמרצת ונבונה, 11:00־18:30, (אפשרות למפוצל) למתאימה, אפשרות קידום לניהול משרד ומעבר לשעות 08:00־15:30

539993

14465529א

מוכרים/ות קופאים/ות

מוכרות

נסיון מוכח והמלצות לעבודה במשמרות בחנות תיירות ובתי־מלון בירושלים ובתל־אביב

מכונאים

בעלי נסיון, טכנאי מזג אויר לרכב 223417 ,225966

121316013

אורג/ת

לפעילות הדרכה במוזיאון פעיל עין־טל בירושלים 345277 בערב

121529013

שוזרות ומסמלות

יועץ

חבר

מנהל למשמרה

גדולה ידע מקצועי רב ומוכח בצמחי בית וגן. ידע בארגון וניהול. תנאים מצוינים למתאימים. לפנות בכתב יד ת.ד. 2391/350

09454213ג

מחסנים

מחסני סופרד

יוזמת פרטית במחירים הטובים ביותר 243555

07411408א

אולמות

חנויות

להשכרה

חנות מחלפיות למסחר/תצוגה קלי 762227 בבית

07395308א

משרדים

מבני תעשייה

מגרשים

מעוניין בשכ״ח

מגרש לאחסנת חומרי מוצבה לתקופה ארוכה בכל חלקי העיר

11383208א 538172

מכירות ושירותים

מציעים למכירה

אביב

עסקים

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה

לפי חוק זה, אסור למעביד להפלות בין עובדים או בין דורשי עבודה מחמת מינם, מחמת היותם נשואים, או מחמת היותם הורים, בקבלה לעבודה, תנאי עבודה, קידום בעבודה, הכשרה או השתלמות מקצועית, פיטורים או פיצויי פיטורים. בנוסף, אסור למעביד לפרסם מודעה בדבר הצעת עבודה אלא אם כן תוצע העבודה לגברים ולנשים כאחד, בין באופן מפורש ובין בדרך ברורה.

העברייניים צפויים לעונש על פי החוק.

מוצרי חשמל

מערכות סטריאו

כלי נגינה

חימום והסקה

שיעור

בריאות

נופש וקייט

קבוצת **השמירה**

לסניף אשדוד דרושים:

מאבטחים למתקן באזור אשדוד

★ יוצאי צבא ★ עד גיל 50 ★ פרופיל 65 ומעלה

תנאים טובים

מועמדים תושבי אשדוד, יבנה, רחובות, אשקלון, קרית־מלאכי וקרית־גת יפנו לסניפנו באשדוד, מגדל המים הישן, מרכז א׳,

ביום ראשון (25.9.88) בין השעות 8.00־13.00,

ובימים שני ושלישי (27־28.9.88) בין השעות 8.00־17.00.

נא להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים ותמונה

לעיתון "הארץ" בת"א

דרושים

מחלקי עיתונים

בשעות הבוקר המוקדמות בעלי קטנועים בלבד

נא לפנות החל מיום א׳ ל־5121336 למאיר

להנהגת צופי תל־אביב

דרושים

מרכזי שבטים

רכזי הדרכה

מדריכי שכבות

בוגרי תנועת הצופים המעוניינים בפרטים נוספים יפנו לחגית בטל׳: 438260, 438767 בשעות הבוקר.

אקרשטיין צבי בע״מ

למפעל בהרצליה דרושים

1. פקידת משלוחים

ידע בהפעלת מחשב

משרה מלאה

2. מחסנאי טכני

אחרי שרות צבאי,

נמרץ ואחראי

למחסן חלקי חילוף

לפנות לטלילה

טל: 083-612420, 083-619081

דרושה

פקידה

למשרדה חלקית

בין השעות 16:00־20:00

לעבודת מכירה דרך הטלפון

לצלצל החל מיום ה׳ לאירית

30־5121331

לעתון יומי דרושה

מזכירה/כתבנית

עם ידע באנגלית

שעות עבודה: מ־18.00־24.00 5 ימי עבודה (כולל מוצ״ש) נא לפנות לטל׳ 5121202, בשעות הבוקר.

דרוש

לחברה צעירה המפתחת מוצר ייחודי בתחום איבחון מתכות

ביולוג בכיר

בעל נסיון תעשייתי ויכולת לניהול פרוייקט מחקר ופיתוח

(רצוי נסיון בתהליכי F.D.A)

ת.ד. 32205 ת״א או טלפון 03—457853

"פורום" אנשי עסקים

פורום

Forum

הארוחה העסקית שלך

12:00—17:00

30% הנחה

מסעדת "פורום" דיזנגוף 138,

03־237794

גריל משובח, דגים, שרימפס

19 סוגי בשר מקורי

BARBARA WOLF LTD

דרושה

מזכירת מנכ״ל

עברית אנגלית

למשרה מלאה

(שפת אם אנגלית)

תנאים טובים למתאימה

סודיות מובטחת

בדבר פרטים: "ברברה וולף"

אזור התעשייה רעננה, טל: 052־449655

פקס 052־449774

רכז/ת

פעילות קהילתית באשדוד. עבודה עם אתגר. לבעלי ידע והשכלה מתאימים בנושאי ידיעת הארץ. נסיון בהדרכה ו/או חינוך. כושר ארגון וניהול.

חצי משרה. התחלה מיידית, עדיפות לתושבי אשדוד.

מועמדים מתאימים יפנו בכתב יד או בטל׳ למח׳ כ״א רחוב השפלה 4 ת״א 66183. טל. 03־375063 ש׳ זהרה 240 (ריבי) עד 28.9.88

החברה להגנת הטבע

לבית הורים בכפר שמריהו

דרוש/ה

פקיד/ת קבלה

דרישות התפקיד:

★ דובר/ת גרמנית

★ בעל/ת סבלנות

שעות העבודה:

ימים א׳־ה׳ 15.00־19.00

ביום ו׳ 13.30־17.30

עדיפות לתושבי הסביבה

המתאימים יתקשרו:

052-573643, 78829, 78820

לאילנה קעש

רשות שדות התעופה בישראל

נמל התעופה בן־גוריון

דרושים

יוצאי יחידות קרביות ליחידת אבטחה

בנמל התעופה בן־גוריון

העבודה מוצעת במשרה מלאה במשמרות לתקופה מינימאלית של שנה.

אפשרות העסקה גם במשרה חלקית לסטודנטים

תנאי הקבלה:

- שרות צבאי מלא ביחידה קרבית.
- 12 שנות לימוד.
- מצב בריאות תקין.
- מגורים באזור גוש דן.
- רשיון נהיגה חובה.

- למועמדים המתאימים יוצעו תנאי שכר נאותים והטבות נוספות.
- למועמדים בעלי הכישורים המתאימים יתקיימו ועדת קבלה במנהלת נמל התעופה בן־גוריון בבניין משרד התחבורה (סמוך למגדל הפיקוח) ביום ה׳ 22.9.88 בין השעות 07.00־11.00.
- על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה״ל ושתי תמונות.
- המועמדים יעברו הכשרה במסגרת קורס בין מספר ימים.

אם אתם מעוניינים ביותר מאשר עבודה שגרתית

בואו אלינו!

אנו מגשירים אתכם לעבודה בשטח הפרסום

● בעלי כושר ביטוי ● מרץ ● יוזמה

... מוטיבציה גבוהה

התקשרו אלינו 03־5620291/2/6

09:00־15:00

קריירה

שרותי כח אדם בע״מ

לסניפנו בירושלים

★ אחראי/ת מדור ספקים נסיון של 5־7 שנים בתחום, סוג 3 בהנהח״ש, נסיון בניהול עובדים, ידע במערכות ממוחשבות ושליטה באנגלית.

★ מנהח״ש סוג 3 נסיון של 4 שנים, ידע במערכות ממוחשבות ושליטה באנגלית.

★ מזכיר/ה לניהול משרד מסודר/ת, אחראי/ת, למשרה מלאה.

★ תמלילן/ית מעולה על איינשטיין.

★ קלדן/ית לעבודה בשעות אחה״צ.

★ נגר/ית למפעל רהיטים.

★ עובד/ת כריכה מנוסה.

★ מסגר/ית נסיון בתחום הבניין.

★ עובד/ת אלומיניום מנוסה.

ירושלים, מרכז כלל, מיפלס E, חדר 348

(כניסה משער 5, רח׳ כ״ח) 02-246001

עושים קריירה

סכנ׳ זמן الاحبل

مكان من الاصل

מכתבים למערכת הארץ

הפרטנר בחיתוליו

בדיונים שנערכו לגבי הפתרון הפוליטי ליהודה, שומרון וחבל עזה, נמסים המתווכחים, כל אחד מנקודת מבטו האישית, להוכיח לנו את התועלת או הנזק בקיום התנחלויות.

האמת כמו תמיד מצויה בתחום האמצע. לא אנשי הקצוות המבטאים המבקשים לטעון: "כולה שלי", או אנשי השמאל הקיצוני שטוענים לפי פרוד שטחים מהיר ללא תמורה, ללא משא ומתן; תוך קביעת גבול חדש מתאים לצורכינו ללא בעיה דמוגרפית.

כבר נאמר: המפוזן מהשמן, הפתרון הנו אינו מתאים במקרה זה.

לראיה, הפתרון בגבולנו הדרומי עם מצרים הביא לשלום קר, להיותו העסקה המצרית של "אף שעל, וכל גרגר חול מדברי הוא קודש".

אילו השכלנו בזמנו, לא היינו עומדים היום במצב שמצבה בשממת מיתנו, תגובת התיירות למצרים — חד־צדדית והמצרים מנבזים ספינות טיול שלנו.

ברגע זה אין פרטנר למו"מ לגבי יש"ע — חוסיין שמט את הכמפה, הנ־צרים אינם ששים לקבל אחריות לד־צורת הפרעות שהיתה בשליטתם, אש"ף אינו מסוגל להרים הנטל ופונה לאו"ם.

מה שנותר הוא תהליך איטי. צמיחת מנהיגות ערבית מקומית שפויה, שתקבל על עצמה אחריות לדו־קיום בשלום.

עד ליום הזה נצטרך להתאזר בסבלנות, ולהבין תוכניות מגרה.

הפרטנר למשא ומתן עדיין בחיתוליו.

עלי רוזין
רמת־גן

גם זה הספד

מנהג חדש בא למדינה. מצליחים לברוח מבית סוהר, מצליחים בדרך חוקית ובדרך לא חוקית להשתמט משירות בצבא, משחררים סוחרי סמים עקב חוסר עדות מסייעת. כל זה קורה וקרה אצלנו בעולם הגדול.

למנהג החדש שקרה רק אצלנו, הייתי עד בימים אלה, כשנכחתי בפגישת־הספד לעסקן ציבור ישר דרך ורב פעולות וגם מרצה בהסדר. נכחו חבריו למקצוע מאד מכובד, רובם נושאי התואר פרופסור או דוקטור.

המספיד, כנראה המכובד בין המכובדים, חלק הרבה שבח למנוח — ובצדק. במה התחיל "המנוח דווח על כל הכנסותיו למס הכנסה". ממש במילים אלה.

איני יודע מי מהנוכחים חשב "פרייאר שכזה". הלוואי שנוסח הספד זה לא ישתרש אצלנו.

יוסף רוקח
חיפה

יש להאיץ ולא להחריש

אנו קבוצת יהודים החיים בעיר קטנה במרכז ארצות הברית. אנו מר־גישים צער עמוק לנוכח התרחשויות בשטחים. למרות שמר־בית היהודים האמריקאים הרגישו שעליהם להימנע להביע את דעו־תיהם על עניינים פוליטיים ישראליים בפני הבוחר הישראלי, הרי תוצאות של כיבוש ארוך טווח של הגדה המע־רבית ורצועת עזה יגרמו לכך: שגר־גיש הברית להתבטא כעת. ואנו מבק־שים לחלק את דעותינו עם קוראי העיתון בישראל.

אנו כותבים כיוון שאנו מאמינים שהמהומה הפלשתינית הוכיחה שכיבוש של שטח כנגד רצון תושביו אינו יכול להתקיים ללא הגבלת זמן — לפחות לא במידת הדיכוי שישראל מסוגלת לסבול. המחאה האלימה של הפלשתינאים מבהירה את הסכנה הפ־נימית העומדת בפני ישראל מאז 1967.

במשך השנים הוצעו הרבה תו־כניות שלום על־ידי משכבי שלום למיניהם. אך, בלא הבדל בבירות הדי־גיון שבאמתחי ההצעות, טענות הצד־דים השונים הובילו תמיד למבוי סתום. שעת הרצון נוכחות ממחישה את הדילמה שעומדת בפני הישר־אלים והפלשתינאים. היא כופה עי־מות במציאות קשה ששני הצדדים חייבים לפתור.

אל לנו להחריש כאשר תוצאות חוסר המעש מהצד היהודי מסוכנות מאד. אנו מאיצים בממשלת ישראל לעשות כל מאמץ על מנת לסיים את הכיבוש באופן שיקח בחשבון את ביטחונה של ישראל לטווח ארוך.

(78 חתימות)
לאנסינג, מישיגן

מעשה סוטה

"גילוי" זהותם של רוצחי הרזון ברגוס ההתפארות ברצח של מבצעיו הם מסימני סירוף־המערכת בסודנו. רצחו ראשי התנקשות מעשה מוצדק ולקח הגון גם לימינו לאלה. מפרסמי הפרשה הזאת, שגר־מה נזק חמור ולא הביאה כל תועלת שהיא, לא צריכו לתיאור אפילו מילת־גנאי אחת, ומכאן אפשר לקבל את הרושם שהרוצחים ראויים לא לאות קלון אלא לציון לשבח.

כך מצטרף עוד מעשה סוטה בתו־לדות הישוב למעשים שמבקשים מאיתנו לקחת מהם דוגמה ולשאוב לגיטימציה לפשעים אחרים, שלא קשה לצפות את אחריתם.

פרופ' יעקב שביט
ת"א

ד"ר ישראל ברטל
ירושלים

מה ללמוד מהבריטים

... במוסף "הארץ" פורסמה כתבה על הדרך שבה הפעילו הבריטים את תקנות החירום נגד אנשי אצ"ל ולח"י בשלהי המנדט. זאת, לאור העובדה שאותן תקנות מופעלות עתה על־ידי ישראל בשטחים.

בכתבה ראיינו כמה צעירי מחת־רת וגולי קניה, וביניהם השר חיים קורפו, שאמר כי הבריטים היו טובים ליברלים והתחשבו בתרבותם של הע־צורים. לדעתו, זו הסיבה שבישראל אין שורת איבה כלפי בריטניה — אלא נהפוך הוא: ארץ זו משמשת לרבים מאתנו מקור השראה בתחומים רבים.

האם השר קורפו ועמיתיו לממשלה מסיקים מכך מסקנות כלשהן?

אלחנן שנון
תל־אביב

משקפי קריאה / הדה בושס

תשבץ של רגעי חסד

קרלוס פואנטס: מותו של ארטמיו קרוס, רומאן; מספרדית: יואב הלוי; הוצאת הקיבוץ המאוחד ספרי סימן קריאה / כתר. 250 עמ'

מאז "מות איוואן איליץ'", הנובלה של טולסטוי, אני משוכנעת שאי־אפשר עוד לכתוב שום סיפור אחר על מותו של אדם, על אותם רגעים שהכרתנו מצטללת והולכת בבהירות מצירה. אבל בא קרלוס פואנטס, גדול סופריה של מקסיקו, שכל הסופרים המקסיקאים החשובים מנ־סים להידמות לו, מנמה, אפילו מצ־ליח בדרכו שלו, ואף רומז שהלך בע־קבות טולסטוי, בשמו של הספר שנכתב בשנים 61–'60. ואמנם קיים דמיון ניכר, אם כי לא בסגנון הכתיבה, בין מות איוואן איליץ' לבין מותו של ארטמיו קרוס, אבל גם השוני שבין שני הסופרים גדול, והוא נעוץ גם בתרבויות השונות מהם באו, בדרך ראייתם ותפיסתם את העולם סביבם.

אולם עדיין המוות הוא אותו רגע־אימים של אמת השופה ואכזרית מאין כמותה: של מה שהיה, ולא יהיה עוד לעולם: משהו בלתי מושג, המלווה אותנו כל יום. כפי שכותב אלבר קאמי, "לא נוכל להשיג את האין, כפי שאיננו יכולים להשיג את המוחלט"; ר'דלות מחשבותינו על המוות, היא המפתיעה אותי תמיד, בראותי כיצד אנו נתפסים לחוד ולדקדק בסוגיות אחרות".

קאמי הצעיר כותב על המוות לא מתוך קירבה פיסית־אינטימית כטול־סטוי או פואנטס, אלא דן במוות, כבאידיאה מופשטת. קרוס רואה את החיים כבגידה באלוהים. כל מעשה של חיים, כל מעשה המאשר את היו־תנו בני אדם חיים — הורש חילול מצוותיו של אלוהים". מכאן נובע, שהמוות הוא רצון האל, השלמה עם קונו ורצונותיו. השניים, גם טולס־טוי וגם פואנטס מחפשים ומבקשים את רגע השלמה שהוא רגע החסד.

לא לשווא כותב אדמונד וילסון, במכתב להלן מרצ'יק, באפריל 1943: "רק עכשיו קראתי את "מות איוואן איליץ'", הייתי מאוכזב במקצת. איש כזה הרי אינו יכול להיות קיים, אם הוא מסוגל לאותם רגעי חסד אחרו־נים: אלא אם כן, חייו היו חייבים לה־יות שונים מאותם חיים שטולסטוי העניק לו. זה משל חכם למרי, התואם את מטרותיו המוסריות המאוחרות של טולסטוי; אבל מעצבן לאחר "מל־חמה ושלום" ו"אנה קרנינה" ספרים בהם הדמויות האנושיות משכנעות כל־כך".

עם וילסון אפשר להתווכח, אבל פואנטס דומה שמנע מקרוס את רגעי החסד האחרון. אם כי מעניק לו תחושה של שילוש לא־קדוש, במין פראפרזה על שילוש אחר. של אני אתה הוא: של האב והבן המתאחדים יחד להוויה אחת, ושל כוח־עליון, של אלוהים, כאשר המוות והלידה הופ־כים במותו הקורה של קרוס, ברגעיו האחרונים עלי אדמות להוים.

הזיכרון — כרצון ותאווה

לארטמיו קרוס הגוסס ביסורים קשים, נותר בעצם רק הזיכרון. הזי־כרון לפי פואנטס הוא רצון ותאווה שבאו על סיפוקם. כאשר חייו וגדולתו של קרוס הופכים לאחר, הוא מש־תוקק להישרד בזיכרון לפני שיהיה מאוחר מדי. ואכן הספר הוא סיפורו של הזיכרון האנושי; של קטעי זיכרו־נות העוברים לנגד עינינו כמו בסרט מקוטע במודע: סרט הנע בין עבר לע־תיד להווה; סיפור המסופר בגוף ראשון, שני ושלישי לחילופין, שאני אתה והוא משתלבים בו יחד, ללא סי־מני פיסוק ביניהם, עד שלעתים אין אנו יודעים עוד מיהו בעצם המספר והמדבר.

ואמנם, על זרם התודעה — ופואנטס כפי שמסתבר הושפע מאוד מפוקנר — לא חלים חוקים ומגבלות של זמן כרונולוגי, והוא זורם ושוטף לכל הכיוונים האפשריים. קרוס יהיה ולא יהיה, יהיה אנשים רבים, הדברים רבים, שקרו ולא קרו לה הגבול בין מציאות לדמיון מטושטש במכוון, משטה בנו ומשתק איתנו במשחקים מסובכים — ואולי גם כפי שהוא מטושטש במחשבתנו ובדמיוננו.

פואנטס מטיל על הקורא את מלאכת השלמת התשבץ והצבת חלקיו במקום הנכון, גם אם אין לדעת בביטחה, אם הדמויות והאירועים שבינינו ופידקנו, ושוב באלצנו לחבר יחד את חלקיהם המפוזרים, הם אכן הדמויות והאירועים האמיתיים. כמו בהיכל מראות, שיש בהן אין ספור השתקפויות אנו מנסים ללכוד את ה־דמות האחת, מנסים לחבר את הקרעים למארג אחד. ואולי עניין זה באמת גם בלתי־אפשרי, ולפנינו רי־אליזם של ממש מפני שהחיים הם אכן כאלה ששורר בהם תוהו ובוהו ולא סדר.

חיים של שחיתות

מיתו האיש הגוסס, שבני משפחתו אשתו קטלינה ובתו תרסה, יושבות לצדו בחדר בבית חולים, שובאות אותו בשינאה קרה ואכזרית, ומחכות לצוואה שלו. ארטמיו קרוס בן השבעים ואחת, תוהה בין מתקפת כאב אחת לאחרת, אילו עובדות אכן יכללו בביוגרפיה שלו, ואילו יוותרו חסויות ומוסתרות; אבל אילו עובדות גסות; ועכשיו קיימים רק הזיכרונות: "דברים אחרים וימים אחרים, ימים רחוקים. קרובים. רחוקים את השיכ־חה. מתחרי־זיכרונות פגישה ורתיעה, אהבה חטופה, חירות, טינה, תבוסה, רצון. ימים בהם ירדוף אותך גורלך ככלב ציד הרדיפה, ימצא אותך. ישיג אותך. יגלם אותך בכלים המעשים, ההווים, הם יהיו הולכים ונפרמים, נופלים שבורים לאורך הדרך".

ארטמיו קרוס הוא איל עיתונות רב־השפעה, בעל אחוזות ועסקי חובקים עולם. הוא עשיר מאוד ושולט ברבים; עוד בצעירותו, כשהיה איש־צבא מהפכני, הבין את הסגנון של הכוח. הוא אחד שמניעיו חזקים והשאפתנות הינעתה את דרכו המפותלת. גבר גבוה, בעל עיניים ירוקות מהפנטות, דיבור תוקף, שופע "עוצמה טורדת שלווה", הנושא עמו ניסיון חיים, שמושל במהלומות כטיש עוות, המורגל לשחק על כל הקופה, כי אין לו דבר משלו.

סוד מוצאו והולדתו של קרוס, מתגלים לקורא רק ברגעי חייו האחרונים. בסיומו של הספר הוא מתגלה כבן־תערובת. אשתו קטלינה מונעת ממנו במודע את הרוך והאהבה שהוא מבקש גם משום שהגיע אליה במרמה ובכוח, והיא משתוקקת "להתהגג בחיים. לזקק את המרירות, עד שתור־עיל אותך". קרוס בא אל העולם כפי שהיה בא אל גופה של אשתו: מנצח את הבושה באותה שמחה. מנפץ את מוסכמות ההגינות, באותו תענוג. "הפגם היסודי באפיו: אהבת הפנ־טאסטי, ההרפתקאות שלא ראה מער־לם. המבצעים הפותחים אופקים אינ־סופיים ולא־ארציים.

ארטמיו קרוס היוזם, שהוריש למשפחתו את ההגינות והכסף, העריץ השנוא, הגבר הנאהב שנשים רבות חשקו בו והוא בהן, האיש שלחם למען אידיאלים מהפכניים נשגבים וחי חיי־שחיתות ומה שנגע בו הושחת, הוא גם חלק בלתי־נפרד ממקסיקו, ארצו. הדראמה של מכסיקו היא הדראמה האמיתית של חייו, ואין יותר אפשריות.

דון גאמליאל, האציל הזקן, הנותן לו את בתו קטלינה לאשה, יודע שקרוס הוא שמו של העולם החדש שקם מאפר מלחמת האזרחים. שמם של אלה שבאו ועלו כדי לרשת את הסדר הישן. ארץ אומללה... שבכל דור היא חייבת להשמיד את האדונים הישנים, ולשים על מקומם בעלים חדשים, חמדנים ושאפתנים כקודמי־הם".

קרוס עצמו, שלחם ולקח חלק במהפיכה, גם הוא יודע "שהמהפיכה מתחילה בשדה־הקרב, אבל ברגע שהיא מתחילה להירקב לא יעזרו לה כל הניצחונות הצבאיים. היא כבר אבודה. כולנו אחראים לכך. הנחנו לעצמנו להתפצל, הנחנו לשואפי בצע לשאפתנים ולבינוניים להנהיג אות־נו. אלה שרוצים מהפיכה אמיתית יסודית חוגרת פשרות, הם בורים ותאבי דם. המשכילים רוצים רק חצי מהפיכה. מהפיכה שתתאים לדבר הי־חידי שמעניין אותם באמת. התקד־מות שלהם. החיים הטובים... זוהי הדרמה של מקסיקו".

וכך גם ברגעי האחרונים ברגע של הורדת המסיכה — והא מוריש לארץ הזה "את העיתון שלך, את המרפקים והנושה, המצפון שהודרם בנאומיהם הכוזבים של אנשים בינונ־יים: תוריש את המשכנתאות, תוריש מעמד שהודר מגדולתו, כח ללא תפארת, הסוויירות מקודשת, שאפ־תנות נבזית, פשרה מוקיונית, רטור־יקה רקובה, פחדנות ממוסדת, אנו־כיות גסה". "אתה תהיה עתיד מבלי להיות העתיד".

לפתור את התשבץ

ארטמיו קרוס ברגעי גסיסתו המיוסרת יודע גם שאין הוא יכול להמציא עיוורון חולף, ולא לאטום את אזניו, ואין הוא גם יכול לבחור במוות חלקי. כך בבד הוא יודע, בכל גופו הכואב, ההולך ונרקב, ש"ההבנה המודעות מוליסות, הופכות אותנו לקורבנות. קורבנות של כוחות שאינם מתייעצים בנו, ושאינם לוק־חים בחשבון אותנו". בעצם אלה הם הכוחות שפעלו עליו בחייו רבי ההרפתקאות וההתנשכות; בקאריירה הסטנגנית שלו, שמתחילתה היתה מבוססת על בגידה וקבלת הרע ההכרחי בחיים. אבל גם אם לכל זה לא יהיה המשך, והוא מודע לכך באכזריות של כאב נורא, פואנטס אולי מעניק לקרוס רגעי חסד אחרו־נים, בכיבושם של הזיכרונות, ובמיזוג הלא־מקודש, של השלושה — האב המשכת, הבן, והאלוהים הכל־יכול.

"מותו של ארטמיו קרוס" אינו ספר קל לקריאה, אבל, אני מתכוונת לשוב ולקרוא בו בעיון; לנסות ולפ־תור את התשבץ, ולעמוד על סוד מגנונו הנפלא של פואנטס, שהוא בבח־ינת הישג חשוב. התרגום לעברית של יואב הלוי רק עשה עמו צדק. מומלץ למי שעדיין מאמין שספרות היא באמת דבר חשוב שאין דומה לו, ושרק באמצעותה אנו מסוגלים להבין את קצהקצהו של החיים והמוות, של אחרים ושל עצמנו.

הארץ ממליץ

התזיכה של באבט (ת"א, חיפה) — ארוחה צרפתית מפוארת מוגשת בכפר דייגים קטן לחוף יוטלנד שב־דנמארק, על ידי באבט (סטפן אודראן) המשרתת המסתורית של בנות הכומר. לפי סיפור של איזאק דינסן ("זכרונות מאפריקה").

פרנטיק (ת"א, חיפה, ירושלים) — סרט מתח בבימויו של רומן פולנסקי, עוסק בהעלמה של אשת רופא המגיע להעידה מקצועית בפריס.

בגלל המלחמה ההיא (ת"א) — סרטה התעודי של אורנה בן דור־ניב מפגיש שני הורים ובזכרון מרוקאות את יהודה פוליקר ויעקב גלעד עם המורשת הכבדה של הוריהם בשואה — כמקורות ליצירתם המשותפת.

הכפר הקטן שלי (ת"א) — סרטו של ג'ירי מנזל ("רכבות שמורות היטב") עוסק בחיי היומיום של כפר צ'כי קטן, ובנוסטלגיה למסורת. קומדיה של סי־פורים עם קטעי סלפסטיק.

אהבנו כל כך (ת"א, חיפה) — באמצעות סיפורם של שלושה חברים והאשה שהם אוהבים, מתאר הבימאי האיטלקי אטורה סקולה את השינויים באיטליה בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה, ואת היחס בין מצי־אות ואשליה, בין חיים וקולנוע.

החבר של החברה שלי (ת"א, חיפה) — קומדיה חדשה של אריק רוהמר הצרפתי, שעם השנים סרטיו הופכים ליותר צלולים ומקסימים. נפ־תולי אהבה ומחשבה של חבורת צעי־רים המחפשים את האושר.

ליידי איב (ת"א) — קומדיה רומנ־טית שנוצרה ומעוגנת מ־1941, בבימויו של פרסטון סטרג'ס, עם הנרי פונדה וברברה סטנוויק כששניהם צעירים ויפים.

קפה בגדד (ת"א, ירושלים) — משל־קומדיה על אישה בווארית שעפת המגיעה מן המדבר לפונדק אמריקאי בזרה בשם "קפה בגדד" ומשנה את חיים של יושביו. בכי־כובה של מאריאן סגבררכט ובבימויו של פרסי אדלון.

הקיץ של אביה (ת"א, ירושלים, חיפה) — קיץ אחד, בחיי ילדה שאביה מת ואימה מטורפת, במושבה בארץ בסוף שנות הארבעים. לפי ספרה של גילה אלמגור ובכיכובה. ביים אלי כהן ("שתי אצבעות מצידון")

בוקר טוב, וייטנאם (ת"א, ירוש־לים, חיפה) — קומדיה אמריקאית אפיינית על שדרן רדיו פופולארי ברשת השידור הצבאית בוייטנאם, ואיך הוא לומד את אמיתות החיים.

תיאטרוני ישראל

במוצאי חג 21.9
תיאטרון הבימה:
סאלח שבתי: 21.00 (הכרטיסים נמכרו)
בית ספר לנשים: 21.00
הגשש החיוור — בתיאטרון באר שבע: 20.30
התיאטרון הקאמרי:
נרצות: 21.00

• מנוי ל־6 הצגות ב־90 ש"ח (במקום 170 ש"ח).
• המנוי מבטיח לכם מקום קבוע בהצגות אחה"צ (שעת ההתחלה 16.30).
• מספר המנויים מוגבל. כדאי להזדרז.
• המבצע מיועד לגימלאים תושבי ת"א ולבעלי תעודת קשיש.
• לשרותכם מחלקת המנויים של התיאטרון הקאמרי ת"א רח' דיזנגוף 101 (קומת הביניים - פסג' הוד). טל. 03־245211

התיאטרון הקאמרי

הקאמרי. התיאטרון של תל־אביב.

שירה • שקולניק

מדריך הארץ

ערב יום הכיפורים

תורנויות

תורנות רופאים

הנוגנת רופאים במקרים דחופים: מ־6 בערב עד למחרת ב־7 בבקר בתחנת מד"א טל' 101.
מגן דוד אדום:
ירושלים 523133
תל־אביב 5460111
חיפה 512233
גוש דן 5793333
הרצליה 052־541333
נהריה 823333
רחובות 08־451333
בת־ים 5511111
חולון 803153
לוד־רמלה 08־221022
באר שבע 057־74767
הקריות 04־763333
מוקד מידע רפואי בקופ"ח הכללית:
בימים א'־ה' — 20.00–8.00
ביום ו' — 15.00–8.00
טלפונים: 03־433300
שר"ן — שירותי רפואה ביתי
(24 שעות ביממה, כולל רפואת שיניים): ירושלים, מוקד יום 660585, 669531 מוקד לילה, שבת וחג 226191 מנוי טל' 1788 ולהשאיר הודעה לרופא תורן; תל־אביב, מוקד יום 216820, 218898 מוקד לילה 631011 מנוי 3752 ולהשאיר הודעה לרופא תורן מכון בי"ר
שקמ"ר — שירות רפואי לקופ ת"א
שירות ביקורי בית של רופאים מומחים לילדים ותינוקות בשעות 24־19:
טל' 03־7549111 "שקמ" קוד מנוי 222
שליח — שירות רפואי לקופ חיפה
בימי חול בשעות 24־19, בימי שישי 14־24, בשבת 24־08 טל' 04־380541 קוד מנוי 1665
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
תל־אביב:
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר) טלפון: 294869, 03־285822
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים 24 שעות ביממה. בר כוכבא 49 טל: 03־284649 פתוחה בימים א'־ה בין 21.00 עד 23.00 ימי ו' וערבי חג מ־18.00

עד 24.00
שבתות וחגים מ־15.00 עד 21.00
ירושלים: בי"ח הדסה ע"כ — 22־16
קופ"ח לבית —
שרות מיוחד לרפואה, שיקום וסיעוד בבית.
מרכז רפואי הרצליה פיתוח 052־548575
7549111 איתורית 1500
ער"ן — עזרה ראשונה נפשית: (24 שעות):
ירושלים 227171
תל־אביב 5461111
ילדים ונוער 03־261113
חיפה 672222/3
נתניה 053־335316
באר־שבע 057־418111
כרמיאל (גליל מערבי) 04־988410
כפר סבא 052־913999
מרכז רפואי באר־יעקב 08־228858
מרכז מידע לקרבנות אונס (24 שעות):
תל־אביב טל' 234819
ירושלים טל' 02־245554
חיפה טל' 04־382611
מרכז מידע למכורי לחץ
מטעם "סמלטל"
א' ה' 13.00־11.00
ב' ד' 18.00־16.00
טל: 220031
רח' גפר 13 תל־אביב
יד ביד — אוזן קשבת לילד ולהורים
תל אביב - ליל"ד 226027 24 ש' ביממה
להורים, בימים ב', ה' מ־20.00־17.00, 222732
ירושלים 248858
חיפה והגליל — 229488 מ־20.00־11.00
הגליל המערבי 04־922222
קו אל"י — האגודה להגנת הילד
הזעקה במצבי אלימות כלפי ילדים 261070 א'־ה' 20.00־16.00
ארנים לשירות אדם — הברית סיעודית לשירות הציבור בבית דן 24 שעות ביממה
03־5461727/8
שח"ל — שירותי סיעוד במשל נמרץ לחולי לב (פרטי) 330848
ויצו — 24 שעות קו אדום לנשים מוכות טל: 03־5461133, 08־550506
הוועד למלחמה באיידס — המגבית הסיוע

לחולים, מידע מוקלט 24 שעות בטלפון: 290101, 203121. קו פתוח בכל יום ב' 23.00־19.30 ת.ד. 33602 ת"א
דואן תל־אביב — 611081, 246363, 239952
דואן ירושלים 226335
דואן חיפה 645334
האגודה לזכויות האזרח סניף ת"א בן יהודה 146 טל: 239207

תורנות בתי־חולים

תל אביב: רוקח — (ילדים)
איכילוב — (פנימית, כירורגית)
ירושלים: בקור חולים — (פנימית, נשים)
שערי צדק (כירורגית)
הדסה ע"כ — (אורטופדית, ילדים, עיניים, א.א.ג)

תורנות בתי־מרקחת

תל־אביב: פסיטס אבן גבירול 83 246003
פרמה סיטי אוסישקין 1 רמת אביב ג' 417117
ירושלים: הר הזיתים הר הזיתים 287480
חיפה: הבריאה הבריאה 22 231985
חולון: המרכזי 65 823361
פסיטס אבן גבירול 83 246003
נתניה: מקסים סלומון 2 617836
פתח תקוה: קופ"ח כללית חיים עוזר 905271
הקריות: ביג הקריות שד' בן גוריון 73 ק. מוצקין 733447
חדרה: מאוחדת ה. סמואל 335884

דלת פתוחה

מרכז מידע וייעוץ לצעירים ע"י צוות מקצועי — ייעוץ ומידע בנושא חברה, משפחה, מיניות — אמצעי מניעה.
ימים ב' ג' ד' — 19.00־16.00
רמב"ם 9 5101511/2
חיפה: ימים א' ד' 19.00־16.00 רח' הנשרים 14 טל' 381528

מרכזי מידע — אגד

02־304304 03־432277 04־549121

יום הכיפורים

תורנויות

תורנות רופאים

הנוגנת רופאים במקרים דחופים: מ־6 בערב עד למחרת ב־7 בבקר בתחנת מד"א טל' 101.
מגן דוד אדום:
ירושלים 523133
תל־אביב 5460111
חיפה 512233
גוש דן 5793333
הרצליה 052־541333
נהריה 823333
רחובות 08־451333
בת־ים 5511111
חולון 803153
לוד־רמלה 08־221022
באר שבע 057־74767
הקריות 04־763333
מוקד מידע רפואי בקופ"ח הכללית:
בימים א'־ה' — 20.00–8.00
ביום ו' — 15.00–8.00
טלפונים: 03־433300
שר"ן — שירותי רפואה ביתי
(24 שעות ביממה, כולל רפואת שיניים): ירושלים, מוקד יום 660585, 669531 מוקד לילה, שבת וחג 226191 מנוי טל' 1788 ולהשאיר הודעה לרופא תורן; תל־אביב, מוקד יום 216820, 218898 מוקד לילה 631011 מנוי 3752 ולהשאיר הודעה לרופא תורן מכון בי"ר
שקמ"ר — שירות רפואי לקופ ת"א
שירות ביקורי בית של רופאים מומחים לילדים ותינוקות בשעות 24־19:
טל' 03־7549111 "שקמ" קוד מנוי 222
שליח — שירות רפואי לקופ חיפה
בימי חול בשעות 24־19, בימי שישי 14־24, בשבת 24־08 טל' 04־380541 קוד מנוי 1665
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
תל־אביב:
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר) טלפון: 294869, 03־285822
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים 24 שעות ביממה. בר כוכבא 49 טל: 03־284649 פתוחה בימים א'־ה בין 21.00 עד 23.00 ימי ו' וערבי חג מ־18.00

24.00
שבתות וחגים מ־15.00 עד 21.00
ירושלים: בי"ח הדסה ע"כ — 22־16
קופ"ח לבית —
שרות מיוחד לרפואה, שיקום וסיעוד בבית.
מרכז רפואי הרצליה פיתוח 052־548575
7549111 איתורית 1500
ער"ן — עזרה ראשונה נפשית: (24 שעות):
ירושלים 227171
תל־אביב 5461111
ילדים ונוער 03־261113
חיפה 672222/3
נתניה 053־335316
באר־שבע 057־418111
כרמיאל (גליל מערבי) 04־988410
כפר סבא 052־913999
מרכז רפואי באר־יעקב 08־228858
מרכז מידע לקרבנות אונס (24 שעות):
תל־אביב טל' 234819
ירושלים טל' 02־245554
חיפה טל' 04־382611
מרכז מידע למכורי לחץ
מטעם "סמלטל"
א' ה' 13.00־11.00
ב' ד' 18.00־16.00
טל: 220031
רח' גפר 13 תל־אביב
יד ביד — אוזן קשבת לילד ולהורים
תל אביב - ליל"ד 226027 24 ש' ביממה
להורים, בימים ב', ה' מ־20.00־17.00, 222732
ירושלים 248858
חיפה והגליל — 229488 מ־20.00־11.00
הגליל המערבי 04־922222
קו אל"י — האגודה להגנת הילד
הזעקה במצבי אלימות כלפי ילדים 261070 א'־ה' 20.00־16.00
ארנים לשירות אדם — הברית סיעודית לשירות הציבור בבית דן 24 שעות ביממה
03־5461727/8
שח"ל — שירותי סיעוד במשל נמרץ לחולי לב (פרטי) 330848
ויצו — 24 שעות קו אדום לנשים מוכות טל: 03־5461133, 08־550506
הוועד למלחמה באיידס — המגבית הסיוע

לחולים, מידע מוקלט 24 שעות בטלפון: 290101, 203121. קו פתוח בכל יום ב' 23.00־19.30 ת.ד. 33602 ת"א
תורנות מודעות בטלפון — דואן ת"א 611081, 246363, 239952
דואן ירושלים 226335
דואן חיפה 645334
האגודה לזכויות האזרח סניף ת"א בן יהודה 146 טל: 239207

תורנות בתי־חולים

תל אביב: רוקח — (ילדים, פנימית, כירורגית)
ירושלים: בקור חולים — (א.א.ג)
הדסה ה"צ — (אורטופדית)
הדסה ע"כ — (פנימית, כירורגית, נשים, עיניים)
שערי צדק — (ילדים)

תורנות בתי־מרקחת

תל־אביב: אל קסטל יפת 65 יפו 823361
מכבי יהל"כ — בנה ישראל בת ישראל 11 226545
ירושלים: הר הזיתים הר הזיתים 287480
מכבי יהל"כ — אל הייאת בית הכינא טל' 859586
חיפה: הבריאה הבריאה 22 231985
חולון: אל קסטל יפת 65 יפו 823361
מכבי יהל"כ — בנה ישראל בת ישראל 11 226545
נתניה: מקסים סלומון 2 617836
רמת גן: מכבי לבסקינסקי 71 7516272
פתח תקוה: קופ"ח כללית חיים עוזר 905271
הקריות: מרכז מסחר שד' ירושלים 29 קרית ים א' 759441
חדרה: מאוחדת ה. סמואל 333805

דלת פתוחה

מרכז מידע וייעוץ לצעירים ע"י צוות מקצועי — ייעוץ ומידע בנושא חברה, משפחה, מיניות — אמצעי מניעה.
ימים ב' ג' ד' — 19.00־16.00
רמב"ם 9 5101511/2
חיפה: ימים א' ד' 19.00־16.00 רח' הנשרים 14 טל' 381528

מרכזי מידע — אגד

02־304304 03־432277 04־549121

מוגש כשירות לציבור על ידי
הסנה חברה ישראלית לביטוח בע"מ

יום ג' ערב יום כיפור

טלוויזיה

17.00 חדשות בצרפתית
17.15 ירדן כיום
17.30 חדשות בעברית
18.00 חדשות בערבית
18.30 קלארנס — סדרה קומית
19.10 ג'יאנת — סדרה
20.20 האבטר — סדרה בלשית
21.10 הדגל המושלם — סדרה

ירדן ערוץ 6

15.30 העולם בין ידיך — תר־בות בידור (בצרפתית)

לבנון ערוץ 12

12.30 חיים אחרים (סדרה)
13.00 מועדון 700
13.30 התעמלות
14.00 האחר הוליוודי — סדרה
14.30 הבית המעופף (מצויר)
15.00 שובבי הסלעים (לילדים)
15.30 "נערת הכפר"
17.00 נסיעה בחלל (מדעי)
18.00 חדשות ערבית
18.30 חדשות אנגלית
19.00 צוות לעניין (מסע)
20.00 מקגייבר (סוכן חשאי)
21.00 מרשאות היער השחור
22.30 חיים אחרים (סדרה)

רדיו

קול המוסיקה

07.09 בהאזנה בינתה
09.00 קונצרט בוקר
11.57 פינת השיר
12.00 מן הסרטייה
13.00 קונצרט
14.06 דבר ראש הממשלה למ־שפחות השכולות

רשת א'

06.16 השר עינינו
16.30 סיכום המשנה היומית
16.35 דף גמרא יומי
16.50 פרקי היום בתנ"ך
07.30 ישן בעיניך. שירים ישנים ואהובים
08.05 חנה עם בני הגדול
10.05 פניני בוקר
11.05 פיוטים ליום כיפור
12.05 תכנית מיוחדת ליום הקדוש
14.06 דבר ראש הממשלה למ־שפחות השכולות

רשת ב'

06.06 השכם בבוקר
06.52 אור ירוק
07.00 הבוקר הזה
08.05 סוף לשלום
09.05 ביקור בית
10.05 כל צבעי הקשת. שירים
12.05 אלף בית ב"ביתי". עם אודר מנור
14.06 דבר ראש הממשלה למ־שפחות השכולות

רשת ג'

06.06 בחזרה לאושר. שירים ותיקים וטובים
07.07 שיר בבוקר בבוקר
09.05 נעימה המר
11.05 תמרורים תומורתיים
12.05 בא שיר עברי
14.06 דבר ראש הממשלה למ־שפחות השכולות

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר
06.30 מוקדים עין
07.07 שבע אפס שבע
08.00 בוקר טוב ישראל
09.05 משירי ארץ אהבתי
10.05 מכת שמש. מעדכנים ומזמנים
11.05 נבון לעכשיו
13.05 תזכורות, מעמק הבכא, הקרב על הבמה, אוקטובר 73
14.05 דבר ראש הממשלה למ־שפחות השכולות

יום ד' יום כיפור

טלוויזיה

כללית

20.00 חדשות
20.10 פלאי העולם
20.30 "השיבו" —
21.00 מבט לחדשות וראיון עם הרמטכ"ל
21.30 תשדירי שירות
21.35 "הקרב על החרמון" — סרט תעודה
22.45 יומן אולימפי
23.10 אולימפיאדת סאול 1988
20.9. התעמלות
00.00 המשך "יומן לילה"
20.9־21.9. התעמלות
01.00 סיום המשדרים
04.00 לפנות בוקר
04.00 אולימפיאדת סאול 1988
07.00 סיום משדרים

ערוץ 2

19.30 מה נשדר הערב
19.35 "הטמיר אינו שר שם עוד"
20.00 "סיפורנו" — משה אפרתי
21.15 שירים עבריים
21.26 "לקראת שינויי" מס' 2
21.30 "קחל ברכנו מאריון" — הפעם את שריל לד, קנת מארכס וקריגס ריצ'רד גלסון
21.50 להיטים של קאיילי

ירדן ערוץ 6

22.00 מה נשדר מחר
16.00 הביטול הצרפתי
16.30 רוצה קרוב
17.00 חדשות בצרפתית
17.15 לקט שירים
17.30 חדשות בעברית
17.45 מגזין ספורט
18.00 חדשות בערבית
18.30 הלו, הלו — סדרה קומית
19.00 "מגרחפה" —
19.30 "אור הגרנוסים"
20.00 חדשות באנגלית
20.20 סרט דרמה

לבנון ערוץ 12

12.30 חיים אחרים — סדרה
13.00 מועדון 700
13.30 התעמלות
14.00 האחר הוליוודי — סדרה
14.30 סופר־בוק (מצויר)
15.00 שובבי הסלעים (לילדים)
15.30 "הרפתקה בבודר פונה" — סרט
17.00 חוק וקשת — סדרה
17.30 משפחת קבבל (סדרה)
18.00 חדשות בערבית
18.30 חדשות באנגלית
19.00 רצח במשיבת קולמוס
20.00 החוק והדי מגרו — סדרה
21.00 משחקי דמא (דרמה ערבית)
22.00 מועדון 700
22.30 חיים אחרים — סדרה

רדיו

רשת א'

23.00 מחוזי יצירות
22.05 ולמולם שמגת
23.05 שירים עבריים

קול המוסיקה

19.05 מוסיקה אהובה עליכם
20.05 אינטרלוד
20.27 פינת השיר
20.30 מאולמי הקונצרטים
22.30 באז

רשת ב'

19.05 מחול אל חיל
20.05 שירים עבריים
21.05 עקדת יצחק
22.05 הוא היה אי־פעם בחורים
23.05 מקבכים עד אקפולקו

רשת ג'

19.05 זכר שכחה. שירים עבריים
20.05 מחורות
22.05 מחול לילי. שירים עבריים
23.05 עונת האהבה הלילה

גלי צה"ל

19.05 משירי ארץ אהבתי
20.05 שירון הלב
21.00 מבט לחדשות. שירים
21.30 שירים עבריים
22.05 מסורת במסורת
23.05 הילוך חוזר
00.05 ציפורי לילה
02.00 לא רוצים לישון
05.00 צלילי בוקר

שידור קבוע

רשת א'

06.16 השר עינינו. שירים מבונגן חסידי ☐ 06.30 סיכום המשנה היומית ☐ 06.35 דף גמרא יומי ☐ 06.50 פרקי היום בתנ"ך ☐ 07.30 ישן בעיניך. שירים ישנים ☐ 08.05 תורה ☐ 09.05 סלדרים. שירות מידע ☐ 10.05 פניני בוקר ☐ 11.05 ידידיות. שירים עבריים ☐ 12.05 מסורת יומיומי ☐ 14.06 בראש צעיר. מגאזין לילדים ☐ 15.00 שירים עבריים ☐ 15.30 האוניברסיטה המשודרת

רשת ב'

06.06 השכם בבוקר ☐ 07.00 הבוקר הזה ☐ 08.05 סוף לשלום ☐ 09.05 ביקור בית ☐ 10.05 כל צבעי הקשת ☐ 12.10 אלף־אלף ב"ביתי" ☐ 13.05 בוקי היום. חדשות ומגזינים ☐ 14.30 מתצומת הזמן ☐ 15.05 תוצאת הערך. שירים עבריים ☐ 16.05 סיפה קלה עם אבן ☐ 17.05 רגעי קסם ☐ 17.55 קראתי ספר. קוראים ממליצים

רשת ג'

06.05 בחזרה לאושר. ותיקים וטובים ☐ 07.05 שיר בבוקר בבוקר. שירים עבריים ☐ 09.05 "מה כבר תעשו" ☐ 10.06 דברים טובים עם דמיה אימבר ☐ 11.05 שירים דוחפים מלאכי חוקה ☐ 12.05 "אהבה יומיומית" עם יוסי סיאם ☐ 13.05 רק בימי חולבם ☐ 14.06 "לי ולך" עם רחל גמית ☐ 15.05 "זורש חורש ומחודש" עם שוש עטרי ☐ 16.05 שש 89 עם יגאל רביד

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר. שירים עבריים ☐ 06.30 מוקדים עין ☐ 07.07 שבע אפס שבע, עם צביקה שפירא ☐ 08.00 בוקר טוב ישראל, אקטואליה ☐ 09.05 אלה הבוקר. עם אלי ישראלי ☐ 10.05 מכת שמש. מזמנים ומעדכנים ☐ 10.55 זה בוקר. על עדים וקשות ☐ 11.05 נבון לעכשיו. עם רפי רשף ☐ 13.05 שלישה מהבית ☐ 14.05 מוסיקה לקרין 88 ☐ 15.05 עם דורי בן־זאב ☐ 16.04 ארבע אחר הצהרים. שירים עבריים (ימים א', ב') ☐ 17.00 ערב טוב ישראל

אוניברסיטת תל־אביב

קורסים והשתלמויות לקהל הרחב
ביחידה ללימודי חוץ

אוקטובר 1988 – ינואר 1989

הקורסים מתקיימים בשעות הבוקר והערב. מספר המקומות מוגבל.

ההרשמה תסתיים ב־10.10.88

למעלה מ־100 קורסים בקשת רחבה של נושאים:

* פסיכולוגיה
* יחסי אנוש
* מצבי לחץ
* החלום
* מעגל החיים הנשי
* סדנא באסרטיביות
* קריירה
* צמתים בחיים
* עבודה ופרישה
* קרימינולוגיה
* הבמה לדמוס
* תיאטרון
* דרמה יצירתית
* האזנה למוסיקה
* אמנות
* עיצוב
* אריגה
* שזירת פרחים
* ברידג'
* נימוסים והליכות
* גנטיקה
* הורמונים
* חיי הצמחה
* פילוסופיה
* יהדות
* כלכלה
* מינהל
* שיווק
* משפט
* הכרת מחשב

* סדנאות מרוכזות: מיומנויות ניהול, תקשורת בארגון, היבטים מעשיים בניהול.
* לימוד אנגלית — שיחה, שיפור הכתיבה, שיפור הקריאה וההבנה.
* שפות אחרות — צרפתית, ספרדית, גרמנית, איטלקית.
* קורסים לדוברי אנגלית — ספרות, אמנות, מוסיקה, מחשב, פסיכולוגיה.

וקורסים רבים נוספים

פרטים והרשמה: אוניברסיטת תל־אביב - היחידה ללימודי חוץ, קרית האוניברסיטה, רמת אביב, רח' קלאוזנר 8, (ליד בנין וולפסון להנדסה), טל. 425452, 420388, בשעות 10-13, 17.30-19.
אוטובוסים: דן - 24, 25, 45, 49. אגד - 74, 86, 274, 572.

גזור ושלח

לכ' אוניברסיטת ת"א - היחידה ללימודי חוץ, רמת אביב, ת"א 69978.
נא שלחו אלי פרטים על הקורסים לקהל הרחב.
השם: ....
הכתובת והמיקוד: ....